

A. ТЕКСТУАЛНИ ДЕО

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ	1
I ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ	2
1. Обухват и опис граница подручја просторног плана	2
2. Обавезе, услови и смернице из планских докумената вишег реда и других развојних докумената	3
2.1. Просторни план Републике Србије („Сл.гл.РС“, 13/96)	3
2.2. Релевантна документа	7
2.2.1. Нацрт просторног плана Републике Србије	7
2.2.1. Нацрт регионалног просторног плана Јужног Поморавља	13
2.2.2. Нацрт просторног плана подручја посебне намене слива акумулације „Кључ“	17
2.3. Остали документи	23
2.3.1. Мастер план културно-историјске руте „Пут римских царева“ („Felix Romuliana“)	23
3. Скраћени приказ и оцена постојећег стања (потенцијали, ограничења, SWOT анализа)	24
3.1. Природни услови и ресурси	24
3.1.1. Рељеф	24
3.1.2. Клима	24
3.1.3. Хидрографија	26
3.1.4. Инжењерско-геолошке карактеристике	26
3.1.5. Сеизмичке карактеристике	27
3.1.6. Пољопривредно земљиште	27
3.1.7. Шуме и шумско земљиште	27
3.1.8. Водно земљиште	28
3.2. Становништво, насеља и јавне службе	30
3.2.1. Становништво	30
3.2.2. Мрежа и функције насеља и центара	38
3.2.2.1. Рурална подручја	42
3.2.2.2. Становање	45
3.2.5. Јавне службе	48
3.2.5.1. Комунални објекти	56
3.3. Привредне делатности и туризам	57
3.3.1. Показатељи привредног развоја	57
3.3.2. Пољопривреда, шумарство и водопривреда	61
3.3.3. Индустрија	64
3.3.4. Услужне делатности	65
3.3.5. Туризам	65
3.4. Саобраћај и инфраструктурни системи	68
3.4.1. Саобраћајна инфраструктура	68
3.4.2. Водопривредна инфраструктура	70
3.4.2.1. Водоснабдевање	70
3.4.2.2. Санитација	71
3.4.3. Енергетска инфраструктура	72
3.4.4. Телекомуникациона инфраструктура	76

3.4.5. Термоенергетска инфраструктура	77
3.5. Коришћење и намене простора	77
3.6. Животна средина, предели, природна и културна добра	80
3.6.1. Стање животне средине	81
3.6.2. Предели	83
3.6.3. Природна добра	83
3.6.4. Културна добра	85

II ВИЗИЈА, ПРИНЦИПИ И ЦИЉЕВИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

1. Визија и принципи просторног развоја	88
2. Општи и посебни циљеви просторног развоја	88
3. Циљеви развоја по тематским областима	89
3.1. Циљеви очувања и унапређења природних ресурса	89
3.1.1. Циљеви заштите и унапређења пољопривредног земљишта	89
3.1.2. Циљеви заштите и унапређења шума и ловства	90
3.1.3. Циљеви заштите и унапређења хидро-геолошких ресурса	90
3.2. Циљеви демографског и социоекономског развоја	91
3.3. Циљеви развоја мреже и функција насеља и центара	91
3.3.1. Циљеви развоја руралног подручја	92
3.3.2. Циљеви развоја становања	92
3.4. Циљеви развоја јавних служби	93
3.5. Циљеви развоја привредних делатности	93
3.5.1. Циљеви развоја пољопривреде, шумарства и водопривреде	93
3.5.1.1. Циљеви развоја пољопривреде	93
3.5.1.2. Циљеви развоја шумарства	94
3.5.1.3. Циљеви развоја водопривреде	94
3.5.2. Циљеви развоја индустрије	93
3.5.3. Циљеви развоја услужних система	94
3.6. Циљеви развоја туризма и туристичких и рекреативних простора	95
3.6.1. Циљеви развоја туризма	96
3.6.2. Циљеви туризма спорта и рекреације	97
3.7. Циљеви развоја саобраћаја и инфраструктурних система	98
3.7.1. Саобраћајна инфраструктура	98
3.7.2. Водопривредна инфраструктура	98
3.7.2.1. Водопривреда	98
3.7.2.2. Санитација	99
3.7.3. Енергетска инфраструктура	99
3.7.4. Телекомуникациона инфраструктура	100
3.7.5. Термоенергетска инфраструктура	100
3.8. Циљеви заштите и унапређења животне средине и очувања предела ..	100
3.9. Циљеви заштите и унапређења природних добара	100
3.10. Циљеви заштите и унапређења културних добара	101

III ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА И ПРОПОЗИЦИЈЕ РАЗВОЈА

1. Општа концепција и пропозиције просторног развоја	102
2. Концепција и пропозиције развоја по тематским областима	103
2.1. Заштита и унапређење природних система и ресурса	103

2.1.1. Заштита и коришћење пољопривредног земљишта	103
2.1.2. Заштита и коришћење шумског земљишта и развој ловства	106
2.1.3. Заштита и коришћење хидро-геолошких ресурса	107
2.2. Становништво, насеља и јавне службе	107
2.2.1. Демографски развој	107
2.2.2. Развој мреже и функција насеља и центара	109
2.2.2.1. Развој руралног подручја	113
2.2.2.2. Становање	114
2.2.3. Развој јавних служби	116
2.2.3.1. Комунални објекти	121
2.3. Развој привредних делатности	124
2.3.1. Развој пољопривреде, шумарства и водопривреде	124
2.3.1.1. Пољопривреда	124
2.3.1.2. Шумарство	126
2.3.1.3. Водопривреда	127
2.3.2. Развој индустрије	128
2.3.3. Развој услужних система	130
2.4. Развој туризма, организације и уређења туристичких и рекреативних простора	133
2.4.1. Туризам	133
2.4.1. Спорт и рекреација	141
2.5. Развој саобраћајних и инфраструктурних система	141
2.5.1. Развој саобраћајне инфраструктуре	141
2.5.2. Развој водопривредне инфраструктуре	144
2.5.2.1. Водоснабдевање	144
2.5.2.2. Санитација	145
2.5.3. Развој енергетске инфраструктуре	146
2.5.4. Развој телекомуникационе инфраструктуре	149
2.5.5. Развој термоенергетске инфраструктуре	149
2.6. Заштита и унапређење животне средине, предела, природних и културних добара	150
2.6.1. Заштита предела и унапређење животне средине	150
2.6.2. Заштита и унапређење природних добара	152
2.6.3. Заштита и унапређење културних добара	154
2.7. Уређење простора за заштиту од елементарних непогода, техничко-технолошких несрећа и ратних дејстава	157

IV ПРЕДЛОГ НАМЕНЕ ПРОСТОРА И НАЧИН СПРОВОЂЕЊА ПЛАНА

1. Коришћење и основна намена простора	159
2. Начин спровођења плана	161

Б. ГРАФИЧКИ ДЕО

1. РЕФЕРАЛНА КАРТА 1 – „Намене простора“, 1:50000
2. РЕФЕРАЛНА КАРТА 2 – „Мрежа насеља и инфраструктурни системи“, 1:50000
3. РЕФЕРАЛНА КАРТА 3 – „Туризам и заштита простора“, 1:50000
4. ГРАФИЧКИ ПРИКАЗИ ИЗВОДА ИЗ РЕЛЕВАНТНИХ ДОКУМЕНАТА

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Просторни план општине Лебане представља основни документ којим се усмерава и управља дугорочним одрживим развојем локалне заједнице, коришћењем, организацијом и уређењем простора општине, заснован на принципима Агенде 21, ХАБИТАТ II, софијске и других декларација и повеља које обавезују Републику Србију и њене општине да их поштују и примењују, како у планирању, тако и у остваривању планских решења.

Достигнут степен развоја општине Лебане упућује на изражене проблеме у досадашњем функционисању, оличене у недовољном и неадекватном коришћењу расположивих ресурса и потенцијала подручја, недовољној интегрисаности у окружење, дугогодишњем економском заостајању и изразито негативним демографским трендовима.

Још један разлога који су утицали на укупну неразвијеност подручја општине је и недостатак просторно-планске и урбанистичке документације неопходне за усмеравање њеног адекватаног просторног развоја.

У тим условима, приоритетни задатак Просторног плана општине Лебане је да понуди концепт развоја који ће омогућити очување вредности и валоризацију погодности овог простора за дугорочни и уравнотежени економски развој и дефинише основна решења, смернице, политике и пропозиције заштите, коришћења, уређења и развоја целокупне територије, као и смернице за његову примену.

Концепт просторног плана заједно са аналитичко-документационом основном представља прву фазу у изради ППО Лебане.

Просторни план се доноси за плански период до 2024. године.

Правни и плански основ

Правни основ за израду Просторног плана општине Лебане садржан је у одредбама:

1. Закона о планирању и изградњи, члан 19, 20, 215 и 216 („Сл. гл. РС“, бр. 72/09 и 81/09);
2. Правилника о садржини, начину и поступку израде планских докумената („Сл. гл. РС“, бр. 31/10);
3. Статута општине Лебане, чл. 39 („Сл. гл. Града Лесковца“ бр. 16/2008 и 21/2008);
4. Одлуке о изради Просторног плана општине Лебане 02 бр. 350-43 од 1.12.2009.г. („Сл. гл. Града Лесковца“, бр.).

Плански основ за израду Просторног плана општине Лебане:

1. Просторни план Републике Србије („Сл. гл. РС“, бр. 13/96);

Осим важећег Просторног плана Републике Србија, Концепт просторног плана општине Лебане ослања се и на друга релевантна планска документа чије се усвајање и примена очекује у скоријој будућности:

1. Нацрт Просторног плана Републике Србије (РАПП, фебруар 2010.г.)
2. Нацрт Регионалног просторног плана Јужног Поморавља (ИАУС, април 2010.г.)
3. Нацрт просторног плана подручја посебне намене слива акумулације „Кључ“ (Завод за урбанизам, Ниш, 2010.г.)

I ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ

1. ОБУХВАТ И ОПИС ГРАНИЦА ПОДРУЧЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Општина Лебане се налази у југоисточном делу централне Србије, припада Јабланичком округу и лежи у сливу реке Јабланице, леве притоке Јужне Мораве. Граничи се на истоку и југоистоку са територијом града Лесковца, на југу, југозападу и западу са територијом општине Медвеђа и на северу са територијом општине Бојник. Једним делом територије, у реону села Липовица, граничи се са Косовом и Метохијом у дужини од око 6 км.

У географском смислу, општину Лебане чине две различите предеоне целине: брдско-планински део који се наслања на општине Медвеђа и Бојник и равничарски део у Лесковачкој котлини (Бошњачко поље) који се наслања на општину Лесковац.

Општина Лебане има важан географски положај, с обзиром на улогу коју има магистрални пут М9 (Лесковац-Лебане-Приштина-Јадранско море), који спаја Косово и Метохију са Јужним Поморављем, а од Лесковца наставља у правцу Пирота и Бугарске. За овакву оцену географског положаја општине Лебане од велике је важности близина Коридора 10 од кога је Лебане удаљено свега 20 км..

Територија општине Лебане простире се на 337 км². На простору општине у 39 насеља, према попису из 2002.г., живело је укупно 24918 становника. Просечна густина насељености на нивоу општине износи 74 ст/км². Територија општине обухвата 39 катастарских општина.

ТАБЕЛА 1.

К.О. НАСЕЉА НА ПОДРУЧЈУ ОПШТИНЕ ЛЕБАНЕ

Ред.број	Назив насеља	Површина у ha
1.	БАЧЕВИНА	577.9617
2.	БУВЦЕ	752.1604
3.	БОШЊАЦЕ	1.512.5624
4.	ВЕЛИКО ВОЈЛОВЦЕ	631.9192
5.	ГЕГЉА	609.1579
6.	ГОЛИ РИД	268.0804
7.	ГОРЊЕ ВРАНОВЦЕ	721.6950
8.	ГРГУРОВЦЕ	1.307.2503
9.	ДОЊЕ ВРАНОВЦЕ	590.8076
10.	ДРВОДЕЉ	982.4833
11.	ЖДЕГЛОВО	495.4013
12.	КЛАЈИЋ	2.107.4655
13.	КОЊИНО	944.0748
14.	КРИВАЧА	659.0651
15.	ЛАЛИНОВАЦ	641.3570
16.	ЛЕБАНЕ	940.6534
17.	ЛИПОВИЦА	2.601.9599
18.	ЛУГАРЕ	339.8991
19.	МАЛО ВОЈЛОВЦЕ	234.7605
20.	ШТУЛАЦ	848.6814
21.	НОВА ТОПОЛА	698.4540
22.	НОВО СЕЛО	614.2535
23.	ПЕРТАТЕ	1.447.3597
24.	ПЕТРОВАЦ	276.2345
25.	ПОПОВЦЕ	870.1707
26.	ПОРОШТИЦА	996.3642
27.	ПРЕКОПЧЕЛИЦА	909.6046
28.	РАДЕВЦЕ	1.370.0735
29.	РАДИНОВАЦ	279.2237
30.	РАФУНА	796.1960
31.	СВИЊАРИЦА	494.6634
32.	СЕКИЦОЛ	265.6549
33.	СЛИШАНЕ	1.483.9109
34.	ТОГОЧЕВЦЕ	828.9189
35.	ЋЕНОВАЦ	408.8692
36.	ЦЕКАВИЦА	612.3503
37.	ШАРЦЕ	598.4495
38.	ШИЛОВО	1.482.6931
39.	ШУМАНЕ	1.483.8912
Σ1-39	УКУПНО ПОДРУЧЈЕ ОПШТИНЕ ЛЕБАНЕ	33.684.7320

2. ОБАВЕЗЕ, УСЛОВИ И СМЕРНИЦЕ ИЗ ПЛАНСКИХ ДОКУМЕНАТА ВИШЕГ РЕДА И ДРУГИХ РАЗВОЈНИХ ДОКУМЕНАТА

2.1. ПРОСТОРНИ ПЛАН РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ (Сл. гласник РС, бр. 13/96)

Просторни план Републике Србије је дефинисао планска решења за рационалну организацију и уређење простора, као и усклађивање његовог коришћења са могућностима и ограничењима у располагању природним и створеним вредностима, и са потребама дугорочног социјалног и економског развоја.

Просторни план Републике Србије је кроз поједине тематске области дефинисао следећа планска решења и пропозиције које се односе на општину Лебане:

Коришћење и заштита природних ресурса

Коришћење и заштита пољопривредног земљишта се разматрају у Србији у три издвојена пољопривредна макрорејона. Територија општине Лебане једним делом припада ратарско-сточарском и сточарско-воћарско-виноградарском макрорејону, док делом припада сточарско-планинском макрорејону. Ратарско-сточарском и сточарско-воћарско-виноградарском макрорејону припадају североисточни и централни делови општине у долини Јабланице, на равничарским, брежуљкастим и брдовитим теренима, који се одликују високом издиференцираношћу начина коришћења пољопривредног земљишта. У овим макрорејонима не постоји потреба битнијег мењања наслеђене производне оријентације, а у дугорочном периоду планирано је повећање површина за повртарство и воћарство. Остатак територије општине у јужном и крајњем северозападном делу припада сточарско-планинском макрорејону у којем ливаде и пашњаци чине претежан део пољопривредног земљишта. Могући допунски извори прихода пољопривредног становништва су сакупљање шумских плодова, сеоски туризам, домаћа радиност и друге сличне делатности.

Коришћење и заштита шумског фонда су Просторним планом Републике Србије предвиђени на два начина: унапређењем постојећег шумског фонда, као и планираним селективним пошумљавањем.

Унапређење постојећег стања шума предвиђа се: превођењем изданачких шума у високе; мелиорацијом деградираних шума лошијег квалитета; реконструкцијом некавалитетних деградираних високих шума у квалитетније и интензивном негом и заштитом постојећих шума у свим фазама развоја. Планираним селективним пошумљавањем повећале би се површине под шумом у складу са општом рејонизацијом и категоризацијом простора. На територији општине Лебане планирано селективно пошумљавање предвиђено је у две зоне: у јужном и западном планинском делу општине, као и дуж магистралног пута М9. Просторно-функционалним рејонирањем ловних подручја највећи део територије општине Лебане припада рејону ловне дивљачи у којој доминирају: срна, зец и дивља свиња. У наредном периоду предвиђа се повећање бројности ловне дивљачи нарочито на брдским стаништима.

Коришћење и заштита вода и водопривредна инфраструктура су веома важни елементи просторног развоја Републике Србије. Велики део територије општине Лебане припада зони са извориштима површинских вода, са планираном вишенаменском акумулацијом Кључ. У снабдевању насеља водом, приоритетно и максимално биће коришћена локална изворишта површинских вода, а евентуалне недостајуће количине биће обезбеђиване из великих регионалних система, са ослањањем на изворишта која су законом заштићена од загађења. Вода за технолошке потребе може се захватити, по правилу, из водотокова, коришћењем за то наменских акумулација.

Коришћење минералних сировина на територији општине Лебане, према Просторном плану Републике Србије, је у оквиру Пасјачко-Кукавичке зоне експлоатације метала, у којој доминирају олово, цинк и сребро. Планирано је рационално искоришћавање руда, уз настојање да се избегне раубовање лежишта и деградација других ресурса у непосредној близини лежишта. На територију општине Лебане може имати утицај обнављање експлоатације у руднику Леце.

Енергетски систем (електроводи, гасоводи, нафтоводи) у будућности ће се повезивати у јединствен рационалан и безбедан систем. Просторним планом Републике Србије обухваћена је само преносна мрежа 220 и 400кV електроенергетског система, док се мрежа од 110кV и нижег напона, каква постоји на подручју општине Лебане, обрађује кроз планове нижег реда.

Становништво, насеља, делатности и регионална подела

Становништво у Србији карактеришу негативне тенденције и просторна неравномерност у размештају и кретању. Општина Лебане спада у групу ређе насељених у Републици, са мање од 100 ст/км². У просторном развоју Републике Србије, основни циљ је равномернији територијални размештај становништва и његово интензивније обнављање, односно повећање удела малог дела становништва у емиграционим подручјима са високим индексом старења. Остварење овог циља могуће је комбинованим и усклађеним мерама демографске политике и политике регионалног развоја.

У систему градских центара и функционалних подручја Лебане је утврђено као градски центар. Функционално, општина Лебане је усмерена ка Лесковцу као регионалном центру, који са гравитационом зоном опслужује популацију од око 250.000 становника. У развоју и просторној организацији мреже градских центара планиран је бржи развој оних градских центара који ће подстаћи и усмеравати равномернији и усклађенији развој мреже насеља на укупној територији Републике.

Развој и уређење сеоских подручја и унапређење квалитета живљења у сеоским подручјима полази од начела вишефункционалног, односно интегралног развоја руралног подручја. Овај концепт захтева комбиновани развој пољопривреде и других комплементарних активности - привредних, услужних и посредничких делатности, од малих производних погона, занатства, трговине и других услуга, туризма и домаће радности, као и активирање, координирање и оптимално коришћење производног потенцијала пољопривреде и других привредних и услужних делатности.

Приоритет у развоју сеоских подручја има стварање услова који ће активирати потенцијале села и мотивисати становништво на повећање квалитета живљења у сеоским подручјима. То подразумева и стварање сеоске тржишне привреде у којој водећу улогу имају домаћинства способна да обезбеде акумулацију за репродукцију и повећање производних активности, као и за унапређивање услова живота на селу. Развој и уређење села треба третирати интегрално са организацијом и уређењем сеоског атара као простора непосредних развојних услова и ресурса сеоског насеља, посебно због очекиваних промена у привредној структури села и развоја непољопривредних активности, при чему не би смео да се угрози пољопривредни потенцијал села.

Организација јавних служби у систему насеља прилагођаваће се економским, институционалним и својинским променама, као и планерским пропозицијама утврђеним Просторним планом Републике Србије, а у складу са специфичним потребама и обележјима локалних заједница. Лебане мора да организује делатности и обезбеди простор тако да задовољи функције градског и општинског центра, а Просторним планом Републике Србије дате су препоруке за организацију служби према хијерархијском нивоу насеља.

Развој и размештај индустрије у предложеном моделу према Просторном плану Републике Србије, означава Лебане као мали индустријски центар са 1.000 до 5.000 запослених. Предлаже се равномернији територијални размештај капацитета, усклађивање са регионалном и урбаном инфраструктуром и другим важним регионалним факторима развоја. Такође, подстицаће се селективни развој индустрије у малим центрима, посебно на недовољно развијеним подручјима.

Развојни потенцијали општине Лебане према положају у региону, односно просторна структура локационих фактора за смештај индустрије, одређују Лебане као мали индустријски центар наслоњен уз великоморавско-јужноморавски потенцијални појас индустријског развоја (Београд - Врање).

Регионализација је у Просторном плану Републике Србије дата као основ, и то углавном у оквиру појединих сектора где су коришћене регионалне основе према потребама и мери

које су релевантне за те секторе, док просторна диференцијација није извршена и према назначеној макрорегионалној подели, односно подручјима утицаја макрорегионалних центара. Дефинисани су једино појасеви интензивног развоја у смислу могућности и очекиваних интензитета развоја, према којим је јужноморавски потенцијални појас индустријског развоја (Београд, Смедерево, Пожаревац, Крагујевац, Јагодина, Ћуприја, Параћин, Ниш, Лесковац, Врање) категоризован и као појас интензивног развоја првог значаја. Општина Лебане је упућена на макрорегионални центар Ниш (ниво НУТС2) и на регионални центар Лесковац (ниво НУТС3).

Саобраћај и везе

Развој *путне мреже* подразумева успостављање коридора аутопутева који омогућавају да се Република Србија може на одговарајући начин повезати са окружењем и да се тако активно укључи у систем ауто-путне мреже Европе. За општину Лебане од посебног значаја је аутопут Е-75, односно коридор X, који иако не пролази територијом општине (удаљен је двадесетак километара источно од границе општине), представља комуникацију преко које се остварује веза Лебана са другим регионима Србије и Европе.

Како су магистрални путеви већ формиран и представљају основне носиоце саобраћаја на националном нивоу, у планском периоду тежиште је на њиховом унапређењу (рехабилитација, доградња неизграђених путних праваца и допуна магистралних праваца, везаних за нове услове и стратешка опредељења развоја Републике). Територијом општине Лебане пролазе: државни пут I реда (магистрални пут М-1.9. деоница Лесковац – Лебане – Приштина) у дужини од 20 километра и државни путеви II реда (регионални путеви Р-223, Р-242, Р-242а и Р-242б) у дужини од 51 километар. Регионална путна мрежа усагласиће се са очекиваним потребама саобраћаја, кроз процес рехабилитације, реконструкције или доградње неизграђених деоница.

Коридори свих постојећих и планираних *железничких пруга* Републике Србије дефинишу се као коридори двоколосечних електрифицираних пруга. Просторним планом Републике Србије дефинисани су потенцијални правци за планиране пруге велике брзине. Како на територији општине Лебане није успостављен железнички саобраћај, цела територија општине усмерена је ка планираној прузи велике брзине Е-85 (Ниш – Прешево – државна граница – БЈР Македонија), чија је траса планирана на двадесетак километара источно од границе општине.

За развој *телекомуникационих система* потребно је обезбедити: просторе за поштанске и телекомуникационе објекте у центрима насеља, коридоре за телекомуникационе каблове дуж свих планираних и постојећих путева, а посебно оних који се поклапају са магистралном мрежом. Медијуме преноса у свим саобраћајним равнима представљаће оптички каблови и РР системи.

Главна централа за телефонске прикључке корисника општине Лебане налази се у Лесковцу.

Туризам и заштита животне средине, природне и културне баштине

Концептом дугорочног *развоја туризма и организације туристичке понуде*, део територије општине Лебане сврстан је у *секундарне туристичке просторе*. Водеће туристичке активности предвиђене у овој регији су везане за културно-историјски локалитет Царичин град и планинско подручје Радана. Остале туристичке активности предвиђене у овој регији су везане за рурално подручје.

У односу на *заштиту животне средине*, Просторним планом Републике Србије извршена је просторно-регионална диференцијација животне средине, према којој је општина Лебане сврстана у *Нишавско-Лесковачку зону*, са индустријским центрима Ниш, Лесковац, Прокупље и Пирот. Према просторним јединицама квалитета животне средине Лебане је са Лесковцем сврстано у зону антропогене средине са урбано индустријским утицајем.

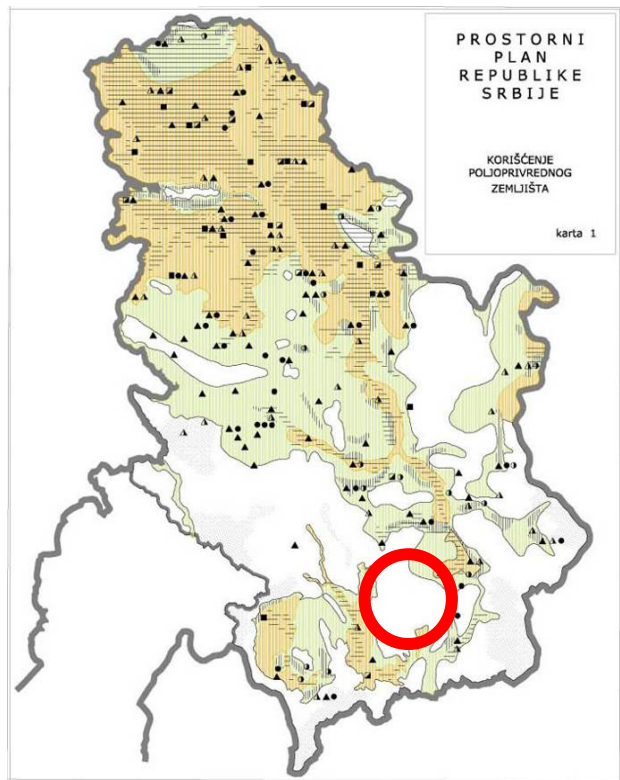
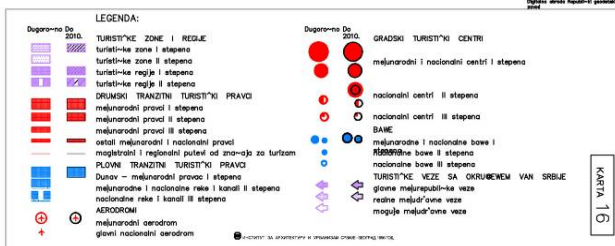
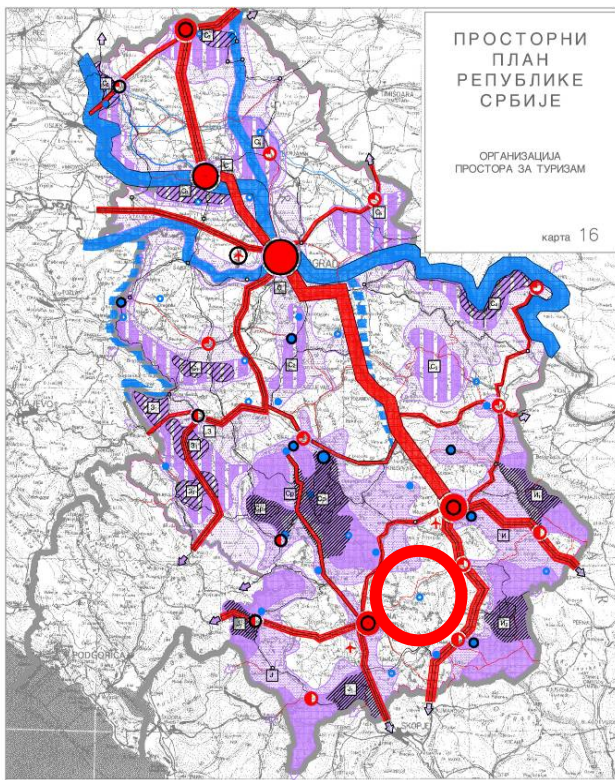
Заштита природних добара заснива се на реалној процени могућности и потреба у планском периоду, са циљем да се заштита природе приближи нивоу развијених

европских држава, uz primenu domaћih iskustava i svetских стандарда. Planom se odreђuju podruĉja zašтите посебних природних вредности која су битна за utvrђивaње режима коришћења i namenu простора na националном nivou. Већи део територије општине Лебана је Просторним планом Републике Србије окарактерисан као *природни екосистем*, док је зона Радана означена као *подручје са значајним природним вредностима*. У планском периоду ће се на основу претходних истраживања и валоризације дефинисати статус, просторни обухват и режим заштите природне целине Радана.

Заштита непокретних културних добара

Просторним планом Републике Србије предвиђено је обавезно детаљно рекогностицирање за археолошке локалитете, споменике народног градитељства, спомен обележја и сеоска гробља. На територији општине Лебана може се говорити о разноврсном споменичком фонду, од најзначајнијег археолошког локалитета "Царичин град", сакралних објеката, преко споменика народне градитељске традиције до историјских обележја новијег периода.

До окончања поступка проглашења, културно-историјске целине, споменици културе, објекти са споменичким својствима, амбијенталне и руралне целине имају *статус добра под претходном заштитом*.

2.2. РЕЛЕВАНТНА ДОКУМЕНТА

2.2.1. Нацрт просторног плана Републике Србије

Дугорочна визија развоја Републике Србије, принципи и општи циљеви ПП РС су усмерени ка **одрживом просторном и социо-економском развоју и просторним интеграцијама** Србије.

У *социјалној сфери* главни циљ је већа територијална кохезија Србије, односно елиминисање регионалне неравнотеже између развијених и неразвијених делова Србије. У *економској сфери* циљ је да се појача економска конкурентност регионалних целина Србије како би се подстакло развој неразвијених и даље омогућио развој развијених региона. *Еколошка сфера* подразумева заштиту, унапређење и уређивање животне средине у Србији и решавање насталих еколошких проблема. Такође, *заштита и уређење природне и културне баштине* је веома значајна за идентитет како Србије, тако и њених регионалних целина. Идентитет једне територије је нешто на чему се заснива економски развој, те Србија и њени региони могу да се препознају и афирмишу преко идентитета који се заснивају на три ствари, а то су: природа, културна добра и економски бренд.

Просторна интеграција Србије са окружењем подразумева функционално повезивање Србије пре свега са земљама које је окружују, а успостављање сарадње може прерастати у институционални вид који ће омогућити пре свега развој неразвијених граничних делова Србије, јер су гранична подручја њени најнеразвијенији делови.

Ових пет кључних циљева треба да помогну да се Србија боље и брже развија у будућности.

Имајући у виду очекиване негативне ефекте глобалне кризе, будући развој се може сагледати кроз два могућа сценарија. *Сценарио рецесивног раста са елементима кризног управљања* симулира постојеће стање развоја, односно слабе социо-економске промене и рецесивно решавање проблема просторног развоја, под претпоставком да ће трајати 3-4 године.

Сценарио одрживог просторног развоја симулира претпостављену трансформисану и уређену државу која би могла да се очекује у приступној фази придруживања Европској унији.

Тако, у односу на претпостављен сценарио позитивног или негативног привредног раста и дезинтегрисаног или интегрисаног просторног система, могуће су четири варијанте просторног развоја: (1) негативан привредни раст и дезинтегрисан просторни систем; (2) позитиван привредни раст и неинтегрисан и делимично регулисан просторни систем; ове варијанте онемогућују или успоравају процес интеграције са ЕУ; (3) негативан привредни раст и интегрисан и делимично регулисан просторни систем; (4) позитиван привредни раст и интегрисан просторни систем; ове варијанте омогућују или убрзавају процес интеграције са ЕУ.

Концепција просторног развоја Србије подразумева: социјалну кохерентност; повезаност, уређеност и одрживост животне средине и природних вредности; економску повезаност и интерактивност регионалних просторних целина; коришћење територијалног капитала Србије и њених регионалних целина; институционално управљање просторним развојем.

Регионална организација Србије и *интеграције* (економске, политичке, инфраструктурне, социјалне, институционалне и др.) су кључни елементи развојних политика у реализацији Просторног плана Србије. Територија Србије је први ниво територијалне организације (НСТЈ-1, од 3 мил. до 7 милиона становника), региони (Регион Војводине, Београдски регион, Регион Шумадије и западне Србије, Регион јужне и источне Србије, Регион Косова и Метохије) су други ниво територијалне организације (НСТЈ-2, од 800 хиљада до 3 милиона становника), а области (НСТЈ-3, од 150 хиљада до 800 хиљада становника) су трећи ниво територијалне организације. Основни циљ регионализације је успостављање ефикасне регионалне организације и координиране регионалне политике која одговара

препукама ЕУ, чиме ће се омогућити равномернији регионални развој и већи степен територијалне кохезије. Општина Лебане се налази у Региону јужне и источне Србије, у Јабланичкој области.

Просторни план Србије диференцира три подручја са посебним развојним проблемима: неразвијено подручје; девастирано подручје; српке заједнице на АП Косову и Метохији. Општина Лебане спада у неразвијено подручје које карактерише изузетно оскудни инфраструктурни, материјални, привредни и кадровски ресурси.

Просторним планом Србије су дефинисане и смернице просторног развоја општине кроз поједине **тематске области**, у оквиру три сфере одрживости: екологије, социјалне и економске.

Природни ресурси укључују пољопривредно и шумско земљиште, рељеф, минералне сировине, воде и водно земљиште, биодиверзитет и потенцијал у обновљивим изворима енергије.

Коришћење пољопривредног земљишта има за циљ заштиту екосистемских, агроколошких, економских, пејзажних, социокултурних и других важних функција пољопривредног земљишта, упоредо с унапређивањем просторно хетерогених услова за производњу квалитетних пољопривредних производа, а планом се одређују смернице за разраду и примену просторно диференцираних мера подршке заштити и одрживом коришћењу пољопривредног земљишта. На територији општине Лебане разликују се подручје: интензивније ратарске и повртарске производње; на брдовитим теренима с традицијом у воћарској производњи; виноградарско подручје; планинско подручје са ливадама и пашњацима; подручје за које се истражују посебне природне вредности (Радан) и намене, укључујући и планирану хидроалумулацију (Кључ); мање су површине површинске експлоатације минералних сировина где је потребна рекултивација земљишта и периурбана зона око општинског центра где је конфликт између пољопривредних потреба и очувања пејзажних потреба града и његовог окружења.

Плански циљ **управљања шумама** подразумева одрживо (трајно) газдовање шумама, односно управљање и коришћење шума и шумског земљишта на такав начин и у таквом степену да се очува биодиверзитет, а продуктивност, обнављање, виталност и потенцијал шума да буду на нивоу којим би се задовољиле одговарајуће еколошке, економске и социјалне потребе и данашње и будућих генерација како на локалном тако и на националном нивоу, а да се при том не угрозе и оштете други екосистеми.

Одрживо **ловно газдовање** подразумева трајно одржавање и унапређење виталности популације дивљачи, производне способности станишта и биолошку разноврсност, чиме се постиже испуњавање еколошких, економских и социјалних функција ловства, задовољавајући потребе и тежње садашњих и будућих генерација.

Воде и водно земљиште су важни и стратешки природни ресурси, а у односу на специфичну расположивост сопствених површинских вода, Србија спада у водом сиромашнија подручја Европе, квалитет вода је неповољан, а тек једна десетина водотока је у прописаној класи. Како је дугорочна самодовољност домаћих површинских вода испод потребне расположивости, последице планског коришћења водних ресурса су: водни биланси су критични, са тенденцијом погоршања; потребне су строге мере рационализације потрошње воде; неопходне су све сложеније интегралне мере заштите квалитета вода, уз примену и мера повећања малих вода акумулацијама; неопходне су бројне акумулације, са годишњим регулисањем; делови Србије који гравитирају ка подручја са транзитним водама међународних река морају се ослонити на интензивно коришћење тих вода.

Река Јабланица је сврстана у 2. класу водотока, а стварно стање је на граници 3-4. класе. Водно земљиште (заштитне зоне око планиране водоакумулације Кључ) је у великој мери угрожено ненаменским коришћењем, нарочито на подручју АП Косово и Метохија.

Хидрогеолошке карактеристике подручја општине Лебане карактеришу пукотински тип порозности средине са изразито ниском водопроводношћу, а мањи део подручја у долини Јабланице низводно од Лебана је са интергранулорним типом порозности средине са ниском водопроводношћу.

Високопланинска подручја са непосредним средњепланинским окружењем (1000-1500мнв) покривају око 11% простора Србије. На подручју општине Лебане условни значај има Радан као засебно средњепланинско подручје.

Минералне сировине су важан природан ресурс. Унутар Србије се издвајају композитни терени као посебне тектоно-стратиграфске јединице, а подручје општине Лебане је у оквиру Српско македонске масе, са недиференцираним стенама, мањи део долине Јабланице са квартарним седиментима и без важних лежишта. Известан значај у односу на општину Лебане би имало обнављање производње у налазишту Леце (олово, цинк, злато).

Обновљиви извори енергије – биомаса, мале хидроелектране, сунце, ветар и геотермална енергија су чисти и еколошки прихватљиви извори енергије који значајно доприносе смањењу загађења животне средине, увозне зависности земље и штетног дејства ефекта стаклене баште, али степен коришћења ОИЕ у Србији је веома низак. На подручју општине Лебане евидентирани и значајни ОИЕ су биомаса и хидропотенцијал за МХЕ, а донекле и сунце и ветар.

Заштита и унапређење квалитета животне средине подразумева побољшање квалитета живота становништва обезбеђивањем жељених услова животне средине и очувањем природе, смањењем загађења и коришћењем природних ресурса на начин да се обезбеди њихова расположивост и за будућност.

Елементи животне средине се посматрају у односу на загађења ваздуха, вода и земљишта, а концепција заштите и унапређења животне средине се заснива на: очувању природних вредности; планирању на основама одрживог развоја; превенцији и санацији еколошких ризика; процени утицаја планова, програма, објеката и активности на животну средину; успостављању заштитних зона и заштитних растојања око објеката са повећаним загађивањем и ризиком за животну средину.

Просторна диференцијација животне средине извршена је према постојећем стању квалитета животне средине и тенденцији у наредном периоду, и то на четири категорије: подручја загађене и деградиране животне средине; подручја угрожене животне средине; подручја квалитетне животне средине, где спада и територија општине Лебане; подручја веома квалитетне животне средине.

Управљање отпадом има за циљ развијање одрживог система управљања отпадом у циљу смањења загађења животне средине и деградације простора. Општина Лебане је упућена на регионалне центре за управљање отпадом – за комунални отпад у Лесковцу и за централно регионално складиште за опасан отпад у Нишу.

Ефекти климатских промена проистичу из промена у климатском систему (атмосфера, хидросфера, ледени покривач и биосфера), где је значајан и антропогени утицај, а циљ ових разматрања је укључивање климатских промена као фактора одрживог развоја и развијање одрживог система управљања ризиком климатских промена.

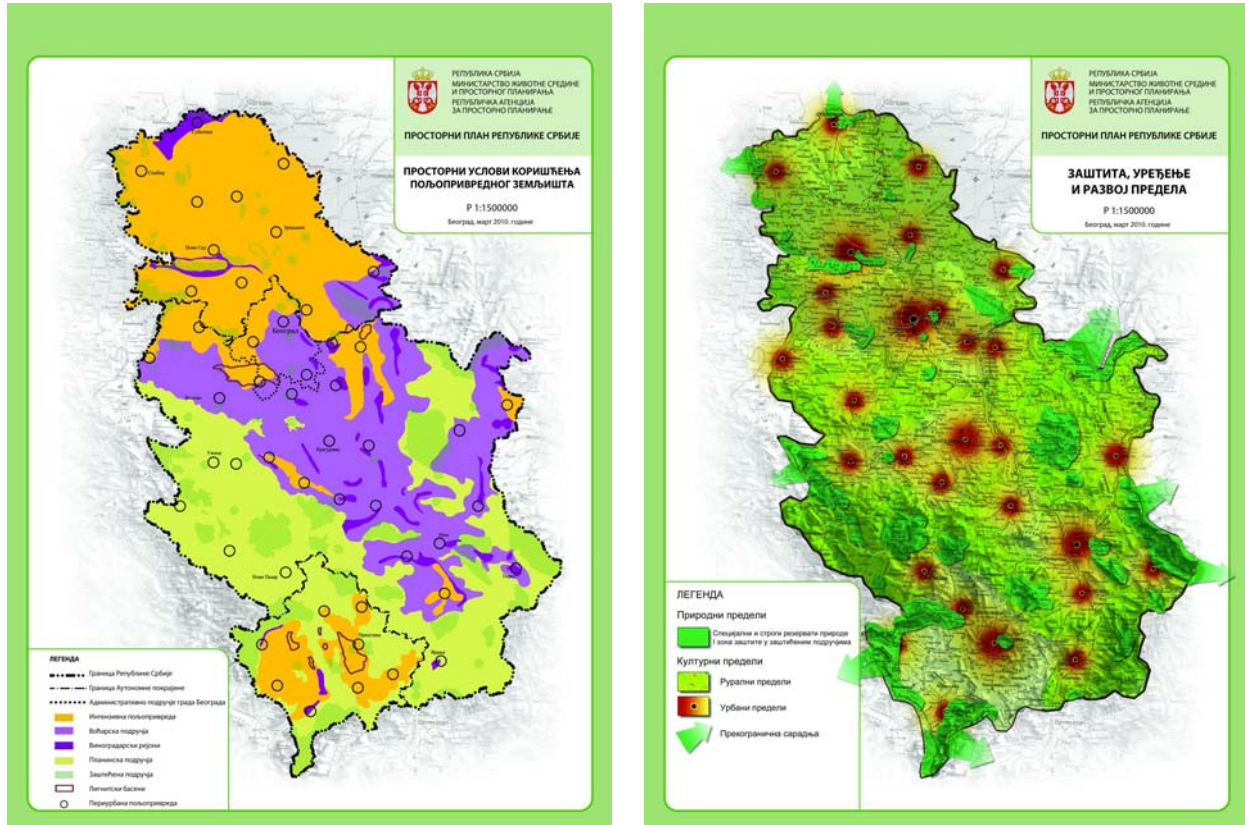
Биодиверзитет, заштита и одрживо коришћење природног, културног наслеђа и предела представљају значајан ресурс за будући просторни развој Србије.

Постојећи степен *биолошке разноврсности* се оцењује као релативно висок, али је и даље неопходно спроводити заштиту кроз систем заштите природе, како заштите појединих врста тако и заштићених природних добара.

Вредности *природног и културног наслеђа* се морају посматрати као индикатор просторног развоја. Значајно природно и културно наслеђе на територији општине Лебане је на подручју Радана (Емералд подручје) и археолошког локалитета Царичин град, а сам *предео* спада у средишњи српско-балкански макрорегион сложене предеоне структуре са предеоним целинама различитог карактера – посебно планински предео и рурални предели.

Одбрана земље и цивилна заштита су важан аспект просторног развоја који подразумева стварање просторних услова који ће потпуно одговарати потребама савременог система одбране, односно сигурно функционисање при угрожавању безбедности и цивилној заштити становништва и ресурса у случају непогода, техничко-технолошких удеса, могућих негативних утицаја војних комплекса на околину, као и обезбеђивање просторних услова за несметано функционисање простора и објеката од посебног значаја за одбрану земље.

Природне непогоде и технолошки удеси захтевају интегрално управљање оваквим утицајима у циљу обезбеђивања услова за ефикасан просторни развој ради очувања људских живота и материјалних добара. На подручју општине се евидентирају потенцијална клизишта у побрђу североисточног подручја око Јабланице, сушно подручје долине Јабланице и местимични локалитети екцесивне ерозије.

Демографски развој у Србији карактеришу негативне тенденције и просторне неравномерности у кретању становништва, а плански циљ је ублажавање тих тенденција и достизање нивоа простог обнављања становништва. У општини Лебане је неравномеран распоред становништва, у планинском делу до 20ст/км², брдски део до 100ст/км², равничарски до 200ст/км², а у општинском центру више од 200ст/км².

Полицентрични урбани систем Србије је слабо развијен, а настао је у највећој мери током урбане транзиције и индустријализације у другој половини прошлог века и карактерише га регионална издиференцираност, некомпатибилност делова, асиметричност, а негде и територијална неповезаност и изолованост, па такав урбани систем није одговарајући. Циљ просторног развоја Србије је и формирање европског урбаног система који одликује високи степен централизације и изражена функционална хијерархија, односно стварање оптимално структуриране полицентричне мреже урбаних центара, са функционалном специјализацијом мањих урбаних центара или њихових агломерација. Општина Лебане припада функционалном урбаном подручју националног значаја са центром у Лесковцу, а једино урбано насеље је Лебане као општински локални центар.

Одрживи урбани развој центара Србије у почетној фази подразумева покретачку улогу градова и урбаних насеља, а треба да трајно обезбеђује економско благостање и квалитет живљења становништва у еколошки прихватљивој средини. Урбана обнова и рециклажа су треба да допринесу ревитализацији урбаних средина, од чега се очекује боља економска ситуација и социјални напредак. Посебно место у урбаном развоју имају комунални системи. Општински центар Лебане је седиште урбаног развоја општине.

Одрживи рурални развој има велики економски и друштвени значај. Поред тога, рурална подручја и села стагнирају или назадују у развоју, те већина територије Србије, са

половином становништва има снаžnu депопулацију и неповољну демографску структуру, слабу економију и инфраструктуру. Будући развој руралних подручја треба да повеће квалитет живљења кроз очување и одрживи развој њихове економске, социјалне и еколошке виталности, као резултат децентрализације градова и општина. Сеоско подручје преовладава на територије општине Лебане, припада типу удаљених и слабо развијених руралних подручја са економијом оријентисаном на природне ресурсе, а диференцирано је на равничарски и брдско-планински део

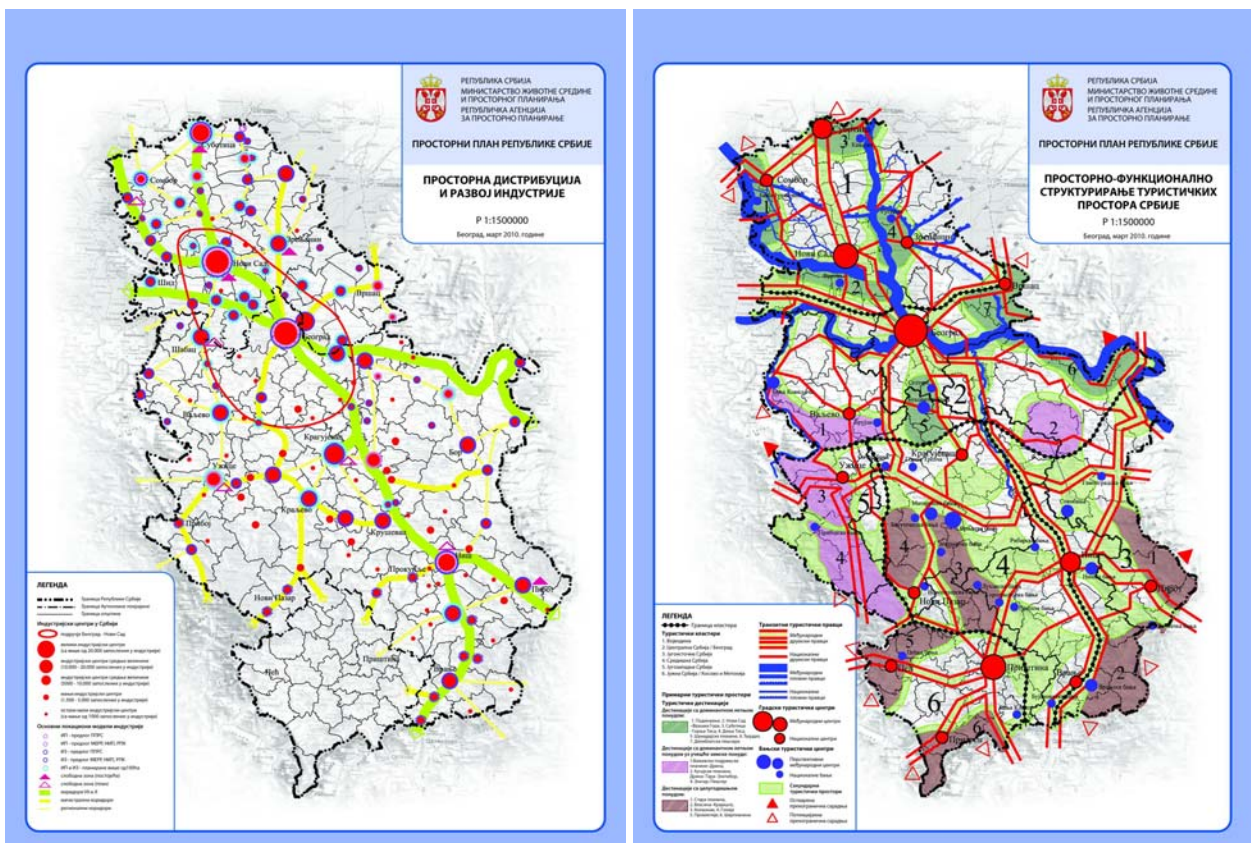
Социјални развој подразумева: унапређење благостања и квалитета живота грађана као и тежње у друштву које га чине праведнијем и приступачнијем за све чланове друштва, а темељи се на економској и социјалној правди у циљу смањења сиромаштва. Одрживи социјални развој подржавају: правна држава и владавина права, гарантовање људских права, друштвене вредности и норме и социјални капитал, концепт јавног добра.

Социјална кохезија је способност друштвене заједнице да створи услове за постизање добробити за све грађане и друштвене групе.

Просторна организација и дистрибуција јавних служби по концепцији подразумева две групе услуга од јавног интереса: основне услуге којима се остварују социјална и културна права гарантована Уставом (основно образовање укључујући и предшколске установе, као и основна здравствена заштита); услуге вишег ранга (средње образовање, више и високо образовање, болничка и специјализована здравствена заштита, одређени видови социјалне заштите осетљивих друштвених група, култура, спорт и рекреација) које се организују у градском насељима, а доступност ових услуга за становнике осталих насеља у гравитационом подручју се обезбеђује различитим механизмима.

Социјално становање је важан инструмент социјалне стамбене политике и треба да системски допринесе решавању стамбених потреба одређених група домаћинства. У општини Лебане становање је социјално поље са најнижим вредностима индикатора.

Неформална насеља и бесправна градња су посебан феномен и драматичан резултат урбанизације највећег дела Србије, о чему и не постоји одговарајући увид. Мере за санирање и консолидацију овог феномена разматрају се на националном, локалном и корисничком нивоу.

Привреда у Србији има велику регионалну неравномерност јер су неравномерно распоређени и повољни природни услови за развој и створени привредни капацитети; такође, постоје и велике разлике по секторима и подручјима у функционисању привреде. Због тога у планирању и уређењу простора треба усмерити активности у циљу ублажавања привредне неравномерности.

Пољопривреда Србије има шест просторно хетерогених ресурсних потенцијала са својим специфичностима, а општина Лебане спада у регион III – од стишке равнице до планина централне, источне и јужне Србије, хетероген у агроеколошком и социоекономском погледу има ниску густину насељености, негативне демографске тенденције, неразвијену инфраструктуру и високе стопе руралног сиромаштва и незапослености.

Концепција просторног усмеравања пољопривредне производње утврђује водеће гране тржишне производње на основна подручја: равничарско – до 300мнв; брдско – 300-600мнв; планинско – изнад 600мнв; периурбано подручје око општинског центра је занемарљиво.

На основу одлика, потенцијала, постојећих организационих система и социоекономских услова на подручју општине лебане се издваја основни правац политике даљег, просторно диференцијалног усмеравања развоја и унапређења пољопривредне производње – у региону III: производња хране и пића високе биолошке вредности и познатог географског порекла у системима органске, интегралне и традиционалне пољопривреде, паралелно са активностима на одрживом управљању и заштити природних ресурса и развоју локалних прерађивачких капацитета и других пратећих делатности.

Развој *рударства и индустрије* у Србији нема значајан утицај на подручје општине Лебане. Мада ППРС не планира на том подручју посебну индустријску зону, може бити мали индустријски центар, а одређен утицај на подручје у будућности може имати поновно активирање рудника олово-цинкане руде Леце.

Туризам у Србији нема одговарајуће место у општем развоју, а туристички ресурси нису довољно валоризовани, што се односи и на подручје општине Лебане. У концепцији развоја на националном нивоу, туризам у општини Лебане треба да се усмери ка туристичким производима: *touring* (кружна и линеарна туристичка путовања – планине, римске палате, гастрономија); рурални туризам (агротуризам и комбиновани сеоски туризам); перспективно, изградњом акумулације Кључ и планински туризам. У склопу просторно-функционалних целина обједињених туристичких понуда, припада кластеру Јужне Србије. Најзначајнији туристички локалитет – археолошко налазиште "Царичин град" је сврстан у секундарне туристичке просторе претежно регионалног значаја.

Саобраћај у Србији мора у стратешком опредељењу узети у обзир дефинисање будућег економског развоја земље и европске интеграције. За општину Лебане је од значаја близина паневропског мултимодалног коридора X. Регионална приступачност подручја је просечна, а остварује се путном мрежом државних путева I реда Лесковац – Лебане – Приштина (M-9) и II реда (P-223, P-242, P-242a и P-242b). У односу на железнички и други саобраћај, подручје општине Лебане је упућено на коридор X.

Техничка инфраструктура је резултат глобалних процеса интеграције, урбанизације и просторног усмеравања, а њена дуготрајност, техничко-технолошка и функционална јединственост са простором у који је уграђена захтева свеобухватно и комплексно планирање, уређење и вредновање у веома различитом простору Србије.

Енергетика и енергетска инфраструктура у Србији се још заснивају на геолошким резервама примарних извора енергије, али ће будући одрживи развој захтевати ефикасније коришћење енергије и оптимално коришћење необновљивих и у све већој мери обновљивих извора. Реформа енергетског система подразумеваће: успостављање квалитативно нових услова рада, пословања и развоја у производњи и потрошњи енергије и обезбеђивање сигурности и економичности снабдевања привреде. Најзначајније енергетске инфраструктуре на подручју општине су ТС 110kV Јабланица, ДВ 110kV Лесковац – Јабланица – Вучје. У концепцији развоја енергетике Србије, у погледу коришћења енергетских извора, на подручју општине Лебане је од значаја коришћење *обновљивих извора енергије*, и то: биомасе из пољопривреде и шумарства,

као и хидропотенцијал МХЕ укупне снаге 2MW, па и могућност коришћења соларне енергије.

Посебно место у контексту одрживог коришћења природних ресурса и заштите животне средине има повећање *енергетске ефикасности* у зградарству, индустрији, саобраћају и комуналним услугама.

Водопривреда и водопривредна инфраструктура су специфичан и осетљив фрагмент одрживог просторног развоја. Србија располаже оскудним изворишним водним ресурсима који су неповољно распоређени просторно и временски, због чега је потребан развој сложених интегралних водопривредних система, са акумулацијама и пребацивањем воде на већа растојања. Планом је посебно дефинисано водоснабдевање насеља, индустрије и технолошких потреба, одводњавање и наводњавање, хидроенергетско коришћење вода, формирање рибњака, експлоатација песка и шљунка, одбрана од поплава и регулација река, заштита од поплава, антиерозиона заштита и заштита квалитета вода.

Општина Лебане је у оквиру Доње-јужноморавског регионалног система за снабдевање водом највишег квалитета насеља и индустрије, подсистем планиране вишенаменске акумулације Кључ, која треба да служи водоснабдевању, заштити од поплава, оплемењивању малих вода, рибарству и одрживом туризму. Планирана акумулација је на реци Шуманка, највеће запремине око 21 мил. м³ на коти успора 495мнв.

Развој *телекомуникација* је у великој мери био успорен НАТО бомбардовањем током 1999. године, а са магистралним мрежама Лебане се повезује у коридору државног пута М9.

Поштанске услуге у Србији обавља ЈП ПТТ и око 70 регистрованих поштанских оператора из домена нерезервисаних услуга. Предвиђени циљ да један постански шалтер опслужује у просеку 2500 становника је достигнут 2008. г, а отварање нових и затварање старих пошта зависи од тражње корисника за поштанским услугама.

Коришћење земљишта и земљишна политика су важни елементи просторног развоја. Земљиште је ограничени ресурс као природно и друштвено добро и захтева одређене планске активности у циљу рационалног коришћења и управљања.

Грађевинско земљиште је посебан ресурс, посебно у градским срединама и планом се дају циљеви, концепција, приоритети, мере и инструменти у коришћењу и управљању грађевинским земљиштем. Искоришћеност грађевинског земљишта у општини Лебане је мања него у развијенијим подручјима Србије, а капитализација грађевинског земљишта – стављање у функцију стварања новог друштвеног производа, је недовољна.

Биланси употребе земљишта се дају за грађевинско, пољопривредно, шумско, водно и остало земљиште.

Просторна интеграција Србије је посебно наглашена у ППРС, а заснива се на транснационалној сарадњи (у оквиру Југоисточне Европе), прекограничној или трансграничној сарадњи (cross-border cooperation - СВС) и интеррегионалној сарадњи удаљених територија, успостављању еврорегиона и инфраструктурних коридора. Циљ интеграције Србије у шире окружење је постизање одрживог развоја дефинисањем, подстицањем и усклађивањем модалитета међународне и регионалне сарадње на основама међународних стратешких докумената.

Лебане је као општина у Јабланичком округу укључена у програм трансграничне сарадње Србија-Бугарска, а од већег локалног значаја за просторну интеграцију подручја општине је и близина паневропског коридора

2.2.1. Нацрт регионалног просторног плана Јужног Поморавља

Просторни план обухвата крајњи југоисточни део Републике Србије – област Јабланичког и Пчињског округа, укупне површине од 6.289 km² (око 7% територије Републике Србије).

Подручје припада економски и демографски неразвијеним регионима са паневропским инфраструктурним коридором X, пољопривредним и шумским подручјем, природним и туристичким вредностима, извориштима вода националног и регионалног ранга, на граници према Републици Бугарској (Европској Унији) и Републици Македонији и са

Копненом зоном безбедности дуж административне границе са Аутономном Покрајином Косово и Метохија.

Око 55% укупне територије подручја Просторног плана налази се под *пољопривредним земљиштем*. Због јаке просторне хетерогености природних фактора, у региону Јужног поморавља издвајају се четири рурална подручја: 1) 200-350 m – брежуљкасто, са нижим брдима, долинама и котлинама; 2) 350-600 m - брдско, са вишим долинама и котлинама; 3) 600-800 m – брдско-планинско; 4) преко 800 m – планинско подручје. На територији општине Лебане су заступљени сви типови руралних подручја.

Око 38,5% укупне територије подручја Просторног плана налази се под *шумама*, а станишни услови су повољни за развој аутохтоних врста дрвећа (посебно букве, граба и храстова) са приоритетно производно-заштитном функцијом.

У *хидрографском погледу* преко три четвртине површинских вода подручја припада сливу Јужне Мораве, док значајне хидрографске појаве представљају и делови водотокова који припадају Егејском сливу (Пчиња и Драговиштица).

Подручје Просторног плана налази се унутар двеју *геотектонских јединица*, Српско-македонске масе на западу и Карпатобалканида на истоку, а на подручју се налази већи број објеката геонаслеђа.

Према подели на зоне експлоатације металичних *минералних сировина* подручје припада Пасјачко-кукавичкој зони, а према подели на рудне рејоне припада Беснокобилско-соговском рудном рејону.

На подручју Просторног плана, по попису 2002. г, у 699 насеља живи 468.613 *становника* (6,2% популације Републике), а просечна густина насељености је 75 ст./km², што је мање од републичког просека, с тим да густине насељености знатно варирају по општинама. Степен урбанизације је у порасту, али је са достигнутих 41,4% 2002. године далеко испод републичког просека.

Мрежа насеља је сложен и недовољно кохерентан систем од 699 насеља размештених у 681 катастарској општини, а Лебане (10.004 ст.) има статус градског насеља.

Привреда подручја Просторног плана стагнира последње две деценије и теже се реструктурира, а цео регион показује тенденције још већег заостајања.

Разноврсни природни потенцијали представљају фактор развоја планинског, водног, бањског, градског, транзитног, излетничког, руралног и других видова *туризма и рекреације*, а потенцијали нису довољно искоришћени.

На подручју Просторног плана заступљени су путни и железнички *саобраћај*. Постојећу мрежу путног саобраћаја на подручју Просторног плана, чине: државни путеви I реда, и то на територији општине Лебане пут број 9 (Приштина-Пирот); државни путеви II реда, од којих су на територији општине Лебане: пут број 223 (Злата – Лебане - АПКМ (Маровац); пут број 242 (Нишавски округ – Слишане); пут број 242а (Мијајлица – Радан); пут 242б (Царичин град – Кривац).

Основне *природне целине* подручја су маркантна долина Јужне Мораве коју чине Лесковачка и Врањска котлина, раздвојене Грделичком клисуром, и високопланински терени на источном ободу и планине средњих висина на западном ободу.

Коришћење земљишта, и то: пољопривредно земљиште 3.508 km² (56%), шуме и шумско земљиште 2.425 km² (39%), остало земљиште 357 km² (око 6%), на подручју Просторног плана по окрузима је приближно уједначено, док се веће разлике уочавају на нивоу општина. Пољопривредно земљиште је процентуално најзаступљеније у општинама: Бојник, Лебане и Босилеград, где су изузетно повољни педолошки, хидролошки и други природни услови, као и традиција и афинитет пољопривредног становништва.

Релативно су повољни потенцијали шума, вода и геолошких ресурса.

Визија просторног развоја Јужног поморавља је усмерена ка равномернијем регионалном развоју, који је конкурентан и интегрисан са окружењем.

Општи циљеви развоја и уређења простора подручја Јабланичког и Пчињског округа јесу: одговорно управљање развојем, уређењем и заштитом простора и унапређење квалитета живота и стварање услова за демографску обнову, као и уравнотежен развој на интрарегионалном и интеррегионалном нивоу.

Просторним планом су дате концепције, пропозиције и **планска решења** просторног развоја.

Заштита и коришћење пољопривредног земљишта на подручју Просторног плана заснива се на концепту одрживог пољопривредног и руралног развоја, а планира се: рејонизација пољопривредне производње (на подручју општине Лебане: рејон интензивне пољопривреде – у нижим деловима око Јабланице; мешовити рејон – у брдско-планинском подручју; рејон пашњачког сточарства – у планинском делу Радана и Гољака); одрживо коришћење и заштита пољопривредног земљишта; развој и реструктурирање пољопривредног сектора.

Заштита и коришћење шумског земљишта и шума и развој ловства подразумева одрживо коришћење и заштиту шумског земљишта и шума, а на подручју општине Лебане са повећањем шумовитости на више од 36%, као и развој ловства, пре свега очувањем разноврсности ловне фауне.

Водни ресурси ће се одрживо користити уз одговарајуће заштите квалитета вода и заштите природних и створедних ресурса од вода.

Геолошки ресурси иницирају експлоатацију минералних сировина и изворишта термоминералних вода и санирање површина око постојећих рударских објеката и развој пројеката који минимално угрожавају животну средину (није карактеристично на подручју општине Лебане).

Развој становништва, мреже насеља и јавних служби подразумева: демографску обнову; развој људских ресурса; функционално повезивање и јачање улоге урбаних центара, односно укључивање Лебана у функционално урбано подручје Лесковца; очување и трансформација руралних насеља и подручја; развој јавних служби, посебно њихове доступности на руралним подручјима.

Развој привредних делатности је условљен реализацијом неопходне инфраструктуре, довршавањем процеса приватизације, решавањем имовинско-правних односа који се односе на функционисање привредних система и стварање динамичног пословног амбијента. Планиран је интензивнији привредни развој на основама опремања и реализације нових привредних комплекса и локалитета. Привреда Лебана треба да буде компатибилна у оквиру функционалног урбаног подручја Лесковца и да иницира нове облике предузетништва у мањим општинским насељима.

Развој туризма подразумева: комплетирање и просторну интеграцију постојеће понуде; реализацију нове туристичке понуде и инфраструктуре уз израду развојних докумената и сарадњу субјеката развоја туризма. Део подручја Лебана је у оквиру туристичког рејона Горња Јабланица-Пуста река - крајњи југоисточни део Средишње туристичке зоне I степена, која на подручју ове општине обухвата источне падине планине Радан, водоакумулацију Кључ, археолошко налазиште Царичин град, општински центар и друга насеља, излетишта, објекте и вредности.

Развој саобраћајне инфраструктуре ће се заснивати на: повећању саобраћајне доступности подручја државним путевима I реда; модернизацији и комплетирању мреже државних путева II реда и општинских путева; усмеравању утицаја саобраћајне инфраструктуре на развој урбаних центара и система насеља; развоју железничког саобраћаја и инфраструктуре.

Водопривредна инфраструктура ће се заснивати на успостављању интегралних регионалних вишенаменских система за уређење, коришћење и заштиту вода и сливова Јужне Мораве, Пчиње и Драговиштице. Планира се: фазни развој система водоакумулација; развој система водоснабдевања; развој система за каналисање и пречишћавање отпадних вода; развој система за обезбеђење воде за техничке потребе. На подручју Лебана планирана је акумулација "Кључ" на реци Шуманка, у оквиру Јабланичког подсистема за снабдевање водом насеља у општинама Лебане и Медвеђа и Јужноморавског речног система за наводњавање. Каналисање и пречишћавање отпадних вода регулисаће се реконструкцијом постојећег система и реализацијом ППОВ на локацији Кожара, који би обухватио и нека сеоска насеља.

Енергетска инфраструктура ће се развијати кроз: припрему и почетак изградње нове електроенергетске мреже и објеката; проширење и реконструкцију мреже напојних и дистрибутивних електроенергетских објеката; развој гасоводне инфраструктуре; употребу

ОИЕ. На подручју општине, електроенергетску мрежу формираће постојећи и планирани напојни и дистрибутивни водови и објекти: ДВ 110 kV на правцу ТС "Лесковац 6-Лебане" (дужине око 21 km), опремање ћелије 35 kV у ТС 110/35 Јабланица (правац ка Сијаринској Бањи), проширење ДВ на правцу ТС 35/10 kV "Сијаринска Бања" - ТС 35/10 kV "Клајић".

За гасификацију је предвиђена изградња доводно-разводног гасовода у фазама, од разводног гасовода РГ 11-01 ка општинском центру. Предвиђено је и коришћење ОИЕ, у првом реду изградњом малих хидроелектрана – на подручју општине 3 МХЕ укупне снаге 8,32 kW, као и коришћење осталих видова енергије (соларна, биомаса, и др.).

Телекомуникациона инфраструктура ће се развијати кроз: побољшање постојећег стања телекомуникационе инфраструктуре; проширење мреже телекомуникационе инфраструктуре; развој мреже поштанских услуга. На подручју општине Лебане је посебно значајна изградња оптичких каблова за насеља у којима се граде комуникације, као и на релацијама Лебане–Медвеђа, Лебане–Славујевце, Ждеглово–Бошњаце.

Комунални садржаји који су планирани овим планом се односе на интегрално управљање комуналним отпадом и управљање опасним отпадом. За третман комуналног отпада Лебане је упућено на регионалну санитарну депонију "Жељковац, а најкасније до 2014. године треба да се изврши систематско затварање, ремедијација и рекултивација постојеће општинске депоније; предвиђена је трансфер станица која обухвата Бојник, Лебане и Медвеђу.

Заштита животне средине подразумева: унапређење и заштиту квалитета животне средине; ревитализацију простора угроженог НАТО бомбардовањем; заштиту квалитета живота; превенцију ризика од удеса и акцидента. Животна средина на подручју Лебана (шира зона градског језгара, односно периурбана зоне без организованог система мера заштите животне средине) има средњи степен загађености (подручје угрожене животне средине) са средњим утицајем на загађење животне средине.

Заштита природе и природних вредности подразумева: заштиту, презентацију и контролисано коришћење природних добара; истраживање и установљивање заштићених природних добара; предузимање активности на међународној афирмацији заштите природних вредности. До установљивања нових природних добара овим планом се иницира заштита простора идентификоване просторне целине подручја планине Радан, са Царичиним градом, као простор велике биолошке и предеоне разноврсности и културно-историјске баштине.

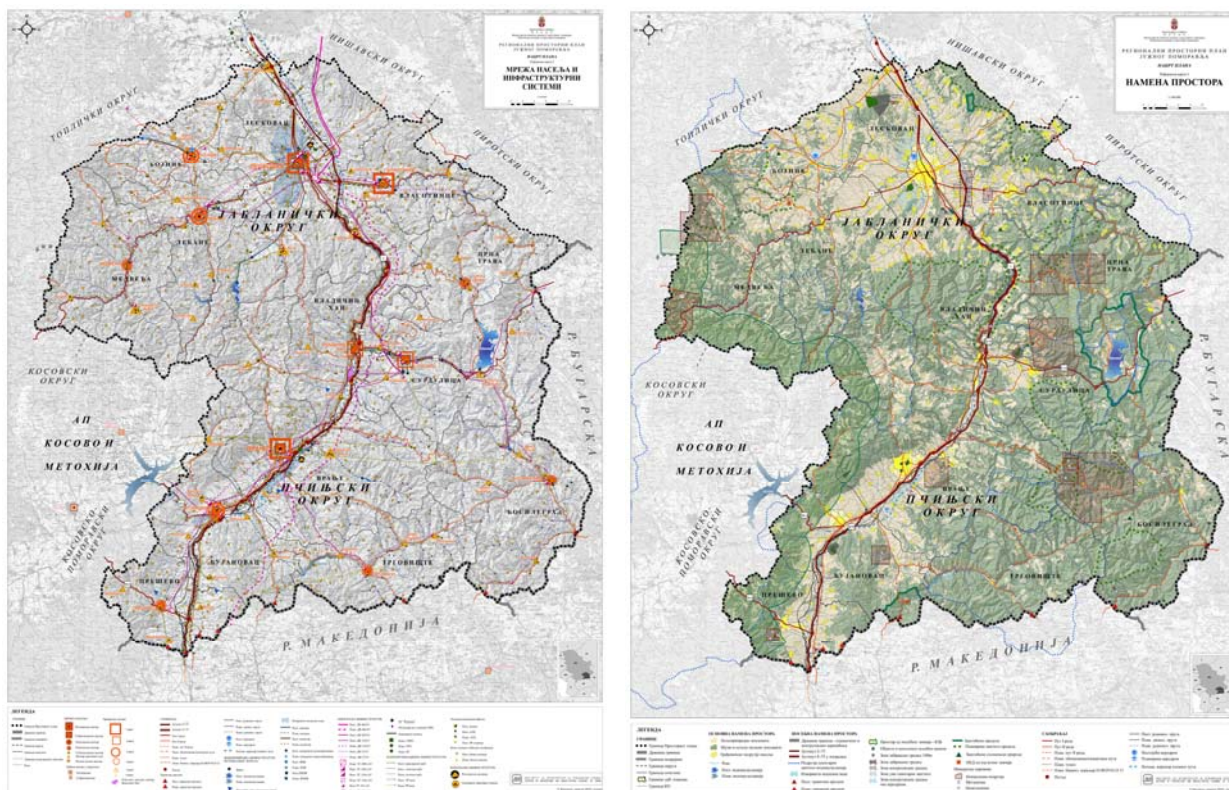
Заштита непокретних културних добара подразумева заштиту и презентацију НКД.

На подручју општине Лебане је заштићено НКД од изузетног значаја, археолошко налазиште Царичин град, који представља део културно-историјске руте од националног значаја - "Пут римских царева".

У Просторним планом су наведени кључни **учесници** у спровођењу, а планска решења и пропозиције ће се **развијати** просторним плановима подручја посебне намене, просторним плановима јединица локалне самоуправе, урбанистичким плановима и секторским плановима и програмима. На подручју општине Лебане се предвиђају за израду: Просторни план подручја посебне намене сливног подручја водоакмулације Кључ (у изради); Просторни план подручја посебне намене археолошког налазишта Царичин град; Просторни план подручја посебне намене туристичког комплекса Радан (који ће обухватити делове подручја Јабланичког и Топличког округа). Такође, разраду овог просторног плана и наведених просторних планова подручја посебне намене на нивоу урбанистичког плана утврдиће Министарство животне средине и просторног планирања у сарадњи са Министарством културе (за зону НКД од изузетног значаја – Царичин град) и Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде (за делове уже зоне санитарне заштите водоакмулација) и надлежним стручним службама округа, општине и ЦРЈПО.

Приоритет у припремању и доношењу урбанистичких планова, имаће седиште општине, други микроразвојни центри, просторне културно-историјске целине и археолошки локалитети, зоне изградње за индустрију и инфраструктурне системе (посебно од регионалног значаја).

Основне **мере и инструменти** различитих политика за имплементацију решења Просторног плана за период до 2014. године базирани су на постојећем систему управљања у Србији, а сугеришу се и мере и инструменти који ће, према очекивањима, у овом периоду бити дефинисани и примењивани током фаза приступања ЕУ.

2.2.2. Нацрт просторног плана подручја посебне намене слива акумулације „Кључ“

Према ППРС и ВО РС израђен је ППППН слива акумулације Кључ, која треба да служи водоснабдевању, заштити од поплава, оплемењивању малих вода, рибарству и одрживом туризму.

План обухвата део територије јужне Србије, односно делове општина Лебане и Медвеђа и део градског подручја Лесковца, по макроположају, највећим делом припада Родопском планинском систему, у горњем сливу Јабланице (у чијем је саставу и слив реке Шуманке), као и падине планине Гољак. У обухвату плана је **морфолошки слив акумулације** до административне границе АП Косово и Метохија, површине од 107,7815км², док је површина слива акумулације на територији АП 1,3792км² и у овом плану се третира као зона директног утицаја. План обухвата део подручја општине Лебане, и то: КО Дрводељ, већи део КО Бувце, КО Липовица и КО Радевце, као и делове КО Клајић и КО Пороштица и незнатни део КО Рафуна.

Имајући у виду **посебну намену** овог подручја, утврђују се **три зоне санитарне заштите** планиране акумулације "Кључ": I) зона непосредне заштите изворишта водоснабдевања (цела акумулација "Кључ" укључујући и врх преградног објекта, приобално подручје акумулације чија ширина износи 10m у хоризонталној пројекцији при највишем нивоу воде у језеру од 450,70 m.n.m. за I фазу изградње бране, а 496,10 m.n.m. за II (коначну) фазу; II) ужа зона заштите - подручје око акумулације чија ширина износи 500m мерено у хоризонталној пројекцији од спољне границе зоне непосредне заштите; III) ширу зону заштите чине већи део слива акумулације, односно планско подручје и мали, планом необухваћени део

у АП, за који услови заштите имају исти значај. Такође, у режиму санитарне заштите су и водотокови на сливу, а утврђују се зоне (појасеви) непосредне заштите надземних

притока, које обухватају надземни водоток дуж целог тока и подручје са обе стране водотока у ширини од најмање 10m.

План анализира **природне ресурсе** у обухвату, посебно водне ресурсе *р. Шуманка*, чије је сливно подручје од 300 до 1100мнв између масива Кукавице и планине Гољак, а просечан протицај 0,86м³/сек. У *геолошком саставу* доминирају гнајсеви, микашисте и амфиболитске стене, а мање се појављују гранити, кварцдиорити и пегматити. Терен на месту преграде изграђују неvezане стене и чврсто vezане стене. Акумулациони простор околног и непосредног подручја акумулације чине шкриљци високог кристалинитета са сочивима кварцита и жицама пегматита, док је мањи део басена изграђен од гранитоидне стенске масе. *Педолошки састав* тла у зони акумулације је углавном плитко силикатно еродирано земљиште. *Хидрографска мрежа* је развијена, а извори спадају у групу разбијених пукотинских гравитационих извора са издашношћу од 15 до 30 l/min у току зимског периода и од 2 до 5 l/min у време суше, па се сви сврставају у изворе са промењљивом и врло промењљивом издашношћу. Сви водотоци су бујичног карактера, а на кукавици има и развијених процеса ерозије. Оцењује се да се разматрани слив може сврстати у категорију воднијих сливова у Србији и да је савњивањем потреба и биланса вода, оправдана идеја да се воде реке Шуманке користе за дугорочно водоснабдевање и друге потребе у региону.

Пољопривредно земљиште чини земљиште I до IV и део V катастарске класе.

Пољопривредно земљиште на планском подручју обухвата 1.012 ha, од чега је 64% на територији општине Лебане, али је услед депопулације стварна површина пољопривредног земљишта знатно мања. Место пољопривреде у структури привреде подручја није

оптимално због старости пољопривредних домаћинстава и због трајног губљења пољопривредног земљишта за примарну намену.

Шуме и шумско земљиште обухватају око 9.700ха укупне површине планског подручја, од чега је око половину на делу општине Лебане, а стварне површине су веће од евидентираних. У укупној површини природних високих и изданачких састојина, има највише букве, мање китњака и цера, затим мешовитих састојина, изданачких шума и шикара, као и шумског земљишта које је под пашњацима и напуштеним пашњацима. Вештачке састојине чине засади црног бора, смрче, белог бора и тополе. Значајна је могућност коришћења лековитог биља и шумских плодова. Ловно подручје је средњег бонитета и нема организованих узгајалишта дивљачи. Оцена стања државних шума је задовољавајућа.

Животну средину планског подручја одређују природни ресурси (чисте воде, пољопривредно земљиште средњег квалитета и шуме) и створени ресурси (углавном стамбени и саобраћајни). Деградацији животне средине доприносе: евидентирани ерозивни процеси и мање површине склоне клижењу. Оцена стања природних ресурса је да се користе у границама одрживости. Створени ресурси служе основним животним потребама и нису усаглашавани са потребама очувања животне средине, а због демографског пражњења нису имали значајан утицај.

Природна и културна добра на планском подручју нису заштићена. Делимичним рекогносцирањем подручја пронађени су материјали са античких објеката, белези и материјали некропола из позног средњег века или надгробни споменици из 18. и 19. века. Етнографско истраживање није вршено.

Простор од интереса за одбрану земље је цело планско подручје, а од стратешког значаја су регионалне саобраћајнице и изворишта.

Простори од интереса за заштиту од природних појава и елементарних непогода су сви делови подручја посебне намене осетљиви на критичне утицаје. На подручју су констатоване микролокације изложене ерозији и клизишту, а евидентна је и појава бујичних вода, као и опасност од шумских пожара. Подручје је у сеизмичкој зони VI° и VII° МКС.

Планско подручје је између Источне и Средишне туристичке зоне, руралног мање значајног етнографског идентитета, али има специфичности за зачетак **сеоског туризма**.

Структура **становништва** је неповољна, демографска кретања су негативна.

Мрежа насеља није издиференцирана, на планском подручју је 9 сеоских насеља разбијеног типа, од којих се 5 налази на територији Општине Лебане. Сва имају карактер примарних сеоских насеља, а извесне знаке централитета и боље развојне могућности има насеље Клајић.

Привредна развијеност је далеко испод републичког просека, а привреда планског подручја је претежно ослоњена на локалне ресурсе (пољопривредно земљиште и пољопривредно становништво). Релативно је развијено сточарство, воћарство (са производњом ракије)

и пчеларство; значајни су шумски комплекси (организовани откуп трупаца и занатска производња ћумура), ареали лековитог и јестивог шумског биља; скромно су развијени трговина и угоститељство, излетнички пунктови и могућности кришћења ловног подручја.

Јавне службе планског подручја на територији општине Лебане чине основна школа у Клајићу и 2 четвороразредне у Бувцу и Липовици, амбуланта и месна канцеларија у Клајићу, док Месне заједнице имају сва насеља. Имајући у виду лоше демографске тенденције, постојеће мреже јавних служби су довољне, радијуси опслуживања су у допустивим границама, али превоз корисника није регулисан. Постојећи објекти за јавне службе су довољно велики, али су дотрајали и неодговарајуће опремљени.

Саобраћајну мрежу планског подручја чине државни путеви II реда Р-223 (Јастребац – Прокупље – Лебане – Врање) и Р-124а (Стројковце – Лепеница – Сурдулица) и општински путеви. Техничко стање путева је лоше, а местимично су и непроходни. Значајани су и државни пут I реда М-9 који тангира подручје плана, а посебно близина Паневропског мултимодалног коридора X. Јавни превоз је недовољно развијен и не повезује сва насеља, пријем и отпрема путника се одвијају на импровизованим стајалиштима. Најближа железничка станица, на удаљености око 15км, је у Лесковцу, а најближи аеродром, на удаљености око 60км, је у Нишу.

Водопривредна инфраструктура на подручју слива је изграђена у занемарљивом обиму.

Водоснабдевање становника на планском подручју се одвија углавном индивидуално: каптирањем локалних извора за једно домаћинство или најчешће захватањем подземне издани преко копаних бунара. Одвођење отпадних вода одвија се површински, слободним отицањем по терену са директним изливањем у водоток, јаругу или у процедурне јаме.

За дугорочно решење водоснабдевања Лебана се једино може користити слив р. Шуманке који располаже са одређеним водним потенцијалом способним да дугорочно обезбеди воду за пиће и друге потребе у региону: наводњавање пољопривредних површина у Лесковачком пољу, повећање пољопривредне производње, побољшање и одржавање квалитета вода Јабланице и др.

На сливу планиране акумулације "Кључ" нема уређених нити регулисаних водотокова. Процеси ерозије на сливу нису изражени али је приметно њихово напредовање. Уочљиво је и одсуство контроле спроведених антиерозионих мера.

Електроенергетска мрежа се веже на ТС 110/35 kV "Јабланица", инсталисане снаге 2 x 31,5 MVA, лоциране у селу Коњино. Сва насеља у општини Лебане, сем Дрводеља, везана су на дистрибутивну мрежу 10 kV. За потребе напајања објеката на будућој акумулацији "Кључ" изграђен је далековод 35kV ради повезивања новопланиране трафостанице 35/10 kV "Клајић".

Телекомуникациона инфраструктура је недовољно развијена, а планско подручје припада конзумним подручјима чворних ТФ централа "Медвеђа" и "Лебане. Капацитети постојећих крајњих централа не задовољавају потребе, а подручје није потпуно покривено сигнаlima мобилне телефоније.

Просторни развој подручја је спонтан. Слив је без привредних комплекса, без интензивнијих саобраћајних токова и слабо насељен са 12 st/km²). Грађевинско земљиште чине изграђена сеоска насеља и јавно грађевинско земљиште ван њих (државни путеви II реда и општински путеви). Села (засеоци) немају формиран просторни идентитет, грађевински фонд је у просеку стар и већим делом се не користи. Архитектонска и материјална вредност објеката углавном нису значајне. Санитарни услови нису задовољавајући, целокупна јавна комунална инфраструктура је недовољна и некавалитетна.

На простору будуће акумулације "Кључ", на територији општине Лебане, налази се 6 сеоских домаћинстава са објектима које треба уклонити због формирања акумулације.

Swot анализа – Предности: развијена хидрографска мрежа; еколошка очуваност природних ресурса; изузетни природни амбијент; шуме букве; степен развоја осталих сектора. **Ограничења:** неадекватне намене приобаља будуће акумулације "Кључ"; нижа бонитетна вредност пољопривредног земљишта; не постоје туристички капацитети; екстремна депопулација; функционална неповезаност насеља са окружењем; неконкурентна локална привреда; лоша комунална опремљеност; лоша саобраћајна повезаност због неповољне конфигурације планинског терена, посебно у периферним деловима у близини АП

Косово и Метохија; лоше стање општинских и државних путева I и II реда; неспровођење антиерозионих мера заштите земљишта; неспровођење мера одбране од бујица; статус неразвијених општина Лебане и Медвеђа. **Шансе:** примена постојећих Директива ЕУ за управљање разним природним ресурсима; примена донетих националних програма и стратегија; трансгранична привредна сарадња; враћање локалне дијаспоре; оријентација друштвене заједнице ка ЕУ интеграцијама; директне веће инвестиције - улагања у формирање акумулације "Кључ"; подршка и повезивање са окружењем. **Претње:** светска економска криза; неусклађеност законских регулатива; усмеравање инвестиција према већим центрима; недовољна овлашћеност локалних заједница да управљају ресурсима и имовином; привлачност центара као разлог за настављање тренда демографског пражњења подручја; гео-политичка позиција подручја Просторног плана, у условима евентуалног

непрепознавања заједничких интереса; евентуални проблеми у јачању сарадње са административним подручјима из окружења (окрузима, АП); одустајање, из било ког разлога, од конкретне инвестиције за формирање акумулације "Кључ" и изградњу бране.

Општи циљ развоја, уређења, коришћења и заштите простора посебне намене усмерен је ка решавању проблема водоснабдевања ширег конзумног подручја коришћењем водног ресурса планског подручја путем формирања акумулације "Кључ" уз обавезну заштиту слива акумулацијем, као и одрживи вишефункционални развој подручја.

Принципи, концепција и пропозиције развоја планског подручја се заснивају на заштити и уређењу подручја посебне намене, како за коришћење водних ресурса, тако и за развој комплементарних делатности у области пољопривреде и туризма.

Правила уређења, коришћења и заштите

Акумулација "Кључ" је део Јужноморавског регионалног система за обезбеђење воде највишег квалитета и регионални систем за коришћење, уређење и заштиту речних вода и треба да осигура довољне количине воде за снабдевање насеља у општинама Лебане и Медвеђа са могућношћу прикључења насеља из општине Бојник, затим потребне количине воде за наводњавање и заштиту низводних насеља од плављења. Ван планског подручја изградиће се цевовод за довод сирове воде од акумулације до постојећег постројења за прераду сирове воде у селу Гргуровце, постројење и део цевовода за одвод воде од постројења ка потрошачима.

Преграђивање тока Шуманске реке предвиђа се на локалитету "Кључ", на око 500 м од места настанка Шуманске реке, од спајања Клајићке и Липовачки реке, а на коти максималног успора 496,10 мнв. површина акумулације је 97,10 ха (I и II фаза изградње). Конфигурација акумулације "Кључ" условљена је њеном вишенаменском улогом и просторним условима и представља окосницу вишенаменског водопривредног система "Шуманка".

На простору *зоне непосредне заштите* успоставља се режим строге санитарне заштите (строги санитарни надзор и мере техничке заштите); на подручју *уже зоне санитарне заштите* успоставља се режим санитарног надзора и ограничења; на подручју *шире зоне заштите* изворишта успоставља се режим селективног санитарног надзора, посматрања и ограничења. На подручја изван шире зоне заштите изворишта примењују се општа правила заштите у складу са Законом о заштити животне средине.

У границама *утицаја поплавног таласа* (који би се формирао низводно од будуће акумулације "Кључ" у случају евентуалног рушења бране), утврђују се мере за трајну заштиту становништва и материјалних добара.

Уређење, коришћење и заштита водних ресурса (површинске воде, природни извори и подземне воде) и развоја водопривреде засновају се на успостављању равнотеже између расположивог и коришћеног дела водног ресурса, на обезбеђењу квалитета подземних и површинских вода и заштити од ерозије, бујица и поплава, на целом планском подручју.

Концепт *коришћења, уређења и заштите пољопривредног земљишта* подразумева квалитативне промене које ће изазвати и квантитативне, а пре свега превођење нижих класа ораница у мање продуктивне површине или шуме, као и очување плодност педолошког покривача. Због формирања и заштите акумулације, део пољопривредног земљишта на подручју плана превешће се у водно земљиште или у намене које су допуштене у ужој зони заштите акумулација.

Газдовање шумама и шумским земљиштем подразумева обезбеђење њихове привредне и заштитне улоге (пре свега водозащитне и антиерозивне).

Грађевинско земљиште обухвата грађевинско земљиште у грађевинском подручју насељених места (за јавне и остале намене) и грађевинско земљиште ван грађевинских подручја насеља.

Пројекција становништва показује даљу депопулацију, најоптимистичније варијантно решење, представља тенденцију из последњег пописног периода (1991.-2002.година), а на крају планског периода, на планском подручју ће контингент старог становништва бити највећи.

У **развоју мреже насеља** на планском подручју, на територији општине Лебане, улогу центра заједнице насеља имаће Клајић, као насеље на регионалном путном правцу и нужном мрежом објеката јавних служби, а остала насеља су примарна.

Развој јавних служби подразумева задржавање постојеће мреже основних школа, увођење одговарајућих облика дечије и социјалне заштите, нове амбуланте у насељу Бувце и формирање нових културних и спортских садржаја у Клајићу.

Развој привреде на планском подручју и у окружењу иницираће изградња акумулације Кључ, а засниваће се на принципима економске оправданости и еколошке одрживости. Водопривреда је носилац функције посебне намене, апсолутни приоритет и једини потпуно изванредан правац развоја, а могућ је и развој комплементарних делатности, пољопривреде (засноване на бољем искоришћењу ресурса, модернизацији и интензивирању) и туризма (активности усмерене на наменско коришћење ресурса, припремање локација, покретање делатности). Као пратеће делатности развијаће се производно занатство, трговина, услуге, саобраћај; такође и развој агрокомплекса - обнова, модернизација и интензивирањем

пчеларске, сточарске и воћарске производње, организовано сакупљање, откуп и прерада лековитог и јестивог шумског биља. Посебан развој имаће покретање туристичких активности (сеоски, излетнички, викенд-туризам, ловни и риболовни туризам; обезбеђење локација смештајних капацитета и ауто-кампа у атару села Клајић и других малих пунктова са одговарајућим културним и рекреативним садржајем је ван уже зоне заштите и у подбранском делу), грађевинарство - како у фазама изградње водопривредног система, тако и при обнови постојећих и градњи нових објеката супраструктуре и мала привреда заснована на природним ресурсима.

Просторни развој саобраћаја и инфраструктуре у планском периоду као приоритет имаће модернизацију државних путева II реда Р-223 и Р-124а, изградњу, реконструкцију и модернизацију општинске мреже путева и јачање јавног превоза, а путеви који се налазе у зони потапања биће измештени на нове трасе ван зоне потапања.

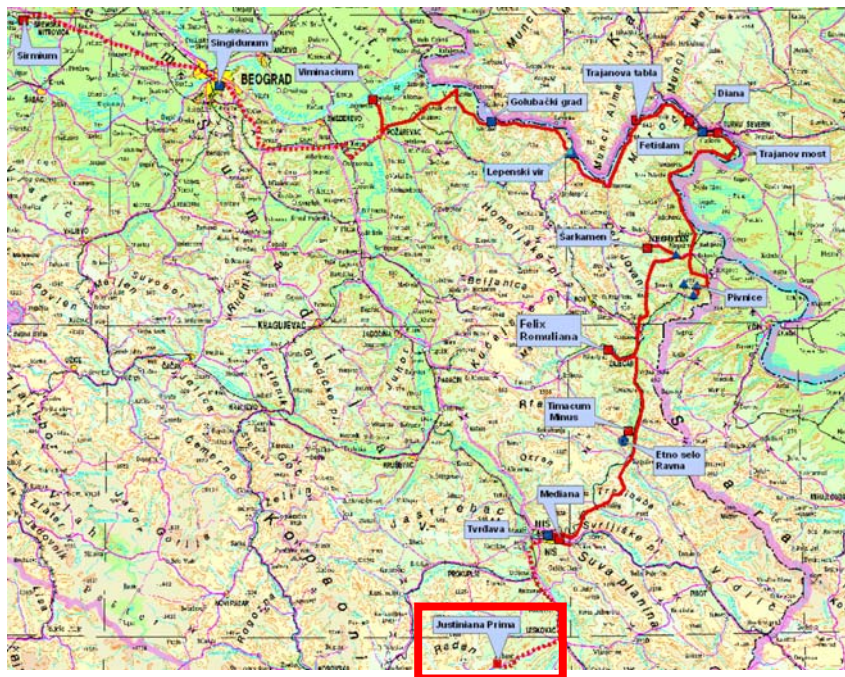
Хидротехничку инфраструктуру чини водопривредни систем "Шуманка" са акумулацијом Кључ, за водоснабдевање, заштиту од поплава, оплемењивање малих вода, рибарство и одрживи туризам. Насеља на планском подручју се снабдевају водом из локалних извора. Еколошке претензије планског подручја захтевају висок степен прикупљања, пречишћавања и одвођења отпадних вода, што подразумева изградњу ППОВ (постројење за пречишћавање отпадних вода) за сеоско насеље Клајић – будући центар заједнице села и изградњу типских постројења и уређаја за пречишћавање отпадних вода појединачно за свако насеље или групу насеља или за појединачна домаћинства, а пречишћене воде се одводе у локалне реципијенте. Сви водотоци на планском подручју морају бити у I класи водотока.

2.3. ОСТАЛИ ДОКУМЕНТИ

2.3.1. Мастер план културно-историјске руте „Пут римских царева“

На тлу данашње Србије је рођено 17 императора Римског царства - петина од њиховог укупног броја, а више него што су их античкој историји дали други некадашњи делови Римске империје. Они су у наслеђе оставили велико богатство: остатке царских палата, базена, величанствених мозаика, уметничких предмета, накита... и то од Сирмијума (Сремска Митровица), Сингидунума (Београд), Виминацијума (Костолац), Трајанове табле, моста на Ђердапу, Дијане (Кладово), Феликс Ромулијане (Зајечар), Наисус - Медијана (Ниш) до Јустинијане Приме (Царичин град) – то су места у којима су живели Деције, Клаудије Готски, Проб, Аурелијан, Галерије, Даја, Константин Велики, Јустинијан и други цареви.

Град *Iustiniana Prima*, Царичин град, лежи на благим падинама које се спуштају од планине Радан ка Лесковачкој котлини, на месту ван главних путних токова. Утврђени град дужине је преко 500 метара, док су урбано језгро чинили Акропољ, Горњи и Доњи град, на које се надовезују широко подграђе и споменици у ближој и даљој околини. Царичин град представља ванредан споменик античког урбанизма и архитектуре. Рушевине фортификација, улица са портицима, базилика, јавних и приватних грађевина одају некадашњи изглед града и одраз су достигнућа палеовизантијске цивилизације, настале на грчко-римским тековинама.

Пројекат **“Пут римских царева”**, културноисторијско-туристичка рута дуга 600 километара, која би повезала сва места римског наслеђа у нашој земљи је прича о успону и паду Римског царства, конкретно о времену кад је престоница Источног царства био Сирмијум.

Мастер планом је предвиђена атрактивна туристичка презентација ових туристичких атрактера, али и уређење ових локалитета - прилази и паркинзи поред локалитета, 100 римских хотела, пансиона са десетак соба у природном амбијенту у којима ће радити најмање 800 људи, кетеринг који ће их опслуживати и запослити локално становништво, бициклистичка стаза која ће омогућити да се скоро свих 600 километара пређе бициклом, и наравно све оне ситнице које ће туристима помоћи да осете дах живота римских императора: римска јела која ће бити служена из копија тадашњих тањира, вина из амфора, али и локална јела што подразумева ангажман локалног становништва, затим сувенири, путокази, специјални водичи и све остало што подразумева културни туризам.

3. СКРАЋЕНИ ПРИКАЗ И ОЦЕНА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА (ПОТЕНЦИЈАЛИ, ОГРАНИЧЕЊА, SWOT АНАЛИЗА)

3.1. ПРИРОДНИ РЕСУРСИ

На подручју општине Лебане се издвајају два дела: 1) равничарски; 2) брдско-планински. Међусобно се разликују у геоморфолошком, климатском, хидролошком и биогеографском погледу, а граница међу њима је изразита.

3.1.1. Рељеф

У геоморфолошком погледу, издвајају се:

Бошњачко поље, у источном делу подручја и чини део Лесковачке котлине. Простире се у долини Јабланице, на левој обали је широко и благо се уздиже до око 300мнв на северном ободу, а са супротне стране је уско и пружа се до око 270мнв на јужном ободу. Настало је тектонским спуштањем разломљене Грделичке површи у олигомиоцену, као и лакустријским и флувијалним дејством у плиоцену и касније.

Радан планина (највиши врх Шапот, 1409мнв је ван подручја Општине), протеже се на северозападу од Лебана. То је хорст планина и припада Средишњој зони старих громадних планина. На западној граници подручја општине Лебане, са врха Св. Петар (1149мнв) на обронку Петровац, благо се спуштају падине у сливу Слишанске р. и Свињаричког п., где рељеф добија брдски карактер, благо заталасан и испресецан многим долинама.

Гољак планина (1181м) заузима јужне пределе подручја Општине. То је ланац планинских врхова који има правац запад-југоисток и спушта се од превоја Лисице (1186м) до Веље главе (1181м) и Копиљака (1126м). Врхови Гољака, односно (развије Јабланице према Кривој реци) чине границу јабланичког краја према Косовском поморављу. Подручје Гољака у сливовима Липовачке р., Клајићке р. и горњег слива Шуманске р. има планински карактер, а у средњем делу слива Шуманке добија брдски карактер.

Долине Јабланице и Шуманске реке су клисурасте и композитне. Долинске стране су састављене од кристаличних шкриљаца и дисециране попречним долинама потока. Лепотом и зеленилом се истиче долина Шуманске реке, посебно у алувијалним проширењима реке.

3.1.2. Клима

Температура ваздуха. Клима у равничарском делу је континентална, што показује температурни прелаз од зиме ка лету који је нешто спорији, него што је од лета ка зими, јер је повећање од марта до маја 9,5°C, а смањење од септембра до новембра 10,4°C. Температурни прелаз од зиме ка лету и обрнуто у планинском делу је равномернији. У равничарском делу већа су температурна колебања него у планинском шумовитом пределу.

Јануар је најхладнији месец са средњим месечним температурама ваздуха нешто испод 0°C. У највишем делу негативне средње месечне температуре (-3,4°C) одржавају се током читаве зиме, у децембру, јануару и фебруару. Највише средње месечне температуре су у августу (16°C). Минималне температуре најчешће се јављају у јануару, а њихова просечна вредност се креће око -19°C у брдско-планинским пределима и -17°C у равници. Зиме нису тако оштре. У равничарском делу средња температура зиме износи 1,0°C, док у вишим, планинским пределима зиме постају оштрије, а лета су свежа. У планинским пределима средња температура зиме износи -2,3°C. Максимум средње месечних температура у августу у планинској области, као и чињеница да је јесен топлија од пролећа указују на маритимне утицаје који се осећају у овим пределима. Они су резултат веће пошумљености планинске области. Уочава се да су средње дневне температуре изнад 10°C од априла до октобра, а да су од маја до септембра изнад 15°C.

Релативна влажност ваздуха. Током године средње месечне вредности релативне влажности ваздуха крећу се у интервалу од 64-84%. Највећа релативна влажност ваздуха је у зимским месецима, због ниских температура ваздуха. Најмања је у августу, што је

последница високих летњих температура. Осетно повећање релативне влажности ваздуха у мају и јуну последница је већих количина падавина у тим месецима.

Облачност и инсолација.

Максимална средње месечна облачност је у децембру и износи 7,2 десетина неба, затим у јануару, фебруару и марту. Најмања облачност запажа се током јула, августа и септембра. Најмању средњу облачност имају јутарњи и вечерњи часови у летњим месецима. У току године највећи број сати са сијањем сунца је у јулу и августу, а најмањи у јануару и децембру. Простор Јабланице, посебно у летњем периоду, можемо оценити као добро осунчан.

Мали је проценат дана са маглом. Просечно у току године на територији Јабланице има 34 дана са маглом, што представља 9,3% од броја дана у години.

Процењујућ се да у летњем периоду има просечно 45 ведрих дана погодних за сунчање и купање.

Падавине. Количина падавина у Јабланици је неравномерно распоређена. Најмања количина падавина је заступљена у равничарском делу, 600mm годишње. Међутим, појединих година та количина је знатно мања, чак и испод 500mm. На ободу Лесковачке котлине висина падавина је већа. У самом Лебану, годишња висина падавина износи 702mm. Брско-планински предели добијају знатну количину падавина, изнад 700mm годишње. Највећу количину падавина прима крајњи јужни планински предео на коме се излучи и изнад 1048mm годишње (Липовица, 930мнв).

Табела 3.1.1. Средње месечне и годишње количине падавина у mm

Ј	Ф	М	А	М	Ј	Ј	А	С	О	Н	Д	Год
Лебане (1951-1989)												
57	56	58	58	70	80	54	42	47	50	70	60	702
Липовица (1951-1991)												
62	64	73	108	141	125	91	71	72	82	90	68	1048

Главни максимум падавина је у мају и јуну (два најкишовитија месеца). На Липовици (930 мнв) минимум падавина је у јануару (62mm) и фебруару (64mm), ређе у децембру. Међутим, у Лебану (280 мнв) минимум падавина јавља се у августу (42mm) или септембру (47mm). Секундарни максимум јавља се у новембру. Секундарни минимум средње месечних падавина јавља се на Липовици у августу и септембру, а у Лебану у фебруару и јануару.

Дакле, на територији Јабланице заступљена су два типа плувиометријских режима:

- континентални – са максимумом падавина у мају или јуну, и
- медитерански – са максимумом падавина у новембру и децембру, односно у зимској половини године.

Јабланица као саставни део слива Јужне Мораве има прелазни тип плувиометријског режима, са јаче наглашеном континенталном компонентом.

Карактеристични су кишовит прелазни период пролећне у летњу сезону, за разлику од септембра и октобра који имају мањи број дана са кишом. У току летње сезоне, кише су најчешће кратког интензитета после чега буду поново сунчани дани. Ипак, сува и веома топла лета су основна карактеристика климе на подручју Лебана.

Снег. Први дани са снегом најпре се јављају у планинском делу, најчешће новембра, а ређе октобра. На ободу котлине и у равници први дани са снегом почињу у новембру, а ређе у децембру. Последњи дани са снегом у Лебану најчешће су у марту, а ређе у фебруару и априлу, док на Липовици у априлу, а ретко у мају.

У вишим деловима територије снег се дуже задржава и има већу дебљину. Месеци у којима се најдуже задржава снежни покривач су јануар и фебруар, затим децембар и март. Ниске температуре у планинским пределима условљавају задржавање снега у априлу, октобру, а ређе у мају. У јануару и фебруару температуре ваздуха на Липовици и Радану имају негативне вредности, што доприноси одржавању снежног покривача.

Ветрови. Најчешће дувају ветрови из северног правца, посебно у зимској половини године. Ова појава је у складу са отвореношћу Лесковачке котлине према северу и каналисаног струјања ваздуха дуж Јужне Мораве. Такође, доста чест је и топли, јужни

ветар који дува с пролећа и делује повољно на развој вегетације. Честа је појава тишина – дана без ветрова.

Поред ових, посебно у летњем периоду, разликујемо и дневне ветрове – даник и ноћник. Они су последица различите загрејаности долињских и планинских страна и од значаја су за проветравање насеља.

3.1.3. Хидрографија

Јабланица је највећи површински водоток на подручју општине Лебане. Лева је притока Јужне Мораве, са укупном дужином 75,3km и падом од 642m, настаје на подручју суседне општине Медвеђа и протиче кроз подручје Лебана од Радиновца до Ћеновца. Са притокама чини речну мрежу у сливу површине 894km².

Речна мрежа је различите густине, што је последица више чинилаца, а првенствено рељефа. Брдско-планински део слива, узводно од Лебана, има има велику густину речне мреже коју чини притока Шуманка (просечна густина речне мреже Шуманске р. износи 1.681 м/км²) са саставцима – Клајићком и Липовачком реком. Речна корита у планинском делу су дубоко усечена, ређе са изразитим речним наносом. Карактеристично је меандрирање Јабланице у долињском и у равничарском делу, где је при плављењу често мењала корито.

Извори су разбијени, пукотински и гравитациони. Издашност малобројних јачих је од 15-30 l/min у току зимског периода и од 2-5 l/min у време суше, па се сви сврставају у изворе са промењљивом и врло промењљивом издашношћу.

Основна хидролошка особина Јабланице је неуједначеност режима. Означена је као највећа сушица у Србији (Т.Ракићевић). Максимални водостаји јављају се у марту и фебруару, а минимални у августу и септембру, а разлике су велике - река Шуманка у профилу „Кључ“ има екстремне вредности протицаја који се крећу у односу и до1:7.300, што је највећа вредност на рекама Србије. Поред неповољних водних режима, већина водотока има бујични карактер, које често лети и пресушују, са израженим краткотрајним поводњима током којих протекне преко 50% укупног годишњег протока, након чега наступе дуги периоди маловођа, са изразито малим протоцима, који нису довољни за водопривредно коришћење и основне еколошке функције водотока. Коефицијенти варијације годишњих протока и аутокорељације указују на феномен узастопног нагомилавања водних и сушних година.

Слив, посебно Шуманске р., се може сврстати у категорију воднијих сливова, али је неповољне водне режиме неопходно регулисати (изравнавати) деловањем постојећих и планираних водоакумулација. Стање квалитета вода је у горњим токовима већим делом добро (I/II класа).

3.1.4. Инжењерско-геолошке карактеристике

Геолошки ресурси подручја Општине се налазе се унутар геотектонске Српско-македонске масе, унутар које преовлађују прекамбријски и доњопалеозојски метаморфити, који су претрпели вишефазна убирања. У терцијару су настали кисели и интермедијарни вулканити Радана - то је хорст планина састављена од кристаластих шкриљаца. У јужном делу подручја, у пределу Гољака, преовлађују гнајсеви, микашисти и амфиболитске стене, а местимично се јављају и гранити, кварцдиорити и пегматити. Регионални раседи нису регистровани. Алувијална равна у доњем току Јабланице изграђена је од кварталних речних наноса, док су ниске површи и заталасано побрђе на ободу котлине састављени од неогених језерских седимената (пескови, пешчари, лапорци, глине и др).

На терену су присутне и мање појаве неконтролисаног коришћења минералних сировина, за задовољење потреба локалног становништва, најчешће речног геолошког грађевинског материјала (камен, шљунак).

На подручју се уочава петролошки објекат геонаслеђа - појава убраних гнајсева и амфиболита дуж пута Лебане-Медвеђа, типа магматских и метаморфних стена.

3.1.5. Сеизмичке карактеристике

Очекивани максимални интензитет земљотреса, са вероватноћом појаве 63%, је приказан на сеизмолошкој карти (1987) за повратни период од 500 година, а подручје општине Лебана се налази у зони 8° MCS скале. Очекивани макросеизмички интензитети на површини терена су приказани за карактеристично тло, односно сва тла различитих геомеханичких својстава, која у смислу амплификације утицаја земљотреса узрокују еквивалентан ефекат.

Догођени максимални сеизмички интензитет на подручју Лебана је био 5° MCS-64 као манифестација земљотреса са епицентром Копаоник. Жаришта која одређују ниво сеизмичке угрожености на простору Лебана су Копаоник, Гњилане и др.

3.1.6. Пољопривредно земљиште

Око 53% укупне територије подручја општине Лебана се налази под пољопривредним земљиштем (око 179km²), које је изразито хетерогено по заступљености, начину коришћења и бонитету. Због велике просторне хетерогености природних фактора, који се одражавају на услове за развој пољопривреде и других привредних делатности, издвајају се четири пољопривредна подручја:

- равничарско – до око 300m, са нижим брдима, долинама и котлинама;
- брдско-планинско - обухвата површине до око 800m;
- планинско - обухвата површине преко 800m.

У складу с хетерогеним карактером простора, просечан удео интензивних култура - оранице 12.727ha (37,8%), вртови око 90ha (0,2%), воћњаци око 1.474ha (0,2%) и виногради око 316ha (0,9%) у укупним површинама је висок (око 43,4%), а трајних травњака је значајан - ливаде 3.298ha (9,8%) и пашњаци 3645ha (10,8%). Оваква структура се одражава и на велике разлике у структури коришћења укупног простора, у зависности од њихових висинских обележја

По укупним површинама пољопривредног земљишта и начину његовог коришћења, источни део подручја има повољније услове за развој интензивне пољопривредне производње. Најквалитетнија обрадива земљишта су лоцирана доминантним делом у долиноско-котлинским атарима поред Јабланице. У осталом делу подручја, у планинским и периферним сеоским насељима, изразити су процеси депопулације. Имајући у виду кључне факторе пољопривредне производње (земљиште, човек и капитал), у атарима који су лоцирани већим делом изнад 600 m, у којима се налази велики део укупних површина пољопривредних земљишта Лебана, долази до одумирања пољопривредне производње, са претњом девастације напуштеног пољопривредног земљишта.

3.1.7. Шуме и шумско земљиште

Око 10.160ha (30,2%) укупне територије подручја општине Лебана налази се под шумама. Око 40% (4.119ha) укупних површина под шумама је у планинским атарима.

Стање шума има следеће карактеристике: станишни услови су повољни за развој аутохтоних врста дрвећа (посебно букве, граба и храстова) са приоритетно производно-заштитном функцијом; однос обраслих и необраслих површина се погоршава ако се необраслим површинама додају такође непродуктивне површине под шикарама и шибљацима. Од укупно обрасле површине, високе шуме заузимају скоро половину шумског земљишта, изданачке око четвртину, мање вештачки подигнутих састојина и занемарљиво шикара и шибљака. Најзаступљеније састојине су: буква, четинар и храст. Од вештачких четинара највише има састојина смрче и бора.

На подручју општине је ловиште "Јабланица" укупне површине 330 km², а бројније врсте ловне дивљачи су: зец, срна, дивља свиња, фазан, пољска јаребица и др. Мањи шумски комплекси, местимично пошумљене површине, изданачке шуме, шикаре и сл. више погодују ситној дивљачи, док већи шумски комплекси мешовитих шума у планинском, мање насељеном подручју, више погодују крупној дивљачи.

3.1.8. Водно земљиште

Речна корита и поједина меандрирана стара корита Јабланице у равничарском делу представљају водно земљиште, које је мањи, али значајни ресурс Општине – укупно око 401ha (око 1,2% укупног подручја Општине).

На профилу "Кључ" је планирана вишенаменска акумулација која би у великој мери повећала водне ресурсе подручја. Водно земљиште планиране акумулације би захватало око 97,10ha, на делу клисурастих долина Шуманске, Клајићке и Липовачке р. до коте 496,10+мнв, од места преграде на око 500м испод састава река.

Потенцијали и ограничења развоја

Пољопривредно земљиште

Потенцијали који се могу активирати проистичу из сложених природних и створених услова:

- повољни природни услови и традиција и афинитет пољопривредног становништва у производњи поврћа посебних одлика и квалитета;
- повољни услови за комерцијалну производњу воћа на свим теренима до 800 мнв, посебно у производњи старих и аутохтоних сорти;
- квалитетна виногорија, у којима преовлађују сорте за обојена вина;
- велике површине лако приступачних планинских пашњака, велике заштитне/еколошке и економске вредности;
- преовлађивање природних и полуприродних екосистема (шуме, пашњаци и ливаде) у структури брдско-планинског простора;
- многи мањи производни програми који имају добре изгледе на тржишту, нпр: пчеларство, коњарство, производња и прерада козјег млека са комплементарном производњом јарећег меса, оснивање фарми за узгој кунића, ћурака и других ређих врста живине, укључених у тржишно атрактивне програме производње ексклузивне хране; разноврсна производња у стакленицима; сакупљање печурака, лековитог биља и шумских плодова и сл.; и
- изгледи за институционалну подршку одрживом развоју пољопривреде и села.

Ограничења која отежавају аграрне потенцијале подручја Општине су:

- суше у периоду интензивног раста и развоја већине пољопривредних култура;
- ерозивни процеси;
- угрожавање најплоднијег земљишта у долинским атарима неконтролисаним градњом;
- демографско пражњење планинских села и искључивање из пољопривредне производње значајних површина земљишта од велике економске и агроеколошке вредности;
- већина обрадивих површина изнад 600 мнв има слаб производно-економски потенцијал и очување у функцији пољопривредне производње није рентабилно
- негативне тенденције у овчарству и говедарству имају вишеструко негативан утицај, како на очување природне плодности обрадивих земљишта, тако и на биодиверзитет травних површина и целог брдско-планинског простора;
- неповољна социо-економска структура на пољопривредним поседима: уситњено земљиште; сиромашна пољопривредна популација; низак ниво опремљености пољопривредном механизацијом; мала примена научно-техничког прогреса; несигурност пласмана произведених роба.

Шуме и ловство

Потенцијали коришћења шумских ресурса су:

- активирање одрживе експлоатације шумских производа (пре свега дрвета) као основе развоја дрвно-прерађивачке индустрије;
- коришћење шума за: научно-истраживачке, образовно-васпитне, спортско-рекреативне, ловне и друге сврхе; туристичку валоризацију шума које припадају категорији заштићених природних добара; организовано коришћење осталих шумских производа (јестивих гљива, лековитог биља, сакупљање и откуп шумских плодова, пужева и др. као и производња ћумура); побољшање бројности дивљачи у ловиштима и др.

Ограничења развоја шумарства:

- недовољно регулисан правни статус површина под шумом;
- непознавање потпуног стања приватних шума;
- непланско коришћења шума;
- екстензиван однос према шуми у фази неге, заштите и коришћења;
- недовољно увећање шумског фонда;
- некомпатибилност са другим плановима (из области водопривреде, туризма и др.), и др.

Воде

Због неравномерних водних режима, као значајнији водни ресурси се разматрају они водотоци који пружају могућности реализације вишенаменских водоакмулација.

Потенцијали таквих водних ресурса на подручју општине Лебане су:

- планирана акумулација „Кључ“ (водоток Шуманка, у чеоном делу слива Јабланице), којом би се подмиривале потребе за водом на подручју општина Лебане и Медвеђа и побољшали водни режими Јабланице;

Ограничења која релативизују потенцијале коришћења вода, су:

- оскудни водни ресурси површинских вода, са изразитом временском неравномерношћу, који је међу најнеповољнијим у Србији. Водни режими су бујични, са односом меродавних малих и великих вода на мањим водоточима и преко 1:2.000; посебно су неповољни режими малих вода, доста дугог трајања (у неким околностима у континуитету од преко три месеца), који су кључно ограничење за све видове коришћења вода;
- просторна неравномерност водних ресурса (по правилу сконцентрисаних по планинском ободу разматраног подручја), што захтева дуге водове до конзумног подручја;
- појава бујица и веома интензивни процеси ерозије (I и II категорије) на свим сливовима, посебно у горњем току Јабланице, чија је санација основни предуслов за реализацију интегралног водопривредног система, посебно у сливовима планираних акумулација;
- недовољна санитација насеља која условљава повећање загађења вода органским садржајима и неорганским ефлуентима.

Геолошки ресурси

Геолошки потенцијали на подручју Лебана су у протеклом периоду недовољно истражени и селективно коришћени. На појединим локалитетима су евидентирана потенцијална налазишта геолошко-графевинског материјала погодног за изградњу бране "Кључ".

Камен: 1) позајмиште "Пумпалска дол" у долини Клајићке р., око 1,0 km узводно од преградног места – налазиште амфиболских стена, гранита и гнајсева, које није довољно истражено и чије резерве нису утврђене, али је са технолошког аспекта погодно због близине планиране бране; 2) позајмиште "Оруглица" узводно уз Липовачку реку, на 2-4 km од локације бране – налазиште значајне количине једрих гранитоидних стена са повољним физичко-механичким карактеристикама.

Песак и шљунак: локалитети "Пертате", "Мало Војловце", "Велико Војловце", "Ждеглово" и "Шумане", у алувијалном наносу Јабланице и Шуманке.

Глина: локалитет "Прекопчелица" који захвата шири простор око 3km северно од Лебана. Потребно је спровести детаљна инжењерско-геолошка истраживања на свим локалитетима потенцијалних налазишта камена, песка, шљунка и глине у адекватном садржају и обиму истражних радова.

Основна ограничења коришћења геолошких ресурса су: недовољна истраженост и рудних појава и лежишта; непланска експлоатација шљунка и песка у алувијуму Јабланице што негативно утиче на речно корито, акватичне екосистеме и на изграђене објекте (мостови, насипи) и др.

Ради рационалног коришћења минералних сировина уз одговарајуће социо-економске ефекте у контексту одрживог развоја подручја Лебана, неопходна је контролисана и ограничена експлоатација, која неће дати негативне утицаје на животну средину.

3.2. СТАНОВНИШТВО, НАСЕЉА И ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

3.2.1. Становништво

Површином од 337 км² Лебане представља управно-административно седиште истоимене општине у чији састав улазе 39 насеља, од којих су 38 насеља сеоског карактера, а само једно насеље градског типа – Лебане, које је административно-управни, привредни, здравствени и културни центар општине. У административно-територијалном погледу, општина Лебане улази у састав Јабланичког округа. Просечна густина је 69 становника на 1 км², што је 82% од републичког просека који износи 64 становника на 1 км².

Табела 3.2.1.1. Показатељи стопе раста становништва ,густине насељености и природног прираштаја

Подручје	Стопа раста становништва у % (за период 1991-2002)	Густина насељености (по попису из 2002.)	Густина насељености (процена стања 30.6.2008.)	Просечан годишњи прираст становништва (на 1000 становника, за период 1991-2002)
Република Србија	-0,1	84,86	84,21	-1
Централна Србија	-0,23	97,66	96	-2,3
Јабланички округ	-0,38	87	83	-3,8
Лебане	-0,64	74	69	-6,4

За посматран период, просечна годишња стопа раста становништва је негативна за сва четири анализирана подручја, што указује на присуство проблема депопулације.

Од 39 насеља, колико их има на територији општине Лебане, 36 насеља су погођена депопулацијом, док су 3 насеља, међу којима и општински центар Лебане, у међупописном периоду 1991-2002. бележи пораст броја становника, што је последица економског развоја подручја Општине. Поред тога што општина карактерише негативан природни прираштај, присутна је и неповољна старосна структура становништва, као и негативна стопа миграција, што додатно отежава реализацију напора у остваривању прогресивних стопа привредног раста овог подручја. То наводи на закључак да будући ниво социо-економског развоја Општине у великој мери зависи од даљег демографског развоја Општине.

У међупописном периоду од 11 година (1991-2002. година), запажа се смањење броја становника ни нивоу општине за 1.804 становника, по методологији пописа 2002. године, по којој су изостављена лица са боравком дужим од годину дана у иностранству. По старој методологији пописа у попису су била укључена сва лица на раду у иностранству, без обзира на дужину боравка. И по тој методологији број становника на нивоу општине се смањило, у међупописном периоду, за 1.505 становника.

За разлику од општине, градско насеље Лебане, у међупописном периоду 1991.-2002. година, бележи пораст броја становника за 580 становника, по методологији пописа 2002. године.

Очигледно број становника на територији општине се смањује, док се у општинском центру-Лебане, благо увећава. Управо, наведени подаци физички одражавају процесе које су описиване као широко распрострањене развојне појаве. У општинском центру Лебане, отворана су нова радна места у ванпољопривредним делатностима, отворане су нове основне и средње школе, установе дечје, социјалне и здравствене заштите што је све заједно утицало да се младо, репродуктивно, становништво настањује у Лебану.

Табела 3.2.1.2. Кретање броја становника по пописним периодима 1971-2002.г.

Р.б.	Подручје	Укупан број становника							
		по методологији ранијих пописа				по мет.попи. 2002.г.		индекси броја ста.	
		1971.г	1981.г.	1991.г.	2002.г.	1991.г.	2002.г.	ран. поп.	мет.2002
	Општина Лебане	28.228	27.836	27.068	25.563	26.722	24.918	94,4	93,2
1	Бачевина	454	390	311	215	311	214	69,1	68,8
2	Бошњаце	1.769	1.819	1.853	1.687	1.833	1.629	91	88,9
3	Бувце	343	247	158	109	158	109	69	69
4	Велоко Војловце	440	425	375	362	375	358	96,5	95,5
5	Гегља	601	474	378	264	374	264	69,8	70,6
6	Голи Рид	151	136	80	57	79	57	71,3	72,2
7	Горње Врановце	488	377	274	223	264	207	81,4	78,4
8	Гргуровце	823	645	538	428	532	420	79,6	78,9
9	Доње Врановце	406	395	369	332	369	331	90	89,7
10	Дрводељ	520	290	167	100	166	95	59,9	57,2
11	Ждеглово	515	580	604	704	597	695	116,6	116,4
12	Клајић	982	635	429	289	429	289	67,4	67,4
13	Коњино	779	836	1.005	943	988	913	93,8	92,4
14	Кривача	493	537	502	431	497	414	85,9	83,3
15	Лалиновац	543	410	359	250	357	250	69,6	70
16	Лебане град	5.889	7.966	9.528	10.277	9.424	10.004	107,9	106,2
17	Липовица	599	387	249	147	249	147	59	59
18	Лугаре	367	380	420	402	416	389	95,7	93,5
19	Мало Војловце	225	233	226	211	224	208	93,4	92,9
20	Нова Топола	311	262	175	121	170	121	69,1	71,2
21	Ново Село	394	347	264	208	262	207	78,8	79
22	Пертате	1.424	1.535	1.426	1.617	1.387	1.559	113,4	112,4
23	Петровац	92	87	62	47	62	47	75,8	75,8
24	Поповце	542	498	472	382	466	379	80,9	81,3
25	Пороштица	459	332	195	113	195	113	57,9	57,9
26	Прекопчелица	795	691	615	511	615	508	83,1	82,6
27	Радевце	450	309	160	94	160	94	58,8	58,8
28	Радиновац	88	89	87	75	78	75	86,2	96,2
29	Рафуна	390	235	173	131	173	131	75,7	75,7
30	Свињарица	403	298	236	138	221	137	58,8	62
31	Секицол	171	129	105	65	105	57	61,9	54,3
32	Слишане	816	599	409	247	407	245	60,4	60,2
33	Тогочевце	955	980	925	870	902	828	94,1	91,8
34	Ђеновац	398	433	457	430	457	423	94,1	92,6
35	Цекавица	554	521	531	512	519	507	96,4	97,7
36	Шарце	262	232	137	88	137	88	64,2	64,2
37	Шилово	933	776	650	529	641	521	81,4	81,3
38	Штулац	735	626	490	374	490	370	76,3	75,5
39	Шумане	1.669	1.695	1.674	1.580	1.633	1.515	94,4	92,8

Извор података – Упоредни преглед броја становника - РЗС Београд

Табела 3.2.1.3. **Витални догађаји општине Лебане**

Година	Живорођени		Умрли		Природни прираштај	
	број	на 1000 ст.	број	на 1000 ст.	број	на 1000 ст.
2000.	279	10,4	350	13,1	-71	-2,7
2001.	252	9,5	352	13,2	-100	-3,7
2002.	272	10,9	368	14,8	-96	-3,9
2003.	299	12,1	365	14,7	-66	-2,6
2004.	251	10,2	382	15,6	-131	-5,3
2005.	218	9	367	15,1	-149	-6,1
2006.	219	9,1	380	15,8	-161	-6,7
2007.	180	7,6	346	14,6	-16,5	-7,0
2008.	194	8,3	402	17,2	-208	-8,9

Извор података - "Општине у Србији" РЗС Београд

Из предходне табеле може се закључити да **природно кретање** становништва на територији општине Лебане карактерише смањење стопе наталитета и пораст стопе морталитета, што доводи да 36 насеља, сем 3 подручја имају негативну стопу природног прираштаја. Све указује да је подручје општине Лебане у фази депопулације. Предходно анализирана витална обележја становништва указују на неповољну демографску слику, која се негативно одражава на програмски развој средине.

Густина насељености становништва указује на територијални распоред становништва. Површина општине Лебане је 337 км², са 74 становника на 1 км², по попису 2002. године. Просторни распоред становништва општине иде у прилог градском подручју, пошто у **градском насељу живи 40,1%** становника општине, али се ова тенденција наставља, као последица све израженијих трендова миграције сеоског становништва у градско језгро општине, и друге веће регионалне центре окружења, услед већих потенцијала за квалитетнији стандард живота у тим срединама.

Општина Лебане има негативан миграциони салдо, односно веће је иселјавање (емиграција) становништва са простора општине него досељавање (имиграција) на територију Лебана.

Општина Лебане спада у ред економско недовољно развијених. Посебно је неразвијен брдско-планински предео. Становништво је махом сиромашно, нижег животног стандарда и незадовољно својим животним условима, напушта свој родни крај и одлази тражећи себи боље услове живота.

Табела 3.2.1.4. **Величинске категорије насеља**

Величина насеља	Назив насеља	Број становника
до 400 становника	Бачевина	214
	Бувце	109
	Велоко Војловце	358
	Гегља	264
	Голи Рид	57
	Горње Врановце	207
	Доње Врановце	331
	Дрводељ	95
	Клајић	289
	Лалиновац	250
	Липовица	147
	Лугаре	389
	Мало Војловце	208
	Нова Топола	121
	Ново Село	207
	Петровац	47
	Поповце	379
	Пороштица	113
	Радевце	94
	Радиновац	75
	Рафуна	131
	Свињарица	137
Секицол	57	
Слишане	245	
Шарце	88	
Штулац	370	

од 400 до 1000 становника	Гргуровце	420
	Ждеглово	695
	Прекопчелица	508
	Ђеновац	423
	Шилово	521
	Цекавица	507
	Тогочевце	828
преко 1000 становника	Коњино	913
	Бошњаце	1.629
	Пертате	1.599
	Шумане	1.515
Лебане градско насеље	10.004	

Читаво рурално подручје општине Лебане захваћено је миграционим процесима. Од 38 сеоских насеља 7 имају испод 100 становника, 19 између 100 и 400, од 400 до 1000 становника има 8 насеља и преко 1000 становника само 3 насеља.

Структура становништва

Старосна структура становништва представља једну од најважнијих демографских структура. Важна је како за садашњи тако и за будући демографски и економски развој посматраног подручја. Из ње произилазе кључни континенти становништва како за биолошку репродукцију, тако и за формирање радно способног континента.

Са економског аспекта нарочито је важан утицај старосне структуре на економску структуру становништва и структуру радне снаге. Величина радног континента, унутар кога се у савременим условима формира највећи део понуде радне снаге опада.

Табела 3.2.1.5. **Функционалне добне групе по попису 1991.г.**

Подручје	Укупно	0-3	4-6	7-15	16-19	20-24	25-59	60-64	65 и више
Општина Лебане	27.068	1.038	1.026	3.469	1.617	1.932	12.870	1.883	3.233
	100%	3,80%	3,80%	12,80%	6%	7,10%	47,50%	7%	12%
Лебане град	9.528	411	426	1.512	691	808	4.733	383	564
	100%	4,30%	4,40%	15,90%	7,20%	8,50%	49,70%	4%	6%
Остала насеља	17.540	627	600	1.957	926	1.124	8.137	1.500	2.669
	100%	3,60%	3,40%	11,10%	5,30%	6,40%	46,40%	8,60%	15,20%

Табела 3.2.1.6. **Функционалне добне групе по попису 2002.г.**

Подручје	Укупно	0-3	4-6	7-15	16-19	20-24	25-59	60-64	65 и више
Општина Лебане	24.918	751	797	3.106	1.247	1.440	11.313	1.676	4.589
	100%	3%	3,20%	12,50%	5%	5,80%	45,40%	6,70%	18,40%
Лебане град	10.004	334	356	1.430	611	642	5.047	496	1.088
	100%	3,30%	3,50%	14,30%	6,10%	6,40%	50,40%	5%	11%
Остала насеља	14.914	417	441	1.676	636	798	6.266	1.180	3.501
	100%	2,80%	3,00%	11,20%	4,30%	5,30%	42,00%	7,90%	23,50%

Анализа старосне структуре по подацима из последња два пописа (1991. и 2002. г.), указује да се учешће најмлађе добне групе од 0 до 3 године живота, у укупном становништву Лебана смањило са 3,8% по попису 1991. год. на 3,0% по попису 2002. године. Смањење овог дела популације са демографског аспекта није позитивно, као ни смањење процентуалног учешћа наредне две старосне групе у укупном становништву (од 4 до 6 година и од 7 до 15 година).

Становништво добне групе средњошколског образовања од 16 до 19 година бележи пад у међупописном периоду 1991–2002. година са 6% на 5% од укупног броја становника. Исти тренд забележен је и код добне групе од 20 до 24 године са 7,1% на 5,8%, на нивоу општине.

Контингент радно способног становништва у укупном становништву бележи пад у међупописном периоду са 47,5% на 45,4%, на нивоу општине и у сеоском подручју, док у градском центру расте са 47,9% на 50,4%.

Старосна група од 65 и више бележи највећи пораст, са 12% на 18,4% у укупном становништву општине.

Демографске прилике у општини говоре у правцу опадања удела младих и последично сразмерног раста удела старих у укупном становништву, што се негативно одражава на обим радно активног становништва, а самим тим и на очекиване економске перформансе целог подручја у наредном периоду.

Подручје	просечна старост	млади до 20год.	млађи од 40 год.	стари 60+ год.	индекс старења
Општина Лебане	40,2	23,70%	48,90%	25,10%	0,8
Градско насеље	39,3	27,20%	57,50%	16%	0,4

На основу индикатора демографске старости становништво општине Лебане сврстава у 6 стадијум – **дубока демографска старост**, док се становништво градског центра сврстава у 5 стадијум – **демографска старост**.

Оно што са сигурношћу можемо да тврдимо је да само значајан пораст наталитета може да заустави процес демографског старења, што уједно представља проблем ширих размера. Како би се побољшала демографска слика Србије, па самим ти и општине Лебане, неопходно је унапредити социјалну политику и обезбедити нова привредна улагања како би се становништво задржало.

Структура становништва према активности, старости и полу

Подручје	Активна популација, у %	Активна популација мушкарци 15-65 год	Активна популација жене 15-65 год	Старо становништво (> 65 год)
Република Србија	67,12	33,27	33,85	16,54
Општина Лебане	64,16	33,1	31,0	17,24

Структура становништва према активност, старости и полу јавља се као показатељ расположивог радног контингента становништва. Уобичајена је појава да у малим и средњим општинама учешће активног становништва буде нешто ниже у односу на просечне величине за Републику, уважавајући претпоставку да у већини случајева привредни сектор у малим општинама није довољно диверзификован. Удео активног становништва у укупном популационом контингенту општине Лебане је нешто мањи у односу на републички просек, овакве прилике су у највећој мери последица депопулације подручја и изражених трендова старења становништва на територији општине, а посебно у њеним сеоским подручјима, што представља значајан ограничавајући фактор за даљи економски и друштвени напредак општине.

Сходно уделу укупне активне популације у структури становништва општине сразмерно су нижа наспрам упоредивих категорија становника на републичком нивоу. Ипак, примећује се више учешће мушке популације у полној структури економски активне популације, а тумачи се као традиција у мањим општинама да се активна женска популација у већој мери везује за породично домаћинство и послове у њему.

Учеће лица која имају више од 65 година у укупној популацији општине је 17,24%, тиме се потврђује констатација да је ниво популације на територији општине у фази дубоке демографске старости, што се тумачи као негативан фактор за даљи социо-економски напредак општине.

Напред наведене констатације упућују на закључак да је неопходно осмислити модалитете којима би се млађе генерације задржале на територији општине, како би преузеле улогу генератора будућег социо-економског развоја овог подручја.

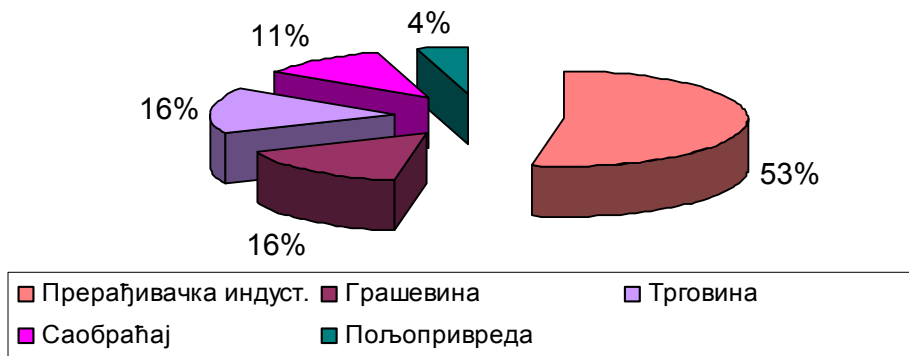
Кретање запослености и незапослености

Од укупно 24.918 становника општине Лебане, свега је 2.133 запослених по податку из 2008.године, тј. запослени у привредним друштвима, установама, задругама и организацијама, и 399 самосталних предузетника и њихови запослени.

С друге стране, учешће незапослених лица у укупном броју становника општине је 22%, у укупном броју становника, учешће незапослених лица која први пут траже запослење у укупном броју незапослених је 3.131 (57,7%), што додатно упућује на закључак да је незапосленост главни проблем општине, односно неприлагођене привредне структуре. Према подацима из 2008. године, незапослених без квалификације било је 2.194 или 40,4%.

Посматрано по секторима, највећи број запослених ради у прерађивачкој индустрији 20,4%, у грађевини 6,2%, трговини 6,0%, саобраћају 4,4%, пољопривреди 1,7%...

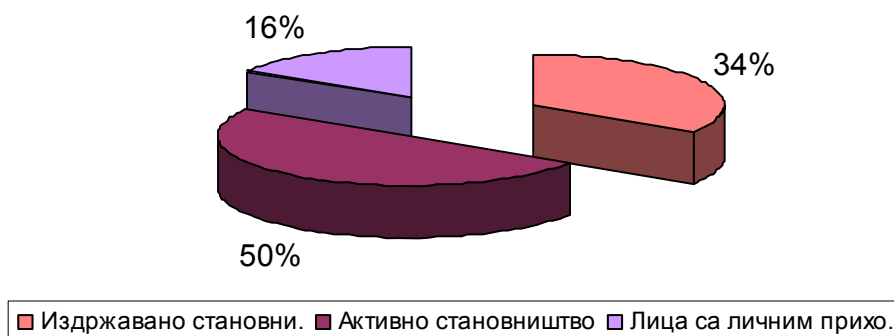
Запослени према делатностима 2008.г.

Економске активности становништва

Економска структура је најважнија структура са становишта економског развоја, која представља индикатор друштвеног и привредног развоја посматраног подручја. Привредни развој непосредно мења економску структуру становништва, док с друге стране кретање и структура радне снаге и становништва утиче на ниво и динамику привредног развоја одређене средине.

Економска струк. стан. општине Лебане

Кретање становништва према активности, најбоље илуструје коефицијент економске зависности (однос броја лица са личним приходом и издржаваних и броја активних лица), који живи на територији општине Лебане, износи 102.

Образовна структура становништва

Образовање становништва представља просторно-културни степен који је достигло становништво посматраног подручја, а како образовање представља и један од значајних услова економског напретка, то анализа структуре становништва по образовању сачињава једну од полазних тачака у проучавању неких економских проблема.

Становни. старо 15 и више год. према школској спреми	Општина Лебане	
	број	%
Укупно	20.576	
Без школске спреме	3.036	14,70%
Неписмених	2.396	11,60%
Основно образовање	4.714	22,90%
Средње образовање	6.208	30,20%
Више образовање	561	2,70%
Високо образовање	480	2,30%
Нерегистрованих	907	4,40%

Општина Лебане има неповољну образовну и квалификациону структуру становништва, по подацима пописа 2002.год. 11,6% становника општине старијих од 15 година је неписмено, 22,9% има завршену основну школу. Док је средње образовање најзаступљенији вид образовања са 30,2%.

По подацима пописа 2002. године 2,8% становника општине Лебане старијих од 15 година је неписмено, 23,5% има завршену основну школу, док је средње образовање најзаступљенији вид образовања са 39%. Са вишом је 3,3%, а са високим образовањем 4,1% становника општине.

Промене броја и структуре домаћинства

Промене које иницирају повећање или смањење укупног броја становника су сложене, дугорочне и међусобно повезане, на чију динамику друштвено-економски развој директно утиче.

Анализом основних карактеристика домаћинстава у одређеном временском периоду добијају се показатељи бројних промена које се дешавају у становништву и једна су од бројних компоненти процеса демографске транзиције. Промене укупног броја домаћинства врло су значајне за реално урбанистичко планирање, изградњу бројних насељских садржаја - станова, радних места, комуналних система и садржаја.

Промена броја и просечна величина домаћинства

Подручје	Број домаћинстава		Апсолутно пад-повећ.	Просечна величина домаћинства		Број станова	
	1991.г.	2002. г.		1991.г.	2002.г.	1991.г.	2002.г.
Општина Лебане	7.458	7.526	68	3,6	3,3	8.435	8.677
		7.473*	15*		3,3*		

На територији општине Лебане, по попису 1991. године пописано је 7.458 домаћинства, при чему је просечна величина износила 3,6 члана. Пописом 2002. године број домаћинства се повећао на 7.473 домаћинство (по методологији пописа 2002. године, где нису обухваћена лица на привременом раду у иностранству за разлику од пописа 1991. године) са просечно 3,3 члана по домаћинству.

Домаћинства са и без газдинства – попис 2002.г.

Подручје	Укупан број домаћинства	Домаћинства са газдинст.	Домаћинства без газдинства	Просечан број чланова
Општина Лебане	7.473	3.988	3.485	3,33
Градско подручје	3.046	585	2.461	3,28
Остало	4.427	3.403	1.024	3,37

Домаћинства према броју чланова – попис 2002.г.

Подручје	Укупан број домаћинстава	са 1 чланом	2	3	4	5	6	7 и више
Општина Лебане	7.473	992	1.985	1.218	1.516	812	650	300
		13,30%	26,60%	16,30%	20,30%	11%	8,70%	4%
Градско подручје	3.046	344	690	596	882	317	169	48
		11,30%	22,60%	19,60%	29%	10,40%	5,50%	1,60%
Остало	4.427	648	1.295	622	634	495	481	252
		14,60%	29,20%	14%	14,30%	11%	10,90%	5,70%

Анализа домаћинстава по броју чланова је податак релевантан за планирање броја и структуре станова. Узроци који иницирају промене броја домаћинстава исти су или слични као и код броја становника, али промене код броја и структуре домаћинства су узроковане и раслојавањем домаћинстава, смањењем просечне величине по броју чланова, док апсолутни број расте. Дакле, повећање или смањење није проузроковано само механичким приливом - одливом, већ и променама код стационарних домаћинстава.

Анализом домаћинстава по броју чланова пописом 2002. године на територији општине Лебане доминантна су двочлана са 1.985 или 26,6%, затим четворочлана 1.516 или 20,3%, трочлана 1.218 или 16,3% и тд.

Резиме базног периода

1. Демографски показатељи	
Укупан број становника по попису 2002.	24.918
Укупан број становника по попису 1991..	26.722
Укупа пад - стопа пада	-1.804
Природни прираштај - 2008.год.	-8,9‰
2. Индикатори демографске старости	
Просечна старост становништва	40,2 год.
Млади до 20 година	23,7%
Млађи од 40 година	48,9%
Старији од 60 година и више	25,1%
Индекс старења	0,8
Стадијум демографске старости	VI стадијум - дубока демографска старост
3. Економска структура становништва	
Издравано становништво	12.021 (34,1%)
Лица са личним примањима	2.019 (16,3%)
Активно становништво	12.642 (49,3)
Коефицијент економске зависности	102%
4. Образовна структура становништва	
Неписмено становништво	2.396 (11,6%)
Основно образовање	4.714 (22,9%)
Средње образовање	6.208 (30,2%)
Више образовање	561 (2,7%)
Високо образовање	480 (2,3%)
5. Домаћинства	
Укупан број домаћинстава	7.526
Просечна величина домаћинства	3,3
Домаћинства са газдинством	3.988 (53,4%)
Домаћинства без газдинства	3.485 (46,6%)

Потенцијали и ограничења

Потенцијали

Могућност повећања искоришћености контигента активног становништва; повољни природни услови за развој различитих привредних активности, нарочито пољопривреде; завршетак процеса приватизације великих предузећа и реструктурирање привреде; заинтересованост за увођење разноврсних програма за помоћ социјално угроженим категоријама становништва.

Ограничења

Изузетно неповољни демографски трендови (негативан природни прираштај, старење становништва, миграторна кретања и одлив радноспособног становништва и др.); висока стопа незапослености; низак ниво образовне структуре становништва старијег од 15 година; недовољна социјална инклузија најугроженијих група становништва (лица са ниским нивоом образовања, незапослених, издржаваних лица, избеглих и расељених...); укупна неразвијеност општине и региона.

3.2.2. Мрежа и функције насеља и центара

Основне карактеристике мреже насеља на подручју општине Лебане сагледане су кроз различите аспекате функционисања овог система: просторну дистрибуцију становништва, дисперзију различитих садржаја и активности, природно-морфолошке карактеристике простора, саобраћајну повезаност и доступност, итд., из чега је произашло и формирање зона појединих центара различитог хијерархијског ранга, као и интензитет њихове међузависности.

Развој насеља и токови урбанизације на простору општине, у последњих неколико деценија, указују на изразит негативан тренд демографских и структурних промена у развоју и условима живота и рада. Утицај ових трендова, директно или индиректно, проузроковао је и функционалну, социоекономску и демографску трансформацију насеља у оквиру општине и њихове изражене међусобне поларизационе процесе.

У оквиру постојећег полицентричног система насеља, без обзира на релативно равномеран просторни размештај насељских центара и повољан положај општинског центра, дистрибуција активности на читавом простору општине је прилично неуједначена. Уочен је велики степен концентрације становништва и активности у градском насељу Лебане, као последица дугогодишњег досељавања и запошљавања у општинском центру. Извесну противтежу поларизационим утицајима Лебана представља насеље Бошњаце, првенствено због повољног саобраћајног положаја, природно-морфолошких услова, солидно развијеног сектора пољопривреде и услуга, као и јавних сервиса.

Са друге стране, евидентно је напуштање малих насеља у брдско-планинском подручју, као последица ниског степена централитета постојећих центара, неразвијености сервиса и услуга, слабе приступачности, готово никаквих услова за запошљавање изван сектора пољопривреде, итд., али и изразита депопулација и старење становништва.

Густина мреже насеља

Густина мреже насеља је неуједначена и директно је условљена природно-морфолошким одликама простора општине. Карактерише је већа уситњеност у источном делу, у долини реке Јабланице, где су насеља бројчано већа и гушће насељена, са већим степеном изградње и активности. Конурбацијски процеси између појединих насеља у овом делу општине (Пертате-Ђеновац, Коњино-Ждеглово, Доње Врановце-Велико Војловце, Мало Војловце-Цекавица) иницирани су главним саобраћајним токовима и малим растојањима између насеља. Нешто мања уситњеност насељске мреже је у средишњем (брдском), док је најређа у јужном (планинском) делу општине, са већим растојањима између насеља.

Просечна густина мреже на нивоу општине износи око 11.5 насеља/100км². Највећа густина је у источном делу, у долини реке Јабланице – око 14 насеља/100 км², са малом

удаљеношћу између насеља (од 0,5-3км), а најређа у јужном делу општине – око 7 насеља/100 км², са већим међусобним дистанцама.

Удаљеност развијенијих насељских центара од центра општине у осовини исток-запад је релативно уједначена (5-7км), док је ова дистанца у осовини север-југ (Лебана-Клајић) знатно већа (око 25км). Овакав распоред насељских центара проузроковао је специфичан „клинасти“ облик подручја општине, који је утицао и на изостанак директних просторних и функционалних веза између центара заједнице насеља.

Густина насељености

Простор општине, у целини посматрано, карактерише ниска густина насељености. На 1км², према попису из 2002.г., живело је 74 становника. Густина опада од истока према рубним западним и јужним планинским деловима подручја. Највећа густина насељености (преко 100 ст/км²) је у источном делу општине, где су и најповољнији услови за насељавање и привредну активност. Такође, велики утицај на густину насељености на овом подручју има и непосредна близина гравитационе зоне Лесковца. У брдским насељима просечна густина насељености је око 43 ст/км², док је најмања у планинском делу општине (око 11 ст/км²).

На простору општине преовлађују насеља до 500 становника. Насеља од 500-1000 становника нису у већој мери заступљена и углавном се налазе у непосредном окружењу Лебана, као и рубном источном делу општине. Преко 1000 становника имају само три насеља: Бошњаце, Пертате и Шумане. Од укупног броја становника у општини, у Лебану живи 40.15% укупног становништва општине, што указује на изразит гравитациони утицај општинског центра.

Укупан број становника на целокупном подручју бележи константан пад. Осим општинског центра Лебана, пораст броја становника бележе једино Бошњаце (1629), Пертате (1559) и Ждеглово (695) у источном делу општине. Блажи пад становништва бележе већа насеља у непосредној околини Лебана - Шумане (1515) и Коњино (913). Са друге стране, најинтензивнијим дугогодишњим процесом депопулације била су захваћена планинска насеља у јужном и рубном западном делу општине.

Анализом демографских промена на подручју, уочава се да многа насеља, па и она која су некада били значајни насељски центри, у садашњем тренутку једва обезбеђују минимум популације за основно функционисање, што говори у прилог укупној неразвијености и стагнацији појединих делова општине. Последице, у постојећој мрежи насеља, значај развијенијих центара управо попримају насеља са растућим демографским потенцијалом, што се може тумачити повољношћу географског и саобраћајног положаја и бољим условима живота и рада.

Природно-морфолошке одлике насеља

Разноликост природно-морфолошке структуре подручја општине имала је утицаја и на структуру и развој насеља, као и на њихово међусобно повезивање и интеракцију. У том смислу, могу се препознати и издвојити просторне целине (групације насеља) сличних морфолошких карактеристика, која унеколико, имају и сличне развојне предности и проблеме.

У долини реке Јабланице (Бошњачко поље), подручју са повољним условима за пољопривредну делатност и са важним комуникацијама, омогућено је формирање збијенијих насеља, са већом концентрацијом становништва и активности везаних, пре свега, за домен примарних делатности, што је утицало и на већу густину насеља.

Са друге стране, рељеф у јужном, југозападном и рубном западном делу које захватају планине Гољак и Радан, у извесној мери представља ограничавајући фактор у развоју насеља, због тежих теренских услова и доступности. Сеоска насеља су разбијеног типа, са групацијама кућа (махалама) на већем међусобном растојању, слабије приступачне, слабо насељене, са неразвијеним насељским садржајима, опремом и путном мрежом. Из тог разлога, у насељима оваквог типа, нарочито онима која не захватају потези важнијих саобраћајница, центар насеља се тешко формира и функционално диференцира, па је, отежана (онемогућена) и концентрација садржаја у оквиру насељског центра.

Постојећа насељска хијерархија

Према значају у постојећој хијерархији и организацији у мрежи насеља и центара издвајају се:

Општински центар – градско насеље **Лебане**, са 10004 становника (2002.г.), у коме су сконцентрисане најважније административне и управне функције, јавне службе, већина привредних делатности, највећа концентрација трговине и услуга, итд. Налази се на прелазу из равничарског у брдски део подручја општине, у његовом централном делу. Заузима повољан положај у систему насеља и представља раскршће свих важнијих саобраћајних праваца. И поред доминантне улоге у систему насеља општине, развојне снаге општинског центра нису биле довољне да се супротставе снажним поларизационим утицајима околних развијених урбаних центара (Лесковца и Ниша). На то су превасходно утицали проблеми у функционисању привреде у последње две деценије, недостатак функција регионалног значаја, слабљење значаја саобраћајног коридора М9, недовољна развијеност централних и привредних функција у оквиру општинског центра и др. Лебане, као центар општине, обавља и функцију центра услуга за задовољење свакодневних и повремених потреба за становништво средишњег дела теритрије општине у насељима: Шумане, Коњино, Ждеглово, Кривача, Шарце, Нова Топола, Голи Рид, Шилово, Гегља и Радиновац.

Центри заједнице насеља:

Бошњаце – представља својеврстан културни, административни и спортски центар за околна насеља: Пертате, Ћеновац, Лугаре, Велико Војловце, Доње Врановце, Цекавицу и Точечевце. Магистрални пут М9, равничарски терен и повољни услови за развој пољопривреде, као и постојање привредних капацитета, условили су интензивније насељавање и развој насеља на овом подручју. Последично, евидентан је интензивнији развој услуга уз коридор М9, као и већи степен стамбене изградње. Карактерише га постојање развијених јавних служби – месне канцеларије, матичне основне школе, здравствене станице, културних садржаја, уређених простора за спорт и рекреацију, итд. По нивоу развијености друштвених сервиса, привредних капацитета и комуналне и саобраћајне опремљености, уз значајан демографски потенцијал, насеље има услове да прерасте у виши ранг насељског центра.

Прекопчелица – центар заједнице насеља, за насеља у северозападном делу општине. Регионални пут Р242б насеље повезује са центром општине, околним насељима, као и са суседном општином Бојник и планином Радан. У постојећем систему насеља, Прекопчелица обухвата релативно велико гравитационо подручје, али нема претерано снажај гравитациони утицај, с обзиром на релативно слабу развијеност централних функција и близину општинског центра. Гравитациони центар за насеља: Ново Село, Секицол, Штулац, Свињарица, Бачевина, Слишане, Лалиновац.

Клајић – центар заједнице насеља, за насеља у јужном делу општине. Некадашњи општински центар је данас је увелико изгубио на значају у насељској хијерархији, с обзиром на дугогодишњу значајну депопулацију и старење становништва овог дела општине, али и услед непостојања значајнијих привредних активности. Без обзира на то, уз постојање јавних сервиса – осмогодишње школе, амбуланте, цркве, итд., још увек има значај насељског центра за околна планинска насеља: Липовицу, Радевце, Гргуровце. Планирана изградња акумулације „Кључ“ представља шансу за свеобухватнији развој овог насеља, пре свега кроз развој привредних делатности, нарочито туризма.

Локални центар:

Бувце – насељски центар за југозападни део подручја општине, без јачег гравитационог утицаја на околна насеља. Некада је имао значајну улогу као центар општине Бувце. Са општинским центром повезује га локални пут Лебане-Шарце-Г.Врановце-Пороштица-Бувце-општина Медвеђа. Као и сва околна, и ово планинско насеље захваћено је

дугогодишњим процесом депопулације и старења становништва. На некадашњи значај насеља упућује постојање јавних служби: подручна осмогодишња школа, амбуланта, предшколска група, дом културе (није у функцији), откупна станица (није у функцији), итд. Гравитациони центар за насеља: Пороштица, Рафуна, Дрводељ.

Осим поменутих центара, међу осталим насељима издваја се насеље **Слишане** које у постојећој мрежи нема статус сеоског центра. С обзиром на свој положај (рубни западни део општине, подножје планине Радан), релативно добру саобраћајну повезаност са суседним насељима и центром општине (Р242), већ оформљен компактан сеоски центар и постојање извесне концентрације јавних сервиса, ово брдско-планинско насеље има предуслове да постане значајнији пол развоја у мрежи центара, изразито туристичке профилације.

Примарна сеоска насеља – За њих је карактеристично да у зависности од положаја у оквиру општине и природних услова, имају различит степен развијености и потенцијале за будући развој. Насеља у источном и средишњем делу, боље саобраћајно повезана и ближа општинском центру, реално, имају боље услове за развој и значајнији демографски потенцијал од насеља у јужном и западном делу општине. Нека од ових насеља поседују привредне капацитете (Коњино, Ждеглово, Лугаре). Основни проблеми су: слаба инфраструктурна опремљеност, недостатак попречних веза између суседних насеља, недовољно развијена или потпуно неразвијена мрежа насељских садржаја, слаба насељеност простора у брдским и планинским деловима, изражена миграторна кретања према већим центрима, одлив радно способног становништва, итд.

Резиме укупне анализе стања мреже насеља и центара на подручју општине Лебане, упућује на изражену подељеност подручја на развијенији источни и неразвијенији западни и јужни део општине. Такође, уочен је снажнији развој насеља уз главне путне правце, нарочито у источном и у делу у непосредној околини општинског центра, уз које су углавном и лоцирани центри сеоских насеља и где је покривеност мрежом насељских садржаја изразитија.

Потенцијали и ограничења

Потенцијали

Поред мноштва ограничавајућих фактора и досадашњих негативних тенденција у домену развоја насељске мреже, отвара се и низ могућности чијом би се адекватном афирмацијом створили услови да овај систем у будућности ефикасније и равномерније функционише.

Повољан просторни положај општинског центра, омогућује умерене и правилне дистанце између центара и осталих насеља на простору општине, што је услов за успостављање ефикасних просторно-функционалних веза у насељском систему.

Могућност просторног и демографског раста општинског центра, омогућује развој ширег спектра функција, чиме би се подигао ниво централитета и утврдила чвршћа позиција Лебана у мрежи насеља и регионалном окружењу.

Релативно развијена мрежа регионалних путева и М9, омогућује ефикасну доступност општинском и другим насељским центрима. Ова чињеница повољно утиче и на могућност интензивнијег развоја секундарних и терцијарних активности дуж ових потеза у виду производних, пословних и услужних пунктова и коридора.

Богатство и разноликост природних ресурса, представљају један од најзначајнијих привредних потенцијала општине.

Постојећи капацитети привредне и друштвене инфраструктуре представљају полазну основу у процесу активирања појединих насеља у мрежи (снижавање иницијалних улагања, нарочито у почетној фази трансформације).

Специфичност руралних предела и појединих насеља могуће је афирмисати кроз развој сеоског туризма, као комплементарне функције екопољопривреди.

Археолошки локалитет „Царичин град“ може да постане значајан генератор развоја туризма и других комплементарних активности на целокупном подручју општине.

Планирана водоакмулација „Кључ“ отвара могућност за свеобухватнији развој јужног дела општине, кроз развој активности из домена водопривреде, екопољопривреде и туризма.

Еколошка очуваност простора може битно утицати и иницирати развој оних садржаја и активности за које је ова вредност услов (екопољопривреда, сеоски, ловни и рекреативни туризам, итд.).

Ограничења

На успорен развојни континуитет, неравномерност развоја насеља и дистрибуције активности на подручју општине утичу и бројна ограничења, од којих су најкарактеристичнија:

Укупна неразвијеност општине и региона (низак ниво развијености привредних активности, велика стопа незапослености) и недовољно ефикасно коришћење најзначајнијих природних и створених ресурса.

Депопулација већине насеља општине, прилив становништва у општински центар и миграција у околне веће регионалне центре (поједина насеља не обезбеђују ниво популације довољан за организовање комплексније функционалне структуре).

Непостојање ефикасне мреже путева који би омогућили лакшу приступачност и адекватније просторно повезивање насеља сличних карактеристика и развојних потенцијала (недостатак попречних веза између насеља).

Једносмерне функционалне везе са општинским центром.

Низак ниво инфраструктурне опреме у сеоским насељима, што у контексту будућег развоја изискује велика улагања, али истовремено, представља неопходан услов за стварање реалне основе будућег развоја насеља.

Морфолошке карактеристике терена у брдско-планинским деловима подручја представљају ограничавајући фактор када је у питању доступност појединим насељима.

Режими заштите природе у оквиру ПИО Радан будућности ће представљати значајно ограничење за развој појединих привредних активности на том подручју.

Непостојање адекватне и ажурне планске документације којом би се усмеравао развој појединих подручја општине и спречила неконтролисана и нерационална потрошња земљишта.

3.2.2.1. Рурална подручја

На подручју општине Лебане, у геоморфолошком погледу, издвајају се три руралне просторне целине, којима се тешко могу одредити тачније међусобне границе:

1. На истоку се издваја *равничарски појас* до око 300m надморске висине у доњем сливу реке Јабланице.
2. Средишњи део општине је *брдски*.
3. Крајњи западни и јужни део подручја општине захвата *брдско-планински простор*, односно делове планина Радан и Голак, са горњим сливовима Клајићке, Радевачке и Липовачке реке.

Природни услови у равничарском делу су пресудно утицали на развој *збијеног типа* сеоских насеља, док се у планинском подручју развијао *старовлашки тип* разбијеног насеља; у средишњем брдском делу подручја општине, које је на мањим висинама, али местимично изразито испресецано речним долинама и веома различите топографије, сеоска насеља су различите структуре – од збијених насеља на нижим деловима и у долинама река која понекад имају и одлике линијских ("друмских") насеља, до разбијених насеља на вишим деловима и обронцима, која често имају и одлике *ибарске варијанте* разбијеног типа.

У већем делу подручја доминирају културе, оранице су концентрисане у нижим атарима, а у планинском подручју је већи део под природним вегетацијама (шуме и пашњаци).

Елементи организације руралног подручја

Атари

Просторно – урбанистички аспект типологије сеоских атара, разматра следеће критеријуме:

1) *Генеа (настанак)* – атари су формиран спонтано. На деловима са изразитијом конфигурацијом терена, границе атара се често подударају са израженим котама терена, а понегде и водотоцима и јаругама. Ретко где границу представља и неко створено обележје, на пример пут или сл.

2) *Величина атара* - уочава се велика разноликост у стварним површинама (од 268ha атара Голи Рид на северу, до 2602ha атара Липовица на југу општине). Овакве разлике су уобичајене за територије у равничарским и планинским областима. Редуковање стварних површина атара, односно свођење различитих начина искоришћавања земљишта на једну мерну јединицу, показало би стварно стање атара, њихов економски потенцијал и просторне карактеристике.

3) *Компактност фигуре* - уочава се велика различитост у односима величине, диспозиције на подручју и компактности атара. Атари у нижим деловима и у брдском подручју су више или мање компактнији (са изузецима: Ђеновац, Лугаре, Ждеглово, Ново Село), а удаљеност насеља (којима се већином може јасно одредити компактни грађевински рејон) од граница атара није велика; с друге стране, планински атари су мање компактни.

4) *Удаљеност границе атара и јавних саобраћајница од насеља* – атари у нижим деловима општине се по овом критеријуму могу оценити као релативно повољни. Насеља често нису у приближном центру територије атара већ су уз важније путеве или поред Јабланице. Код брдских и планинских атара дешава се да је положај села на периферији атара и то обично када граница атара иде израженим гробеном.

Атари општине Лебана се, по *агроекономском аспект*у и типологији по надморској висини, могу сврстати у четири групе: 1) равничарски атари у источном делу општине; 2) брдски атари; 3) планински атари који преовлађују у јужном делу општине; 4) прелазни атари који захватају територију делом у равници, а делом у брдско-планинским областима.

Уобичајена конвенција је да се терени до 200m надморске висине сматрају низијским или равничарским просторима, терени између 200 и 500m брдским, а терени изнад 500m планинским. Ипак, с обзиром на конфигурацију тла, не само за овај простор већ и за шире области Србије, атари до 500m надморске висине, уз задовољење осталих услова (укрупњавање и обједињавање пољопривредних површина), могу се уврстити у приоритетна пољопривредна земљишта, односно, третирати као претежно равничарски. Терени изнад 500m надморске висине, убрајају се у остале и непољопривредне површине, њима обично доминирају ливаде, пашњаци и шуме и третирају се као брдско-планински.

Насеља

У југоисточној Србији, срећу се два типа насеља: *збијени тип* у равницама и *разбијени* у планинама. Територија Лебана поседује оба наведена типа села, а на појединим подручјима и њихове варијетете.

Планински крајеви су организовани по систему *разбијених насеља* (старовлашки тип и његове врсте и варијанте (ибарски тип)). Ова насеља садрже: 1) центар, назван "селом", по коме се целокупно насеље и зове, а најчешће је у долини река или на главним правцима; имају становање и пратеће економије, као и неке јавне или сеоске функције; 2) засеоке по читавом атару, који су основни облик насеља и као основну функцију имају становање и пратећу економију, а чија је структура скуп сеоских кућишта - дворишта.

Равничарски крај карактеришу *збијена насеља*, којима се може одредити јединствени грађевински рејон. Центар насеља се често налази на важнијим укрштањима путева, тј.

где су јавне или сеоске функције (школа, задруга, продавница, црква). Дворишта су распоређена без одређеног правила.

Варијетети ових насеља су *полузбијени типови* код којих је јединствени грађевински рејон теже одредити и где се обрадиво земљиште појављује и меша са зонама физичке структуре села.

Посебан спонтани тип насеља у равници представљају спонтани низови дворишта уз путне правце, такозвана *друмска насеља*, настала ширењем грађевинског рејона села као последице гравитације већих насеобина.

Сеоска дворишта (кућишта)

У *збијеним* и *полузбијеним селима* општине, дворишта се одликују правилнијим облицима, често правоугаоним. Веома су слична једна другима и претежно нису подељена на кућно и економско двориште. Обично су стамбени објекти уз улицу, а економија се налази иза њих. Издвојена је обично окућница. Са становишта хигијене, сматрају се изузетно неповољним.

У *разбијеним селима* Лебана, дворишта су потпуно неправилног облика и веома су различита међусобно. Често су подељена на функционалне делове: 1) кућно двориште, 2) стајско двориште и 3) окућницу. Површине су релативно велике, нарочито окућница, па је цело кућиште пространо и обилује зеленилом. Поједина дворишта имају објекте неправилно лоциране, што указује на њихов спонтани настанак. Збијене групе кућа скоро да нема. Свако кућиште има свој приступ на пут. Како су насеља овог типа лоцирана по целом сеоском атару, њихови се приступи поклапају са мрежом сеоских пољских путева. Стамбени објекти су најчешће на сувим терасастим деловима земљишта, централно постављени у односу на двориште. Економски објекти су постављени у близини долинастих делова дворишта због једноставнијег одвођења отпадних вода. Остали објекти заузимају периферне положаје.

Кућа

На територији Општине Лебана, развој сеоске породичне куће настајао је током два последња века. Она је примала различите утицаје са околних простора, а истовремено задржавала особености које ово подручје носи, како у погледу природне средине и климе, тако и везано за демографско-социолошке карактеристике становништва и развој народног градитељства.

Битна разлика у развоју куће у равници и брдско–планинском подручју је положај у односу на нагиб терена - за разлику од поморавске куће, кућа у планинском подручју, на већим нагибима терена, окретана је већом страном управно на пад терена, како се добијала могућност градње делимично укопаног подрума, док се у кућу и собе изнад њега улазило са више коте терена.

Потенцијали и ограничења

Потенцијали руралног подручја су, пре свега, пољопривредне површине, које захватају више од 64% територије општине Лебана. Уз одговарајући приступ, на подручју се може интензивирати пољопривредна производња (ратарство, воћарство и сточарство).

Могућности за развој шумских површина постоје у вишим пределима и на великим нагибима где се развила ерозија, што је и од великог значаја за заштиту тих терена. Подручја које су погодна за туризам (планинска зона и подручје око планиране акумулације), уједно су погодна и за сточарство и шумарство као комплементарне активности.

Из анализе природних услова, закључује се да је подручје природно погодни за развој пољопривреде, шумарства и насељавања, односно повољно да се као такво или рационалним додатним улагањем користи у жељене сврхе.

3.2.2.2. Становање

Основни плански и програмски приступ посматрања и решавања стамбене проблематике је анализа структуре и капацитета стамбеног фонда, кроз који се дефинише степен испуњености стамбених потреба становника. Квантитет, квалитет и структура стамбеног фонда, као и облици становања, у директној су зависности од низа фактора: достигнутих стандарда у укупној развијености општине и насеља, опремљености јавним садржајима и инфраструктуром, виталних карактеристика и економских могућности становништва као и природних карактеристика терена са највећим густинама насељености у долини реке Јабланице и уз М9 (Лебане, Коњино, Ждеглово, Лугаре, Бошњаце, Пертате, Ђеновац, Тогочевце). У брском делу општине густину насељености преко 100 ст/км² има само Шумане, насеље у непосредној близини Лебана.

Основни показатељи степена настањености је однос броја домаћинства и броја станова, при чему готово сва насеља имају довољан број или вишак станова у односу на број домаћинства, услед дугогодишње континуиране депопулације и миграције становништва. У Лебану је достигнут стандард од 1,1 стан по домаћинству (на нивоу општине је нешто већи - 1,2), највећи је у Новој Тополи са 1.7 ст/дом, Д.Врановцу 1.6 ст/дом и у насељима М.Војловце и Петровац 1.5 ст/дом. Највећи број насеља остварује стандард од 1.4 ст/дом (Клајић, Кривача, Н.Село, Рафуна, Свињарица, Сlišане и Тогочевце). Изузев Тогочевца, сва поменута насеља су у брском и брдско-планинском делу, што указује на снажне емиграционе трендове из ових делова подручја. Најнижи стандард од 1 ст/дом остварен је у насељима Липовица, Лугаре, Поповце, Пороштица, Радиновац, Секицол и Шумане. У поређењу са Јабланичким округом (1,1 ст/дом.) или републиком Србијом (1.09 ст/дом), стање у општини Лебане је нешто повољније него у окружењу.

Табела 3.2.4.1. Станови и домаћинства 1971-2002.

Ред. број	Насеље	Број домаћинства					Број станова			
		По методол. ранијих пописа				методол. 2002.	1971.	1981.	1991.	2002.
		1971.	1981.	1991.	2002.					
1.	БАЧЕВИНА	101	111	101	86	86	101	135	106	124
2.	БОШЊАЦЕ	374	420	434	462	457	362	457	462	515
3.	БУВЦЕ	75	58	54	41	41	74	84	57	54
4.	ВЕЛИКО ВОЈЛОВЦЕ	89	94	100	101	100	88	117	100	128
5.	ГЕГЉА	116	121	105	90	90	116	128	135	118
6.	ГОЛИ РИД	36	38	30	27	27	35	40	31	32
7.	ГОРЊЕ ВРАНОВЦЕ	98	95	77	72	72	98	109	85	80
8.	ГРГУРОВЦЕ	152	145	145	126	126	152	151	147	131
9.	ДОЊЕ ВРАНОВЦЕ	84	93	91	80	80	83	110	99	127
10.	ДРВОДЕЉ	88	62	49	38	38	88	79	69	37
11.	ЖДЕГЛОВО	102	130	144	155	154	102	157	145	177
12.	КЛАЈИЋ	203	183	136	105	105	203	210	208	146
13.	КОЊИНО	156	204	285	248	246	156	235	278	277
14.	КРИВАЧА	123	147	146	133	132	122	172	167	190
15.	ЛАЛИНОВАЦ	121	120	110	91	91	121	130	140	120
16.	ЛЕБАНЕ	1734	2263	2685	3064	3064	1633	2241	2869	3317
17.	ЛИПОВИЦА	122	102	81	58	58	122	105	92	59
18.	ЛУГАРЕ	80	90	96	114	114	80	104	105	112
19.	МАЛО ВОЈЛОВЦЕ	45	47	50	55	54	44	57	70	80
20.	НОВА ТОПОЛА	71	75	58	48	48	71	82	84	80
21.	НОВО СЕЛО	91	89	77	68	68	91	104	104	93
22.	ПЕРТАТЕ	295	334	330	384	374	295	424	345	461
23.	ПЕТРОВАЦ	20	22	19	14	14	20	22	27	21
24.	ПОПОВЦЕ	109	114	119	106	105	109	118	126	109
25.	ПОРОШТИЦА	101	90	72	49	49	101	108	79	49
26.	ПРЕКОПЧЕЛИЦА	176	184	179	159	159	174	209	226	183
27.	РАДЕВЦЕ	85	72	57	38	38	85	91	67	48
28.	РАДИНОВАЦ	21	22	23	23	23	21	22	23	23
29.	РАФУНА	85	74	62	54	54	84	102	81	77
30.	СВИЊАРИЦА	101	89	82	65	65	101	91	102	90
31.	СЕКИЦОЛ	41	40	40	25	25	41	42	48	25
32.	СЛИШАНЕ	195	175	172	124	122	195	220	215	169
33.	ТОГОЧЕВЦЕ	176	210	212	197	195	176	232	263	276
34.	ЂЕНОВАЦ	79	88	106	100	100	79	88	106	117
35.	ЦЕКАВИЦА	106	111	117	119	119	106	131	142	148
36.	ШАРЦЕ	60	64	46	34	34	60	74	69	38
37.	ШИЛОВО	213	203	193	164	164	213	232	258	205
38.	ШТУЛАЦ	154	156	156	131	131	150	162	168	153
39.	ШУМАНЕ	333	390	446	478	469	333	403	537	485
Σ ₁₋₃₉	ОПШТИНА	6411	7125	7458	7526	7473	6285	7778	8435	8677

Табела 3.2.4.2. Станови према величини и опрењености

Насеље	Укуп. бр. ст. /м ²	Величина стана према бр. просторија						Опр. инст.		Опр. пом. пр.		У св. физ. лица
		пос. собе	гар. и 1с.	2с.	3с.	4с.	5 и > с.	вод.	стр.	купат	нуж.	
БАЧЕВИНА	124	1	16	54	51	2	-	63	122	23	15	122
БОШЊАЦЕ	6568	19	511	2782	3126	130	-	3422	6498	1281	760	6468
БУВЦЕ	515	10	43	175	178	82	27	367	510	249	171	511
В. ВОЈЛОВЦЕ	33232	197	1215	9120	12421	6781	3498	25397				
ГЕГЉА	54	-	19	32	3	-	-	38	52	-	-	52
ГОЛИ РИД	2881	-	764	1889	228	-	-	2055	2793	-	-	2776
Г. ВРАНОВЦЕ	128	-	14	36	49	23	6	81	125	60	58	128
ГРГУРОВЦЕ	8897	-	310	1851	3504	2317	915	6648	8746	5398	5278	8897
Д. ВРАНОВЦЕ	118	2	15	60	27	13	1	53	118	2	1	117
ДРВОДЕЉ	5133	40	404	2141	1634	914	100	2634	5133	150	60	5083
ЖДЕГЛОВО	32	1	7	3	13	6	2	8	31	7	5	32
КЛАЈИЋ	1741	16	200	132	678	501	214	599	1711	549	367	1741
КОЊИНО	80	2	3	10	42	19	4	16	75	1	1	80
КРИВАЧА	4670	48	90	369	2389	1406	368	1068	4512	90	90	4670
ЛЕБАНЕ	131	9	40	45	30	7	-	24	128	5	3	129
ЛИПОВИЦА	5702	135	1200	1949	1933	485	-	1369	5620	202	112	5668
ЛУГАРЕ	127	5	27	23	53	16	3	66	124	47	24	127
М. ВОЈЛОВЦЕ	6311	96	720	873	3007	1165	450	3793	6225	2912	1763	6311
М. ВОЈЛОВЦЕ	37	1	7	24	5	-	-	6	31	-	-	37
Н. ТОПОЛА	2045	16	311	1422	296	-	-	360	1786	-	-	2045
ОПШТИНА	177	8	45	61	40	13	10	112	175	91	55	177
ОПШТИНА	12684	160	1910	4374	3373	1270	1597	9047	12614	7566	4958	12684
ОПШТИНА	146	1	31	53	51	9	1	45	140	7	4	146
ОПШТИНА	7818	12	1128	2564	3244	782	88	2573	7570	514	280	7818
ОПШТИНА	277	1	38	147	72	15	4	180	275	128	85	276
ОПШТИНА	18649	20	1645	9427	5610	1457	490	13168	18559	9996	6701	18599
ОПШТИНА	190	1	7	32	117	31	2	89	179	75	70	18910282
ОПШТИНА	10282	12	221	1289	6209	2391	160	5382	9737	4644	4399	10232
ОПШТИНА	120	-	17	60	40	3	-	10	118	3	1	118
ОПШТИНА	5551	-	529	2632	2170	220	-	569	5435	210	80	5471
ОПШТИНА	3317	94	467	1328	896	387	145	3154	3309	2572	2503	3264
ОПШТИНА	202202	1883	14619	71500	63599	32667	17934	196201	201750	168082	163826	199082
ОПШТИНА	59	-	24	32	3	-	-	20	58	-	-	59
ОПШТИНА	3065	-	1031	1829	205	-	-	1073	3030	-	-	3065
ОПШТИНА	112	-	2	22	37	17	34	86	112	74	23	110
ОПШТИНА	9470	-	25	908	2347	1300	4890	8070	9470	7098	2745	9280
ОПШТИНА	80	1	30	20	22	3	4	55	80	36	33	80
ОПШТИНА	4228	12	947	928	1391	270	680	3239	4228	2369	2225	4228
ОПШТИНА	80	1	13	56	9	1	-	3	73	-	-	79
ОПШТИНА	4046	16	428	2880	650	72	-	170	3726	-	-	3996
ОПШТИНА	93	1	19	47	22	3	1	9	90	2	1	91
ОПШТИНА	4874	16	655	2484	1345	294	80	608	4716	130	80	4744
ОПШТИНА	461	11	29	142	173	71	35	382	460	268	173	452
ОПШТИНА	30514	182	962	7573	11852	5963	3982	26388	30504	19386	12944	30132
ОПШТИНА	21	-	2	16	2	1	-	-	20	-	-	21
ОПШТИНА	1105	-	90	810	130	75	-	-	1055	-	-	1105
ОПШТИНА	109	4	7	46	45	6	1	61	104	4	3	108
ОПШТИНА	4959	54	193	1879	2398	355	80	2946	4757	220	112	4919
ОПШТИНА	49	1	27	17	4	-	-	6	49	-	-	49
ОПШТИНА	2421	32	1120	997	272	-	-	336	2421	-	-	2421
ОПШТИНА	183	-	14	34	81	39	15	96	180	56	41	180
ОПШТИНА	11300	-	420	1554	4714	3102	1510	6738	11223	4200	3137	11118
ОПШТИНА	48	-	11	26	5	5	1	33	44	-	-	48
ОПШТИНА	2620	-	410	1478	304	298	130	1918	2433	-	-	2620
ОПШТИНА	23	-	4	4	11	4	-	20	22	3	3	23
ОПШТИНА	1582	-	109	244	895	334	-	1397	1532	274	274	1582
ОПШТИНА	77	-	15	38	20	1	3	63	77	3	3	77
ОПШТИНА	4167	-	594	1937	1184	99	353	3484	4167	264	264	4167
ОПШТИНА	90	-	6	32	35	12	5	53	87	19	16	89
ОПШТИНА	4653	-	165	1406	1852	830	400	2897	4545	1228	1078	4613
ОПШТИНА	25	-	2	15	8	-	-	7	25	5	2	25
ОПШТИНА	1323	-	66	763	494	-	-	415	1323	300	119	1323
ОПШТИНА	169	-	14	88	54	12	1	66	165	34	17	168
ОПШТИНА	8861	-	460	4458	3011	842	90	3803	8611	2054	1011	8801
ОПШТИНА	276	3	31	70	109	36	27	179	275	144	98	276
ОПШТИНА	16155	55	952	2957	6564	2915	2712	11358	16115	9688	6840	16155
ОПШТИНА	117	-	7	28	37	33	12	93	114	57	32	116
ОПШТИНА	8498	-	158	1401	2573	2846	1520	7048	8232	4488	2579	8418
ОПШТИНА	148	7	17	27	46	33	18	119	146	83	79	147
ОПШТИНА	9587	110	568	1271	3187	2595	1856	8235	9387	6323	6033	9527
ОПШТИНА	39	3	4	16	13	1	1	1	38	1	1	38
ОПШТИНА	2099	59	140	850	860	60	130	130	2099	130	130	2099
ОПШТИНА	208	2	36	101	53	14	2	118	196	39	33	205
ОПШТИНА	11613	27	1132	5253	3696	1165	340	7103	11058	2786	2316	11403
ОПШТИНА	153	6	10	25	72	29	11	52	149	23	11	152
ОПШТИНА	8940	85	345	1149	4020	2142	1142	3876	8861	1976	1076	8880
ОПШТИНА	485	2	26	123	239	67	28	342	481	193	163	478
ОПШТИНА	29282	35	794	5900	14287	5042	3224	22097	29128	13125	11485	28794
ОПШТИНА	8677	178	1146	3168	2767	1014	404	6176	8557	4314	3728	8576
ОПШТИНА	519728	3337	37541	165223	181552	83142	48933	397614	514314	296622	256528	514013

Када је у питању квалитет стамбеног фонда (односно површине стана/становнику, величине домаћинства и структуре стамбеног фонда, опрењеност инсталацијама) квалитетивна стамбена нестација није превазиђена у већини насеља: Тогочевце (19.5м²/ст), Гегља (19.4м²/становнику), Шумане (19.3м²/ст), Д. Врановце (19.1м²/ст), Цековица (18.9 м²/ст),

Ждеглово (18.2 m²/ст), Гргуровце (13.6m²/ст) и Поповце (13.1m²/ст). У већини осталих насеља достигнут је стандард од око 20 m²/ст, док је значајније виши у насељима Слишане (36.2 m²/ст), Свињарица (33.9 m²/ст), Н.Топола (33.4 m²/ст), Рафуна (31.8m²/ст), Бачевина (30.7m²/ст) и Голи Рид (30.5m²/ст). Просек за Јабланички округ је 20.93m²/ст, за републику Србију 24.2m²/ст., за градско насеље Лебане 20.21m²/ст., а на територији општине Лебане 20.86m²/ст.

У односу структуре домаћинства према броју чланова и структуре станова према броју соба, с обзиром да је просечна величина домаћинства 3.33 члана, а да је највећи број двособних и трособних станова, несташница је скоро превазиђена.

Опремљеност станова инсталацијама није на задовољавајућем нивоу. Опремљеност електричном енергијом општине је задовољавајућа са 98,7% опремљених станова. Мрежом водовода опремљено је око 71,2% станова, а озбиљан проблем представља недостатак канализације. ТТ мрежа постоји, али не задовољава капацитетима. Системи централног грејања не постоје. Саобраћајна инфраструктура је у већини насеља на незадовољавајућем нивоу и мора се стално унапређивати.

Резиме укупног стања стамбене структуре на подручју општине Лебане карактерише несклад између квалитативних и квантитативних параметара којим се мере достигнути стандарди. Очигледне диспропорције у односу на норматив m²/ст, просечне величине домаћинства, структуре и броја станова, указују на чињеницу да на простору општине Лебане, у изразито депопулационим подручјима имамо вишак стамбеног простора и структуру малих станова, лоше инфраструктурно опремљених (Дрводељ, Радиновац, Радевце, Рафуна, Свињарица, и др.), док се у појединим гушће насељеним деловима општине јавља потреба за изградњом нових станова и повећањем квалитета становања, пре свега у односу на стандард од 20 m²/ст, али и када је у питању величинска структура станова, опремљеност инфраструктуром, и сл.

Типови становања - према начину становања, на подручју општине Лебане заступљено је: вишепородично, мешовито, породично и у малој мери викенд становање, у објектима традиционалне и савремене архитектуре.

У оквиру породичног становања, према врсти домаћинства, заступљена су пољопривредна, мешовита и непољопривредна. Број пољопривредних домаћинства константно опада, и прелазе у мешовита и непољопривредна.

Вишепородично становање заступљено је само у градском насељу Лебане, у највећој мери у његовој централној зони.

Појава непланске стамбене изградње није мимоишла ни простор општине Лебане, нарочито у оним деловима где је притисак насељавања био изразитији (Лебане, развијенија насеља у његовој непосредној околини и источној зони подручја уз М9).

Време градње и квалитет стамбеног фонда на подручју је различит – објекти традиционалне стамбене архитектуре из прве половине 20.века највише су заступљени у слабо насељеним брдским и брдско-планинским руралним подручјима, док у већини насеља стамбени објекти датирају од половине 20. века и од деведесетих година двадесетог века (што често доводи до појаве два стамбена објекта на парцели, стари и нови).

Потенцијали и ограничења

Потенцијали

- Потенцијали за развој становања огледају се у већ изграђеној физичкој структури и достигнутом нивоу инфраструктурне опремљености (саобраћајна, електроенергетска и ТТ мрежа).

- Рурална изворна насеља су веома атрактивна и уз очувану животну средину, представљају изузетан потенцијал за развој и промоцију етно и еко туризма, као и других специфичних облика становања.

- Положај привредних зона и очекивана већа комерцијализација простора, нарочито у зонама уз главне саобраћајнице, нуди потенцијал развоја различитих облика пословног, апартманског и других облика профитабилног становања.
- „Царичин град“ на подручју ПИО Радан представља главни туристички атрактер који може да иницира развој различитих видова становања у функцији туризма у његовој непосредној и широј околини.

Ограничења

- Депопулација подручја, миграције становника (на релацији село-град-развијенији урбани центри-иностранство), пражњење већине сеоских насеља и повећање броја старачких домаћинстава онемогућава адекватан развој и дистрибуцију становања на подручју.
- Лош бонитет, дотрајалост и запуштеност већине објеката традиционалне стамбене архитектуре на сеоском (депопулационом).
- Лоша инфраструктурна опремљеност већине насеља знатно утиче на укупан квалитет живота у зонама становања.
- Лоша саобраћајна доступност појединим насељима у брдском и планинском подручју.
- Последице досељавања становништва у градски центар и насеља у његовој непосредној околини, као и интензивнији развој насеља дуж саобраћајног коридора М9, проузроковао је негативне последице субурбанизације и стихијски развој непланских стамбених структура, без адекватног развоја инфраструктуре и опремања пратећим сервисима и сл.
- Спонтан развој функција у оквиру стамбених зона, може довести до поремећаја еколошке и функционалне равнотеже (појава производних и других делатности које нарушавају услове живота у стамбеном ткиву).
- Прописани услови заштите и рестриктивна могућност градње у оквиру заштићеног природног добра ПИО Радан.

3.2.5. Јавне службе

Мрежу јавних служби на подручју општине Лебане, карактерише различит ниво развијености, у зависности од заступљености одређених функција – садржаја образовања и дечје заштите, здравствених садржаја, објеката културе, итд., где њихова просторна дистрибуција у највећој мери прати постојећу хијерархију насељских центара.

Највећа концентрација садржаја и активности је у оквиру општинског центра, где функционишу најважније административне, управне, образовне, здравствене и друге функције. Насупрот томе, степен развијености варира од насеља до насеља и, по правилу, најнижи је у оним насељима, у којима је депопулациони тренд највише изражен.

Положај и саобраћајна повезаност (магистрални и мрежа регионалних путева који Лебане повезују са осталим деловима општине, као и са суседним општинама), омогућавају већем броју насеља релативно лаку доступност и комуникацију са општинским центром, док то није случај са насељима у рубним северним, јужним и југозападним деловима подручја. Бошњаце, као најразвијенији сеоски центар у источном делу општине, са релативно задовољавајућом развијеношћу друштвених сервиса и привредних активности, представља значајан пол развоја општине, са значајним гравитационим утицајем у односу на околна насеља, па чак и на поједина насеља у оквиру суседних општина.

Недостатак јавних служби вишег ранга, има за последицу упућеност општине Лебане на развијеније центре у непосредном окружењу (Лесковац).

Општина Лебане има 24918 становника (попис 2002.) у 39 насеља, просечне површине атара 8,6 km², просечне демографске величине око 639 становника и 5 месних канцеларија. Центар општине има 10004 становника, односно 40,15% од укупног становништва општине.

Старосна структура становништва има повољне карактеристике: узраст од 0-7 год.- 1548 деце или око 6.21% од укупног становништва општине; 7-14г.-3106 деце или 12,45%; старији од 60 г.- 6265 становника или 25,14%. Стопа запослености је 8.56%.

Предшколско васпитање и образовање

Територију општине Лебане карактерише неразвијена мрежа дечјих установа (5,57 насеља по једној установи), уз незадовољавајући број корисника (387. деце или 25% 2009.) у односу на укупан број деце предшколског узраста (1548 деце или 6.21% од укупног становништва општине), али и изразита неравномерност у обухвату деце овог узраста. На територији општине постоји само једна дечја установа за децу предшколског узраста, „Дечја радост“ у Лебану, регистрована за прихват деце узраста од 2-7 година и тренутно располаже са 86 места за целодневни боравак. Установа је на целокупном простору општине обухватила 387 деце од 2-7 година, од чега је припремним школским програмом обухваћено 228 деце. У градском насељу је 7 васпитних група од чега је једна са ромском децом. У објекту установе има 159-оро деце у 5 васпитних група узраста од 2-7 година. Капацитет објекта је недовољан (искоришћеност 180,88%).

Табела 3.2.5.1. Установе дечје заштите

Дечја установа	Год.	Бр. корисника		Површ. обј./m ²	Површ. двор./ha	Број васпит.	Број запосл.	Достигнута норма	
		0-3 год.	3-7 год.					m ² обј./кор.	m ² дв./кор.
„ДЕЧЈА РАДОСТ“ ЛЕБАНЕ	2005.	15	112	825	0.6	23	38	6.50	47.24
	2006.	18	102					6.87	50.00
	2007.	19	128					5.61	40.81
	2008.	21	130					5.46	39.73
	2009.	24	135					5.18	37.74
СВЕГА	2009.	24	135	825.0	0.6	23	38	5.61	40.81

Према подацима ПУ „Дечја радост“ Лебане

Ван седишта матичне установе, предшколска установа има 6 васпитних група (2 у Лебану при матичним ОШ, Бошњацу, Шуману, Цекавици и Поповцу) у којима је припремним школским програмом обухваћено 203 деце, у адаптираним просторијама при основним школама. Обухваћеност деце припремним школским програмом је на задовољавајућем нивоу. У ову врсту програма укључена су и деца ромске националности.

Из приложених података се уочава да се број деце у матичној предшколској установи из године у годину лагано повећава, што указује на потребу за проширењем капацитета установе у градском насељу. Истовремено, број издвојених одељења предшколске установе на територији читаве општине се смањује, што указује на континуирану депопулацију руралног подручја и концентрацију становништва у општинском центру.

Специфичности општине, као што су: континуално смањење броја становника у дужем периоду, пад наталитета, смањено учешће младог становништва у структури популације малих насеља, смањено учешће запослених жена у структури запослености (само 32,19%), указују на смањене потребе за већим капацитетима дечјих установа. Достигнути стандарди просторних капацитета дечје установе су испод дефинисаних норми, а број корисника је у оквиру мин. норме од 25-30% од узраста 0-7 година. Међутим, потребно је посматрати одвојено групацију од 6-7 год., с обзиром да је за њу потребно обезбедити 100% обухвата у дечјим установама, због обавезног похађања припремног разреда. Са друге стране, обухват од 159 деце свих предшколских група са територије општине Лебане, даје учешће од свега 10,27 % деце, што је изузетно неповољно. Овај проценат ће свакако бити мањи у примарним сеоским насељима (због мањег степена запослености жена и структуре породице), али на територији општине не би требало да буде мањи од 20%. Ова процена се односи на старосне групације деце млађих од предшколске групе. На основу грубе претпоставке може се доћи до закључка о потребним додатним капацитетима дечјих установа за још око 170 деце.

У складу са даљим развојем система мреже насеља у општини и развоја дечје заштите на нивоу округа и републике, треба планирати нову изградњу и размештај установа дечје заштите.

Основно образовање

Мрежа установа основног образовања је релативно развијена. У општини Лебане има велики број истурених одељења ОШ од којих нека нису у функцији, док је број матичних основних школа много мањи (свега 3). Стога је и слика о опремљености подручја општине

основним школама битно различита, ако посматрамо само матичне, односно и истурена одељења. У првом случају, мрежа је веома сведена и има 13 насеља по једној основној школи, што је знатно испод просека Србије али, истовремено, 697 ученика по школи, што се може сматрати рационалном организацијом. Ако узмемо у обзир и истурена одељења, онда мрежа делује развијенија, јер 1,39 насеља гравитира једном пункту ОШ (што представља и републички просек), али је истовремено просечан број ученика по ОШ веома мали (75уч/ОШ) и далеко је испод границе рационалне и економски оправдане организације.

Табела 3.2.5.2. **Заступљеност објеката основног образовања**

Насеље	Тип школе	Број ученика	Статус	Остале карактеристике
Лебане ОШ „Р. Ковачевић Максим“	Матична (8р)	644	Активно	П, у солидном грађ. стању; физкултурна сала, рукометни и кошаркашки терен; ђачка кухиња; 28 учионица; две смене
Гегља	Издвојено одељење (4р)	5	Активно	У средњем грађ. стању,
Голи Рид	Издвојено одељење (4р)	3	Активно	У средњем грађ. стању
Горње Врановце	Издвојено одељење (4р)	2	Активно	У средњем грађ. стању; слабо опремљена; нема спортских терена
Гргуровце	Издвојено одељење (4р)	17	Активно	У средњем грађ. стању, потребна реконструкција; нема спортских терена; потребне све врсте опремања; 1 смена
Клајић	Подручна школа (8р)	21	Активно	2 објекта, објекат који се користи у средњем грађ. стању; кош. и фудбал. терен; ђ. кухиња; 1 смена; потребна адаптација и комунално опремање
Коњино	Издвојено одељење (4р)	59	Активно	У средњем грађ. стању; 2 смене; нема физкулт. сала и спортски терени; потребне све врсте опремања
Доња Липовица	Издвојено одељење (4р)	2	Активно, гаси се	Објекат старе школе у јако лошем грађ.стању; настава се изводи у суседном адапт.објекту; лоша опремљеност
Горња Липовица	Издвојено одељење (4р)	-	Угашено	У лошем грађ. стању, не ради
Нова Топола	Издвојено одељење (4р)	2	Активно, гаси се	У лошем грађ. стању
Ново Село	Издвојено одељење (4р)	5	Активно	У добром грађ. стању
Поповце	Издвојено одељење (4р)	18	Активно	У средњем грађ. стању, потребна реконстр.; потребне све врсте опремања; 1 смена
Радевце	Издвојено одељење (4р)	-	Угашено	У лошем грађ. стању, не ради
Лебане ОШ „Вук Караџић“	Матична (8р)	675	Активно	У добром грађ. стању; физкултурна сала, рукометно и фудбалско игралиште; ђ. кухиња; 2 смене
Бачевина	Издвојено одељење (4р)	1	Активно, гаси се	У лошем грађ. стању
Бувце	Подручна школа (8р)	16	Активно	У средњем грађ. стању; 1 смена; потребна изградња спортских терена и опремање објекта
Кривача	Издвојено одељење (4р)	4	Активно	У средњем грађ. стању;
Прекопчелица	Издвојено одељење (4р)	8	Активно	У средњем грађ. стању; терен за мале спортове; 1 смена
Свињарица	Издвојено одељење (4р)	4	Активно	У средњем грађ. стању; нема спортских терена
Слишане	Издвојено одељење (4р)	2	Активно, гаси се	Напуштен објекат старе школе; настава се изводи у објекту МК
Шилово	Издвојено одељење (4р)	17	Активно	У лошем грађ.стању;
Штулац	Издвојено одељење (4р)	13	Активно	У лошем грађ.стању;
Шумане	Издвојено одељење (4р)	54	Активно	П; у релативно лошем грађ. стању; 2 смене
Бошњаце ОШ „Р. Домановић“	Матична (8р)	364	Активно	П+1; у добром грађ. стању; физкултурна сала, рукометно и фудбалско игралиште; ђ. кух.; 2 смене
Велико Војловце	Издвојено одељење (4р)	23	Активно	У средњем грађ. стању; скромно опремљен
Лугаре	Издвојено одељење (4р)	15	Активно	У добром грађ. стању; скромно опремљен
Пертате	Издвојено одељење (4р)	59	Активно	У лошем грађ. стању, започета изградња новог објекта; лоша опремљеност објекта; 2 смене
Цековица	Издвојено одељење (4р)	44	Активно	У лошем грађ. стању; поседује терен за мале спортове

На подручју општине функционишу три матичне основне школе - две са седиштем у Лебану и једна са седиштем у Бошњацу. Свака матична основна школа има своје подручне основне школе или истурена одељења. Насеља Ђеновац, Тогочевце, Мало Војловце и Доње Врановце немају школе, па деца из тих села похађају најближе школе из гравитационог подручја матичне школе у Бошњацу, а из Секицола, Штулца, Лалиновца, Радиновца и Петровца подручне школе у Прекопчелици, Шилову и Слишанима, које су саставни део матичне школе „Вук Караџић“ из Лебана. Подручној школи у Бувцима гравитирају насеља Дрводељ, Пороштица и Рафуна, а подручној школи у Клајићу насеља Радевце и Липовица. Гравитациона подручја матичних и подручних школа приказана су у табели 3.2.5.2..

Школе у Лебану, Бошњацу, Клајићу и Бувцу имају ђачке кухиње у оквиру школског простора. Дневни боравак нема ни једна школа. Организован превоз ученика заступљен је у оквиру свих матичних школа. У спроведеној анкети, матичне основне школе у Лебану и Бошњацу истакле су потребу за опремањем учионочког простора, трпезарија и физкултурних сала, без потребе за проширењем школског простора. Подручне школе и издвојена одељења у сеоским насељима као приоритет истичу потребу за опремањем, реконструкцијом дотрајалих школских објеката, изградњом спортских терена, уређењем школских дворишта, итд.

Смањење броја деце у појединим насељима условило је гашење четворогодишњих одељења у Горњој Липовици и Радевцу, а то је перспектива и у Доњој Липовици, Бачевини, Новој Тополи и Горњем Врановцу. У насељима Клајић и Бувце има недовољан број деце за рационалну организацију осмогодишњег програма (имају мање од 30 ученика), док истовремено, има насеља која имају релативан демографски потенцијал, али у њима нису организоване ни четворогодишње школе.

Достигнути стандарди (м²/ученику учионочког простора, м²/ученику школског простора) доказују да је мрежа објеката основног образовања развијена у складу са стандардима за основно образовање. Истовремено, постојање школа са 1 до 15 ђака није рационално, без обзира на све повољности за ученике. План развоја мреже објеката основног образовања мора да се ослони на демографски потенцијал узраста од 7-14 година, категорије насеља у насељској мрежи и могућности путне мреже на територији општине Лебане. Популација од 7-14 година износи 3106 деце, односно 12,46% од укупног броја становника. Овакав податак указује да је учешће ове у укупној популацији значајно, и да ће она утицати на даљи развој објеката основног образовања на територији општине.

Средње образовање

На територији општине Лебане постоје 2 средње школе: Гимназија и Техничка школа. Својим профилем и занимањима која се стичу по завршетку ових школа прате се потребе општине и окружења.

Гимназија образује ученике природно-математичког и друштвено-језичког смера. Школи гравитирају ученици претежно са територије општине Лебане, а има и ученика из суседних општина (Бојник, Медвеђа, Лесковац).

Средња техничка школа „Вожд Карађорђе“ у Лебану има заступљене следеће профиле: машинство и обрада метала, текстилство и кожарство. Планирано је увођење нових образовних профила. Такође, исказана је и потреба за доградњом школске радионице. Школи гравитирају ученици претежно са територије општине Лебане.

Обе средње школе раде у истом објекту. За рад у две смене укупно школе задовољавају потребе постојећег броја ученика.

Табела 3.2.5.3. Заступљеност објеката средњег образовања

Насеље	Број ученика	Статус	Гравитац. подручје	Остале карактеристике
Гимназија, Лебане	326 (100% попуњеност)	Активно	Општина, округ?	П+2, стадион малих спортова Постоји потреба за доградњом кабинетског простора и реконструкцијом физкултурне сале
Техничка школа, Лебане	264 (80% попуњеност)	Активно	Општина, округ	Школа је смештена у објекту Гимназије Постоји потреба за доградњом школске радионице Потреба за увођењем нових образовних профила

Акуелни статистички подаци за територију општине Лебане указују да је број популације средњошколског узраста (1247, Попис 2002.г.) далеко већи од капацитета наведених средњих школа.

Из свега поменутог можемо закључити да би перспективно требало стварати услове за просторне резерве у капацитету средњешколског образовања у Лебану, идући у сусрет са једне стране демографској перспективи, а са друге стране – исказаним потребама привреде у погледу образовања кадрова, као и општој потреби стицања средњег образовања за највећи део популације. Истовремено је концептом развоја путне мреже неопходно обезбедити комфорније одвијање дневних миграција са сврхом одласка у средњу школу.

Здравствена заштита

По степену развијености мреже здравствених сервиса, општина Лебане спада у категорију знатно испод просека Србије према параметру развијености мреже (5.57 насеља по једном здравственом пункту), а такође и испод просека према параметрима искоришћености здравствених сервиса (498 становника на једног лекара; просечно 3559 становника гравитира једном здравственом пункту). Чак 32 насеља, односно 82% укупног броја насеља, нема никакав вид примарних здравствених сервиса, што је истовремено ситуација за 11755, односно 47.9% становника општине Лебане.

У погледу организације рада, сталне службе су у оквиру Дома здравља Лебане и здравствене станице у Бошњацу, док је повремена служба организована у амбулантама и то: 5 пута недељно у Прекопчелици и Сlišанима, 3 пута недељно у Поповцу и Клајићу и 2 пута недељно у Бувцу. Све сталне и повремене службе имају у свом саставу бар по једног лекара.

Табела 3.2.5.4. Заступљеност објеката и сервиса здравствене заштите

Насеље	Тип установе	Гравитац. подручје	Остале карактеристике
Дом здравља - Лебане		Општина	Добра опремљеност и бонитет; дневно просечно око 850 корисника
Здравствена станица Бошњаце	Сталне службе	Више МЗ	Добра опремљеност и бонитет; дневно око 200 корисника
Здравствена амбуланта Прекопчелица	Повремена служба (Посета лекара 5 пута недељно из Лебана)		Добра опремљеност и бонитет; дневно око 30 корисника
Здравствена амбуланта Сlišане	Повремена служба (Посета лекара 5 пута недељно из Лебана)	Више МЗ	Добра опремљеност и бонитет; дневно око 15 корисника
Здравствена амбуланта Поповце	Повремена служба (Посета лекара 3 пута недељно из Лебана)	Више МЗ	Добра опремљеност и бонитет; дневно око 15 -20 корисника
Здравствена амбуланта Клајић	Повремена служба (Посета лекара 3 пута недељно из Лебана)	Више МЗ	Добра опремљеност и бонитет; дневно око 15-20 корисника
Здравствена амбуланта Бувце	Повремена служба (Посета лекара 2 пута недељно из Лебана)	Више МЗ	Мало корисника; Добра опремљеност и бонитет

У Дому здравља здравствена служба организована је кроз више диспанзера и одељења примарне и делом секундарне здравствене заштите. У оквиру Дома здравља постоји диспанзер опште медицине са организованом ургентном службом и службом хитне медицинске помоћи. Такође, постоји служба кућног лечења и медицинске неге, док се на сеоским подручјима одвија теренски рад у истуреним здравственим станицама и амбулантама.

Одељење општине медицине Дома здравља Лебане својим радом покрива више од 80% становника општине, док осталих 20% гравитира ка здравственој станици Бошњаце. Према здравственој станици Бошњаце гравитира 9 села са преко 6000 становника. У оквиру здравствене станице Бошњаце постоје амбуланте опште медицине, испоставе поливалентне патронаже, лабораторије, стоматолошке заштите, кућног лечења и медицинске неге, као и апотека. Капацитет свих објеката здравствених сервиса (према броју запослених) је одговарајући. Грађевински квалитет и опремљеност објеката је већином добар. Приватна медицинска пракса је веома мало заступљена.

Табела 3.2.5.5. Установе здравствене заштите

Врста установе	Службе	Површ. обј./m ²	Број лекара	Број запосл.	Површ. Компл./ха	m ² /стан. обј.	m ² /стан. земљ.	Бр.ст./лекару
ДОМ ЗДРАВЉА ЛЕБАНЕ	Служба за здравствену заштиту деце, школске деце, жена, превентивну и децу стоматологију и поливалентну патронажу	3000	50	166	0.71	0.12	0.28	498
	Служба за здравствену заштиту одраслих са медицином рада, хитну медицинску помоћ, кућно лечење и општу стоматологију							
	Служба за медицинску дијагностику, физикалну медицину и рехабилитацију, специјалистичко-консултативну и информатичку делатност							
	Служба за правне, економско-финансијске, техничке и друге послове							
СВЕГА ДОМ ЗДРАВЉА ЛЕБАНЕ		3000	50	166	0.71	0.12	0.28	498

У погледу примарне заштите није развијена мрежа установа, односно просторна дистрибуција није равномерна. Велики део насеља нема ни повремене ни мобилне здравствене службе. Равноправност у доступности служби примарне здравствене заштите није остварена ни према радијусу опслуживања, ни према броју гравитирајућих становника. Најближа стационарна здравствена установа је у Лесковцу.

У погледу реорганизације службе примарне здравствене заштите потребно је обратити пажњу на насеља са високом позицијом у мрежи насеља, а која немају адекватан вид здравствених сервиса, као и на она насеља која својом демографском величином испуњавају услов прага рационалне организације јавних служби (већа од 1000 становника). У обзир треба узети и насеља од 500-1000 становника, поготово ако би њихово укључивање допринело просторно равномернијој дистрибуцији здравствених служби.

Социјална заштита

У Лебану постоји Центар за социјални рад који обезбеђује следеће активности:

- социјалну сигурност грађана,
- породично-правну заштиту,
- старатељство,
- повремени и краткотрајни боравак мајки са децом (којима је потребна заштита),
- повремени и краткотрајни боравак напуштене деце без родитељског старања,

а поред тога се одвијају и теренски обиласци (служба „помоћ у кући“). У току је оснивање дневног боравка за децу са сметњама у развоју.

Укупан број корисника социјалне заштите у периоду од 2006.-2009.г. повећао се више од 5 пута, што са једне стране указује на изразито негативне тенденције у сектору привреде на подручју општине, а са друге стране указује на потребе усклађивања капацитета и успостављање нових програма за кориснике социјалне заштите. Такође, евидентна је потреба за новим формама и већим бројем услуга у области социјалне и здравствене заштите прилагођених потребама старих лица а посебно старих лица без породичног старања са могућношћу њиховог перманентног коришћења.

Ради бољег и потпунијег одвијања социјалне заштите у оквиру Центра, у перспективи је потребно обезбедити средства односно простор за: формирање саветовалишта за брак и породицу; привремени смештај злостављаних мајки са децом; прихватну станицу за привремено збрињавање напуштене и незбринуте деце, набавку теренских возила, капацитете за дневни боравак, клубове, исхрану и теренски обилазак старачких домаћинстава.

Култура

На територији општине постоји 13 објеката културе у 13 насеља, различитог бонитета и година изградње и углавном су ван функције. Објекти културе налазе се у следећим насељима: Лебане, Бошњаце, Пертате, Лугаре, Ждеглово, Доње Врановце, Тогочевце, Голи Рид, Секицол, Слишане, Шилово, Клајић и Бувце.

Већи број насеља нема заступљене објекте културе, а насеља у којима постоји ова врста садржаја концентрисана су у највећој мери у источном делу општине.

Дом културе у Лебану је солидног грађевинског стања и просторних капацитета, али недовољно одржаван, уз потребу за повећањем, реновирањем и осавремењавањем постојећих капацитета. Део просторних капацитета неадекватно се користи. Активности Дома културе су продукција и организација разноврсних програма: свечане академије, позоришне представе, биоскопске пројекције, концерти, трибине, изложбе, књижевне вечери, традиционалне манифестације на локалном нивоу, манифестације регионалног карактера (смотре аматерских позоришта). По статистици, манифестације које се одржавају у установи посети неколико хиљада грађана. У оквиру Дома културе налазе се и просторије библиотеке.

У будућем периоду, у складу са развојем централних активности у градском насељу Лебану, али и адекватном промоцијом и развојем нових културних програма везаних за археолошко налазиште Царичин град, потребно је интензивирати развој овог сектора и омогућити укључивање приватне иницијативе у осмишљавање и реализацију културних програма, како би се обезбедила већа разноврсност и континуирана културна понуда током године.

Просторни капацитети културе у другим насељима нису довољно искоришћени и опремљени, а такође је оскудна и понуда активности. У будућем периоду потребно је активирати постојеће објекте у складу са потребама становништва и активирати насеља у којима нема културних садржаја, посебно она у близини „Царичиног града“ и у насељу Клајић, јер су овакви садржаји добра подршка развоју свих видова туризма. Постојеће културне манифестације и традиционални сеоски сабори пружају добру основу за повећање разноврсности културних садржаја и активности у појединим сеоским насељима, али и за својеврсну промоцију културног идентитета подручја.

Управа и администрација

Поред зграде Скупштине општине Лебане и пратећих служби Скупштине општине, објекте управе и администрације чини и 5 месних канцеларија у насељима Лебане, Бошњаце, Клајић, Слишане и Прекопчелица. Просечно једној месној канцеларији гравитира приближно 8 насеља општине. Објекат Скупштине општине налази се у централној зони Лебана и евидентиран је као непокретно културно добро у режиму претходне заштите. Повећање доступности и квалитета услуга у оквиру општинске управе постигнуто је отварањем услужног центра у згради СО. Нису исказане потребе за повећањем капацитета објеката управе у Лебану, а бонитет објеката је задовољавајући.

Спорт и рекреација

Дистрибуција терена за рекреацију и спорт на територији општине је неравномерна. Највише терена је заступљено у источном равничарском, гушће насељеном делу општине и градском насељу Лебане. Посебан проблем представља неадекватна заступљеност и уређеност рекреативних простора у насељима са релативно великим бројем становника. Лебане негује дугу спортску традицију, пре свега кроз активност ФК „Радан“, али и многих других спортских клубова. Фудбалски стадион у Лебану спада у боље опремљене стадионе у региону. Такође, у граду се налази и више терена за мале спортове и отворени базен. Традиционална спортска манифестација „Видовдански турнир“ у малом фудбалу, представља једну од препознатљивих тачака културног идентитета Лебана.

Спортски објекти у градском насељу углавном одговарају тренутним просторним потребама, уз потребне реконструкције како би се капацитети у потпуности користили. Изражена је потреба за изградњом спортске хале.

Поред Лебана, солидну развијеност и опремљеност спортских објеката има и насеље Бошњаце. Понуда спортско-рекреативних садржаја у осталим насељима је скромна. Терени за спорт и рекреацију су заступљени у свега 10 насеља, већина подручних школа нема уређене просторе за спорт и рекреацију, док паркови и уређене зелене површине постоје само у Лебану.

Верски објекти

На територији општине Лебане верски објекти заступљени су у већем броју насеља (Лебане, Бошњаце, Гргуrowце, Клајић, Лалиновац, Липовица, Ново Село, Поповце, Прекопчелица, Радевце, Радиновац, Рафуна, Свињарица, Тогочевце, Шумане). Различитог су бонитета и времена изградње. Најстарији објекат са споменичким својствима је црква св. Петке у Бошњацу, изграђена у 15. веку, у историји више пута страдала и изнова обнављана. Најзначајније реновирање саме цркве урађено је 2006. године. Од значајнијих црквених објеката на подручју издвајају се црква у Прекопчелици и Шуману (19.в.), као и црква у Лебану (1930.г.) са статусом непокретног културног добра у режиму претходне заштите. Сви објекти имају културни, историјски и амбијентални значај. Евидентирана је потреба за обнављањем и/или доградњом већине постојећих верских објеката.

Потенцијали и ограничења

Потенцијали

Потенцијали за ефикасну организацију и повећање квалитета јавних служби су постојећи објекти јавних служби (матичних осмогодишњих школа, подручних школа и издвојених одељења, здравствених станица и амбуланти и домова културе); такође, насеља величинске категорије до 1000 становника и до 500 становника представљају демографски потенцијал за све видове и праг рационалности организовања за већину јавних служби.

У домену *предшколског васпитања*, потенцијал за развој припремног школског програма представља постојећа мрежа основних школа; успостављање сарадње са невладиним сектором у организовано укључење рома у предшколски васпитно-образовни систем. Добро развијена мрежа објеката *основног образовања*, али и постојање школских објеката у сеоским насељима који се више не користе могу да задовоље потребе за неким од специјализованих програма образовања (школе у природи, неформално образовање, итд.). Значајан је зачетак развоја иновативних и алтернативних програма *социјалне заштите*, уз подршку НВО. Културно историјско наслеђе изузетног значаја представља иницијални мотив развоја *културних и едукативних садржаја* на подручју; постојећи домови културе на сеоском подручју потенцијал су за развој интегрисаних програма културе, образовања, здравствене заштите, спорта и др. Развој *спорта и рекреације* заснован је на постојању традиције и разноврсности спортских клубова, као и разноврсних културних и спортских програма и манифестација.

Ограничења

Значајна ограничења за развој и организацију јавних служби су: сталан тренд опадања броја становника, негативан природни прираштај и необнављање становништва; доминантна заступљености старачких домаћинстава; миграторни процеси; привредна неразвијеност подручја, велика незапосленост и пораст броја сиромашних домаћинстава; лоша доступност дела сеоског подручја због некавалитетних путева и недовољне опслужености јавним превозом; мале густине и неравномеран размештај корисника јавних служби; лоше стање грађевинског фонда и опремљености већине објеката јавних служби на руралном подручју.

Мрежа *предшколског васпитања и образовања* је недовољно развијена; недостатак просторних капацитета предшколске установе у општинском центру; гашење истурених предшколских одељења на руралном подручју; непостојање организованих облика рада за децу са посебним потребама; недостатак организованог превоза предшколске деце и деце са посебним потребама. У *основном и средњем образовању* присутно је осипање ученика, нарочито оних из брдско-планинског подручја (узроци - миграција становништва, сиромаштво, недостатак субвенционираних превоза ученика, неадекватна путна инфраструктура); лоше стање грађевинског фонда и опремљености већине објеката истурених одељења и подручних осмогодишњих школа. У домену *здравствене заштите* приметна је недовољна опслуженост подручја примарним здравственим сервисима;

недовољна опремљеност амбуланти; недостатак садржаја секундарне здравствене заштите у градском центру; недостатак координиране сарадње са центром за социјални рад. Значајно повећање броја свих категорија корисника *социјалне заштите*; недостатак просторних капацитета центра за социјални рад, потребних за спровођење адекватних програма социјалне заштите, опреме и возила. Потпуно је запостављено и неорганизовано пружање услуга установа *културе* на сеоском подручју; објекти културе углавном су ван функције. Недовољно развијена мрежа објеката, терена и програма за *спорт и рекреацију*; немогућност целогодишњег коришћења спортско-рекреативних терена на руралном подручју.

3.2.5.1. Комунални објекти

У комуналне објекте спадају: гробља, зелене пијаце, ватрогасне и ветеринарске станице, гробља за угинуле животиње, депоније и сви објекти комуналне инфраструктуре (ТС високог и ниског напона, изворишта водоснабдевања, постројења за прераду воде и за пречишћавање отпадних вода, топлане на разна погонска горива, локалне или јавне, депоније). Нажалост, многи од ових објеката, на територији општине Лебане не постоје.

Табела 3.2.5.6. *Постојећа дистрибуција јавних служби по насељима*

Насеље	Број стан	Положај у мрежи нас.	Образов.	Дечја и соц.зашт.	Здравст. заштита	Култура	Админ. и управа	Комунал. обј.	Верс. обј.
БАЧЕВИНА	214	Прим.насеље	4р. изд.од.	-	-	-	-	Гробље	-
БУВЦЕ	109	Локал. центар	8р. подруч.	-	Амбулан.	Дом култ.	-	Гробље	-
БОШЊАЦЕ	1629	Цент. зај. нас.	8р. матич.	предшк.од.	Здрав. стан.	Дом култ.	Мес. канц.	Вет.ст. Гробље	Црква
В.ВОЈЛОВЦЕ	358	Прим. насеље	4р. изд.од.	-	-	-	-	Гробље	-
ГЕГЉА	264	Прим. насеље	4р. изд.од.	-	-	-	-	Гробље	-
ГОЛИ РИД	57	Прим. насеље	4р. изд.од.	-	-	Дом култ.	-	Гробље	-
Г.ВРАНОВЦЕ	207	Прим. насеље	4р. изд.од.	-	-	-	-	-	-
ГРГУРОВЦЕ	420	Прим. насеље	4р. изд.од.	-	-	-	-	Гробље	Црква
Д.ВРАНОВЦЕ	331	Прим. насеље	-	-	-	Дом култ.	-	Гробље	-
ДРВОДЕЉ	95	Прим. насеље	-	-	-	-	-	Гробље	-
ЖДЕГЛОВО	695	Прим.насеље	-	-	-	Дом култ.	-	Гробље	-
КЛАЈИЋ	289	Цент. зај. нас	8р. подруч.	-	Амбулан.	Дом култ.	Мес. канц.	Гробље	Црква
КОЊИНО	913	Прим.насеље	4р. изд.од.	-	-	-	-	Гробље	-
КРИВАЧА	414	Прим.насеље	4р. изд.од.	-	-	-	-	Гробље	-
ЛАЛИНОВАЦ	250	Прим.насеље	-	-	-	-	-	Гробље	Црква
ЛЕБАНЕ	10004	Општински центар	Две 8р. матич. ОШ Ђач.кух.	Дечја уст.+ 2 издв.од. Ц.соц.рад	Дом здрав.	Дом култ. Библиот.	Скупш.опш Пор.управ. Катастар	Вет.ст. Гробље Зел.пиј.	Црква
ЛИПОВИЦА	147	Прим.насеље	4р. изд.од.	-	-	-	-	Гробље	Црква
ЛУГАРЕ	389	Прим.насеље	4р. изд.од.	-	-	Дом култ.	-	Гробље	-
М.ВОЈЛОВЦЕ	208	Прим.насеље	-	-	-	-	-	Гробље	-
НОВА ТОПОЛА	121	Прим.насеље	4р. изд.од.	-	-	-	-	Гробље	-
НОВО СЕЛО	207	Прим.насеље	4р. изд.од.	-	-	-	-	Гробље	Црква
ПЕРТАТЕ	1559	Прим.насеље	4р. изд.од.	-	-	Дом култ.	-	Гробље	-
ПЕТРОВАЦ	47	Прим.насеље	-	-	-	-	-	-	-
ПОПОВЦЕ	379	Прим.насеље	4р. изд.од.	предшк.од.	Амбулан.	-	-	Гробље	Црква
ПОРОШТИЦА	113	Прим.насеље	-	-	-	-	-	Гробље	-
ПРЕКОПЧИЦА	508	Цент. зај. нас	4р. изд.од.	-	Амбулан.	-	Мес. канц.	Гробље	Црква
РАДЕВЦЕ	94	Прим.насеље	-	-	-	-	-	Гробље	Црква
РАДИНОВАЦ	75	Прим.насеље	-	-	-	-	-	Гробље	Црква
РАФУНА	131	Прим.насеље	-	-	-	-	-	Гробље	Црква
СВИЊАРИЦА	137	Прим.насеље	4р. изд.од.	-	-	-	-	Гробље	Црква
СЕКИЦОЛ	57	Прим.насеље	-	-	-	Дом култ.	-	Гробље	-
СЛИШАНЕ	245	Прим.насеље	4р. изд.од.	-	Амбулан.	Дом култ.	Мес. канц.	Гробље	-
ТОГОЧЕВЦЕ	828	Прим.насеље	-	-	-	Дом култ.	-	Гробље	Црква
ЋЕНОВАЦ	423	Прим.насеље	-	-	-	-	-	Гробље	-
ЦЕКАВИЦА	507	Прим.насеље	4р. изд.од.	предшк.од.	-	-	-	Гробље	-
ШАРЦЕ	88	Прим.насеље	-	-	-	-	-	Гробље	-
ШИЛОВО	521	Прим.насеље	4р. изд.од.	-	-	Дом култ.	-	Гробље	-
ШТУЛАЦ	370	Прим.насеље	4р. изд.од.	-	-	-	-	Гробље	-
ШУМАНЕ	1515	Прим.насеље	4р. изд.од.	предшк.од.	-	-	-	Гробље	Црква
ОПШТИНА	24918	-	26 објек.	7 објек.	7 објек.	13 објек.	6 објек.	39 об.	15 обј.

Гробља – постоје у готово у свим насељима општине. Према површини задовољавају потребе, изузев у Лебану где је потребно проширење простора за сахрањивање и адаптација капеле., али захтевају опремљеност у складу са нормативима: неопходна инфраструктура, капела, заштитно зеленило и редовно одржавање.

Зелене пијаце – Градска пијаца у Лебану (зелена и млечна пијаца), заузима површину од око 0,22 ha. На основу капацитета, квалитета објеката и потреба насеља, капацитети су одговарајући. Исказана је потреба за обезбеђењем алтернативне локације за сезонску продају воћа и поврћа из возила.

Робна пијаца – Робна пијаца заузима површину од око 0,15ha. На основу капацитета, потреба насеља, пијаца одговара потребама, уз потребу за уређењем платоа и опремањем тезги.

Сточне пијаце – сточна пијаца постоји у Лебану. Локација сточне пијаце се налази у оквиру радне зоне, на површини од 0,36 ha. Сточна пијаца има управну зграду и зону карантина. Капацитети зоне одговарају потребама становника. Неопходно је одржавање ове локације усклађено са Законом прописаним условима.

Ветеринарске станице – функционишу у Лебану и Бошњацу. Ветеринарска станица у Лебану се налази у оквиру комплекса сточне пијаце. У складу са развојем сточарства, неопходно је планирати развој ветеринарске службе у ЦЗН.

Ватрогасни дом – постоји у Лебану.

Гробља за угинуле животиње - на територији општине не постоје.

Депоније смећа – депонија која је лоцирана на улазу у насеље Лебане на 0,5 км од центра насеља уз десну обалу корита реке Јабланице је санирана, а за депонију у Коњину је урађен план санације. Обе депоније се више не користе. Комунални и индустријски отпад се преузима и одвози на централну еколошку депонију Лесковац.

3.3. ПРИВРЕДНЕ ДЕЛАТНОСТИ И ТУРИЗАМ

Привреда Лебана је до индустријализације у социјалистичком периоду била занатско-трговинског типа, када су формиран велики системи друштвене планске привреде у текстилној, металској, хемијској, кожарској и графичкој индустрији. У таквим великим предузећима је радило и више од 3500 радника од преко 5000 укупно запослених у општини. Након тридесетак година оваквог развоја индустрије у Лебану, 90-тих година велика друштвена индустријска предузећа пропадају – технолошки заостају, смањују коришћење капацитета, долази до отпуштања радника и гашења производње. Тако, национални доходак је смањен од половине просека РС из 1990. г. на 28% од просека РС данас.

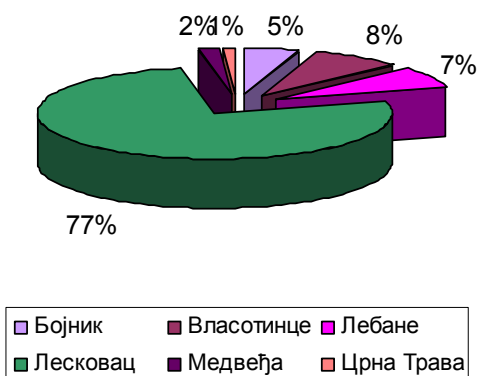
У садашњој привреди општине Лебане, приватни сектор производи око 88% народног дохотка, где је доминантно учешће *пољопривредних делатности*, а далеко мање је учешће *занатства* и *малих и средњих предузећа*. Сектор услуга чине трговина и услужно занатство, а туристичких делатности готово да нема.

3.3.1. Показатељи привредног развоја

Према синтетичком показатељу нивоа развијености за 2005. годину општина Лебане рангирана је на 152 место (од 160 општина) са 30% од републичког просека националног дохотка. Осим драстичног пада вредности друштвеног производа и народног дохотка, укупног и по становнику, а поређени са претходним периодом као и у односу на републички просек, стални пораст незапослености је социо-економски најрелеватнији проблем локалне привреде.

Национални доходак (НД) представља, као једини званично расположиви упоредиви статистички показатељ формиране новостворене вредности на локалном нивоу у току године. Посматрано у односу на бруто домаћи производ, НД се разликује за ниво остварене вредности у сектору нематеријалних услуга и процењену вредност амортизације. Обрачун НД по општинама заснива се на концепцији материјалне производње, уважавајући принцип “чистих делатности”.

Национални доходак
Јабланичког округа 2005.г.

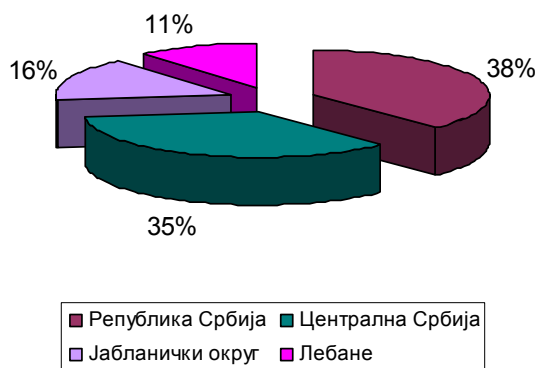

Основни параметар привредне развијености (НД), указује да општина Лебане у 2005.години учествује са свега 7,3% у укупно оствареном НД Јабланичког округа.

Национални доходак по глави становника добија се стављањем у однос реализоване вредности материјалне производње на територији општине и броја становника општине (процена у односу на званичан податак из последњег пописа и просечног годишњег пораста/пада броја становника у периоду између два последња пописа). Овај показатељ је директно пропорционалан расту вредности остварене производње и обрнуто пропорционалан кретању броја становника. У синтетичком изразу, овај индикатор указује на достигнути ниво раста и развоја привреде на територији општине, односно посматраног подручја.

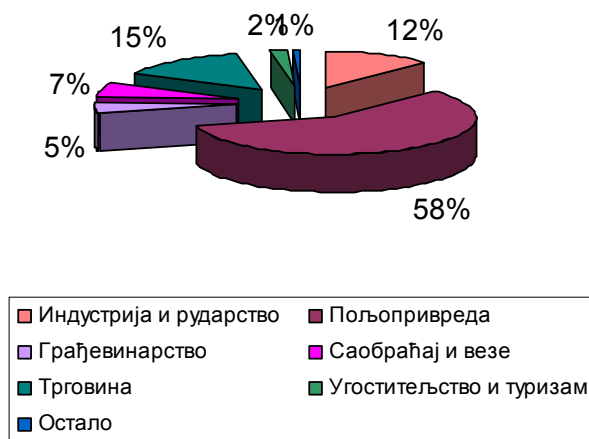
У случају општине Лебане, вредност овог индикатора је испод просечног нивоа који је забележен на територији Јабланичког округа. У односу на остала територијална подручја која су обухваћена у овој фази анализе, вредност индикатора НД по глави становника је за Лебане испод нивоа који бележе Република Србија и Централна Србија, обзиром да се општина Лебане сврстава у недовољно развијене општине. Основни разлози за тренд који бележи вредност овог индикатора за општину Лебане налазе се у факторима утицаја на кретање овог индикатора: природни прираштај становништва, који је за сва анализирана подручја у негативној зони, за општину Лебане је нижи од просечног коефицијента природног прираштаја за ниво Републике. Међутим, далеко већи утицај на вредност НД регсарића потиче од перформанси укупне економије на територији општине, а како су оне испод нивоа просека за остала анализирана подручја, то је утицало и на висину оствареног НД по глави становника, која је у 2005. години представљала 30,0% републичког просека.

Национални доходак
по глави становника 2005.г

Национални доходак по делатностима презентују потенцијалне могућности за интензивнији, конкурентнији, динамичнији и ефикаснији технолошки и укупан економски развој подручја. Наведени индикатори упућују у ком правцу општинска управа треба да реагује како би стимулисала одређене привредне сегменте, односно делатности. Ови индикатори презентују праву слику локалне привредне структуре, што даје основу за конципирање даљег развоја посматраног подручја.

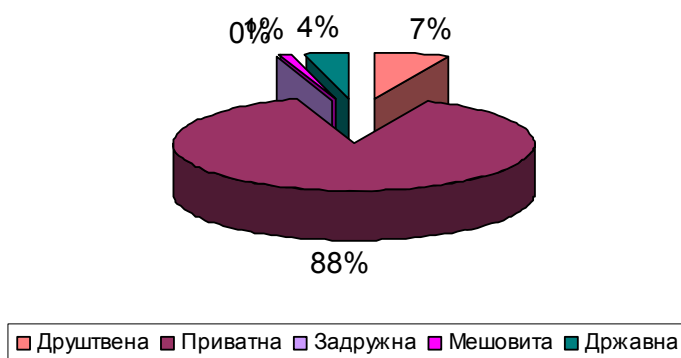
Национални доходак по делатностима 2005.г.

Привредна структура општине Лебане показује да је доминантна делатност пољопривреда, 67% у 2005. години, наспрам индустрије која је забележила само 12,2% у формирању националног дохотка. 2003. године удео индустрије у НД је износио 17,6%, што се оцењује као позитиван тренд, уважавајући већи степен обраде производа, а самим тим и већу вредност производње коју прерађивачка индустрија креира. Са друге стране, удео пољопривредне производње, упркос повољним агроколошким околностима варира у формираном НД Општине, пре свега као последица депопулације сеоских подручја, застареле технологије производње, уситњених поседа који не обезбеђују профитабилан узгој култура и недовољно добре организованости локалних пољопривредних произвођача за наступ на тржишту. Од прерађивачких капацитета за обраду примарних пољопривредних производа доминира прерада меса и млека, чији производи полако стичу своју препознатљиву робну марку на националном тржишту, док је за ширење пласмана на инострано тржиште ограничавајући фактор изостанак стандардизације производње. Последњих година, све већу заступљеност у креираном НД општине бележи и делатност трговине (2005. године удео трговине у креирању НД је износио 14,8 % док је најнижа вредност забележена 2001 године од 7.7%), чиме привредна структура добија на преко потребној диверзификацији.

Народни доходак по облику својине - у складу са општим трендом раста приватне својине, као резултат спровођења процеса приватизације, али и подстицања развоја сектора малих и средњих предузећа и ширења предузетничких активности, Општину Лебане карактерише доминација приватног сектора у локалној привредној структури. Степен приватизованости је у досадашњем току одвијања процеса приватизације висок, с обзиром да је процес приватизације предузећа при крају. Поред тога, развој мале приватне привреде показао се као виталан сегмент локалне економије који је пружио економску алтернативу посматраном подручју у периоду нестабилних услова привређивања на националном нивоу. Доминантне активности око којих се мала привреда на локалном нивоу сконцентрисала је производњу пољопривредних производа. О значају приватног сектора за економски развој Општине Лебане сведоче и подаци о сталном порасту удела НД који се формира у приватној својини – последњи расположиви податак за 2005. годину показује да то учешће достиже 88,2%. Удео друштвене, задружне и мешовите својине у креирању НД се знаћајно смањило (2001.године удео ових облика својине је износио 24,6%, /, 6,4% а 2005. године 6,7%, /, 1,2%) док се удео државне својине повећао са 1,4% колико је износио 2001. године на 3,9% у 2005. години.

Национални доходак по облику својине 2005.г.

Запосленост, незапосленост

Транзициони период «изнедрио» је четири основне категорије на тржишту рада Србије, а тиме и на свим локалним тржиштима. То су формално запослени, вишак запослених, активни у сивој економији и (формално) незапослени. И поред стриктно дефинисаних категорија, између њих постоји међусобно преклапање, односно «замагљивање» праве слике тачног броја запослених или незапослених. Неспроведен процес реструктурирања привреде опредељујуће утиче на овај социо-економски индикатор. Наиме, тек својинском трансформацијом предузећа значајно ће се променити слика на тржишту радне снаге, која ни сада није повољна.

Подручје	Број запослених 2008.г.	Број незапослених 2008.г.	Зараде по запосленом 2008 РС=100
Бојник	1.679	2.520	48,00
Власотинце	5.297	5.198	56,50
Лебане	2.133	5.425	63,00
Лесковац	25.248	20.042	81,80
Медвеђа	1.122	1.645	71,90
Црна трава	621	346	87,10
Јабланички округ	36.100	35.176	76,10

Од укупно 24.918 становника општине Лебане, свега је 2.133 запослених по податку из 2008.године, тј. запослени у привредним друштвима, установама, задругама и организацијама, и 399 самосталних предузетника и њихови запослени.

С друге стране, учешће незапослених лица у укупном броју становника општине је 22%, у укупном броју становника, учешће незапослених лица која први пут траже запослење у укупном броју незапослених је 3.131 (57,7%), што додатно упућује на закључак да је незапосленост главни проблем општине, односно неприлагођене привредне структуре. Према подацима из 2008. године, незапослених без квалификације било је 2.194 или 40,4%.

Посматрано по секторима, највећи број запослених ради у прерађивачкој индустрији 20,4%, у грађевини 6,2%, трговини 6,0%, саобраћају 4,4%, пољопривреди 1,7%...

Предузећа

Структура привреде према броју предузећа 2005.г.

Подручје	Укупно	Пољопр.	Прерађ. индустр.	Грађев.	Тргов.	Саобр.	Остали сектори привр.	Ванпривр.
Јабланички округ	1.043	45	233	73	491	86	23	92
Лебане	68	2	20	2	30	6	3	5

Од укупног броја регистрованих предузећа на територији општине Лебане око 50% предузећа је регистровано у трговини, па тек онда следи прерађивачка индустрија са 20 предузећа или 29% од укупно регистрованих предузећа.

БДП (брuto домаћи производ), БДП по становнику и њихове годишње стопе раста

Током последњих неколико година су у статистичком систему упоредо заступљена два начина обрачуна макроекономских агрегата: **први**, по обухвату ужи, теоријски се ослања на концепт материјалне производње, а **други**, шири (који је прихваћен као међународни стандард) и ослања се на систем националних рачуна. У вези с тим, два основна макроекономска агрегата којима се мери економска активност земље јесу друштвени производ (материјални концепт), односно бруто домаћи производ (систем националних рачуна). **Друштвени производ обухвата само материјалну производњу и услуге повезане са материјалном производњом, док бруто домаћи производ (који није исто што и бруто друштвени производ), поред наведеног, обухвата и нематеријалне услуге – тј. услуге у финансијском сектору, услуге здравства, образовања, државних органа и институција, итд.**

Републички завод за статистику Србије урадио је ревизију већ објављених резултата обрачуна БДП и других макроекономских агрегата за период 1997 – 2005. године у складу с методологијом Система националних рачуна (SNA93) и Европским системом националних рачуна (ESA95), и у складу с најновијим међународним стандардима и препорукама, као и доследном применом методолошких решења. На бази ревидираних података бруто домаћег производа у текућим ценама извршен је нови обрачун бруто домаћег производа у сталним ценама са базном 2002. годином.

Подручје	ДП (хиљ. дин.)	структура	БДП (хиљ.евра)	Становништво	per capita BDP	Структура
Република Србија	1.072.284.840	100	21.107.900	7.440.769	2.837	100
Јабланички округ	14.139.439	1,32	278.334	233.903	1.190	41,9
Лебане	996.698	0,09	19.620	24.280	808	28,5

Извор података: РЗС – www.statserb.sr.gov.yu

3.3.2. Пољопривреда, шумарство и водопривреда

3.3.2.1. Пољопривреда

Већи део, односно око 53,6% укупне територије подручја Лебана се налази под обрадивим пољопривредним земљиштем (око 179km²), а око 10,8% је под пашњацима, што овој Општини одређује претежно аграрни карактер. Иначе, пољоприврени потенцијали су изразито хетерогени у зависности од заступљености, начину коришћења и бонитету пољопривредног земљишта у појединим атарима.

У односу на различитост *природних услова*, издвајају се три пољопривредна подручја:

- равничарско – до око 300-350m, у долини Јабланице;
- брдско-планинско – обухвата површине до око 600-800m;
- планинско – обухвата површине преко 600-800m.

У складу с хетерогеним карактером простора, просечан удео интензивних култура (оранице и вртови око 38%, воћњаци и виногради око 5,3%) у укупним површинама је значајан и претежно заступљен у источном - равничарском и северном – брдском подручју, а трајних травњака и шума релативно висок (20,6% и 30,2%) и претежно заступљен у централном – брдско-планинском и јужном – планинском делу подручја. Оваква структура се одражава и на велике разлике у структури коришћења укупног простора.

Са аспекта *створених услова и друштвеног развоја*, постојеће стање пољопривредног сектора је последица развоја планске привреде у дужем периоду, затим изолације и опште несигурности.

Највећи део пољопривредне производње обављају индивидуални пољопривредници на сопственим поседима, а регистрована пољопривредна предузећа и организације су малобројне: у примарној пољопривреди 3 (АД Аграр-фруит - Бошњаце, ЗЗ Бумбари, ЗЗ Доње Поље), у оквиру којих се обрађује око 375ха, а у области откупа и снабдевања 5 (ПП Хит комерц - Бошњаце, ПП Зрно – Пертате, ПП Вргањ – Лебане, ЗЗ Бумбари – Цекавица, ПП Фунги – Лебане).

У *биљној производњи* доминирају: воћарство (вишња, шљива, крушка, малина), претежно у брдском подручју; повртарство (парадајз, паприка, краставац) и ратарство (кукуруз, пшеница) у равничарском подручју. Структура газдинства је неповољна, са просечном величином газдинства до 3ха, а само поједини произвођачи обрађују преко 10ха.

У *сточарској производњи* доминирају: говедарство (домаће шарено говедо у типу сименталца, сименталско говедо и мање холштајн) и свињарство (укрштене расе ландраса, јоркшира и пиатрена) претежно у брдском подручју, а овчарство (укрштен витемберг, мање цигаја) у брдско-планинском подручју. Газдинства су најчешће мања, а поједина газдинства средње величине са око 50 грла крупне стоке су заинтересована за набавку квалитетних приплодних грла и за повећање производње.

За *органску производњу* постоје повољни услови, али је слаб интерес локалних пољопривредника. Мањи обим органске производње је у воћарству и пчеларству у брдско-планинском подручју.

Највећи део пољопривредног земљишта је у приватној својини. Пољопривредни сектор није конкурентан на ширем тржишту. Тржиште земљишта (ради купопродаје, закупа и др., како би се омогућило прилагођавање газдинстава потребама тржишта, у погледу величине земљишта и рационализације производње) није успостављено. Економичност производње је ниска, а недостају знања о функционисању тржишта и маркетингу производа. Тржиште производа је ограничено што нарочито отежава укључивање комерцијалних породичних газдинстава у дистрибуцију пољопривредно прехранбених производа.

Потенцијали и ограничења

Потенцијали који се могу активирати су, пре свега: традиција и афинитет становништва према пољопривреди, посебно у повртарству; оснивање фарми укључених у тржишно атрактивне програме производње ексклузивне хране; разноврсна производња у стакленицима; сакупљање печурака, лековитог биља и шумских плодова и сл.; изгледи за институционалну подршку одрживом развоју пољопривреде и села.

Пољопривредни сектор у општини Лебане има велики потенцијал који није у потпуности искоришћен. Уз одговарајуће аграрне мере, пољопривреда може допринети економском опоравку подручја, јер запошљава значајни део становништва, обезбеђује прехранбену сигурност грађана, доприноси руралном развоју и еколошкој равнотежи.

Ограничења која умањују аграрне потенцијале подручја општине су: неповољна социо-економска структура на пољопривредним поседима: уситњено земљиште; сиромашна пољопривредна популација; низак ниво опремљености пољопривредном механизацијом; мала примена научно-техничког прогреса; несигурност пласмана произведених роба.

3.3.2.2. Шумарство

На подручју Лебана, површине под шумашума су око 101,8км² (30,2%) те је њихов удео у укупној површини општине релативно висок.

У равничарском делу, шумски појасеви су фрагментарни, концентрисани уз речна корита и имају, пре свега, заштитну функцију у пасивној одбрани од бујица и поплава, као и значајну улогу у очувању еколошких карактеристика подручја. У брдском делу, шумски

појасеви су веома различитог карактера, а заступљенији су у централном подручју. Често имају изразито заштитну функцију, на теренима изложеним бујицама и ерозији тла, а неке састојине могу имати и значајне привредне функције. Посебни карактер имају шуме у западном брдско-планинском делу подручја Општине, у оквиру подручја посебних природних вредности Радана. Највећи део шумског потенцијала је у јужном, планинском делу подручја.

Значајан део чине државне шуме, којима управља ЈП "Србијашуме", а њима плански газдује Шумско газдинство "Шума" Лесковац на основу шумскопривредних основа. Код државних шума, у укупној површини од природних састојина има највише букве, местимично девастиране или изданачке, старости код изданачких до 90 година, затим високе шуме китњака и цера, мешовите састојине багрема, букве и китњака, изданачке шуме багрема или китњака, или беле и крте врбе, шикаре цера и граба (као и шумско земљиште које је под пашњацима). Вештачке састојине чине засади црног бора, смрче, белог бора и тополе.

Стање државних шума је претежно задовољавајуће, са мањим уделом техничког дрвета у вештачким састојинама. За шуме у приватној својини не постоје програми газдовања или општа основа.

Планским пошумљавањем од пре неколико деценија, побољшан је квалитет шума. Садашњи обим пошумљавања је око 2,5 пута мањи, а обим посечене дрвне масе на подручју општине Лебане је увећан за више од 30%.

У шумским појасевима су евидентирани и ареали лековитог биља и шумских плодова, а њихово организовано коришћење захтева контролу и ограничења.

На подручју општине Лебане је ловиште "Јабланица" које се поклапа са административном границом општине и којим газдује ЛСС, односно ЛУ Радан у Лебану. Посебних узгајалишта дивљачи, комерцијалног ловишта и организованог ловног туризма нема. На овом простору, од ловне дивљачи су заступљене: срна, зец и дивљих свиња, а у равничарском делу и фазан и пољска јаребица.

Потенцијали и ограничења

Потенцијали шумарства на подручју се базирају на: разноврсности шумског фонда; посебним наменом и карактером делова подручја – планиране акумулације Кључ и природног добра Радан; могућем полифункционалном и руралном развоју подручја.

Ограничења су: низак ниво производно-технолошког процеса у шумарству, услед техничко-технолошке и организационе застарелости и недовољно развијене мреже шумских путева; постојећи законодавно-регулаторни инструменти и недовољно развијене институције и кадровски потенцијал не обезбеђују на одговарајући начин заштиту и унапређење постојећих шумских ресурса и рурални развој у целини.

3.3.2.3. Водопривреда

Подручје Лебана карактеришу екстремни и неравномерни протицаји током године, па водопривредне делатности треба да буду у функцији сигурног водоснабдевања насеља, заштите од поплава и бујица, наводњавања и мелиорација, оплемењивања малих вода, као и других комплементарних делатности.

Слаба развијеност водопривредног система у сливу Јабланице проузрокује: водоснабдевање насеља не одговара потребама; недовољно је коришћење вода за наводњавање; за заштиту од поплава се користе углавном пасивни системи - насипи и уређена корита, а на мањим водотоцима одбрана од поплава је слаба и јављају се честе поплаве са великим материјалним штетама; степен пречишћавања отпадних вода је занемарљив, па је стање квалитета воде неповољно у водотоцима и подземним изданима, чиме се угрожавају изворишта воде и отежавају услови за њихово коришћење за наводњавање у пољопривреди; нису изграђене потребне акумулације за временску прераспodelу вода.

Потенцијали и ограничења

Потенцијали посебног значаја за развој водопривредних делатности се односе на Шуманску р. која има развијену мрежу површинских токова са већим бројем природних извора пукотинског типа. Биланс протицајних количина површинских вода река Шуманке, Клајићке и Липовачке са притокама је значајни потенцијал за *развој водопривреде и формирање акумулације*, уз убирање средстава од коришћења вода и као подстицај за запошљавање квалификоване радне снаге и стварање бољих животних услова и адекватне заштите простора; такође, вода је и скроман енергетски потенцијал за производњу електричне енергије за рад мањих хидроенергетских објеката.

Ограничења су: постојеће активности и намене приобаља будуће акумулације "Кључ" су у супротности са захтевима овог водопривредног система - садржаји који могу директно загађивати подземне и површинске воде; неконтролисана експлоатација шума умањује њихове водозаштитне функције.

3.3.3. Индустрија

Индустријска предузећа у гранама текстилне, металске, хемијске и кожарске производње из социјалистичког периода, у процесу транзиције су престала са производњом. Данас, мали број нових предузећа се баве финалном производњом - већина се бави примарном прерадом или производњом полуфабриката, па се велики потенцијали слабо искоришћени, а већина пољопривредних производа пласира на тржиште у свежем стању. *Прехрамбена индустрија* директно је везана за пољопривреду, која је снабдева основним сировинама. Носилац поменуте индустријске гране је предузеће "Јединство", чије су делатности пољопривредна производња на сопственој економији и у коперацији са индивидуалним пољопривредним газдинствима и прерађивачка делатност. Заступљена је производња ратарских производа, индустријског биља, сточног крмног биља, производња воћа и тов јунади. У склопу прерађивачке делатности врши се прерада и конзервирање воћа, поврћа и меса.

Најразвијенија грана прехрамбене индустрије у општини Лебане је млинска индустрија која има и најдужу традицију у општини. Поред индустријског млина у Лебану, широм општине постоји и велики број такозваних "поточара".

Мањи капацитети *производног занатства* су усмерени на локално тржиште.

Потенцијали

Основни потенцијали за развој индустрије свих грана, мануфактурне и занатске производње, су:

- постојећи индустријски комплекси омогућавају мања улагања и бржи развој нових производних структура, тако да пружају и могућност доласка нових инвеститора (*brownfield* инвестиције);
- постојеће значајне неизграђене површине уз значајне саобраћајне правце, посебно са источне стране Лебана, пружају могућност за даљи развој нових производних система у новопланираној индустријској зони "Јабланица" (*greenfield* инвестиције);
- повољан саобраћајни положај Лебана уз магистрални путни правац М9 и непосредна близина ауто-пута Е-75 (пан-европског коридора Х);
- значајне пољопривредне површине и сточарски фонд у окружењу пружају могућност развоја прерађивачких прехрамбених капацитета;
- природни ресурси високог еколошког капацитета у окружењу са високим диверзитетом флоре и фауне пружају могућност прераде лековитог биља и шумског воћа;
- близина туристичких центара и атрактера у окружењу захтевају производњу и прераду специфичних прехрамбених производа;
- расположива радна снага незапосленог становништва, која има искуства у многим пословно-производним делатностима.

Ограничења

Основна ограничења за развој производње, односно за развој индустријске, мануфактурне, занатске, прерађивачке и грађевинске производње су:

- удаљеност великих градова смањује могућност за инвестирање;
- недостатак одговарајуће урбанистичке документације за нову индустријску зону "Јабланица" и недостатак планираног земљишта које је одговарајуће инфраструктурно опремљено;
- непостојање адекватне пословне мреже и услуга у насељу Лебане;

3.3.4. Услугне делатности

Под **услужним делатностима** подразумевамо комерцијалне делатности у домену пружања услуга свих врста, преваходно усмерених ка задовољењу најширег спектра заједничких потреба становништва: од задовољења свакодневних потреба, до оних повремених и ванредних, у терцијарном и кварталном сектору. Делатност, као претежну, обављају привредни субјекти који су регистровани за обављање трговине на мало и велико, угоститељство, саобраћај, извођење грађевинских радова, финансијско посредовање, активности у вези са непокретностима, осигурање, образовање, здравство и социјални рад, и остале услужне делатности.

У протеклом периоду, систем услуга је трансформисан из друштвеног у приватни сектор. На подручју Лебана, услужне делатности су слабо развијене, а заступљене су углавном кроз трговину и услужно занатство.

Потенцијали развоја услуга на подручју Лебана су сагледани у односу на структуру привредних делатности, и то:

- развој услуга општег карактера;
- развој услуга у функцији пољопривреде, шумарства и водопривреде;
- развој услуга у функцији индустрије и производног занатства;
- развој услуга у функцији туризма.

Ограничења развоја услуга у општини Лебане су:

- демографско пражњење подручја (нарочито села), услед ниске стопе прираштаја и миграције становништва, сиромаштва и укупне неразвијености подручја;
- велики проценат незапослене и неквалификоване радне снаге;
- лоша старосна и укупна квалфикациона структура становништва;
- непрепознавање значаја и запостављање развоја пољопривреде;
- лоша доступност насеља, неравномена заступљеност саобраћајне и друге инфраструктуре;
- неискоришћеност туристичког потенцијала и недостатак туристичке инфраструктуре;
- "неорганизованост" постојећих привредних капацитета, ради бољег пласмана на тржиште;
- удаљеност већих градова и стагнација у развоју региона;
- недовољна промоција потенцијала подручја.

3.3.5. Туризам

Захваљујући, пре свега, атрактивности локалитета Царичин град, туризам у општини Лебане може бити значајан елеменат развоја општине. Ипак, не може се рећи да су потенцијали овог и других туристичких атрактера у довољној мери искоришћени, као ни потенцијали интегралног развоја туризма и осталих привредних грана. Скромна туристичка понуда општине примарно се ослања на услуге градског хотела "Царичин град" у Лебану и у одређеној мери на културно-забавне манифестације (ликовне колоније, хорске смотре, фудбалски турнир), а повремене посете археолошком налазишту Царичин град не прати одговарајућа туристичка понуда.

Атрактивност и квалитет туристичке понуде сагледани су кроз карактеристике стања: 1) туристичких атрактера; 2) развијености туристичких места и подручја; 3) повезаности туристичких атрактера и туристичких места. Осим тога, извршена је и анализа потенцијала и ограничења за развој туризма на територији општине Лебане, као основе за формулисање стратегије развоја туризма и концепта просторног развоја.

Туристички атрактери

На територији општине Лебане налазе разноврсни туристички атрактери који представљају добру основу за развој туризма. Идентификују се природне и створене вредности као потенцијали и ограничења за развој туризма и рекреације.

- Природне вредности као потенцијал и ограничење за развој туризма и рекреације на територији општине Лебане

Разноврсност предела (низија и планине), разуђеност рељефа и релативно очуван пејзаж, биодиверзитет и аутохтони биоситеми, еколошке и предеоно целине, богатство шумама и водотоцима, разноврсна флора и фауна, представљају основе туристичке атрактивности подручја Лебане. Основне природне вредности су: а) планине на територији и у околини општине Лебане (Радан, Гољак) својим рељефом, биосфером и климатским вредностима представљају атрактивне мотиве за туризам. Богате су флором и фауном, стаништима ситне и крупне дивљачи и поседују потенцијал да обезбеде све врсте рекреативног и ловног туризма, али у овом тренутку нису довољно искоришћене; б) будућа акумулација Кључ.

- Културно-историјске вредности као потенцијал и ограничење за развој туризма и рекреације на територији општине Лебане

На територији општине Лебане постоје бројне културно-историјске вредности, које су само делимично укључене у туристичку понуду (цркве, знаменита места, сеоски амбијенти и др.), а, пре свега, археолошки локалитет Царичин град, као специфичан и доминантни атрактер. Међутим, неопходно је валиризовати, заштитити и адекватно укључити у мрежу туристичких атрактера и друге бројне културно-историјске вредности општине. То се односи цркве, споменичка обележја, али и на објекте народног градитељства. Валоризација објеката од културно-историјског значаја, осим археолошког локалитета Царичин град, који би могли бити укључени у туристичку понуду територије општине Лебане, није извршена.

Развијеност туристичких локалитета и подручја

Туризам на територији општине Лебане развијан је у различитој мери на два основна локалитета: подручју око археолошког локалитета Царичин град и градском насељу Лебане.

- *Подручје око археолошког локалитета Царичин град*

Царичин град представља ванредан споменик античког урбанизма и архитектуре. Локалитет није у одговарајућој мери истражен и конзервиран, нити постоје потребни простори за долазак и боравак туристичких посетилаца, који би допринели одговарајућој презентацији овог значајног споменика.

- *Градско насеље Лебане*

Град је смештен на ушћу Шуманске реке у Јабланицу, која у даљем току пролази кроз Лесковачко поље и позната је као највећа сушица у Србији (пресушује у летњим и зимским месецима). Центар града је на надморској висини од 275 м, највиша тачка - врх брда Чукљеник, је на 432 м. Лебане се налази на магистралном путу Лесковац – Приштина, 21 км југозападно од Лесковца. Лебане спаја Јужно Поморавље са Косовом и Метохијом, а тиме и читав југоисток Србије са Јадранским морем, што га је чинило значајном транзитном зоном. На повољан географски положај утиче и близина Ниша, који представља једно од главних саобраћајних чворишта Европе, граница Србије са Македонијом, али и релативна близина аутопута Е75 (20 км). Удаљеност од значајнијих српских градова: Београд 280 км, Ниш 65 км, Приштина 80 км, Лесковац 21 км.

Најзначајнији туристички локалитети у околини су Археолошко налазиште Царичин град и планинско подручје Радан. Општина Лебане спада у најнеразвијеније општине у Србији. Иако се не може сматрати туристичким местом, град поседује значајне смештајне капацитете (хотел, око 63 лежаја), као и оне који нису у потпуности активирани. Поред живописног изгледа града на реци Јабланица, објекта спорта и рекреације и установа културе, у граду и околини се традиционално одвијају културно-забавне и спортске манифестације.

Повезаност и доступност туристичких места и атрактера

Доступност и повезаност туристичких места и атрактера на територији општине је смањена будући да не постоји регионални систем одговарајућих саобраћајница, пешачких и бициклистичких стаза које повезују значајна туристичка места, области и рекреативне просторе, што, поред туристичке, умањује и рекреативне квалитете општине. Стање путева је на појединим деоницама незадовољавајуће што битно умањује приступачност потенцијално атрактивних излетишта или потенцијалних смештајних капацитета за сеоски туризам. Као посебан проблем издваја се одсуство организованог превоза унутар регије Горња Јабланица-Пуста река, као и потреба за организацијом екскурзија и излета за посетиоце туристичких центара у овој регији.

Разноврсне природне и културне вредности, као и положај општине Лебане, представљају основ за будући развој туризма као значајне делатности у општини. Међутим, са изузетком развоја комплементарне туристичке понуде у Лебану у односу на развој туристичког локалитета око археолошког налазишта Царичин град и туристичких микрорегија на обронцима Радана и око планиране акумулације Кључ, друге локације на територији општине не испуњавају предуслове за развој туристичког места, јер својом атрактивношћу не могу конкурисати туристичким мотивима општине усмереним на Радан и планирану акумулацију Кључ, као и на регионалном нивоу атрактивном туристичком локалитету археолошког налазишта Царичин град. Сви други локалитети се могу развијати као туристички пунктови значајни за локални и регионални туризам у функцији рекреације, заштите и афирмације природних и културно-историјских вредности региона и као допуна (дневни излети) диверзификованој и богатој понуди туристичке зоне Лебане. То, наравно, не искључује могућност развоја екстензивних облика сеоског и еколошког туризма на појединим локалитетима, уз предуслове опремања одговарајућом инфраструктуром и туристичком понудом, посебно у зони приступачној и са међународног пута Београд-Скопље-Солун.

Потенцијали и ограничења за развој туризма

Имајући у виду планирање подручја посебне намене акумулације Кључ и планине Радан са археолошким налазиштем Царичин град као интегралних делова простора општине Лебане и услова који из ових Планова произилазе, потенцијали за развој туризма на територији општине Лебане сагледани су у односу на а) подручје општине Лебане обухваћено подручјем посебне намене туристичког комплекса Радан и археолошко налазиште Царичин град; б) подручје општине Лебане обухваћено ППППН акумулације Кључ; и в) остало подручје општине Лебане. Истовремено, потенцијали и ограничења су анализирани јединствено за целокупно туристичко подручје општине Лебане као део туристичке регије Горња Јабланица-Пуста река.

Потенцијали

- Археолошко налазиште Царичин град, као изузетан мотив културно-историјског туризма.
- Изузетни природни амбијент планине Радан, који обилује природним условима за рекреативне, излетничке, ловне и друге активности, велики број могућих туристичких и излетничко-рекреативних пунктова, као и могућа производња и понуда здраве хране и аутентичне гастрономије.
- Развијена мрежа површинских токова реке Јабланице и притока Шуманке, Клајићке и Липовачке реке.

- Релативна заступљеност културних и спортско-рекреативних садржаја и манифестација у општинском центру Лебане.
- Добра приступачност Лебана у односу на регионални центар Лесковац и коридор Х.
- Еколошка очуваност природних ресурса подручја, природни ареали лековитог и јестивог шумског биља (печурке, шипурак, дивље јагоде).
- Напуштен или недовољно искоришћен стамбени фонд и други објекти, а који се могу адаптирати у функцији зачетка туризма.

Ограничења

- Неразвијеност локалног подручја и региона.
- Недовољна уређеност и неадекватна туристичка презентација локалитета Царичин град.
- Лоша опремљеност постојећих насеља и потенцијалних туристичких локација саобраћајном и комуналном инфраструктуром.
- Не постоје јасно формирано туризма, ангажован и опремљен простор, нити едукован кадар за ову делатност.
- Неадекватне постојеће намене приобаља будуће акумулације "Кључ" у ужој зони санитарне заштите (пољопривредне површине и сеоска насеља са технички и санитарно неисправном диспозицијом отпадних вода) имају утицај на директно загађивање подземних и површинских вода.
- Деонице државног пута II реда Р-223 и општинског пута до Клајића, делимично ће остати у ужој зони заштите акумулације због теренских услова.
- Конфликт развоја туризма и заштите природе и природних добара; интензивирање туризма на простору општине Лебане, а посебно територије око планиране акумулације Кључ подразумева уређење и изградњу одговарајуће инфра и супраструктуре што може имати негативних последица на водопривредну намену акумулације.
- Периферни положај атрактивнијег планинског дела општине у односу на локално и регионално окружење; подручје није адекватно повезано и интегрисано у окружење, а на подручју нису јасно диференцирани потенцијални туристички центри.
- Слаба насељеност и неповољна структура становништва.
- Мала материјална вредност наслеђене физичке структуре, посебно у сеоским насељима, мала инвестициона моћ локалног становништва.

3.4. САОБРАЋАЈ И ИНФРАСТРУКТУРНИ СИСТЕМИ

3.4.1. Саобраћајна инфраструктура

На подручју Општине Лебане заступљен је путни (друмски) саобраћај.

Постојећу примарну мрежу путева на подручју општине Лебане чине државни путеви првог, другог реда, општински (локални) путеви, улице у насељеном месту Лебане и остали некатегорисани путеви.

Мрежу државних путева чине:

1. Државни пут првог реда број 9 Приштина-Пирот на деоници од Радиноваца (km 263+627) до Ћеновца (km 302+371), у од дужини 38,744 km.
2. Државни пут другог реда број 223 од стационоаже км.92+015 до стационоаже км. 135+644, дужине 57,1 км
3. Државни пут другог реда број 242 од чвора 0629 Мијалица код км.52+914 до чвора 0631/Слишане км 62+629, дужине 16 км;
4. Државни пут другог реда број 242б од чвора 0630/Царичин град км 0+000 до чвора 0197/Кривац км 8+028, дужине 8,0 км

Државни пут првог реда број 9 Приштина-Пирот Државни пут I реда генерално посматрано је у задовољавајућем стању. Употребљивост пута за саобраћај неопходно је остварити радовима на редовном одржавању коловоза, система одводњавања и побољшањем техничких карактеристика пута. На траси пута није реализована обилазница око Лебана као општинског центара, а има деоница са малим радијусима кривина које треба реконструисати.

Стање државних путева другог реда генерално је оцењено као јако лоше. Савремени коловоз је у лошем стању и захтева реконструкцију. Државни пут другог реда број 223 на деоници дужине 21,9 km је проходан а од чвора 0741/Лебане 1 km 100+482 до чвора 0668/гр АПКМ (Маровац) km 135+644, дужине 35,2 km је непроходан , док су државни путеви другог реда број 242 и број 242б проходни дуж целе деонице.

Мрежу општинских путева чине путеви:

1. Бошњаце-Цекавица-Тогочевце
2. Бошњаце-В.Војловце-Тогочевце
3. Бошњаце-Нова Топола
4. Кроз насеље Коњино;веза са државним путем I реда бр.9 Лебане-Лесковац
5. Ново Село-Нова Топола
6. Ново Село-Плоче
7. Кроз насеље Ждеглово;веза са државним путем I реда бр.9 Лебане-Лесковац
8. Ждеглово-Нова Топола
9. Кроз насеље Лугаре;веза са државним путем I реда бр.9 Лебане-Лесковац
10. Лебане-Лалиновац
11. Царичин Град-Секицол
12. Царичин Град-Мијајлица
13. Царичин Град-Свињарица
14. Слишане-Петровац
15. Прекопчелица-Штулац-Лалиновац
16. Шигово-Гегља
17. Радиновац-Лалиновац
18. Кључ-Клајић
19. Кључ-Липовица
20. Клајић-Радевце
21. Бувце-Дрводељ
22. Шумане-Цекавица
23. Свињарица-Боровце
24. Прекопчелица-З.Камен-Плоче-Н.Село
25. Пертате-Нова Топола
26. Нова Топола-Грданица
27. Прекопчелица-Текија-Гегља
28. Доњи Штулац-Гегља
29. Доњи Штулац-Лалиновац
30. Шигово-Споменик Косте Стаменковића-Пороштица-Бувце
31. Шигово-засек Црногорски
32. Бувце-Клајић
33. Шумане-Славујевце
34. Тогочевце-Дрводељ
35. Лебане-Бувце
36. Ђелин Дол-Клајић
37. Коњино-заселак Дубока Долина

Према званичним подацима за 2009. годину Општина Лебане располаже са 128 км општинских путева, од којих је 11,9 км. са савременим коловозним застором, 54 км са туцаничким коловозним застором а преосталих 62,1 км чине земљани путеви.

Стање локалних-општинских путева је незадовољавајуће. Технички елементи као што су радијуси хоризонталних кривина и подужни успони и падови на највећем делу општинске путне мреже није усклађен са одредбама Правилника о пројектовању јавних путева ван насељених места. Коловозна конструкција на општинским путевима са „савременим коловозом“ има значајна оштећења. У лошем стању су и туцанички и земљани путеви. Уочавају се и неодговарајући подужни и попречни нагиби коловоза. Одводњавање саобраћајница на мрежи општинских путева није адекватно решено. Наведени недостаци указују да је потребно извршити значајан обим радова на изградњи и реконструкцији путева, изградњи нове коловозне конструкције и одводњавању, да би стање општинских путева достигао задовољавајући ниво.

Оцена стања је да путна мрежа на планском подручју задовољава у погледу густине, док је учешће путева са савременим коловозом недовољно. Најзначајнији проблеми путне мреже на подручју општине Лебане су:

- низак технички ниво локалне путне мреже,
- непотпуно саобраћајно повезивање (како унутар подручја тако и са окружењем) услед неповољне конфигурације планинског терена,
- непостојање општинских путева у периферним деловима у близини АП Косово и Метохија,
- лоше стање државних путева I и II реда
- ниска густина насељености и уситњеност насеља која узрокују постојање дуге, нефикасне и нерационалне мреже путева.

Јавни превоз на планском подручју је недовољно развијен и не повезује сва насеља. Пријем и отпрема путника одвијају се углавном на импровизованим стајалиштима.

Потенцијали и ограничења

Потенцијали

Кључни потенцијал за повећање квалитета доступности Општине Лебане као дела Јужног поморавља и саобраћајних веза са окружењем представља повољан географско-саобраћајни положај Јужног Поморавља у односу на главну развојну осовину и саобраћајни коридор Србије (посебно аутопут Е-75 и пругу Е-85) и веће градове (посебно Ниш и Скопље). Потенцијал за развој и просторну интеграцију подручја представљају завршетак непроходних деоница и поправка коловоза постојећих државних путева, поправка и изградња нових путева II реда и општинских путева.

Мрежа државних путева II реда и општинских путева, која је у функцији повезивања са путевима I реда, насељима међусобно и са садржајима будуће туристичке понуде у простору је претежно слабог квалитета и некомплетна.

Ограничења

Развој саобраћаја на подручју општине Лебане има следећа ограничења:

- топографска (високи планински превоји, терен испресеца бочним долинама)
- техно-економска (велики трошкови развоја, изградње, реконструкције и одржавања путева).

3.4.2. Водопривредна инфраструктура

3.4.2.1. Водоснабдевање

Обезбеђење контролисаног и организованог снабдевања санитарно исправном водом за пиће свих насеља у оквиру општине Лебане, у складу са регионалним решењима датим у

Водопривредној основи Републике Србије ("Службени гласник РС", бр.11/2002), обрађено је у Студији: Снабдевање водом свих насеља општине Лебане ("Водотехника" д.о.о., Београд 2006.год.).

У периоду од 1970. до 1972.год., започета је прва фаза изградње градске водоводне мреже са главним извориштем у Ждеглову, које није обезбеђивало довољне количине воде за град и индустрију, па се приступило изради студије – експертизе о могућности водоснабдевања Лебана из живог тока реке Шуманке, узводно од села Гргуровци.

Помоћу "тиролског захвата" на реци Шуманки, на локацији "Кључ", хватањем из живог тока (на локацији будуће бране и акумулације), вода се цевоводом сирове воде Ø400 mm, дужине 5350 m, транспортује гравитационо до постројења за пречишћавање воде у селу Гргуровци.

Планирани капацитет овог водозахвата, цевовода за сирову воду и постројење за пречишћавање је 50 l/сек, док је остварени капацитет овог система био мањи од 40 l/сек, јер водозахват спречава уношење крупних фракција песка, док се ситне фракције повремено исталожавају у доводни цевовод, јер је брзина течења мала и износи 0,4 m/сек, што директно утиче на смањење његове пропусне моћи. Још већи проблем представља летњи минимум протока реке Шуманке, који спадне на испод 20 l/сек, када су потребе за водом у максимуму.

Стандардни поступак пречишћавања воде на постројењу у Гргуровцу је:

- аерација сирове воде,
- флокулација таложене воде, уз помоћ додавања хемикалија, коагуланата и полиелектролита,
- филтрирање воде, преко брзих гравитационих филтера и
- дезинфекција воде гасним хлором.

Кота дна резервоара испод филтера је 418,30.

Пречишћена вода се транспортује ка Лебану цевоводом Ø250 и Ø200 mm до прекидне коморе на коти 364,00, а која се налази у селу Шарце, испред града Лебане, док се главни резервоар "Крш" 2x500 m³, налази иза насеља Лебане, на коти 349,50 м.н.м. Доводни цевовод Ø200 mm, у дужини од 4788 m и Ø250 mm, у дужини од 3316 m, су спојени са дистрибутивном мрежом Лебана и успутних приградских насеља Гргуровци, Поповац, Горње Врановце и Шумане. Дистрибутивна мрежа је од цеви Ø200, Ø300 и Ø400 mm у облику прстена водоснабдевања за град, док је секундарна мрежа Ø150, Ø100 и Ø80 mm. Из лебанског водовода се сада снабдевају и насеља Ждеглово и Коњино. Ово је у складу са условима бр.421 из 2010.год., издатим од стране Јавног комуналног предузећа "Водовод" из Лебана.

Остала сеоска насеља немају одговарајући систем водовода, већ се индивидуално снабдевају водом преко групних или појединачних водовода.

Планинска села користе природне изворе, а села поред Јабланице бунаре, чија је вода повремено загађена и ризична за употребу.

3.4.2.2. Санитација насеља

Град Лебане одводи отпадне воде са свог подручја сепарационим системом канализације и то са два колектора, дуж леве и десне обале Јабланице, који се састају у чвору 23, на десној обали, где почиње главни колектор, који прикупљене отпадне воде одводи до локације постројења за пречишћавање отпадних вода, како је то и дато у Генералном пројекту сакупљања, одвођења и пречишћавања отпадних вода (2008.год.).

У периоду од 1975. до 1985.год. изграђено је око 75% целокупне канализационе мреже насеља и ове отпадне воде се сада директно уливају у реку Јабланицу. Отпадне воде привредних организација се углавном изливају у реку Јабланицу, без пречишћавања. Ово у великој мери загађује воду реке Јабланице и чине је неупотребљивом, не само за пиће стоке и других животиња, већ и за заливање повртњака и "пластеника", који чине основу животну делатност становништва на целом подручју од Лебана до Лесковца.

У сеоским насељима не постоје одговарајући канализациони системи. У многим селима постоје куће са септичким јамама, које не испуњавају ни најосновније прописане

стандарде, а у насељима поред реке Јабланице, одвођење отпадних вода је решено септичким јамама са понирјућим бунарима. Ова фекална вода понире и инфилтрира се у околно тло и тако загађује подземну воду, која снабдева становништво ових сеоских насеља пијаћом водом.

3.4.3. Енергетска инфраструктура

Главни извор електричне енергије за подручје општине Лебане је TS 110/35 kV "Јабланица", снаге 2x31,5 MVA, која се напаја 110 kV далеководом бр.1179 из TS 220/110 kV "Лесковац 2". TS "Јабланица" је примарни извор електричне енергије за напајање TS 35/10 kV на подручју конзума Лебане и то:

- TS "Лебане 1" снаге 1x4 MVA,
- TS "Лебане 2" снаге 1x8 MVA,
- TS "Ждеглово" снаге 1x8 MVA.

Напајање ових TS је приказано на графичком плану, као и напајање свих TS 10/0,4 kV из истих.

Део подручја које је предмет просторног плана напаја се независно преко 10 kV далековода "Бучумет".

Спецификација постојећих TS свих напонских нивоа је приказана у табели бр. 3.4.3.1. и бр.1а.

Табела 3.4.3.1. Спецификација постојећих TS 110/35kV и 3510kV

TS 110/35 kV				
ред.бр.	назив или шифра TS	тип TS	инсталисана снага (MVA)	напомена
1	"Јабланица"	зидана	2x31,5	задовољава коначне потребе
TS 35/10 kV				
1	"Лебане 1"	зидана	1x4	Потребно повећање снаге на 1x8 MVA
2	"Лебане 2"	зидана	1x8	Потребно повећање снаге на 2x8 MVA
3	"Ждеглово"	зидана	1x8	/

Табела 3.4.3.2. Спецификација постојећих TS 110/35kV и 3510kV

TS 10/0,4 kV				
ред.бр.	назив и шифра TS	тип TS	инсталисана снага (MVA)	напомена
1	98 – 8.март	STS	250	
2	99 – Цара Душана	STS	250	
3	100 – Цилетов јабукар	MBTS-C	400	
4	101 – Ђуке Динић	STS	250	
5	102 – Бетоњерка	MBTS-C	630	

6	103 – Полет	зидана	630	
7	104 – Трикотажа	зидана	630	
8	105 – Експортекст	зидана	2x1000	
9	106 – Бувце 1	кула	50	
10	107 – Бувце 2	STS	50	
11	108 – Дом културе	MBTS-D	2x630	
12	109 – Дрводељ 1	STS	50	
13	110 – Дрводељ 2	STS	50	
14	111 – Г.Врановце	кула	100	
15	112 – Гегља 1	STS	100	
16	113 – Гегља 2	STS	50	
17	114 – Гргуровце 1	кула	50	
18	115 – Гргуровце 2	кула	100	
19	116 – Иљаница	кула	50	
20	117 – Клајић 1	кула	50	
21	118 – Клајић 2	кула	50	
22	119 – Клајић 3	кула	50	
23	120 – Клајић 4	кула	50	
24	121 – Клајић 5	кула	50	
25	122 – Кметовци 1	STS	50	
26	123 – Кметовци 2	STS	50	
27	124 – Кривача-кула	кула	100	
28	125 – Кривача STS	STS	50	
29	126 – Лазаревци	STS	50	
30	127 – Липовица 1	STS	50	
31	128 – Липовица 2	STS	50	
32	129 – Липовица 3	STS	50	
33	130 – Липовица 4	STS	50	
34	131 – Липовица 5	STS	50	
35	132 – Липовица 6	STS	50	
36	133 – Миленковци	STS	50	
37	134 – Насеље	STS	250	
38	135 – Поповце	кула	100	
39	136 – Пороштица 1	STS	50	
40	137 – Пороштица 2	STS	50	
41	138 – Радевце 1	STS	50	
42	139 – Радевце 2	STS	50	
43	140 – Радевце 3	STS	50	
44	141 – Рафуна-кула	кула	50	
45	142 – Шумане река	MBTS	400	
46	143 – Шарце	STS	50	
47	144 – Шилово-кула	кула	160	
48	145 – Шилово STS	STS	100	
49	146 – Шумане школа	кула	160	
50	147 – Стара пут.на екција	зидана	630	
51	148 – Водовод	MBTS	250	
52	149 – Грчка кафана	MBTS-D	630	
53	150 – Хотел	MBTS-C	630	
54	151 – Пекара	MBTS-C	400	
55	152 – Силос	MBTS-C	630	
56	153 – Бачевина	кула	50	
57	154 – Горњи Штулац	STS	50	
58	155 – Кодралија	кула	50	
59	156 – Лалиновац 1	кула	100	
60	157 – Лалиновац 2	STS	50	
61	158 – Мијајлица 1	кула	100	
62	159 – Мијајлица 2	кула	100	
63	160 – Прекопчелица 1	кула	160	
64	161 – Прекопчелица 2	кула	160	
65	162 – Радиновац	STS	100	
66	163 – Средњи Штулац	STS	50	

TS типа кула и STS
могуће је
реконструисати
повећања снаге и то
за :
куле.....до 250 kVA
STS.....до 160 kVA

67	164 – Секицол	кула	100	TS типа кула и STS могуће је реконструисати повећања снаге и то за : куле.....до 250 kVA STS.....до 160 kVA
68	165 – Свињарица	кула	100	
69	166 – Дом здравља	MBTS-C	630	
70	167 – Куле	зидана	630	
71	168 – Раданска	зидана	630	
72	169 – Павлове ливаде 1	MBTS-C	630	
73	170 - Павлове ливаде 2	MBTS-C	630	
74	171 – Репетитор	STS	50	
75	172 – Роми	KBTS	400	
76	173 – 13.Бригаде	зидана	630	
77	174 – Вукајило Кукаљ	MBTS-C	630	
78	175 – Лозиште	MBTS-C	630	
79	176 – Општина	зидана	1000	
80	177 – Селиште	MBTS-C	630	
81	178 – Голи Рид	кула	50	
82	179 – Муаџери	STS	50	
83	180 – Нова Топола 1	кула	100	
84	181 – Шумска долина	STS	250	
85	182 – Бошњаце 1	KBTS	250	
86	183 – Бошњаце 2	кула	250	
87	184 – Бошњаце 3	KBTS	250	
88	185 – Бошњаце кула	кула	250	
89	186 – Ћеновац 1	STS	250	
90	187 – Ћеновац 2	STS	250	
91	188 – Ћеновац кула	кула	250	
92	189 – Пертате 1	KBTS	250	
93	190 – Пертате 2	KBTS	250	
94	191 – Пертате 3	MBTS-C	250	
95	192 – Пертате кула	кула	250	
96	193 – Бошњаце школа	KBTS	250	
97	194 – Пертате 4	STS	250	
98	195 – Коњино 1	кула	160	
99	196 – Коњино 2	кула	250	
100	197 – Кожара	MBTS-D	50	
101	198 – Водов.Ждеглово	зидана	630	
102	199 – Ждеглово	кула	160	
103	200 – Хладњача	MBTS-D	2x1000	
104	201 – 1.мај 2	зидана	2x1000	
105	202 – 1.мај 1	MBTS-B	2x630	
106	203 – Здравље	MBTS-D	1000	
107	204 – Цековица 1	кула	160	
108	205 – Цековица 2	кула	250	
109	206 – М.Војловце	кула	250	
110	207 – Јасен	STS	50	TS типа кула и STS могуће је реконструисати повећања снаге и то за : куле.....до 250 kVA STS.....до 160 kVA
111	208 – Лугаре 1	STS	250	
112	209 – Лугаре 2	кула	160	
113	210 – В.Бијловце	кула	50	
114	211 – Тогочевце 1	кула	250	
115	212 – Тогочевце 2	кула	250	
116	213 – Ужар	STS	250	
117	214 – В.Војловце 2	кула	160	
118	215 – Д.Врановце	кула	160	
119	1534 – Циганско гробље	MBTS-D	400	
120	1508 – Нова Топола 2	STS	50	
121	1509 – Нова Топола 3	STS	50	
122	1509/1 – Пауновић	STS	-	
123	1510 – АМД Жиков млин	MBTS-C	630	

Преносни и дистрибутивни систем електричне енергије одликује смањена поузданост напајања потрошача електричном енергијом, што је последица старости и

неодговарајућег одржавања постојеће опреме и дугогодишњег застоја у развоју. Резултати тога су високи губици електричне енергије, који су већи од 15% у односу на укупно преузету електричну енергију.

Електродистрибутивни објекти на планском подручју немају одговарајући квалитет и квантитет. Неравномерно су развијени и заступљени, посебно у брдско – планинском подручју, тако да представљају ограничавајући фактор за будући развој насеља, јер не обезбеђују потребни ниво сигурности, пре свега због непостојања резервног напајања.

Обновљиви извори електричне енергије у претходном периоду су коришћени у занемарљивом обиму, иако за исте постоје потребни услови – пре свега за коришћење МХЕ (малих хидроелектрана), а и за коришћење енергије из биомасе и целулозних отпадака, соларне и енергије ветра.

Потрошња електричне енергије у претходном, стагнира код свих категорија потрошача, из више разлога:

- због пада наталитета, односно смањења броја становника и домаћинства,
- због пада стандарда становништва,
- због економских проблема привредних делатности и
- због све већег коришћења других енергената, економски исплативијих у односу на електричну енергију.

Укупна потрошња електричне енергије на планском подручју у базној години израде плана је износила сса 39 Mwh, а вршна снага 13,2 MW.

Највећи удео у потрошњи електричне енергије имала је категорија потрошача широке потрошње – домаћинства.

Расположиви електроенергетски објекти задовољавају потребе потрошача.

Потенцијали и ограничења

Потенцијали

Потенцијал у електроенергетској инфраструктури представљају могућности за рационализацију потрошње електричне енергије, повећање енергетске ефикасности и смањење губитака у преносу и дистрибуцији електричне енергије.

Веће коришћење обновљивих извора електричне енергије и пре свега МХЕ, као и енергије из биомасе и целулозних отпадака, соларне и енергије ветра, у знатној мери могу смањити потребе за електричном енергијом из стабилних извора електроенергетског система.

Регионалним просторним планом Јужног Поморавља предвиђа се изградња 3 МХЕ на подручју општине Лебане, укупне снаге 8,32 MVA.

Потребе за електричном енергијом ће се у знатној мери смањити очекиваном гасификацијом планског подручја.

Ограничења

На основу прогнозе потрошње и снаге електричне енергије за плански период, очекује се да ће доћи до изражаја недостатак електричне енергије, пре свега у градској и приградској зони, због повећања броја становника и домаћинства, који су резултат миграционих кретања према општинском центру и очекиване експанзије у развоју мале привреде и пратећих услужних делатности.

Из тог разлога потребно је примарним TS 35/10 kV повећати снагу заменом и доградњом нових трансформатора, и то:

- у TS "Лебане 1" заменити постојећи трансформатор снаге 4 MVA са већим, снаге 8 MVA,
- у TS "Лебане 2" доградити нови трансформатор снаге 8 MVA.

Недостатак електричне енергије и снаге у зони будуће акумулације "Кључ" елиминисаће се изградњом нове TS 35/10 kV "Клајић", за коју је у претходном периоду изграђен прикључни далековод 35 kV из правца TS 110/35kV "Јабланица".

Недовољна сигурност напајања потрошача електричном енергијом се отклања изградњом резервних напојних далековада, и то:

- за TS 110/35 kV "Јабланица" далековод 110 kV од TS 220/110 kV "Лесковац 2",
- за TS 35/10 kV "Лебане 1" и "Лебане 2" повезни далековод 35 kV, чиме ће се обезбедити двострано напајање истих,
- у каснијој фази, за планирану TS 35/10 kV "Клајић" у зони акумулације "Кључ", изградити резервни далековод 35 kV из правца Сијаринске Бање,
- по потреби за TS 10/0,4 kV обезбедити двострано напајање изградњом нових далековада 10 kV. У случају да будућа акумулација "Кључ" угрожава неке од постојећих електроенергетских објеката, исте треба правремено изместити, а њихово напајање омогућити из планиране TS "Клајић".

3.4.4. Телекомуникациона инфраструктура

На подручју Просторног плана укупно је прикључено 5466 телефона на око 24.918 становника (на основу пописа из 2002. године), што представља густину од 21,8 телефона на 100 становника.

Упоређујући овај податак са просечном густином телефонских прикључака на 100 становника у Србији (око 37 телефона), степен развијености телекомуникационих капацитета у фиксној телефонској мрежи, на посматраном подручју, се може оценити као крајње незадовољавајући. Разлози овако мале густине телефонских прикључака на 100 становника су: ниска густина насељености подручја (69 становника по km²), заостајање у развоју модернизације телекомуникационих капацитета у фиксној телефонској мрежи у мањим местима у претходном периоду, као и гашење постојећих и неотварање нових привредних капацитета на посматраном подручју.

Мерено техничко - технолошким критеријумима, стање телекомуникационе мреже је нешто боље, тако да од 6056 директиних POTS прикључака, 6016 је са дигиталних комутационих система а само 40 у аналогој техници.

Пенетрација ADSL прикључка на свим укљученим POTS капацитетима је 11%, што сврстава ово подручје, у ред слабо развијених подручја, када су у питању услуге интернета.

Постојеће месне телефонске мреже су довољног капацитета и квалитетно изведене, што на већ изграђеним подручјима, представља солидну основу за инсталацију нових телефонских прикључака у планском периоду.

Оценом постојећег стања, неопходно је, у планском периоду, извршити значајна побољшања у доступности фиксне телефонске мреже, свим потенцијалним корисницима на посматраном подручју кроз:

- изградњу фиксног бежичног приступа (CDMA) на подручјима која немају изграђених постојећих ТТ капацитета у фиксној мрежи, а ради потпуне доступности свих потенцијалних корисника за основним телефонским услугама,
- на подручјима која су већ покривена постојећом телефонском мрежом, даље ширити мрежу DSLAM и MSAN платформе, у циљу потпуне доступности ADSL, SHDSL и VDES портова, свим потенцијалним корисницима интернета, уз ограничење да претплатничка петља за најудаљенијег корисника не буде дужа од 1,5 – 2,0 km, као на ситуацији у прилогу,
- све нове месне телефонске мреже, неопходно је, изводити DSL подземним кабловима потребног капацитета са подземном разводном мрежом до објеката претплатника.

На подручју Просторног плана у функцији су три постојеће базе станице мобилне телефоније, сва три оператера (Телеком - МТС, Telenor, VIP).

Опслуживање корисника на посматраном подручју услугама поштанског саобраћаја се обавља преко Радне једнице поштанског саобраћаја Лесковац, преко две једнице поштанске мреже у насељима Лебане и Бошњаци.

Покривеност подручја једницама поштанске мреже се може оценити у градском насељу као задовољавајућа, како по квадратури објекта поште, тако и по квалитету опслуживања потенцијалих корисника, а изван градског ткива као потпуно незадовољавајућа. У планском периоду, неопходно је изградити нове једнице поштанске мреже, по критеријуму 300-500 корисника по једној поштанској једници.

Број поштоноша, распоред поштанских ковчежића, као и просечан број потенцијалних корисника који приступају на опслуживање у једнице поштанске мреже, изван градског насеља, је крајње незадовољавајући и у планском периоду је неопходно обезбедити бољу доступност корисницима мерено овим критеријумима.

3.4.5. Термоенергетска инфраструктура

На подручју обухвата плана не постоји систем развода енергије високог стандарда: топлификацијски и гасификацијски.

Као горива за производњу топлотне енергије користе се конвенционална фосилна чврста и течна горива и електрична енергија.

Потенцијали

Развојене могућности термоенергетске инфраструктуре су значајане. Просторним планом Републике Србије и националним планом изградње гасоводне инфраструктуре предвиђен је крак гасовода високог притиска из правца Лесковца, до Лебана и даље ка Медвеђи.

Гасификација општине Лебане доведиће до свеукупног унапређења квалитета живота становништва.

3.5. КОРИШЋЕЊЕ И НАМЕНА ПРОСТОРА

Чиниоци који су пресудно утицали на стање коришћења земљишта у општини Лебане су: морфолошке особине терена и демографска кретања, док ће убудуће, значајно утицати и важнији саобраћајни токови и изградња акумулације "Кључ".

Табела 3.5.1. Интензитет коришћења земљишта - густина насељености подручја

Подручје	Становништво		Површина		Густ. насељ.
	бројчано	%	km ²	%	ст./m ²
Општина Лебане	24918	100	336,84	100	74
Градско насеље Лебане	10004	40,1	9,41	2,8	1063
Равничарска насеља	8343	33,5	80,49	23,9	104
Брдска насеља	5804	23,3	133,18	39,6	43
Планинска насеља	1270	5,1	113,59	33,7	11

Анализа начина и интензитета коришћења земљишта у односу на геоморфологију и концентрацију становништва, указује да је интензитет коришћења простора највећи у градском насељу Лебане и суседним насељима која се налазе уз главне саобраћајне токове, а мањи интензитет у брдском и најмањи у планинском подручју. Како највећу површину обухвата брдско-планинско подручје (73,3%), простор општине Лебане, изузев поменутих насеља, карактерише изузетно низак степен коришћења.

Грађевинско земљиште је у највећој мери концентрисано у општинском центру и већим насељима. Најзначајнији раст површине грађевинског земљишта је у градском насељу Лебане, сразмерно значају овог насеља као општинског центра, заступљеношћу

привредних функција, а нарочито због унутрашњих миграција (село-град) које су утицале на повећање стамбених зона у насељу. Мање повећање површине грађевинског земљишта имају и поједина насеља на магистралном путу према Лесковцу – Бошњаце и Пертате.

Пољопривредно земљиште доминира на подручју Лебана, и то:

- *обрадиво пољопривредно земљиште* (њиве, вртови, воћњаци, виногради, ливаде) заузима око 17892 ha и чини око 53,6% укупне површине. Земљиште виших бонитетних класа доминира у равничарским атарима (до 84% у Пертату), док је пољопривредно земљиште нижих бонитетних класа у планинском подручју (до 38% у Клајићу).

- *необрадиво пољопривредно земљиште* (углавном пашњаци) је заступљено у планинским атарима (до 12% у Липовици).

Пољопривредне површине у равничарском делу су најпродуктивнији пољопривредни ресурс општине, у три атара је спроведена комасација пољопривредног земљишта, али пошто у великом делу још увек преовлађује екстензиван карактер производње, нису у довољној мери искоришћене.

Шумско земљиште у општини Лебана на 10180 ha чини око 30% укупне површине територије. Релативно велика шумовитост терена условљена је претежно брдско-планинским карактером подручја).

Шумско земљиште, углавном аутохтоне листопадне шуме и мање пошумљене четинарске, заступљене су у највећој мери на обронцима Гољака, и то:

- у планинским атарима, шумовитост подручја је и до 56% (Липовица);

- у брдским атарима где доминира шумско земљиште до 41% (Шилово).

Најмање пошумљен део територије општине је у равничарском делу (Ђеновац, око 7%) и брдском делу (Секицол, Свињарица, око 7-8%).

Водно земљиште чини мали део територије (око 1,2%), и односи се на речна корита Јабланице, Шуманке са притокама и др.

Остало земљиште чине јаруге, вододерине, камењари, насипи, мајдани и др., и у укупном билансу захватају незнатне површине (око 0,7%).

Потенцијали и ограничења

Потенцијали за адекватније и интензивније коришћење простора општине, а последично и бржи економски развој, представљају: разноврсност земљишта (пољопривредно, шумско, водно, грађевинско, остало); богатство и разноврсност пољопривредног земљишта; релативно велика шумовитост подручја као потенцијал за развој шумскопривредних, туристичких, рекреативних и др. активности; већ формирано грађевинско земљиште у највећем делу територије; релативно развијена мрежа магистралних и регионалних путева представља потенцијал за јаче активирање пословно-производних функција, комерцијалних делатности и услуга, као и подршка развоју транзитног туризма, итд.;

Конфликти и ограничења у коришћењу земљишта су: демографско пражњење планинских насеља; лоша саобраћајна приступачност већем делу планинског подручја; слаба развијеност инфраструктурних система; интензивнији развој насеља и концентрација садржаја у зони најквалитетнијег пољопривредног земљишта; санитарна заштита зона планиране акумулације и амбиције туристичког развоја локалитета Кључ; већи нагиби терена речних долина у планинском подручју; периферни географски положај у односу на економски развијеније делове Србије; привредна неразвијеност Општине.

Грађевинска подручја у равничарским насељима обухватају јединствену, али често врло разуђену зону грађевинског земљишта, док у насељима брдског и планинског подручја су сачињена из више енклава - карактеристичним издвојеним засеоцима – сеоским махалама, које су некада распоређене по целој површини сеоског атара.

Грађевински реон општинског центра обухвата насеље Лебана, индустријску зону Бело Поље и насеље Бело Поље.

3.6. ЖИВОТНА СРЕДИНА, ПРЕДЕЛИ, ПРИРОДНА И КУЛТУРНА ДОБРА

Територија општине Лебане са еколошког аспекта, представља сложену структуру:

- природних (морфолошких, хидрографских, хидрогеолошких, педолошких, климатских, флористичких, пејзажно-предеоних и др.) одлика,
- релативно малих антропогених утицаја у изграђеним урбаним, руралним целинама и зонама, инфраструктурним зонама и појасевима, на пољопривредном, шумском и водном земљишту, зонама ерозионих процеса различитог степена и интензитета.

У постојећем начину коришћења простора доминирају природни, делимично модификовани и измењени предели, са неуједначеним густинама насељености и становања, опремљености и уређености.

Главни недостатак за анализу и оцену стања животне средине представља недостатак базе систематизованих података о стању и квалитету природних вредности (мониторинг животне средине – праћење квалитета ваздуха, вода, земљишта, стања буке), те је оцена стања дата на основу анализе и евидентирања на терену, (евидентирање осетљивих зона и локација, потенцијалних извора загађивања и еколошко-просторних конфликта), података појединачних мерења, података из просторно-планске и студијске документације.

Еколошки капацитет простора - животна средина као критеријум одрживог развоја општине Лебане

Подручје општине Лебане, у садашњим оквирима, представља недовољно развијено подручје, са очуваним капацитетом животне средине. У анализираној просторној целини доминирају врло разноврсни и разнородни природни предели, грађевинска подручја насеља дисперзно размештена и антропогени екосистеми (пољопривредне површине). Од производних делатности постоје погони текстилне и прехранбене производње (комплекси и локације производних и прерађивачких капацитета) и дисперзни комплекси и локације услужних, занатских и пољопривредних делатности.

Ове локације и комплекси истовремено представљају и еколошки оптерећене зоне и локације пре свега, због продукције и управљања отпадним материјом (управљања отпадом, отпадним водама и отпадним гасовима). Степен загађивања и други неповољни утицаји нису хомогено распоређени, већ зависе од локалних природних услова - микролокацијских услова и антропогених чинилаца (инфраструктурна опремљеност, комунална уређеност, опремљеност).

Еколошка категоризација подручја општине Лебане, према степену загађености и угрожености, указује на заступљеност три категорија угрожености квалитета животне средине:

- категорија – општински центар, грађевинска подручја насеља, локације и комплекси производних погона, појасеви саобраћајних коридора;
- категорија – водотокови;
- категорија – остало подручје општине са приподним реперима, планинама Радан и Гољак;

Зоне и локације које се сврставају у прву категорију начелно представљају ограничење за еколошки одрживи развој подручја општине. Са друге стране, еколошки одговорно коришћење простора у подручјима II и III категорије, представља изразито значајан просторно-еколошки потенцијал.

Имајући на уму директну међузависност животне средине и људских активности (грађење, привреда, инфраструктура), са становишта дугорочне организације коришћења, уређивања и заштите простора и животне средине, може се дефинисати стратешки циљ – заштита животне средине општине Лебане уз активну и перманентну контролу и одговорност за примену принципа одрживог развоја.

3.6.1. Стање животне средине

Општина Лебане, у садашњим оквирима, представља недовољно развијено подручје, са очуваним капацитетом животне средине. У анализираној просторној целини доминирају врло разноврсни и разновродни природни предели, грађевинска подручја насеља дисперзно размештена и антропогени екосистеми (пољопривредне површине). Од производних делатности постоје погони текстилне и прехранбене производње (комплекси и локације производних и прерађивачких капацитета) и дисперзни комплекси и локације услужних, занатских и пољопривредних делатности. Ове локације и комплекси истовремено представљају и еколошки оптерећене зоне и локације пре свега, због степена инфраструктурне и комуналне опремљености и уређености, продукције и начина поступања са отпадним материјама (управљање отпадом, отпадним водама и отпадним гасовима). Степен загађивања и други неповољни утицаји нису хомогено распоређени, већ зависе од локалних природних услова - микролокацијских услова и антропогених чинилаца (инфраструктурна опремљеност и комунална уређеност, пре свега).

3.6.1.1. Ваздух

Просторно-еколошке карактеристике анализираног подручја и евидентирани извори загађивања представљају основ за процену стања загађености и валоризацију угрожених и потенцијално угрожених зона на подручју општине, јер није успостављен мониторинг и не постоје систематизовани подаци о квалитету ваздуха.

3.6.1.2. Вода

Главни узроци загађења водотокова на овом подручју су комуналне и технолошке отпадне воде, инфилтрационе воде са пољопривредних површина, неконтролисаних депонија и сметлишта. Сва насеља, а посебно рурално подручје општине Лебане, немају довољно развијену канализациону мрежу, постројења и уређаје за пречишћавање отпадних вода. Због упуштања непречишћених отпадних вода у водотокове, угрожена је прописана категорија квалитета. Поред тога, неконтролисано испуштање отпадних вода загађује земљиште и угрожава квалитет подземних вода, што је нарочито опасно у појасевима заштите изворишта водоснабдевања. Зато је од кључног значаја развој канализационе мреже и изградња постројења за пречишћавање отпадних вода, што представља услов за контролу свих постојећих и потенцијалних загађивача у сливовима река и њихову заштиту. На подручју општинског центра, руралних насеља и осталих делова територије без градске (насељске) канализације, за прикупљање отпадних вода користити водонепропусне и остале септичке јаме (са понирућим ефектом).

Централно постројење за пречишћавање отпадних вода – "...." је пројектовано да до потребног степена пречисти отпадне воде које су на нивоу загађења из домаћинства. У циљу заштите будућег постројења, као и природног реципијента, локална Управа мора донети Правилник о техничким и санитарним условима за упуштање отпадних вода у јавну канализацију, као саставни део Одлуке о коришћењу, управљању и одржавању водоводне, фекалне и атмосферске канализационе мреже на територији општине. Овим Правилником се прописују услови и ниво загађења отпадних вода, које поједини технолошки процеси морају испунити при упуштању у мрежу јавне градске - насељске канализације. Ово подразумева да индустрије које испуштају отпадне воде чији ниво загађења прелази одредбе прописане Правилником, морају градити своја интерна предпостројења за пречишћавање отпадних вода (предтретман отпадних вода).

Идентификовани проблеми су:

- појава загађујућих материја у водотоковима,
- недовољна развијеност канализационе мреже, нарочито у руралним зонама,
- непокривеност територије атмосферском канализацијом,
- недостатак уређаја и постројења за предтретман технолошких отпадних вода,
- недостатак централног постројења за пречишћавање отпадних вода,
- појаве директног и индиректног упуштања отпадних вода у водотокове и приобаља, као и на земљишта унутар и изван појединачних радних комплекса,
- постојање неадекватних септичких јама (расути тачкасти извори загађивања);

3.6.1.3. Земљиште

Загађење земљишта може се дефинисати као промена природних хемијских, радиолошких и биолошких особина насталих променом односа природних састојака земљишта или појавом нових синтетичких материја које ремете природне односе у живом свету и превазилазе капацитете самопречишћавања и саморегулације.

Загађеност земљишта зависи директно и индиректно од емисије и диспозиције штетних (загађујућих) материја, као и од структуре, састава и физичко-хемијских особина супстрата. Према одредбама Правилника о дозвољеним количинама опасних и штетних материја у земљишту и методама за њихово испитивање ("Сл. гласник РС" бр. 23/94) у опасне материје у земљишту спадају: кадмијум, олово, жива, арсен, хром, никл и флуор, а у штетне: бакар, цинк и бор. Средства за заштиту биља која се употребљавају за сузбијање корова су на бази тиазинских препарата: атразин и симазин.

Извори загађивања земљишта тешким металима могу бити природни (извори тешких метала у земљишту су матичне стене у дубини), али велики утицај на састав земљишта имају технологије и технолошки процеси са чврстим и течним отпадом и отпадним материјама, депоније и сметлишта, агрохемикалије, саобраћај, ерозиони и остали деградациони процеси.

Сви неоргански елементи и једињења мењају састав земљишта те при одређеним концентрацијама долази до штетних ефеката на квалитет земљишта и животну средину. Врло често, штетни ефекти се не јављају одмах него тек након њиховог разгања у земљишту. Штетне последице се могу јављати раније или касније, брже или спорије, што директно зависи од растворљивости загађујућих материја у земљиште, биоценозе, а процеђивањем угрожавају и подземне воде.

За општину Лебане не постоји база података о испитивању загађености земљишта опасним и штетним материјама.

3.6.1.4. Биоеографске карактеристике, флора и фауна

Подручје општине Лебане, посебно терени Радан планине и планине Гаљак, представља значајну зону биодиверзитета. Флористички, посебно су значајна станишта ретких и реликтних биљних врста. Флористички састав шумских и ливадских заједница обилује ретким и ендемичним врстама биљака. Услед разноликости станишта у орографском и климатском погледу и заступљености различитих биљних, а посебно шумских заједница, ово подручје карактерише заступљеност разноликом фауном, која представља основу за развој туризма и лова.

3.6.1.5. Ерозија

На анализираном подручју у брдском делу, доминирају слаба површинска, средња и средње јака и местимично јака ерозија.

3.6.1.6. Бука

Бука је један од значајних фактора утицаја и угрожавања квалитета животне средине и здравља становништва, пре свега у градској зони, зонама утицаја радних комплекса и фреквентних саобраћајница. Бука је најизраженија:

- у радним зонама;
- у појасевима дуж значајних саобраћајница;
- комунална бука;

Главна карактеристика саобраћајне буке је неуједначеност, а нагли скокови у јачини буке (импулсна бука) веома штетно делују на човека. Врста застора коловоза и заштитни зелени појасеви и дрвореди, значајно утичу на ублажавање интензитета буке. Најзначајнији извори буке су:

- интензиван саобраћај,
- технолошки и индустријски процеси,
- грађевинске и друге машине,
- технички уређаји;

3.6.2. Предел

Предел, природно-просторне целине и биодиверзитет представљају важан полаз за просторни развој општине Лебане. Разноврсност и специфичност природе, природних предела, природних и културних добара подручја, због изразитог значаја, морају се плански штитити и уређивати преко функционално-еколошких јединица (еколошких целина и зона). Подручје карактеришу предел изузетних одлика, препознатљивог изгледа са значајним природним, биолошко-еколошким, естетским и културно-историјским вредностима, као резултат интеракције природе, природних потенцијала подручја и традиционалног начина живота локалног становништва. Управљање пределом на еколошким принципима представља услов за очување разноврсности, вредности и заступљености. Заступљени су:

- планински и брдски предел благо заталасаних терена, испресецани долинама Радан планине;
- планински и брдски предел и сливови Шуманске, Липовачке и Књајићке реке планине Гаљак;
- Царичин град;
- клисуре Јабланице и Шуманске реке у горњим токовима, долине, приобаља и алувијалне заравни;
- побрђа, шумски, пашњачки, ливадски екосистеми и предел;
- антропогени предел (урбани центар, сеоска насеља, пољопривредне површине-агроекосистеми, зоне експлоатације ресурса);

Заштита простора и животне средине, просторно уређивање и развој општине мора бити засновано на заштити природних предела и екосистема и рационалном коришћењу свих природних ресурса. У том погледу, основни циљ је обезбеђивање планираног развоја заснованог на што мањем штетном деловању на природу, чиме ће се и степен деградације ублажити и спречити, што представља услов за очување еколошке равнотеже, биодиверзитета, укупног еколошког капацитета и предеоних вредности анализираних простора.

3.6.3. Природна добра

Западни део општине Лебане припада ширем подручју Радана, ограничен реком Топлицом на северу, реком Јабланицом на југу, реком Косаницом на западу и према истоку се отвара у пусторечку долину и побрђа Бојника и Лебана.

Ово подручје карактеришу посебне природне вредности за које је Завод за заштиту природе Србије израдио посебну Студију о предлогу стављања под заштиту, као природног добра од великог значаја „Предео изузетних одлика Радан“ (2002.г.). Уредба о проглашењу природног добра није донета.

Према домаћој категоризацији, ПИО Радан се сврстава у II категорију – Природно добро од великог значаја, док се према IUCN категоризацији сврстава у IV категорију. Подручје које је обухваћено границама ПИО Радан, није уживало статус заштићеног природног добра, али на овом простору се налазе: 1. Ђавоља варош – споменик природе (1995); 2. Царичин град – археолошко налазиште (1979).

Подручје ПИО Радан захвата делове општина Куршумлија, Прокупље, Бојник, Медвеђа, а на подручју општине Лебане обухвата 8,1% од укупне површине од 466 км². У ширем смислу, простор природног добра Радан припада Јужном Поморављу, обухвата део горњих сливова Топлице, Пусте реке и Јабланице. Средишњи део простора заузима планински масив Радана, на развођу Косанице, Јабланице и Пусте реке. Подручје је издужено правцем СЗ-ЈИ, од Марине куле код Куршумлије до села Штулац недалеко од Лебана, а у овој општини обухвата атаре села Бачевина, Петровац, Свињарица, Сlišане и Штулац.

Природне вредности подручја Радана чине:

- **предели**, 11 утврђених типова; простор Радана делује на први поглед доста монотono, јер су на њему заступљени углавном предели пољоприврених екосистема, предели шумских листопадних екосистема, предели ливадских (низијских, брдских и планинских) екосистема и предели водених екосистема. Ипак, истраживањем се уочава да је овај простор диференциран у читав низ предела, уз констатацију да су прелазне зоне између њих врло развијене и да се зато тешко уочавају промене предела. На простору Лебана се уочавају следећи типови предела: *долински* тип предела заступљен у источним деловима подручја где се налази највећи део територије под обрадивим површинама, па би се овај предео могао означити и као културни, односно, пољопривредни; *брдски* и *планински* тип предела; *поточно-изворишни* тип предела је нарочито изражен у пролеће по топљењу снега; *речни* тип предела;
- **пејзажи**, доминирају отворена пространства благо заталасаних брда и затворене шумске састојине;
- **станишта**, према CORINE класификације утврђено је 11 природних типова станишта и 7 антропогених типова станишта;
- **морфопластика терена** коју одликује вулкански рељеф, касније моделиран флувиоденудационим процесима;
- **биљне и животињске врсте** – утврђено је присуство 1263 биљних и 575 животињских врста, међу њима је 58 ендемских и реликтних врста биљака и 6 ендемских и реликтних врста животиња, 35 биљака и животиња су нове за флору и фауну Србије, а 3 врсте инсеката су нове за науку;
- **биљне заједнице** – на простору Радана утврђено је присуство 28 типова биљних заједница; на источној страни Радана у контактном делу између храстовог и буковог појаса, на надморским висинама од 850-1000 м, на андензитском земљишту распрострањене су реликтне шумске заједнице са мечјом леском и кавкаском липом, као и фитоценоза јавора и граба;
- **врсте од интереса за заштиту** – међу 1838 утврђених биљних и животињских врста, већи број њих је од интереса за заштиту по разним основама; на светској (IUCN) црвеној листи биљака налази се 28 врста, на светској (IUCN) листи животиња налази се 25 врста, на европској (ERL) црвеној листи биљака и животиња налази се 81 врста биљака и животиња, на CITES листи налази се 56 врста биљака и животиња, врста које су под контролом коришћења промета има 102, врста које су под заштитом по Бернској конвенцији има 120, врста које су под заштитом на основу Бонске конвенције има 33, врста које су природне реткости у Србији има 98, врста које су у Црвеној књизи флоре Србије има 39 и врста које су на Прелиминарном списку за црвену листу кичмењака Србије има 122.

Културно-историјске вредности

На ширем простору ПИО Радан налази се вредно споменичко наслеђе, разноврсно по времену настанка, степену очуваности и уметничким вредностима. У оквиру прелиминарних истраживања споменичког наслеђа, поред објеката народне архитектуре и јавне намене са споменичким својствима (школе, стари привредни објекти и др.), обрађени су и културно-историјски споменици са припадајућим окружењем.

На подручју Лебана најистакнутији споменик културе је архелoшко налазиште «Царичин град» из периода Римског царства и формирања Византије, а од осталих треба поменути Цркву Св. Илије (Штулац), Црква Св. Николе у Прекопчелици (непосредна близина подручја), Спомен трг у Слишану, школа у Слишану, као и објекти народног градитељства.

Област Радан са постојећим природним и споменичким вредностима заузима приоритетно место у заштити планинских подручја Србије. Проучавање и презентација природних вредности и споменичког наслеђа представља перспективан фактор развоја и унапређења подручја, посебно као туристички потенцијал.

3.6.4. Културна добра

Подручје општине Лебана садржи веома богато културно наслеђе. Оно сведочи о значајним дометима становништва овог подручја не само у области градитељства, већ и у културном, историјском и економском смислу. Као вишеслојна историјска и културна баштина, непокретна културна добра чувају се и уграђују у развојне перспективе посебним третманом у просторно-планској документацији.

Преглед заштићених непокретних културних добара и добара која уживају претходну заштиту

На подручју Просторног плана Лебана налази се 1 заштићено непокретно културно добро и више добара која уживају претходну заштиту.

1. Заштићена непокретна културна добра

Археолошко налазиште Царичин град / Justiniana Prima

Царичин Град, И.З. 7.4.1979. – Решење Завода за заштиту и науч. прак. од 9.2.1949. г. (бр. 220/49) и Решење Скупштине СРС од 29.3.1979. г. (Сл. Гласник СРС, бр. 14/79).

Археолошко налазиште је заштићено 1949. године, а категорисано као културно добро од **изузетног значаја** 1979. године.

Налази се 7km северозападно од Лебана, у атару села Штулац. Комплексну урбану целину Царичин град, која је имала улогу административно-управног и црквеног средишта рановизантијског Балкана, изградио је током 6. века цар Јустинијан. Град је порушен већ почетком 7. века. Начин изградње, функционалност просторне намене, као и висок ниво

обrade украса резултат су складног споја каснохеленистичке и рановизантијске уметности.

Ископавања која су започета 1912.г., а са прекидима трају и до данас, резултирала су откривањем једног од највреднијих културно-историјских налазишта ранохришћанског света, при чему је Јустинијана Прима међу најмонументалнијим и најочуванијим. Међутим, Царичин град није до краја истражен, а рестаураторско-конзерваторски радови и презентација комплекса тек предстоји.

У међувремену, локалитет на коме се ископавања не врше у континуитету, изложен је атмосферским утицајима и ураста у шибље и шикару, што га вишеструко угрожава.

Ради остваривања ефикаснијих резултата рада у непосредној близини подигнут је спратни објект са радном и музеолошком наменом, који није у функцији.

С обзиром на културно-историјску вредност локалитета и изузетан значај за развој ширег подручја Радана, у раду на налазишту и окружењу неопходно је укључивање мултидисциплинарног тима у циљу етапног остваривања интегралне заштите и презентације Царичиног града као „улазне капије“ природног добра Радан, која поседује највећи туристичко-едукативни потенцијал на ширем подручју. На основу Закона о заштити животне средине и Закона о културним добрима, Завод предлаже границу заштићене околине са установљавањем режима заштите 2. степена.

2. Непокретна културна добра која уживају претходну заштиту

Добра која уживају претходну заштиту су евидентирана од стране Завода за заштиту споменика културе Ниш, и то:

1) У КО Лебане

1. Стамбено-пословни објект, к.п. 948/3, ул. Цара Душана бр. 93. Грађанска кућа из прве половине 20. века
2. Стамбено-пословни објект, к.п. 3062, ул. Цара Душана бр. 95. Грађанска кућа из 1931.г.
3. Стамбено-пословни објект, к.п. 3066, ул. Цара Душана бр. 97. Грађанска кућа из прве половине 20. века
4. Зграда СО Лебане, к.п. 313/7, ул. Цара Душана бр. 116. Објект јавне намене из друге половине 20. века
5. Црква посвећена Св. Јовану Крститељу и црквено двориште, к.п. 3088/1, угао ул. Цара Душана и 19. августа. Сакрална грађевина из 1930.г.
6. Управна зграда ЈКП, к.п. 3133/2, 3135/1, ул. 19. августа бр. 1. Јавни објект из 1929.г.
7. Стамбено-пословни објект, к.п. 3078, ул. Цара Душана бр.106. Грађанска кућа из 1929.г.
8. Кућа Стајић Љубомира и Љиљане, к.п. 862, 863/1, 963/2, ул. Стојана Љубића бр.2. Грађанска кућа из 1930.г.
9. Зграда бившег Дома за незбринуту децу, к.п. 888, ул. 8 новембра. Грађанска кућа из прве половине 20. века.
10. Зграда „Комитета“, к.п. 880/2, 880/5, ул. Стојана Љубића бр.33. Грађанска кућа из прве половине 20. века
11. Кућа Анђелковић Савке, к.п. 717, ул. Цара Душана бр. 49. Грађанска кућа из 1927.г.

2) У КО Липовица: Црква Св. Петке – остаци.

3) У КО Радиновац: антички локалитети (Рујковац); старохришћанска црква – остаци.

4) У КО Свињарица: праисторијски локалитет; антички локалитет; старохришћанска црква – остаци; средњовековни локалитети (Свињаричко градиште).

5) У КО Лалиновац: средњовековни локалитети.

- 6) У КО Штулац: средњовековни локалитети.
- 7) У КО Гегља: антички локалитети.
- 8) У КО Секицол: средњовековни локалитети (Секицолско градиште).
- 9) У КО Ново Село: антички локалитети; црква (махала Врбовац).
- 10) У КО Прекопчелица: антички локалитети.
- 11) У КО Шилово: антички локалитети; средњовековни локалитети.
- 12) У КО Пертате: праисторијски локалитети; антички локалитети; средњовековни локалитети.
- 13) У КО Мало Војловце: средњовековни локалитети.
- 14) У КО Доње Врановце: антички локалитети.
- 15) У КО Велико Војловце: средњовековни локалитети.
- 16) У КО Горње Врановце: антички локалитети.
- 17) У КО Поповце: антички локалитети.

Поред евидентираних, на подручју постоји и већи број објеката са споменичким обележјима, који одражавају дух градитељства и идентитет овог краја – цркве, сеоске школе, објекти народног градитељства, спомен обележја ратова и револуције, гробља и поједини надгробни споменици, и др.

Како надлежни Завод за заштиту споменика културе у Нишу није извршио непосредан увид на терену и проверу ове евиденције, могуће су извесне промене у стању појединих локалитета и објеката.

До сада није било систематског истраживања културног наслеђа на овом подручју, па се и подаци о евидентираним културним добрима морају узети само као полазиште, а не као коначни.

II ВИЗИЈА, ПРИНЦИПИ И ЦИЉЕВИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

1. ВИЗИЈА И ПРИНЦИПИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Просторни развој општине Лебане заснован на принципима одрживости, усмерен је ка побољшању квалитета живота становника и њихову већу укљученост у развојне процесе; интегрише подручје у регионално окружење активирајући све природне и створене ресурсе за развој савремених урбаних и руралних система и инвестирање, уз очување животне средине, баштине и културног идентитета.

Основни принципи просторног развоја општине Лебане:

- Одрживи развој реалних потреба, подстицање равномерности територијалног развоја и активна сарадња између територијалних јединица;
- Усклађеност социјалног развоја, економске ефикасности, заштите и ревитализације животне средине и заштите природних, културних и историјских вредности;
- Очување квалитета и разноврсности расположивих природних и створених ресурса и обезбеђење рационалног коришћења необновљивих ресурса;
- Просторно-функционална интегрисаност у регионално окружење;
- Полицентричан развој система насеља;
- Саобраћајна приступачност, инфраструктурна опремљеност и доступност јавним секторима, информацијама и знању;
- Обезбеђивање учешћа јавности у поступку припреме и доношења планова развоја и одлука;
- Повећање ефикасности и одговорности у области коришћења, управљања, заштите и унапређења простора;
- Сарадња између Републике, јединице локалне самоуправе, јавних предузећа и установа, невладиних организација и других учесника у просторном развоју;
- Развој јавно-приватног партнерства;
- Усаглашавање са европским стандардима у области планирања и уређења простора, ради стварања услова за трансграничну и међународну сарадњу и укључивање Републике Србије у процесе европских интеграција.

2.2. ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Ефикасан просторни развој општине Лебане треба да допринесе укупном напретку и стабилности региона и Републике Србије, а у складу са овако дефинисаним полазиштем **општи циљеви** усмерени су на:

Активирање целокупног потенцијала ради економског и културног напретка и смањење степена неразвијености - подручје Лебана располаже потенцијалима који се могу одрживо користити и преточити у квалитетнији живот становништва, демографску обнову и већи степен економске развијености.

Стварање повољних услова за инвестирање и јачање привредне конкурентности – Општина Лебане треба да обезбеди одговарајуће планске, административне и инфраструктурне услове повољне за инвестирање; основ привредне конкурентности су прилагођавање привредног развоја тржишним условима привређивања, повећање ефикасности и већа подршка предузетништву.

Сарадња свих делова општине у равномерном социоекономском развоју и функционалном интегрисању у регионално окружење - подстицање развоја и повећање доступности периферних подручја, уравнотежен развој целокупног подручја на локалном и регионалном нивоу, функционално интегрисање у окружење и иницирање регионалних и трансграничних програма.

Очување животне средине и културног идентитета подручја - одговорно управљање заштитом и уређењем простора у складу са реалним потенцијалима и ограничењима природних и створених вредности и дугорочним потребама економског и социјалног развоја.

Посебни циљеви просторног развоја

- Успоравање и заустављање негативних демографских процеса применом мера ефикасне економске и социјалне политике;
- Одговарајућа функционална намена и заштита простора, уз смањење физичке изолованости сеоских насеља у односу на општински центар;
- Развој јавних служби у складу са демографским и социјалним специфичностима насеља.
- Организација и просторна дистрибуција централних активности у складу са структуром потреба локалног становништва.
- Одрживо коришћење и заштита пољопривредног и шумског земљишта и хидрогеолошких ресурса.
- Интензивирање развоја и повећање конкурентности локалне пољопривреде, кроз планско усмеравање развоја пољопривреде и села, сходно специфичностима ресурса и социо-економским карактеру појединих руралних области на подручју општине.
- Стварање привредне структуре која ће омогућити убрзан процес запошљавања.
- Увећање туристичке атрактивности општине усклађено са очувањем, заштитом и унапређењем посебних природних, предеоних и амбијенталних вредности и непокретних културних добара.
- Заштита, унапређење и афирмација природне и културне баштине као тачака препознатљивости и изузетности ширег подручја.
- Одговарајући развој система саобраћајне и комуналне инфраструктуре и њена интегрисаност у окружење.
- Подстицање пословног, технолошког и научног развоја општине.
- Повећање саобраћајне и технолошке конективности и приступачности.
- Развој информационе основе и информатичко повезивање на свим нивоима (локалном-регионалном-републичком), за ефикасније планирање и праћење развоја.
- Операционализација планских процеса – избор праваца развоја, усмеравање, подстицање и контрола развоја.

3. ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА ПО ТЕМАТСКИМ ОБЛАСТИМА

3.1. Циљеви очувања и унапређења природних ресурса

3.1.1. Пољопривредно земљиште

Основни дугорочни циљ јесте очување и унапређивање локалних ресурса за пољопривредну производњу, уз стално побољшавање услова живљења на селу и неговање културно-историјског идентитета и других природних и створених вредности руралног простора.

Посебни циљеви очувања и унапређења пољопривредних ресурса су:

- интензивна примарна пољопривредна производња, као и прерада и пласман квалитетних локалних пољопривредних производа;
- мултифункционална породична пољопривреда која подржава поларизацију аграрне структуре и различите економске активности у руралним областима, према моделу интегралног руралног развоја;
- демографски опстанак и економски просперитет породичних газдинстава у планинским пределима, са пуним уважавањем њихове улоге у очувању природних добара, биодиверзитета, предела и других нетржишних вредности руралног простора;
- обнова и развој рентабилног планинског сточарства, упоредо с унапређивањем услова стајског смештаја, производње сточне хране за зимску исхрану стоке, ветеринарске заштите и других квалитативних компоненти сточарске производње.

3.1.2. Шуме и дивљач

Основни циљеви заштите и коришћења шума, развоја шумарства и ловства на подручју су:

- очување биодиверзитета шумских екосистема, посебно у перспективно заштићеним подручјима;
- заштита земљишта од водне ерозије различитог типа;
- унапређивање постојећег стања повећањем површина под шумама и побољшањем шумске инфраструктуре;
- одрживо газдовање укупним потенцијалима шума на шумским подручјима;
- побољшање услова станишта у ловишту и постизање економског капацитета у бројности и одговарајуће полне и старосне структуре главних врста дивљачи;
- заштита и коришћење гајених врста дивљачи (срна, дивља свиња, зец, фазан и пољска јаребица) у складу са условима станишта у ловиштима, као и смањење броја предатора у ловиштима;
- заштита ретких врста дивљачи и спровођење трајне забране лова.

3.1.3. Хидро-геолошки ресурси

Основни циљ је одрживо коришћење хидро-геолошких ресурса.

Посебни циљеви су:

- отварање нових система и производних погона уз максимално поштовање мера заштите животне средине;
- обезбеђивање нових радних места у складу са проширењем и комплекснијим коришћењем вода и минералних сировина;
- потпуна валоризација хидро-геолошких погодности у циљу одређивања резерви и активирања потенцијала вода и минералних сировина.

3.2. Циљеви демографског и социоекономског развоја

Основни циљеви демографског развоја односе се на:

- успоравање и заустављање негативних демографских процеса применом мера економске и социјалне политике;
- равномернији размештај становништва на подручју;
- спречавање одлива младог и високообразованог становништва;
- подстицање повратка дела иселеног становништва са овог подручја и стимулисање насељавања младог и радноспособног становништва;
- унапређење квалитета радне снаге унапређењем нивоа формалног и неформалног образовања одраслих ради стварања повољнијих услова за запошљавање;

- побољшање услова за „маргиналне“ групе, као што су хендикепирани, стари, недовољно образовани, Роми;
- стварање услова за отварање нових радних места подстицајном пореском и локационом политиком општине;
- израда програма за запошљавање младог становништва, као и преквалификације и запошљавања активног становништва које је у процесу транзиције остало без посла;
- подршка самозапошљавању;
- унапређење општих услова живота и рада кроз обезбеђење саобраћајне, инфраструктурне, као и опремљености јавним сервисима.

3.3. Циљеви развоја мреже и функција насеља и центара

Основни циљ којим се обезбеђује адекватан и афирмативан развој мреже насеља у оквиру система, а који почива на принципима одрживог развоја, односи се на реструктурирање постојеће мреже насеља, у циљу постизања рационалнијег и усклађенијег система, децентрализације и равномерног размештаја центара и активности, уз смањење разлика у условима и стандардима коришћења.

Посебни и конкретни циљеви проистекли из примарног, односе се на:

- *Подизање степена централитета и значаја општинског центра Лебана на нивоу округа и региона.*
- *Развој система насељских центара, у складу са расположивим просторним и организационим потенцијалима;*
- *Развој и унапређење веза унутар и изван подручја општине и подизање њиховог стандарда у складу са очекиваном организацијом простора – већи степен функционалне повезаности између насеља, са непосредним и ширим окружењем и новопланираним насељским центрима.*
- *Спречавање одлива радно способног становништва према већим регионалним центрима, стварањем повољније климе за привређивање и запошљавање.*
- *Развој мреже саобраћајне инфраструктуре на нивоу целокупног простора општине, као услов за успостављање квалитетних релација на нивоу умрежавања насеља или појединих пунктова и зона, као и постојећих и предвиђених садржаја.*
- *Развој система комуналне инфраструктуре и опремања насеља.*
- *Очување аутохтоног карактера руралних насеља један је од услова за афирмацију, пре свега, туристичке понуде на овом простору. Интеграцију треба спровести преко нових туристичких центара и пунктова.*
- *Развој постојећих сеоских центара као вишефункционалних простора, сходно броју становника који у њима живе или им посредно или непосредно гравитирају.*
- *Организација и просторна дистрибуција централних активности у складу са структуром потреба локалног становништва (концентрација централних активности повремених и специјалних функција; дисперзија централних активности свакодневних и периодичних потреба).*
- *Развој специјализованих пословних, привредних, транзитних, туристичких, спортско-рекреативних, едукативних, културно-историјских, итд. центара, у циљу јачања појединих пунктова и проширења њихове зоне утицаја.*
- *Развој јавних служби у складу са демографским и социјалним специфичностима насеља.*
- *Афирмација природне и културне баштине као тачака препознатљивости и изузетности ширег подручја, у циљу проширења туристичке понуде и развоја едукативних програма.*
- *Развој сеоског туризма као носиоца развоја у области терцијарног сектора.*
- *Стварање погодне климе за привредни просперитет и запошљавање, стимулишући развој постојећег и афирмацију слободног предузетништва.*

- *Истицање компаративних предности подручја*, у складу са расположивим ресурсима и потенцијалима, и успостављање мрежа заснованих на кооперативности и сарадњи на заједничким проблемима и пројектима.

3.3.1. Циљеви развоја руралних подручја

Општи циљ

Стамбени, економски и јавни фонд заштитити од даљег пропадања и рационално користити у пуној мери. У обнови руралног простора најважније је ангажовање приватне иницијативе у разним активностима уз све могуће финансијске олакшице.

Посебни циљеви

- Заштита, ревитализација и унапређење постојећих стамбених фондова и њихово адекватно коришћење.
- Унапређење путне мреже и развој свих врста инфраструктура, првенствено најсавременијих (ТВ, ТТ, Интернет).
- Очување и подизање квалитета животне средине, природних вредности и пејзажа, ради унапређења квалитета активног стамбеног ресурса у насељима, као и за развој привредних грана (пољопривреде и туризма).
- Поштовање амбијента, пејзажа и традиције при изградњи туристичких и других објеката, уз брижљиво изабране и примењене мере заштите.
- Већи степен функционалне повезаности сеоских насеља са непосредним окружењем.
- Развој постојећих сеоских центара као вишефункционалних простора, сходно броју становника који гравитирају тим насељима.
- Развој агрокомплекса са што већим степеном финализације производа.
- Либерализација привредне политике у смислу крајње повољног кредитирања и смањења дажбина за приватне иницијативе.

3.3.2. Циљеви развоја становања

Основни циљеви:

- Унапређење и модернизација постојећег стамбеног фонда у насељима (обнова, ревитализација, инфраструктурно опремање, одржавање, реконструкција, ремоделација, реорганизација);
- Развој нових видова и проширење типологије становања у складу са потребама становништва, јавним и општим вредностима града-насеља, а у контексту интегралног планирања осталих функција на подручју;
- Проширење понуде различитих облика становања у контексту одрживог развоја урбаног и руралних подручја;

Посебни циљеви:

- Оживљавање, активирање и обнова традиционалних облика живљења на подручју,
- Развој различитих видова становања у функцији туризма,
- Увођење категорије приступачног становања,
- Унапређење модела социјалног становања,
- Очување квалитета животне средине у зонама великог степена стамбене изградње,
- Обезбеђење адекватне инфраструктурне опремљености стамбених зона,
- Подизање квалитета опремања успостављањем оптималне концентрације и организације централних и друштвених активности,
- Подизање квалитета уређења и опремања отворених простора,
- Плански усмерена изградња нових стамбених зона,
- Размештај планираних делатности и дела радних места у оквиру површина за становање, са циљем остварења мешовитих намена;
- Санација, ревитализација и ремоделација непланских структура.

3.4. Циљеви развоја јавних служби

Основни циљ развоја јавних служби је одрживи социјални развој по мери локалне заједнице.

Посебни циљеви су:

- Развој јавних служби у складу са демографским, социјалним, економским и просторним специфичностима општине Лебане, у циљу достизања оптималног социјалног и животног стандарда, односно интегрисаног и балансираног развоја локалне заједнице;
- Адекватна просторна дистрибуција сервиса јавних служби, у функцији равноправног остваривања потреба гравитирајућег становништва;
- Стварање услова за уједначавање квалитета услуга и равноправност свих корисника у односу на могућности коришћења сервиса јавних служби, обезбеђењем ефективне доступности, нарочито на руралном подручју;
- Развој јавних служби у складу са одговарајућом функционалном организацијом мреже насеља;
- Стварање услова за увођење нових модалитета рада (алтернативне форме, специјализовани и интегрисани програми образовања, здравствене и социјалне заштите, културе и физичке културе, мобилне службе, итд.);
- Подизање квалитета услуга на бази здравих тржишних односа омогућавањем укључења приватне иницијативе у развој и функционисање појединих јавних служби;
- Подизање квалитета саобраћајне и телекомуникационе инфраструктуре и развој специјализованог превоза за различите категорије корисника на руралном подручју

3.5. Циљеви развоја привредних делатности

3.5.1. Циљеви развоја пољопривреде, шумарства и водопривреде

3.5.1.1. Циљеви развоја пољопривреде

Општи циљеви обухватају економски, социјални и еколошки аспект одрживог развоја овог подручја, и то: формирање одрживог, ефикасног и конкурентног пољопривредног сектора; производња квалитетне и безбедне хране; побољшање животног стандарда пољопривредника; подршка одрживом развоју села; очување квалитета и унапређење животне средине; минимизирање негативних утицаја и ефеката пољопривредне производње; успостављање пољопривредне производње која је способна за интеграције у ЕУ.

Посебни циљеви развоја пољопривреде су усмерени три правца, и то:

- Промена структуре (произвођача, власништва и институција) подразумева: стварање комерцијалних газдинстава која ће одговарати тржишној економији, уз потпуну приватизацију пољопривредног сектора; успостављање ефикасног тржишта закупа земљишта; удруживање пољопривредника.
Посебан циљ везан за структуру субјеката у пољопривреди је и ефикасна ветеринарска и фитосанитарна контрола, као и ефикасне локалне службе, разграничене у саветодавним и контролним функцијама, које могу успешно да имплементирају аграрну политику.
- Развијање тржишта и његових механизма: подршка тржишном окружењу за пољопривреднике, прерађиваче и потрошаче, као и прилагођавање стандардима; кредитирање пољопривредне производње; развијање саветодавне службе за помоћ пољопривредницима у изради пословних планова и захтева за комерцијалне банкарске кредите; подршка стварању система трговине који ће подстицати конкурентност и уједно задовољавати социјалне потребе.
- Развој села и очување средине: рурални развој и очување културно-историјског идентитета руралног простора; развијати еколошке пољопривредне системе,

посебно у подручјима посебне намене и заштићене природе; очување и одрживо коришћење генетичких ресурса.

3.5.1.2. Циљеви развоја шумарства

Општи циљ је повећање учешћа шумарства у економском и друштвеном развоју општине Лебане.

Посебни циљеви се односе на: повећање површине и продуктивности шума; сарадњу са осталим секторима у активирању свих потенцијала шумских подручја, подстицање развоја приватних шума и шумарства, развоју савремене организације шумарских делатности; одржавање шумских објеката и производња свих шумских производа у складу са потенцијалима станишта; стварање услова за коришћење биогорива и праведну расподелу прихода локалној заједници.

Посебни оперативни циљеви се односе на заштиту, унапређење и газдовање шумама у подручјима посебне намене и заштићене природе, и то: повећање обраслости и нега високих и квалитетних шума; обнављање шума аутохтоних врста; превођење изданачких шума у високе; санација деградираних шума; пошумљавање земљишта нижих бонитетних класа аутохтоним врстама; пошумљавања као водозаштитне и антиерозивне мере.

Такође, посебни циљеви развоја ловства се односе на заштиту, гајење, постизање оптималне бројности и рационално коришћење дивљачи, као и на развој ловног туризма, едукацију ловних стручњака и ловаца.

3.5.1.3. Циљеви развоја водопривреде

Општи циљ водопривредних делатности је интегрално управљање водама - коришћење вода (снабдевање водом становништва и индустрије, наводњавање, хидроенергетика, и сл.), заштита од вода (одбрана од поплава, одводњавање, и сл.) и заштита вода (квалитет).

Посебни циљеви који се односе на коришћење вода су: обезбеђење здраве воде за пиће; водоснабдевање насеља и индустрије; стварање инфраструктурних предуслова за стабилизацију пољопривредне производње – оплемењивање малих вода и наводњавање природним и техничким системима; коришћење хидроенергетског потенцијала; стварање услова за коришћење вода у рекреативне, туристичке и друге друштвено-привредне сврхе; усклађивање са стандардима ЕУ у циљу интеграција; затим, који се односе на заштиту од вода су: стварање инфраструктурних предуслова за активну заштиту од бујица и поплава; успостављање система мелиорације пољопривредног и другог земљишта; такође, циљеви који се односе на заштиту квалитета вода су: идентификација загађивача и утврђивање квалитета вода; успостављање одговарајућег квалитета свих вода и успостављање мониторинга вода.

Посебни циљеви који се односе на подручје посебне намене су: интегрална заштита и очување природних својстава воде и водног земљишта у сливу планиране акумулације "Кључ", а посебни циљеви који се односе на подручје заштићене природе Радана су заштита о очување природних вредности вода ради вишенаменског коришћења и подстицања руралног развоја подручја.

3.5.2. Циљеви развоја индустрије и МСП

Основни и стратешки циљ општине Лебане је стварање привредне структуре која ће омогућити убрзан процес запошљавања.

У производним делатностима - индустријској, занатској и прерађивачкој делатности главни циљеви су:

- коришћење потенцијала постојеће магистралне саобраћајнице М9 развојем различитих облика производних делатности, пре свега на источном уласку у насеље Лебане;

- привлачење нових инвестиција, реконструкција постојећих производних погона и изградње нових погона;
- подржавање започетог тренда развоја различитих облика продукционих делатности мањих капацитета (мануфактура, производно занатство) унутар стамбеног ткива;
- обезбеђење адекватне понуде локација различитих величина у циљу адекватног коришћења и задовољења потреба инвеститора.

3.5.3. Циљеви развоја услужних система

Основни циљеви развоја структуре услужних система, као склопа територијалне и управљачко-организационе мреже центара на подручју општине Лебане су:

1) *Развој специјализованих регионалних услужних система*

Оперативни циљеви су:

- Развој специјализованих комерцијално-трговинских сабирно-дистрибутивних центара (суб)регионалног значаја, уз магистралне транспортне правце, за „еко“ производно-пословне системе - област точарства, повртарства, воћарства, експлоатације вода, шумских потенцијала.
- Развој специјализованих (суб)регионалних „еко“ и „етно“ туристичких услужних система и пратећих комерцијалних делатности (као што су специјализовани регионални центри спортско-рекреативног лова и риболова, за одмор, пословно-симпозијумски, и тд.

2) *Уравнотежење степена територијалне развијености* мреже услужних центара, односно подизање нивоа централитета западног и јужног дела општине, како би се створили услови за равномеран просторни развој општине.

Оперативни циљеви су:

- Развој мрежа услужних јединица по принципу целовите територијалне покривености и диверзификације врсте и интензитета активности, у складу са просторним привредним специфичностима (пољопривредне активности, коришћење водних ресурса, и др.).
- Развој мрежа услужних јединица по принципу концентрације уз главне саобраћајне правце и у близини или у оквиру мање развијених насеља.
- Развој специјализованих услужних центара по принципу просторне дистрибуције уз зоне насеља нижег ранга високих природних потенцијала, са одређеним демографским потенцијалом и релативном доступношћу, ради стварања нових полуга развоја неразвијених територија подручја, претежно у западном и јужном делу општине.

3) *Унапређење деловања приватног и невладиног сектора* у области управе, друштвеног стандарда и услуга у свим насељским центрима, како би се створили услови за већи квалитет живота у општинским насељима и побољшање демографске слике насеља.

Оперативни циљеви су:

- Развој и децентрализација система функција цивилног друштва на насељске центре другог реда;
- Развој приватног сектора у области формирања специјализоване социјалне и здравствене заштите на нивоу мреже насеља;
- Развој приватног сектора у области формирања специјализованих културно-забавних центара на нивоу мреже насеља;
- Развој приватног сектора у области формирања (еко и етно)образовно-истраживачких центара на нивоу мреже насеља.

Неопходни оперативни захтеви ка другим секторима:

- Унапређење мреже локалних путних праваца, посебно у јужном делу општине, ка потенцијалним туристичким центрима.
- Развој система комуналне инфраструктуре, обезбеђења адекватне повезаности и инфраструктурне опремљености насељских центара, посебно у домену каналисања отпадних вода и телекомуникација.

3.6. Циљеви развоја туризма и туристичких и рекреативних простора

3.6.1. Циљеви развоја туризма

Одрживи развој и јачање туристичке привреде на територији општине Лебане подразумева увећање туристичке атрактивности Општине усклађено са очувањем, заштитом и унапређењем посебних природних, предеоних и амбијенталних вредности и непокретних културних добара, што се остварује кроз:

1. Подстицање и обезбеђивање услова за развој различитих облика туризма на територији општине Лебане

- Успостављање система заокружене туристичке понуде на територији Општине.
- Формирање и диверзификација идентитета туристичких центара и зона унутар Општине, заснованог на природним вредностима и/или културно-историјском наслеђу.
- Развој различитих и специфичних облика смештајних капацитета (стационарни и привремени, за различите категорије туриста, за различите видове туризма – едукативни, спортско-рекреативни, сеоски и гастрономски, еко, омладински и др.).
- Обезбеђење богате и сложене структуре различитих простора за рекреацију (за различите категорије корисника, различите нивое и интензитет коришћења).
- Подстицање различитих облика инвестирања у пројектовање, реализацију и одржавање рекреативних простора и спортских објеката.
- Туристичко и комунално опремање села.
- Развој специфичних (еколошких, етно,...) програма угоститељства, услуга и производње, афирмација локалне и традиционалне производње хране и угоститељства, развој еколошке пољопривреде.

2. Унапређење квалитета туристичке понуде на територији општине Лебане

- Обезбеђење богате понуде различитих туристичко-рекреативних програма и садржаја (културни, едукативни, забавни, спортско-рекреативни...). Развој пратећих традиционалних културно-забавних садржаја и програма, развој специфичних манифестација (везаних за село, природне целине, културне специфичности, зависно од локације).
- Унапређење (уређење и опремање) постојећих простора намењених рекреацији и туризму.
- Уређење нових простора намењених рекреацији и туризму.
- Обезбеђење континуитета у функционалном и просторном повезивању туристичко-рекреативних садржаја и простора.
- Формирање информативних пунктова.
- Развој саобраћајне инфраструктуре у циљу повећања доступности туристичко рекреативних садржаја.

3. Развој целогодишње туристичке понуде

- Развој специфичних сезонских туристичко-рекреативних простора, садржаја и програма којима се истичу погодности боравка у различитим сезонама (природна, културна, економска разноликост) и оних који омогућавају целогодишње коришћење.
- Обезбеђење пратећих садржаја туризма (трговина, услуге) у току целе године у туристички атрактивним подручјима.
- Подстицање развоја туристичких подручја са најповољнијим могућностима за максимално продужење туристичке сезоне.

4. Заштита и афирмација простора посебних еколошких, културно-историјских и естетских вредности

- Организација, уређивање и коришћење простора за различите облике туризма и рекреације, у складу са мерама заштите животне средине, природе, природне и културне баштине.
- Развој рекреативно-едукативних програма којима се афирмишу природне и створене вредности подручја.
- Презентација објеката и целина од културног и историјског значаја, уз предузимање неопходних мера за уређивање њихове околине.

3.6.2. Циљеви развоја спорта и рекреације

Обезбеђење услова за задовољавање рекреативних потреба свих становника општине Лебане, усклађено са очувањем, заштитом и унапређењем природних, предеоних и амбијенталних вредности и непокретних културних добара, што се остварује кроз:

1. Обезбеђење адекватне квалитативне и квантитативне заступљености рекреативних садржаја и простора свим становницима на територији општине Лебане.

- Обезбеђење минимума рекреативних садржаја и простора свим становницима Општине на пешачкој дистанци.

- Обезбеђење богате и сложене структуре различитих простора за рекреацију - различитих начина и степена рекреативног коришћења и уређивања.

- Очување и унапређење квалитета уређености и опремљености постојећих рекреативних простора.

- Усмеравање развоја нових спортско-рекреативних објеката ка рационалном коришћењу просторних ресурса (двојно коришћење ресурса са школама, активирање простора домова културе).

- Систематизовање рекреативних потреба становника и подстицање учешћа локалне заједнице у планирању, пројектовању, реализацији и одржавању рекреативних простора.

- Подстицање различитих облика инвестирања у пројектовање, реализацију и одржавање рекреативних простора и спортских објеката.

2. Обезбеђење богате понуде различитих рекреативних садржаја и простора, у и ван насеља, свим становницима на територији општине Лебане

- Уређивање излетишта и видиковаца.

- Уређење обала водотока за рекреативно коришћење.

- Уређење простора за лов, обуку ловачких паса и риболов.

- Уређење културно-историјских целина и споменика.

- Уређење центара слободног времена као полифункционалних целина са концентрацијом различитих рекреативних садржаја.

- Уређење спортских и еко-кампова, простора за школе-наставу у природи, радионице и ликовне и научне колоније.

3. Обезбеђење адекватне доступности рекреативних садржаја и простора свим становницима на територији општине Лебане. Обезбеђење приступачности рекреативних простора на пешачким дистанцама што ширем кругу корисника.

- Обезбеђење континуитета у функционалном и просторном повезивању рекреативних простора.

- Лоцирање рекреативних простора на територији општине Лебане условити квалитетом: одвијања садржаја рекреације, искоришћености рекреативног потенцијала простора, остваривања функционално-просторних међуодноса и унапређивања квалитета животне средине.

4. Заштита и афирмације простора посебних еколошких, културно-историјских и естетских вредности

- Коришћење својства природних предела општине Лебане као полазне основе у стварању, развоју и вредновању функционално-просторних мрежа рекреативних простора.

- Одговарајуће коришћење и уређивање отворених простора у рекреативне сврхе усклађено са мерама заштите природе и пејзажа. Карактер простора за рекреацију - начин и степен уређивања и опремања заснивати на врсти рекреативних активности и садржаја и начинима њиховог одвијања, у зависности од потреба и захтева њихових корисника, степена очувања и начина и мера унапређивања природних и створених вредности.

- Усмеравање развоја нових спортско-рекреативних центара и објеката ка активирању и рационалном коришћењу природних ресурса (шуме, реке, термални извори, историјски локалитети) за различите облике рекреације уз максималну примену критеријума за заштиту и очување природе, природне и културне баштине и животне средине.

3.7. Циљеви развоја саобраћаја и инфраструктурних система

3.7.1. Саобраћајна инфраструктура

Основни циљеви:

- обезбеђење просторних услова за изградњу, реконструкцију, опремање и функционисање Државног пута I реда број 9, у складу са концептом заштите простора као и у погледу безбедности саобраћаја и обезбеђења довољне приступачности;
- повећање саобраћајне доступности и повезаности центара у мрежи насеља Јужног поморавља са зонама привредног развоја, реконструкцијом постојећих и етапном реализацијом планираних државних путева II реда и општинских-локалних путева;
- усмеравање утицаја саобраћајне инфраструктуре на процесе урбанизације, развој урбаних центара и система насеља и ублажавање демографског пражњења подручја Општине Лебане као дела Јужне Србије;

Оперативни циљеви:

- успостављање саобраћајног система који ће обезбедити квалитетно и ефикасно повезивање унутар подручја као и са ужим и ширим окружењем;
- релативизација просторних и еколошких конфликта између саобраћаја и посебне намене подручја;
- усклађивање траса саобраћајница и осталих инфраструктурних система;
- развој и подизање квалитета путне мреже кроз процес реконструкције и изградње тако да до краја планског периода сви путеви буду са савременим коловозом и повољним техно-експлоатационим елементима;
- планирање развоја и изградња саобраћајне мреже по фазама у складу са могућностима;
- развијање јавног саобраћаја тако да сва насеља буду повезана међусобно и са општинским центром уз проналажење најповољније организације и типа возила за превоз имајући у виду ниску густину насељености и уситњену мрежу насеља.

3.7.2. Водопривредна инфраструктура

3.7.2.1. Водоснабдевање

Кроз Нацрт просторног плана подручја посебне намене слива акумулације "Кључ", а у складу са Водопривредном основом Републике Србије ("Службени гласник РС", бр.11/2002), дата су опредељења за обезбеђење изворишта водоснабдевања грађанства и привреде у општини Лебане из будуће акумулације "Кључ" на реци Шуманка. Главни објекат овог водоводног система представља планирана акумулација на реци Шуманки, која поред оплемењивања малих вода, треба да изврши и редукцију поплавног таласа, задржи проток комора, обезбеди биолошки минимум низводно од акумулације, затим да осигура довољне количине воде за снабдевање водом насеља у општинама Лебане и Медвеђа, са могућношћу прикључења насеља из општине Бојник.

У снабдевање насеља на подручју Плана, на сливу акумулације "Кључ" интензивираће се коришћење локалних изворишта, а за насеља ван подручја Плана коришћење подземних и површинских вода, уз њихову потпуну санитарну заштиту и оптималну експлоатацију до оних количина, које не угрожавају еколошке услове у окружењу.

Вода за технолошке потребе биће захваћена из водотокова коришћењем за то одговарајућих акумулација и обавезно рециркулисање.

Према броју корисника потребне количине воде у општини Лебане износе 86,79 l/sec, у општини Медвеђа 18,36 l/sec и у општини Лесковац 0,73 l/sec, што укупно чини 105,88 l/sec, као максимална дневна потрошња.

Из водопривредног система "Шуманка", у општини Лебане је планирано да се водом снабдевају следећа насеља: Гргуровце, Лебане, Бошњаце, Велико Војловце, Горње

Врановце, Доње Врановце, Ждеглово, Коњино, Кривача, Лугаре, Мало Војловце, Пертате, Поповце, Прекопчелица, Радиновац, Тогочевце, Ћеновац, Цекавица, Шилово и Шумане.

Након реализације I фазе изградње бране, изградња предбране $V = 500\,000\text{ m}^3$ по пројекту Ј.Черни, извршити санацију и реконструкцију неусловних делова постојећег азбест-цементног цевовода сирове воде $\Phi 400\text{ mm}$, чиме би се омогућило захватање и транспорт нових количина вода са садашњих 30 l/sec на 75 l/sec , потребних за водоснабдевање потрошача у Лебану.

После завршетка II фазе изградње бране, постојећи цевовод сирове воде искључује из употребе и замењује новим челичним цевоводом $\Phi 500\text{ mm}$ и капацитета 300 l/sec , чиме би се транспортовале потребне количине воде.

Постојећи азбест-цементни цевовод за транспорт чисте воде од постројења до резервоара у Лебану, треба искључити и заменити челичним цевоводом $\Phi 400$, $\Phi 250$ и $\Phi 200\text{ mm}$.

3.7.2.2. Санитација насеља

Пројектовано је постројење за пречишћавање отпадних вода, а исто није до сада изграђено. Постројење је пројектовано да се изведе у две фазе по 9000 ES , а локација би била на око $300\text{--}400\text{ m}$ од индустријске зоне. ППОВ треба да има следеће објекте:

- пумпну станицу за примарно дизање,
- решетку са аутоматским уклањањем захваћеног материјала,
- базени за биолошку оксидацију,
- базени за одвојену стабилизацију,
- накнадни таложник,
- пумпну станицу за рецикулацију отпадног муља,
- силос за муљ,
- поља за сушење муља,
- вентури водомер и хлорну станицу,
- управно-погонску зграду.

Канализациони систем Лебане је покривен са 70% канализационе мреже, а исти је састављен из три целине, које деле водотоци Јабланице и Шуманке, па се планира да се саставе и тако обједињени доведу до локације постројења за пречишћавање.

3.7.3. Енергетска инфраструктура

Основни циљеви развоја електроенергетске инфраструктуре су :

- изградња недостајућих електроенергетских капацитета за потребе потрошача електричне енергије,
- веће коришћење обновљивих извора електричне енергије, пре свега МХЕ, као и других за које постоје услови на планском подручју, чиме се смањују потребе за електричном енергијом из стабилних извора електричне енергије,
- повећање сигурности напајања потрошача електричном енергијом, отклањањем слабих тачака у ЕД систему заменом дотрајале мреже ниског и средњег напона, уз повећање недовољног пресека проводника и заменом некавалитетне опреме у постојећим трафо станицама,
- побољшање квалитета напајања потрошача електричном енергијом кроз смањење дужина напојних водова нисконапонске мреже, чиме се смањују падови напона у истој и обезбеђује стандардни напон $230/400$ волти,
- модернизација ТS средњег напона у циљу стварања услова за даљински надзор и управљање преко диспечерског центра,
- предузимање мера које ће довести до економичнијег пословања Е.Д. предузећа (смањење губитака, компензација реактивне енергије, повећање енергетске ефикасности),

- модернизација уличне расвете уградњом савремених светлосних извора, који ангажују мању потрошњу електричне енергије уз већу ефикасност осветљења – као што су натријумове сијалице високог притиска и металхалогене сијалице.

3.7.4. Телекомуникациона инфраструктура

Основни циљеви развоја телекомуникационе мреже су:

- пријем и транзит сваког понуђеног међународног саобраћаја;
- универзални сервис сваком домаћинству на подручју Просторног плана;
- широкопојасни приступ мрежи сваком привредном субјекту, државним установама и организацијама и грађанима који то затраже;
- најмање по један мобилни прикључак сваком грађанину и
- доступност најмање 7 радио-ТВ канала, у дигиталном облику, до сваког становника.

3.7. Термоенергетска инфраструктура

Са аспекта коришћења енергетских извора и енергетске инфраструктуре утврђују се следећи плански циљеви:

- изградња ГМРС (Главне мерно регулационе станице) и дистрибутивне гасоводне мреже,
- функционално коришћење и штедња необновљивих ресурса и штедња произведене енергије и стимулисање примене нових технологија производње енергије, нарочито оних које доприносе рационалном коришћењу, штедње енергије и заштити животне средине, као и коришћења обновљивих извора енергије.

3.8. Циљеви заштите и унапређења животне средине и очувања предела

Основни циљ заштите животне средине, просторног уређења и развоја:

- активирање природних потенцијала на принципима одрживог развоја и обезбеђивање услова за достизање прописаних еколошких стандарда;
- унапређење еколошког управљања општином као јединственом просторно–еколошком целином;
- формирање мониторинг мреже за контролу стања животне средине,
- обавештавање о стању у простору и животној средини,
- мониторинг утицаја на здравље становништва,
- перманентна и систематска примена и спровођење мера у циљу побољшања стања,
- очување предеоних вредности и капацитета животне средине.

3.9. Циљеви заштите и унапређења природних добара

Основни циљеви заштите природе и природних добара су:

- Утврђивање статуса, просторног обухвата и режима заштите просторних целина и предела Радана;
- Очување биолошке разноврсности, тј. специјског, екосистемског и генетског диверзитета;
- Идентификација станишта од значаја за заштиту европске дивље флоре и фауне по програму НАТУРА 2000;
- Очување предеоних и пејзажних одлика, унапређење његове чистоће и уређености у зонама становања, коридорима саобраћаја, привредних активности и рекреације;
- Одрживо коришћење природних предела – задовољење потреба локалног становништва и посетилаца, уз њихово активно укључење у процес заштите и промоције природних и културних вредности подручја.

3.10. Циљеви заштите и унапређења културних добара

Културно наслеђе одражава локални идентитет, основа је даљег културног и економског развоја подручја и као такво треба да буде очувано за будућност. Као баштина, мора бити доступно кроз *физичку приступачност и информације*.

Основни циљ

Максимално искоришћење и унапређење потенцијала културног наслеђа у циљу културног и економског развоја општине Лебане.

Остваривање циљева и задатака заштите и унапређења културног наслеђа у општини Лебане се спроводе кроз следеће активности:

- Заштита и унапређење потенцијала, као и афирмисање културно-историјске баштине на подручју Лебана, у циљу очувања локалног идентитета, развоја туризма и општег културног и економског развоја општине.
- Прикупљање и систематизација података о појединачним културним добрима, утврђивање физичког стања културних добара и потребе за превентивном заштитом.
- Валоризација и категоризација културног наслеђа и одређивање услова даљих интервенција и коришћења.
- Одређивање критеријума за очување вредности и значаја културног наслеђа.
- Враћање у првобитно стање споменике културе чије је карактер измењен и чија су споменичка својства и вредности нарушене.
- Спровођење правних и техничких мера заштите над непокретним културним добрима.
- Подстицати унапређење физичке структуре и инфраструктуре на локалитетима и у околини локалитета културних добара.
- Археолошке локалитете функционално и визуелно укључити у околни амбијент.

Претпоставке даљег рада на заштити, конзервацији, ревитализацији и развоју потенцијала културног наслеђа у општини су: обављање неопходних истраживања и прикупљања документације, валоризација и категоризација непокретних културних добара – споменика културе, просторних културно-историјских целина, археолошких локалитета и знаменитих места, прирема предлога за упис у регистар нових културних добара и дефинисање услова и мера заштите појединачних културних добара.

III ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА И ПРОПОЗИЦИЈЕ РАЗВОЈА

1. ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА И ПРОПОЗИЦИЈЕ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Основно опредељење у концепцији просторног развоја општине Лебане је постизање већег степена *функционалне интегрисаности подручја*:

- 1) у оквиру општине Лебане, што подразумева смањење унутрашњих разлика у просторној, саобраћајној, економској и социјалној структури (нарочито брдско-планинских подручја);
- 2) у оквиру Јужноморавског региона, односно макрорегиона Југоисточне Србије, преко ког се остварује веза и са вишим нивоима.

Интегрисаност подручја подразумева и усаглашеност правила и праксе у области просторног развоја Општине са европским стандардима, ради стварања услова за трансграничну и међународну сарадњу и укључивање у процесе европских интеграција.

Остваривање оваквог опредељења заснива се на принципима:

- *одрживог развоја*,
- *равномернијег локалног и регионалног развоја*, и
- *интегралног урбаног и руралног развоја*.

Уз уважавање реалних фактора развоја, мора се узети у обзир и коришћење подстицајних мера државних и других фондова за развој.

Одрживи развој сагледава реалне социјалне потребе и економске могућности заједнице, уз адекватно коришћење природних ресурса. Усклађеност социјалног развоја, економске ефикасности и заштите и ревитализације животне средине и заштите природних, културних и историјских вредности су приоритет.

Подстицање *равномерности територијалног развоја* заснива се на полицентричној организацији друштвених и привредних функција, дисперзији интереса према свим расположивим ресурсима на целокупном подручју општине Лебане, децентрализацији садржаја и успостављању одговарајућих функционалних веза, како на подручју општине, тако и према региону и ширем окружењу.

Интегрални урбани и рурални развој подразумева интегралну заштиту и коришћење природних и створених ресурса ради економског и културног напретка целокупног подручја. Важни чиниоци таквог просторног развоја су и сарадња територијалних јединица, доступност ресурса и знања, подручја и јавних сектора.

Просторни развој подручја се сагледава и са становишта организације активности које прате просторни развој, и то:

- 1) изградња институционалног оквира за управљање укупним развојем подручја;
- 2) подршка унапређивању организације локалне самоуправе и региона;
- 3) праћење, контрола и оцењивање спровођења планских решења, као и координација националног, (суб)регионалног и локалног нивоа у спровођењу планских одлука.

Основна упоришта просторног концепта развоја општине Лебане су:

Природни ресурси који нису довољно искоришћени, пре свега разноврсно пољопривредно земљиште и воде р. Шуманке за вишенаменско коришћење – водоснабдевање, наводњавање, туристички мотив, и тд. Концептом се обезбеђује њихова заштита, унапређење и одрживо коришћење.

Становништво има демографски пад, а даљи просторни развој општине обезбеђује боље услове за живот и рад, како би се очувао неопходан контингент сталних становника, али и привукао одређени број повремених становника.

Насеља треба да обезбеде све потребне услове савременог живота, одговарајуће услове становања, рада и друштвених активности, одмора и рекреације; организована су у

полицентричан систем, са јасно диференцираним функцијама, а изразити потенцијали су определили одређени ниво централитета или специјализацију појединих насеља, међу којима су успостављене чврсте функционалне везе.

Јавне службе су усклађене са одговарајућом функционалном организацијом мреже насеља, са уједначенијим квалитетом услуга и уз већу доступност ових сервиса становништву и посетиоцима подручја општине.

Привреда је реструктурирана и прилагођена захтевима савременог тржишта.

Пољопривреда, која квалитетом земљишта и традиционалном везаношћу становништва за ову привредну грану представља један од значајнијих упоришта. Интензивирање развоја пољопривреде, посебно сточарства, ратарства, повртарства и воћарства, омогућава бржи развој и заснивање разноврснијих прерађивачких капацитета.

Индустријска производња се ослања на развој овог сектора у оквиру функционалног урбаног подручја Лесковца; треба да реструктурира постојеће и оформи нове комплексе, а МСП ће представљати основни облик организовања фирми и генератор развоја и запошљавања.

Сектор услуга треба да искористи повољан географски положај, добру саобраћајну повезаност, природне и културне вредности подручја за развој туризма, угоститељства и других комплементарних делатности.

Инфраструктура је организована рационално, има стратешки карактер, интегрише подручје у окружење, подржава социоекономски развој и заштиту животне средине.

Природне вредности Радана и културно насеље Царичин град су неизоставни чиниоци просторног развоја целокупног подручја.

2. КОНЦЕПЦИЈА И ПРОПОЗИЦИЈЕ РАЗВОЈА ПО ТЕМАТСКИМ ОБЛАСТИМА

2.1. ЗАШТИТА И УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИРОДНИХ РЕСУРСА

2.1.1. Заштита и коришћење пољопривредног земљишта

Заштита и коришћење пољопривредног земљишта се заснива на концепту одрживог пољопривредног и руралног развоја, који обезбеђује очување природних и створених ресурса, не угрожава животну средину, применљив је, а економски и друштвено је оправдан. Пољопривредне делатности подржавају одрживи развој обезбеђујући: прехранбену основу становништву, очување природних ресурса и заштиту животне средине, као и повећање запослености и дохотка у локалној економији. Пољопривредне активности су блиско повезане са природним системима и имају економски значај, као и важну улогу у очувању других природних ресурса, биодиверзитета, културно-историјског наслеђа руралних предела и др.

Основне пропозиције заштите и коришћења пољопривредног земљишта

Заштита и одрживо коришћење пољопривредног земљишта подразумева следеће пропозиције:

- приоритетни су радови и мере заштите пољопривредног земљишта на ерозионим теренима, контрола спровођења тих мера и ажурирање евиденције ерозионих терена;
- строга заштита од коришћења у непољопривредне сврхе у гушће насељеним котлинским атарима и местимично у брдским крајевима, посебно квалитетнијег земљишта;
- пошумљавање, односно затрављивање, ораница на теренима изнад 800 мнв, и поред њиховог слабог производног потенцијала, се спроводи на земљишту најнижих класа - потребно је задржавање одређених површина и за ратарско-повртарску производњу на парцелама дубљих земљишта, погодних за гајење кромпира, јарих жита и крмног биља; одрживо коришћење планинских ораница условљено је одговарајућим антиерозионим мерама, контролисаним органско-минералним прихрањивањем биљака и правилним плодоредом;

- успостављање еколошки оптималних односа између пољопривредних и шумских површина, обезбеђивање одговарајућих површина за крмну базу планинског сточарства, промовисање агрошумарства и редовно кошење и/или напасање стоке, како би се спречила биолошка деградација травног биљног покривача;
- развој сточарства, нарочито млечно-месног говедарства и овчарства, уз истовремено унапређење пласмана органских производа заштићеног географског порекла и сл.;
- организовани локални откуп шумских плодова, лековитог биља и других биолошки високовредних прехранбених, односно фармаколошких сировина;
- потпуније искоришћавање локално хетерогених агроколошких погодности за развој повртарства и воћарства са применом модела органске производње;
- унапређивање виноградарства и винарства, интегралним методама и увођењем савремених стандарда квалитета у прераду одговарајућих високовредних сорти;
- подршка очувању одговарајућег нивоа насељености планинских подручја, приоритетно у функцији заштите природних ресурса, биодиверзитета и амбијенталних вредности;

Рејонизација пољопривредне производње

Повећање конкурентности локалне понуде пољопривредних производа заснива се на планском усмеравању развоја пољопривреде и села, сходно специфичностима ресурса и социо-економским карактером основних руралних рејона, издвојених према висинском положају атара и који се међусобно разликују по обиму и структури расположивих ресурса.

Позиције и карактеристике пољопривредних рејона су:

1. Рејон интензивне пољопривреде обухвата котлинске и долињско-брежуљкасте атаре у висинском појасу до око 350 мнв (Бошњачко поље и долина Јабланице) и нема већих ограничења за прилагођавање структуре пољопривредне производње тржишној тражњи. Приоритетно је безусловно заустављање стихијског заузимања обрадивих површина у грађевинске сврхе. Природне и створене погодности за производњу квалитетног поврћа и расадног материјала подржати савременом мелиорацијом, изградњом хладњача и прерадних капацитета и обезбеђењем континуиране стручне помоћи. У погледу заштите животне средине, приоритетно је одговарајуће уређење и санитација насеља, локација сточних фарми и прерадних капацитета и сл., као и појачан инспекцијски надзор у погледу коришћења агрохемикалија. Рејон је погодан за диверсификовање економских активности на селу. Истовремено, треба обезбедити формирање крупнијих тржишних фарми.

2. Мешовити рејон обухвата брдске и брдско-планинске атаре у висинским појасевима 350-600 мнв, односно 600-800 мнв, који се више разликују по степену шумовитости него структури коришћења пољопривредног земљишта. Основне агроколошке разлике су у погодностима за гајење винове лозе на нижим, односно воћа на вишим теренима. С друге стране, основне заједничке карактеристике су високо учешће домаћинства у активностима пољопривредног газдинства, поливалентна структура и традиционални начин пољопривредне производње, неповољна старосна структура пољопривредника и недовољна инфраструктурна опремљеност села. Главна развојна ограничења проистичу из уситњених земљишних поседа и мале економске моћи, тако да породична газдинства немају довољно средстава за улагања и повећање пољопривредне производње. У развојном погледу, приоритетно је повећање локалне запослености, пре свега млађег становништва, како за укрупњавање и развој пољопривредне производње, тако и за покретање непољопривредних делатности на селу, производног и услужног карактера. У пољопривредној производњи треба подржавати оснивање комерцијалних воћњака, винограда и сточних фарми, у складу с локалним погодностима и традицијом, уз производњу широког асортимана прерађевина заштићеног географског порекла, ослањајући се на промовисању органске производње и на технолошком иновирању традиционалних поступака у преради, у спрези с развојем сеоског и еко туризма. Истовремено, треба подржавати изградњу и реновирање одговарајућих капацитета за прикупљање, складиштење, прераду и паковање локалних сточних и биљних производа, посебно интензивирање традиционалног мешовитог сточарства (говедарство-овчарство-козарство) млечно-месног типа, с говедарством као водећом граном, као и узгој коња у

туристичке и друге рекреативне сврхе, развој пчеларства и проширење асортимана пчелињих производа, фармерско гајење дивљачи и сл. У вези с тим, треба унапредити крмну базу, пре свега мелиорацијама локалних ливада и пашњака, али и повећањем учешћа сточног крмног биља у структури усева и унапређењем технологије производње и конзервирања сточне хране. Ради очувања агроколошких добара, пејзажа и других елемената руралног наслеђа, потребно је посебно субвенционисање газдинстава која су суочена са тежим природним, инфраструктурним и другим условима.

3. Рејон пашњачког сточарства обухвата атаре на теренима изнад 800 мнв. Сходно геоморфолошким условима, одликује се већом заступљеношћу травних екосистема у структури коришћења пољопривредног земљишта, али и већим природним ограничењима за интензивну пољопривредну производњу. Највећа агроколошка вредност је добро очуван

појас планинских пашњака, који се простиру на повољном рељефу и погодни су за испашу ситне и крупне стоке. Иако су местимично деградирани, доброг су флористичког састава, што представља велику маркетиншку предност у пласману меса, млека и одговарајућих прерађевина посебних одлика квалитета. Одрживо коришћење ових потенцијала и очување биодиверзитета отежавају интензивна депопулација планинских села, слабо развијена саобраћајна инфраструктура и слаба доступност садржајима друштвеног стандарда. Са становишта развоја, апсолутни приоритет има обезбеђивање услова за диверзификацију економских активности на селу, посебно активирањем локалних потенцијала за развој сеоског и еко туризма, као и других комплементарних делатности, што подразумева и развој саобраћајне мреже, информатичке и друге инфраструктуре. Такође, неопходно је обезбедити сталну настањеност и еколошки оптимално коришћење пољопривредног земљишта. У пољопривреди приоритети су: подршка младим пољопривредницима у преузимању газдинстава; обнова пашњачког сточарења; побољшање нивоа техничке опремљености; субвенционисање газдинстава која су у тежим условима; промовисање система органске производње хране дефинисаног географског порекла - подизање мањих засада аутохтоних сорти воћа, производњу ретких врста жита (раж, просо, хељда и др.), плантажно гајење лековитог биља, сакупљање шумских плодова и сл. Ради ефикасног пласмана, потребно је повезивање локалних пољопривредних газдинстава са градским центрима.

Одрживо коришћење и заштита пољопривредног земљишта

Ради остварења циљева одрживог коришћења и заштите пољопривредног земљишта, планирају се:

1) *Усклађивање начина коришћења пољопривредног земљишта* - приоритетно ради спречавања ерозије плитких планинских земљишта на нагибима изнад 35%, најпре на сливном подручју планиране акумулације Кључ, као и ради рентабилне биљне и сточарске производње, што се реализује спровођењем следећих активности:

- пошумљавањем ораница 7. и 8. катастарске класе и дела деградираних брдских пашњака, ради успостављања биолошке и привредне равнотеже између травних и шумских екосистема на теренима са већим нагибом;
- чувањем природних ливада и заштитом биодиверзитета планинских пашњака;
- подизањем нових засада винове лозе у нижим пределима, односно разноврсног континенталног воћа; приоритет има обнова дотрајалих засада, уношење аутохтоног и старог сортимента воћа у обнову деградираних воћњака и оснивање нових засада на ораницама које нису погодне за интензивно обрађивање, уз изградњу малих прерадних капацитета на извориштима сировина.

2) *Техничко-технолошко и организационо унапређивање пољопривреде* – у циљу ефикасне пољопривредне производње планира се:

- повећање техничке опремљености у пољопривредним активностима, и то: замена дотрајале пољопривредне механизације; подстицајне мере за набавку специјализоване опреме; одговарајућа примена минералних ђубрива и других хемијских средстава; примена квалитетног сетвеног и садног материјала; побољшање расног састава стоке и рационално коришћење свих савремених средстава за производњу;

- примена нових технологија у пољопривредној пракси, уз обезбеђење институционалне и материјалне подршке за стручне пољопривредне службе и ветеринарске службе, као и стручно усавршавање пољопривредника;
- успостављање система контроле квалитета у свим фазама производње, прераде и промета пољопривредних производа;
- дугорочни развој сточарства на квалитативним основама - избор одговарајућих врста, раса и начина узгоја, уз примену планског индикатора једно условно грло на један хектар ораница и травњака;
- одговарајући приступ обраде земљишта ради очувања његове плодности, усклађен са бонитетом, уз повећано органско ђубрење;
- развој савремене инфраструктуре од значаја за ефикасно функционисање пољопривреде;
- ефикасно и рационално коришћење непољопривредних капацитета (шуме, воде, грађевински објекти, и др.) у профитне програме сакупљања јестивих гљива, лековитог и ароматичног биља, дивљег воћа и других шумских плодова; повећање пластеничке производње поврћа, цвећа, расада, печурака и сл.;
- изградња мањих погона, хладњача и складишта, самосталних или у саставу већих система, у првом реду у центрима заједница села, али и у другим погодним насељима, ради складиштења и примарне прераде.

3) *Реструктурирање људског и материјалног потенцијала пољопривредног сектора* - у циљу повећања конкурентности аграрног сектора, формираће се мултифункционална породична газдинстава, кроз:

- подстицање увећања виталнијих газдинстава;
- избор интензивније пољопривредне производње на мањим газдинствима;
- заустављање депопулације периферних руралних подручја стимулацијом за рад у пољопривреди и другим економски исплативим занимањима на селу, као и развијањем одговарајућих услова живљења на селу;
- подршка пословном повезивању породичних газдинстава;
- осавремењавање воћарске и сточарске производње, са извозним амбицијама;
- подршка интегралним програмима одрживог руралног развоја.

2.1.2. Заштита и коришћење шумског земљишта и развој ловства

Заштита, уређење и коришћење шума и шумског земљишта спроводиће на принципима одрживог развоја.

Планира се повећање шумовитости подручја на око 36%, односно више за 5,8%, и то земљишта најнижег производно-економског потенцијала (претежно 7. и 8. катастарске класе, посебно на теренима са већим нагибом), површина угрожених ерозијом и слива планиране акумулације. Унапређење постојећих шума предвиђено је обнављањем деградираних, подизањем нових и негом шума на подручју, у складу са шумско-привредним основама, при чему ће се примењивати следеће мере:

1) *Газдовање шумама* – подразумева: рационално коришћење укупних производних потенцијала шума; повећање укупне обраслости шумског земљишта; нега постојећих састојина интензивирањем шумско-узгојних радова; примена мера превентивне заштите ради очувања биолошке и еколошке стабилности шума; сузбијање бесправне сече, посебно уз границу са АП КиМ; контролисано коришћење шумских плодова и лековитог биља; подизање нових шума као надокнађивање посечених површина за техничке и туристичко-рекреативне инфраструктуре; смањење степена угрожености од пожара; антиерозивна заштита и др;

2) *Управљања шумама* – успостављање јединственог система свих шума без обзира на власништво; унапређивање стања и функција шуме од стране власника или корисника шума и шумског земљишта; омогућавање компензација власницима шума од стране државе или корисника за штете услед ограничења у коришћењу шума; усклађивање шумско-привредних основа и програма газдовања шумама и планираног развоја туризма и водопривреде, првенствено у погледу антиерозивне заштите планиране водоакумулације, као и са режимима заштите природних и културних добара.

3) *Антиерозивна заштита* - оствариће се применом: биолошких мера (пошумљавање и затрављивање), биотехничких мера (плетери и зидићи против спирања) и техничких мера (габионске преграде и прагови у циљу стабилизације терена и заустављања вученог наноса) на површинама и локалитетима које угрожава средња, ексцесивна и јака ерозија.

Развој ловства подразумева: очување разноврсности дивљачи; гајењем, насељавањем и заштитом ловне дивљачи; усклађивањем ловне и осталих делатности у ловишту; организацијом стручне и ловочуварске службе; изработом и одржавањем ловно-узгојних и ловно-техничких објеката; санитарним одстрелом дивљачи; организовањем ловног туризма и едукацијом ловних стручњака и ловаца у циљу заштите и узгоја дивљачи и др.

2.1.3. Заштита и коришћење хидро-геолошких ресурса

Део општине Лебане има карактер подручја посебне намене који проистиче из значаја сливног подручја Шуманке, па се концепција заштите и коришћења водних ресурса у највећој мери заснива на функцији планиране акумулације "Кључ", односно вишенаменског водопривредног система "Шуманка" који треба да служи водоснабдевању насеља, оплемењивању малих вода Јабланице, наводњавању потенцијалних пољопривредних површина од акумулације "Кључ" до површина у Лесковачком пољу, у одбрани од поплава, као и за друге комплементарне привредне делатности – развој посебних облика туризма, пољопривреде и сл. У том циљу, осим акумулације "Кључ", планирају се сви објекти система за снабдевање становништва и индустрије водом - цевовод за довод сирове воде од акумулације до постојећег постројења за прераду сирове воде у с. Гргуровце, одговарајуће постројење и цевовод за одвод воде од постројења ка потрошачима у општинама Лебане и Медвеђа, затим објекти система за наводњавање и објекти за заштиту насеља од утицаја поплавних вода.

Планска концепција је да укупна заштита и коришћење водног ресурса, као једног од најважнијих, буде елементарни чинилац у вишефункционалном развоју подручја - све воде на сливу (подземне, водотокови и будућа акумулација) се штите и користе интегрално, а водопривредне функције се обезбеђују по принципима одрживог развоја.

У сливу акумулације "Кључ" дефинишу се зоне санитарне заштите, и то:

- *зона непосредне заштите* (режим строго ограниченог и контролисаног коришћења простора) – обухвата површину акумулације и притока, као и појас од 10m од коте највећег успора (за акумулацију 496,10m);
- *зона уже заштите* (режим ограниченог и контролисаног коришћења простора) – обухвата појас изван зоне непосредне заштите до 500m од коте највећег успора;
- *зона шире заштите* (режим селективног коришћења простора) – обухвата појас од уже зоне заштите до границе слива акумулације "Кључ".

У границама утицаја могућег поплавног таласа успоставља се зона заштите од вода са одговарајућим мерама за трајну заштиту становништва и материјалних добара.

2.2. СТАНОВНИШТВО, НАСЕЉА И ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

2.2.1. Демографски развој

Пројекција кретања становништва

Транзиционе последице на људски капитал, као кључни развојни потенцијал, ресурс који се најтеже регенерише, су све очитије, посебно са аспекта економског развоја. Демографска неравнотежа има и своју макроекономску димензију, јер људски капитал представља једину инвестицију која има потенцијал да доноси бесконачни приход експотенцијални раст.

На анализираном подручју, општини Лебане демографски трендови су, нарочито доследње две деценије, изузетно неповољни. Природни прираштај је константно

негативан, становништво је старости преко 40 година, присутна су миграциона кретања ка развијенијим регионима и центрима у ближем и даљем окружењу.

На нивоу општине бележи се пад броја становника са 26.722 (по попису 1991. год.) на 24.918 (по попису 2002. год.) – без становника на раду/боравку у иностранству. Према подацима Комесаријата за избегла и расељена лица пописом 2000. год., који је спроведен од стране УНCR-а, на територији општине Лебане, регистровано је 285 избеглих са Косова и Метохије.

Тако, на територији општине Лебане живи 25.203 становника, не рачунајући лица на привременом раду у иностранству дужем од годину дана, којих по попису 2002. године има 679.

Аналитичка пројекција полази од актуелне старосно-полне структуре, а поред хипотеза о природном кретању (компоненте фертилитета и морталитета) и механичком кретању становништва, укључује и предвиђање миграција становништва као резултат примене планских мера. Прогнозе броја становника до 2025. годину су изведене на основу добијених података аналитичке пројекције, уз примену математичке интерполације.

Очекује се да ће се број становника општине Лебане у наредном периоду смањити на 24.000 становника, док ће у самом граду живети око 11.500 становника.

Планирана старосна структура по функционалним добним групама

Као полазна основа сваког просторног и урбанистичког плана, како би био што реалнији и имао примену, чине промене демографских токова и структуре, као и пројекције тих токова у планском периоду. За потребе потпуније анализе и пројекције, неопходна је квалитетна, ажурна и систематизована информациона основа, која репрезентује појаве и процесе који су предмет посматрања, а везани су за одређену, конкретну, тј. просторно дефинисану целину.

У базном стању могу се користити поуздани, званични статистички подаци, док се кретања и токови до планског хоризонта процењују, тачније планирају на основу статистичких метода.

Добне групе	Година	Општина Лебане	%	Градско подручје	%
0-3	2002	751	3	334	3,3
	2025	600	2,5	334	2,9
4.jun	2002	797	3,2	356	3,5
	2025	576	2,4	345	3
jul.15	2002	3.106	12,5	1.430	14,3
	2025	2.880	12	1.587	13,8
16-19	2002	1.247	5	611	6,1
	2025	1.128	4,7	702	6,1
20-24	2002	1.440	5,8	642	6,4
	2025	1.368	5,7	748	6,5
25-59	2002	11.313	45,4	5.047	50,4
	2025	10.920	45,5	5.796	50,7
60-64	2002	1.676	6,7	496	5
	2025	1.680	7	598	5,2
65 и више	2002	4.589	18,4	1.088	11
	2025	4.848	20,2	1.390	11,8
Укупно	2002	24.918	100	10.004	100
	2025	24.000	100	11.500	100

На основу планске прогнозе, укупно становништво на простору општине Лебане ће наставити да се смањује, али нешто успоренијим темпом него што је то био случај у периоду до 2002. године. Основни разлог одсуства реалних могућности за преокрет у популационој динамици треба тражити у израженој демографској инерцији, тј. у утицају наслеђене старосне структуре на актуелне и будуће демографске процесе. У самом градском центру доћиће до повећања броја становника, махом досељеног из руралних крајева општине.

Планиран број и структура домаћинства

Општина Лебане	Број домаћинства		Просечна величина домаћинства	
	2002.г.	2025.г.	2002.г.	2025.г.
	7.526	8.000	3,3	3

2.2.2. Развој мреже и функција насеља и центара

Концепт развоја мреже насеља заснива се на опредељењу да почетни корак у трансформацији мреже подржи већ успостављен просторни систем, односно, да се омогући даљи континуирани развој **полицентричног система мреже насеља** кроз **јачање и диференцијацију постојећих и афирмацију нових насељских центара** који треба да остваре противтежу поларизационим утицајима Лебана, да омогуће рационалнију просторну организацију привредних веза у мрежи центара и да подстакну развој околних насеља. Овакав приступ обезбеђује даљи оптималан развој општинског центра са једне, док се са друге стране врши равномернија дистрибуција активности на целокупном простору општине и омогућава формирање нових гравитационих зона које би омогућиле квалитетније прегруписавање у систему мреже насеља. Подизање степена централитета појединих активности у оквиру насеља треба да се постигне кроз адекватније коришћење природних и створених ресурса, успостављање чвршћих релација са припадајућим насељима и центрима у окружењу, даљи развој адекватних видова друштвене инфраструктуре, јачу профилацију центара, ефикасније међунасељско повезивање, итд.

Критеријум за избор центара и њихову хијерархију у мрежи, опредељује, пре свега, досадашњи степен развоја, могућност ефикасног активирања природних и створених ресурса, добра саобраћајна повезаност са околним насељима, број становника у оквиру центара и непосредног гравитационог подручја, демографска структура становништва, итд. Поједини критеријуми као што је нпр. величина насеља или број становника, нису у свим случајевима узети као пресудни. Превасходно, тежња је усмерена ка афирмацији оних просторних потенцијала и развоју активности који могу да постану покретачи развоја, и последично, привуку становништво или омогуће његов останак и опстанак нарочито у оквиру демографски угрожених подручја.

Положај центара у систему насеља омогућава формирање више различитих просторних целина, које, у зависности од услова будућег развоја могу да развијају сопствене компаративне предности у односу на шире окружење. Примарну осовину развоја представља главни путни правац М9, док секундарне осовине чине Р 242, Р2426 и Р 223, који се сустичу у општинском центру. Морфолошки препознатљиве зоне насеља које се око њих групишу могу се третирати као полови развоја у односу на зону којој припада општински центар. Подизање степена централитета постојећих насељских центара у оквиру сваке појединачне зоне, основ је за њихово најпре комплементарно, а у каснијим фазама и сложеније међусобно повезивање.

Приоритет деловања, усмерен на стварање основе за развој ефикасне мреже насеља односи се, на развој саобраћајне и комуналне инфраструктуре, без чега је нерационално

очекивати било какав помак у развоју и задовољавајућем функционисању и повезивању насеља.

По успостављеном концепту полицентричног развоја, у хијерархији центара издвајају се:

Општински центар – градско насеље Лебане – административно, културно и привредно средиште општине. Под његовим директним утицајем развијала би се и насеља у његовој непосредној и ближој околини (Шумане, Кривача, Шилово, Коњино, Ждеглово, Голи Рид, Нова Топола, Гегља, Радиновац). Релативно велико гравитационо подручје Лебана проистекло је из критеријума доступности, тј. условљено је мрежом значајних саобраћајница које се сустичу у општинском центру, чиме је омогућена релативно лака доступност насеља гравитирајућем центру.

За услуге вишег нивоа, Лебану директно гравитирају Бошњаце, Прекопчелица и Клајић, као центри заједнице насеља, са насељима из свог гравитационог подручја, као и локални центри Бувце и Поповце, док му везом преко Прекопчелице посредно гравитира новопланирани локални центар Слишане.

Јачање улоге општинског центра односи се превасходно на унапређење постојеће и даљи развој планиране друштвене, привредне, саобраћајне и комуналне инфраструктуре, сходно демографским и социоекономским прогнозама и принципима одрживог развоја. Посебан акценат се ставља на јачање његове улоге у регионалном окружењу, пре свега у односу на суседне општине Бојник и Медвеђа, подизањем нивоа централитета градског насеља кроз развој специфичних функција (привредних културних, образовних, спортско-рекреативних, итд.) Оваква улога би се учврстила поновним активирањем саобраћајног коридора М9 (Лесковац-Лебане-Приштина-Јадранско море) када би Лебане могло да постане и значајан транзитно-услужни центар.

Центри заједнице насеља:

Бошњаце – доминантно привредни центар (пољопривредна производња, прерађивачка индустрија, трговина и услуге). Центар заједнице насеља за насеља у источном делу општине (Ђеновац, Пертате, Тогочевце, Цекавица, Мало Војловце и Лугаре). Даљу афирмацију овог насељског центра омогућује добра повезаност са општинским центром (М9), близина регионалног центра Лесковца, као и коридора аутопута, постојање значајне базе друштвених сервиса, као и концентрација становништва и привредних делатности. Подизање степена централитета овог насеља односи се на његову већу специјализацију, пре свега кроз развој садржаја из домена секундарних и терцијарних делатности. Заједно са насељима Ђеновац и Пертате чини својеврсну агломерацију сеоских насеља дуж саобраћајног коридора М9.

Прекопчелица – центар коме гравитирају насеља у северозападном делу општине (Ново Село, Секицол, Свињарица, Штулац, Лалиновац). Планира се значајније афирмисање централних садржаја ослоњених на развој доминантних привредних делатности на овом делу општине (сточарство, воћарство). Такође, с обзиром на добар саобраћајни положај на Р 2426 преко кога се насеље повезује непосредно са општинским центром, али и са значајним локалитетима природне и културне баштине (близина „Царичиног града“, планина Радан), стварају се услови за интензивнији развој садржаја из домена терцијарног сектора, пре свега, туризма, трговине и угоститељства.

Клајић – Централитет овог насеља се заснива превасходно на положају насеља у оквиру општине, релативној доступности са регионалног пута и наслеђеној структури јавних функција. Привредни потенцијали за развој сточарске производње и планирана акумулација „Кључ“ и могући туристички развој на више локалитета око акумулације, као и просторна веза са планинским подручјем Липовице, одређују и перспективни развој насеља као специфичног туристичког места језерског и планинског туризма. Директно му гравитирају насеља Радевце и Липовица. Истовремено, Клајић остаје центар заједнице насеља у погледу одређених насељских функција за сва насеља у јужном брдско-планинском делу општине.

Локални центри:

Бувце – насељски центар коме гравитирају насеља у југозападном делу општине (Пороштица, Рафуна, Дрводељ). Планира се значајније афирмисање централних садржаја ослоњених на развој доминантних делатности на овом подручју (сточарства, воћарства и шумарства), као и развој дрвно-прерађивачких капацитета. Такође, због изузетних предеоних вредности простора, аутентичног сеоског амбијента и високе еколошке вредности простора, отвара се могућност за развој сеоског туризма, лова и еколошкопривреде.

Слишане – новопланирани сеоски центар изразито туристичке профилације коме гравитирају насеља Бачевина и Петровац. Положај на Р 242, у подножју планине Радан, део подручја предела изузетних одлика „Радан“, са јасно формираним сеоским центром препознатљивих амбијенталних карактеристика и постојањем основне базе друштвене инфраструктуре, као и релативна близина археолошког локалитета „Царичин град“, стварају добре предуслове за развој овог насеља пре свега кроз развој угоститељско-смештајних капацитета у функцији употпуњавања понуде планинског, ловног, културног и рекреативног туризма. Тиме би се створили услови за активирање локалног становништва у оживљавању и креирању специфичне туристичке понуде овог дела општине.

Поповце – опредељење за јачање централитета овог насеља заснива се, пре свега, на постојећим сервисима јавних служби, али и чињеници да у долини Шуманске реке, на правцу Р 223 не постоји ниједан насељски центар који би објединио низ насеља сличних природних, морфолошких и карактеристика насељске структуре у југоисточном делу простора општине. Као последица градње акумулације „Кључ“, у будућности се може очекивати повећан интензитет саобраћаја на регионалном правцу од Лебана у транзиту према „Кључу“, планираним туристичким садржајима и другим насељима у планинском делу општине, па самим тим и повећање броја могућих корисника насељских садржаја (нарочито услуга). Гравитационо подручје овог центра чине насеља Гргуровце и Горње Врановце.

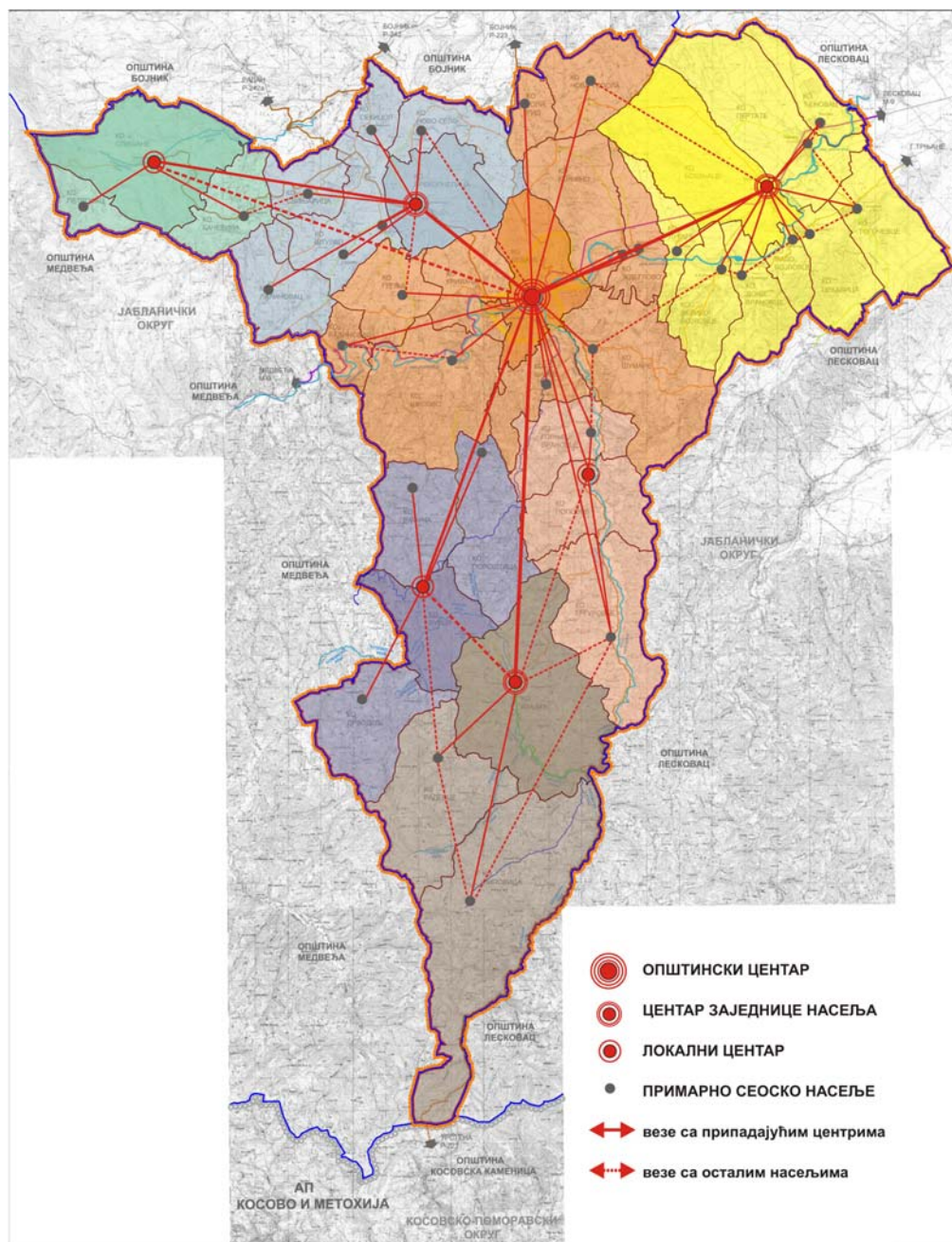
Потенцијал за развој новог насељског центра има и насеље **Шилово**, с обзиром на релативно задовољавајућу величину насеља, положај, просторне могућности, збијену насељску структуру, одређену развијеност јавних сервиса, недостатак насељског центра у овом делу општине, итд., али који би се адекватно афирмисао тек под претпоставком повећања интензитета саобраћаја на транзитном правцу М9 и интензивнијег развоја разноврсних садржаја и активности, нарочито услуга. У овом тренутку, близина општинског центра, слабо гравитационо подручје и укупна неразвијеност општине опредељују задржавање ранга Шилова као примарног сеоског насеља у оквиру гравитационе зоне Лебана.

Примарна сеоска насеља

Примарна насеља наставиће свој развој ослањајући се за разноврсне услуге вишег нивоа на своје центре гравитационих подручја и центар општине. У ову групу насеља спадају: Ђеновац, Пертате, Тогочевце, Цекавица, Мало Војловце, Велико Војловце, Лугаре, Ждеглово, Коњино, Нова Топола, Голи Рид, Кривача, Шилово, Радиновац, Гегља, Штулац, Секицол, Свињарица, Лалиновац, Бачевина, Петровац, Шарце, Шумане, Горње Врановце, Поповце, Гргуровце, Липовица, Радевце, Дрводељ, Рафуна и Пороштица. Акцент се ставља и на међусобну интеракцију и функционисање по принципу „сеоских сазвежђа“ које би чиниле групе мањих насеља (нарочито оних међусобно просторно блиских – агломерација насеља у источном делу у долини Јабланице и уз М9, насеља у долини Шуманске реке, и сл.) чиме би се омогућило међусобно кооперативно деловање, решавање заједничких проблема из домена саобраћајне и комуналне инфраструктуре, јавних служби, организације пољопривредне производње, пословно-производних активности, итд.

С обзиром на садашње стање у насељској структури – релативно слабу насељеност нарочито јужних и југозападних периферних делова подручја и константан одлив становништва у већини насеља, малу продуктивност са једне, а са друге стране изузетне природне и амбијенталне вредности простора, акценат треба ставити на развој сеоског етно и еко туризма и еколошки третирану пољопривреду, са циљем већег активирања присутног становништва, што је, условљено развојем путне мреже у смислу лакше доступности, као и адекватном насељском опремом.

Уопште узев, претпоставка за оживљавање села и њихову квалитативну трансформацију је ефикасно **физичко и комуникационо повезивање** сеоских насеља на плану услова привређивања, размене, задовољавања потреба и подизања нивоа квалитета живљења на селу. Неопходан услов за то је развој саобраћајне и комуналне инфраструктуре као предуслов за развој привредних активности, увођење савремених телекомуникационих мрежа у руралним подручјима (фиксне и мобилне телефоније, интернета), аутобуских веза, итд.

Сл. Концепт развоја мреже насеља . предложена насељска хијерархија

2.2.2.1. Развој руралног подручја

Концепција просторног развоја руралног подручја заснива се на активирању и оптималном коришћењу свих ресурса унутар руралног система (природни ресурси, демографски потенцијали, саобраћајна и друга инфра и супраструктура), са циљем уређења и побољшања животних, радних и производних услова на селу, као и унапређења интегралног развоја руралног простора. Рурално подручје општине Лебане обухвата више просторних идентитета у производном, социјалном и културолошком смислу, пре свега везано за тип насеља и геоморфолошко окружење. Неопходан услов за развој сваког од њих је јачање економске снаге сеоског становништва и његово укључивање у нове околности тржишних услова привређивања.

Поред свеукупне ревитализације руралног простора општине, приоритетни правац деловања усмерен је на заштиту стамбеног и другог створеног фонда (економски објекти, јавни објекти у центрима насеља и сл.) од даљег пропадања, њихову обнову и ревитализацију и рационално коришћење у пуној мери. Најбоља заштита створених вредности била би њихова свакодневна употреба. Другачијом организацијом, постојећи животни простори би били ревитализовани, а њихово коришћење би се могло наметнути као елемент тржишне потражње, односно, као предмет интересовања повремених корисника, било у пољопривредне или туристичке сврхе.

Први корак у покушају ревитализације руралног простора општине представља либерализација привредне политике у смислу крајње повољног кредитирања и смањења пореза за приватне иницијативе, што би представљало почетни корак ка осмишљеном коришћењу вредних природних потенцијала општине, кроз развој разноврсних привредних делатности, прилагођених локалним специфичностима и то:

- 1) Сточарске фарме, (уз производњу млечних производа и производњу и прераду меса).
- 2) Ратарство и повртарство, уз претходну обавезу укрупњавања поседа и стварања услова за гајење производа током целе године (стакленици, наводњавање), са чувањем и погонима за прераду).
- 3) Узгој и експлоатација шума, (са погонима за прераду дрвета).
- 4) Узгој и експлоатација јагодичастих воћа и шумских плодова (малина, купина, шумска јагода, печурке) и разног лековитог биља (са чувањем производа и прерадом истих).
- 6) Узгој дивљачи, као предуслова за развој ловства.
- 7) Заснивање виноградарства са погонима за производњу вина (иако овај крај нема значајну традицију у виноградарству, виногради постоје као евидентиране културе, па се може закључити да за њихов узгој постоје квалитетни услови, посебно у прелазним, тзв. равничарско – брдским атарима).

Кроз развој приватних иницијатива и уз помоћ институционалне подршке, следио би осмишљени развој разних врста туристичке понуде (сеоски, планински, ловни туризам и сл.).

У погледу обнове и развоја планинских сеоских насеља и територија на подручју општине, потребно је, изузетно повољним условима, привући ново становништво које ће долазећи да живи и ради у селима Лебана, пронаћи свој економски интерес.

Унапређење главних путних праваца и развој сеоске инфраструктуре, остају главни приоритети за развој и просперит руралног подручја.

Поштовање амбијента, пејзажа и традиције при изградњи стамбених, економских, туристичких и других објеката, уз брижљиво изабране и примењене мере заштите, врста су драгоценог улагања у квалитет будућих намена одређених простора, кроз унапређење амбијенталних вредности средине и визуелних квалитета простора.

2.2.2.2. Становање

Становање је битан фактор социјалне сигурности сваке породице и појединца, има важну функцију у територијалној организацији свих насеља и посебно значење за друштвени, економски и културни напредак, па се у том контексту не може посматрати одвојено од осталих функција и друштвено-економских услова унутар којих ово подручје функционише. Становање треба истовремено сагледати као функцију која је свуда присутна и која прожима цео простор.

Циљ квалитетне стамбене политике је ширење могућности избора, спречавање трајног боравка у неадекватним условима домаћинствима са превише чланова и сл. Добро вођена стамбена политика и осмишљен развој постојећих и нових стамбених структура, даје свој допринос изградњи здравог и просперитетног друштва, као и очувању простора. Анализа квантитативних и квалитативних показатеља који дефинишу достигнуте стандарде на подручју општине Лебане, указују на диспропорцију када су у питању заступљеност станова са једне, а са друге стране квалитет, структура и опремљеност стамбеног фонда. Број станова у односу на садашњи и планирани број домаћинстава довољан је за испуњење основног критеријума 1 дом./1 стан посматрано глобално на нивоу општине.

Међутим, с обзиром на неравномерност у насељавању појединих делова подручја, потребе за новим стамбеним фондом јавиће се најпре у општинском центру за које се очекује изванредан демографски раст (11500 ст.). Такође, ова ситуација се може очекивати и у појединим насељима у источном делу подручја, пре свега у Бошњацу, где се очекује већи притисак насељавања услед повољнијих услова живота и рада, развоја јавних сервиса и предвиђених привредних активности на подручју. Имајући у виду да атари ових насеља обухватају најквалитетније пољопривредно земљиште, потребно је ограничити и пажљиво планирати развој нових стамбених зона, како не би дошло до нерационалног заузимања и деградације највреднијег природног и привредног ресурса на подручју општине.

У већини других насеља, у складу са пројекцијом броја становника, бројем и величином домаћинстава јавиће се стамбени вишкови.

Међутим, релативно низак стандард квалитета становања и неадекватна структура станова са једне, и планирани развој осталих функција на подручју, пре свега туризма, са друге стране, указују да ће стамбена изградња и у планском периоду бити неминовна.

У том смислу, концепт просторног развоја становања предвиђа:

1. *Унапређење и развој постојећих типова становања* - у оквиру изграђене стамбене структуре свих типова, предвиђа се унапређење постојећег стамбеног фонда кроз: унапређење регулационих и грађевинских услова у циљу обезбеђења потреба за новим стамбеним простором; функционалну опслуженост допунским и пратећим садржајима; санацију ревитализацију и ремоделацију непланских структура; опремање потребном инфраструктуром; преобликовање физичке структуре ради успостављања усклађености са окружењем, и сл.

2. *Интегрисање функције становања са стратешки опредељеним функцијама на подручју* подразумева увођење нових видова становања (становање у функцији туризма, пансионски смештај, станови за социјално угрожене категорије становништва, и сл.);

3. *Оживљавање традиционалних облика становања* на руралном подручју један је од важнијих упоришта планираног концепта развоја становања и у сагласности са планираним туристичким развојем подручја. Предвиђена туристичка места и пунктови ослањају се на смештајне капацитете у већ изграђеном сеоском стамбеном ткиву, са могућношћу активирања локалних домаћинстава за пружање услуга сеоског етно и еко туризма. Овакав концепт додатно афирмише и планирани интегрални рурални развој и обнову руралног подручја.

У складу са основним поставкама, предлаже се просторна дистрибуција становања на подручју општине Лебане заснована на следећој типологији:

вишепородично становање - заступљено у градском насељу, а може се јавити и у насељима са већим густинама становања (ЦЗН Бошњаце). Овакав вид становања може обезбедити рационалније коришћење грађевинског земљишта у оквирима постојећих грађевинских реона, погушћавањем изнутра (тотална реконструкција, доградња, надградња, према условима, дефинисаним одговарајућим урбанистичким плановима).

мешовито становање, које у оквиру истог објекта (породичног или вишепородичног) или домаћинства садржи становање и неку од могућих делатности, које не угрожавају основну функцију становања и животну средину у том објекту или околини (пословање, услуге, трговина, јавне намене-дечје установе, култура, забава, трговина, угоститељство, смештајни капацитети, спорт и рекреација). Овај тип становања пожељно је развијати у свим нивоима центара, као и у сеоским насељима. Газдинства (пољопривредна, занатско-услужна, продукциона, пословна) су специфичан вид мешовитог становања који је такође пожељно развијати на сеоском подручју.

породично становање, заступљено у свим насељима општине и чији се развој даље предвиђа на основу услова из одговарајућих урбанистичких планова. У сеоском подручју треба сачувати вредне аутентичне стамбене објекте са карактеристикама народне архитектуре јабланичког краја и градити нове према посебно дефинисаним условима. И породични стамбени објекти се могу укључити у туристичку понуду уређивањем постојећих или изградњом нових објеката за смештај гостију (сеоски туризам), у оквирима постојећих окућница. Изградњу стамбених објеката могућа је само у оквиру грађевинских подручја насеља.

викенд становање, са кућама за одмор и туристичко угоститељским капацитетима. Развој мањих зона викенд становања на подручју предвиђа се у оквиру планираних туристичких места Клајић и Слишане и треба га користити као део туристичке смештајне понуде. Изградњу нових викенд насеља треба планирати обазриво, у складу са условима из ППППН „Кључ“, условима заштите природе ПИО Радан и новом урбанистичком документацијом.

становање у функцији туризма - смештајни и излетнички туристички капацитети, као специфичан тип привременог боравка на територији општине и један од основних предуслова за развој свих видова туристичке смештајне понуде (куће за одмор и рекреацију, одмаралишта („школе у природи“), пансион, собе за издавање, кампови – бунгалови, хотели, мотели, шумарске, планинарске и ловачке куће, етно-еко насеља, истраживачке станице и сл.)

Становање у функцији туризма у оквиру планираних туристичких зона и пунктова

У новопланираној туристичкој зони „Кључ“, концептом се предвиђа коришћење постојећих капацитета стамбене структуре уз минимално погушћавање, тамо где режими заштите водоакумулације то дозвољавају. Изван зона санитарне заштите, у близини будуће акумулације, планирају се специфични облици становања: *рибарски камп и мање зоне кућа за одмор*.

Туристичко место Слишане такође се ослања на постојеће капацитете стамбене структуре при планирању смештајних капацитета и пратеће инфраструктуре, с обзиром на значајне расположиве, али неискоришћене капацитете. У циљу грађења препознатљивог амбијента туристичког места, највећу улогу имаће пажљива и осмишљена обнова постојеће стамбене структуре, уз заокружење туристичке смештајне понуде кроз развој мање зоне *кућа за одмор* или *етно-еко насеља*, која ће представљати једну од комплементарних функција у укупном развоју ширег туристичког подручја Радана. Обнова сеоских насеља у овом делу општине Лебане у складу је и са планираним режимима заштите природе у оквиру ПИО Радан.

У оквиру планираног комплекса „Нови Царичин град“, у непосредној близини археолошког локалитета, предвиђена је и изградња *хотела*.

У свим сеоским насељима у околини „Царичиног града“, као највећег туристичког атрактера на подручју, али и у осталим деловима општине, пожељно је у оквиру

постојећих сеоских домаћинстава развијати смештајне капацитете у функцији развоја сеоског туризма. Да је тако нешто права развојна шанса, потврђује за сада усамљени пример обнове и уређења сеоског домаћинства у виду *етно-арт центра* у с.Штулац. За употпуњавање ове врсте смештајних капацитета, од изузетне је важности пажљив одабир допунских и пратећих функција (занатске радионице, угоститељски садржаји – етно ресторани, осмишљен развој специфични рекреативних програма и сл.).

У општинском центру такође су планирани додатни смештајни капацитети у функцији туризма.

социјално категорисани облици становања – (станови за трајно расељене, за лица са посебним потребама, „сигурне куће“, ученички домови, и др.). Проширење типологије овим видовима становања у складу је са једним од основних опредељења овог Концепта, који подразумева побољшање квалитета животних услова свих категорија корисника на простору општине. Станови за овакве и сличне потребе се, према потреби и на основу посебног програма могу се реализовати у зонама становања средњих густина.

2.2.3. Развој јавних служби

Концепт развоја јавних служби на подручју општине Лебане заснива се на принципима одрживог социјалног развоја, уз максимално ослањање на локалне специфичности, потребе, могућности и ограничења, уз умањивање разлика између центра општине и рубних подручја и омогућавање укључења приватне иницијативе за подизање квалитета услуга.

Просторни аспект интегрисане планске одлуке и политику развоја у простору кроз четири групе информација: природни чиниоци, мрежа насеља, мрежа саобраћајница и постојећа мрежа објеката јавних служби. Постојећи капацитети и мрежа појединих видова јавних служби су наслеђе, које треба сачувати и резервисати за потребе јавних служби у будућности, иако данас део њихових капацитета није непоходан, према тренутним демографским трендовима.

Ослањајући се на потенцијале мреже насеља, концепцијски се разликује приступ везан за основне величинске групације насеља општине Лебане. Насеља већа од 1000 становника имају демографску величину потребну за организацију примарних сервиса јавних служби, па ће се у њима организовати комплетни садржаји одговарајућег ранга.

Значајно учешће имају насеља од 500-1000 становника и до 500 становника који немају довољну демографску величину за организацију свих примарних сервиса јавних служби. За њих се предвиђа примена модела колективне опслужености малих насеља (међусобног функционалног ослањања просторно блиских насеља) без концентрације услуга у једном насељу, а са циљем подржавања опстанка и подизања квалитета живљења ове категорије насеља. Примена оваквог концепта подразумева прилагођене модалитете организације јавних служби, њихову ефикасност и доступност и поштовање специфичних обележја појединих насеља, без значајног повећања финансијских средстава.

Дечја заштита

За унапређење квалитета и доступности дечје заштите на подручју општине Лебане, поред реконструкције и доградње постојеће комбиноване дечје установе „Дечја радост“ у Лебану (узраст од 0-3 и 3-7 година), планира се изградња још једног објекта комбиноване предшколске установе у Лебану (капацитета 170 деце) и Бошњацу. У свим планираним насељским центрима потребно је обезбедити функционисање издвојених одељења предшколских установа, али и у свим другим насељима где се за то укаже потреба.

Ради обезбеђења веће доступности и могућности за равноправније коришћење услуга предшколског васпитања и образовања за обухват од најмање 20% деце узраста до 6 година, предлаже се увођење специјализованих програма и мобилних екипа дечјих вртића (из општинског центра) за мање доступна насеља. Такође, потребно је развијати посебне програме за децу са посебним потребама и специфичне програме за ромску децу. За ове сврхе користиће се постојећи или наменски изграђени вишефункционални јавни или приватни објекти.

Организовање обавезног припремног предшколског програма за децу од 6-7 година обезбедиће се проширењем мреже постојећих предшколских група новим гупама при свим матичним и подручним осморазредним школама и појединим четвороразредним школама у насељима у којима се исказе потреба за њиховим формирањем, ради постизања обухвата од 100% континента деце тог узраста.

Неопходно је организовање специјализованог превоза за сву децу која живе на удаљењу већем од 1,5 km од предшколске васпитне групе, као и за сву децу са посебним потребама, а који би истовремено опслуживао децу предшколског узраста и ученике основних школа.

Пожељно је, уколико постоји интерес, подржати укључивање приватног сектора у пружање услуга дечје заштите.

Основно образовање

Плански концепт развоја мреже објеката основног образовања у почетној фази планског периода подразумева задржавање постојеће мреже школских објеката са вишенаменским коришћењем, пре свега у домену дечје заштите и организовања припремних одељења за узраст од 6-7 година, али и програма културе, курсева информатике, продуженог боравка и других посебних програма. Предуслов за задржавање осморазредних и четвороразредних школа је повећање квалитета доступности. Организовање специјализованог превоза неопходно је за ученике који живе на удаљености већој од 4 km од школе и за све ученике са посебним потребама.

У будућности, евентуална рационализација мреже издвојених четвороразредних одељења засниваће се на демографским променама, доступности, квалитету и опремљености објеката, и процени могућности за побољшање квалитета наставног процеса, уз активну партиципацију родитеља и ученика у доношењу одлука.

У свим постојећим и планираним насељским центрима (ЦЗН, ЛЦ) извршити потребне адаптације, реконструкције и инфраструктурно опремање школских објеката и унапредити ниво одвијања наставе кроз опремање савременим наставним средствима и адекватним уређењем школских дворишта (изградња/осавремењавање спортско-рекреативних терена, дечјих игралишта, уређење зеленила, итд.)

У примарним сеоским насељима је неопходно одржавање и унапређивање објеката и дворишта, уз могуће реконструкције, адаптације или доградње, у складу са очекиваним бројем ученика.

Школске објекте који нису у функцији као и друге адекватне објекте у оквиру школских комплекса могуће је реконструисати и ревитализовати у циљу активирања објеката за одвијање специфичног облика наставе „школа у природи“ (Клајић, Слишане, Липовица, Штулац), што је комплементарно планираном развоју туристичких и рекреативних садржаја у овим насељима.

Такође, планира се увођење посебних образовних програма прилагођених деци са посебним потребама, специфичних програма усклађених са потребама Рома и факултативних програма и активности за мултикултурно образовање.

Средње образовање

Концептом се предвиђа јачање и осамостаљивање постојећих средњих школа уз побољшање квалитета и просторних капацитета објеката (адаптација, реконструкција) и квалитета и разноврсности наставе. Евентуално, отварање нових подразумева усклађивање образовних профила са структуром и потребама привреде на регионалном и локалном нивоу, као и тражење нових начина финансирања и повезивања са привредом. Један од могућих модела система финансирања средњег образовања јесте комбиновани модел постојећег система финансирања и развоја проширених делатности (комерцијалних програма и пројеката сарадње са привредом).

Развој стручног образовања подразумева модернизовање опреме и наставних средстава и опремање школа потребним садржајима, као што су специјалне наставне просторије, школске радионице, библиотеке и интернет учионице, трпезарије и ресторани, спортски терени и остале пратеће услуге.

Здравствена заштита

Да би примарна и секундарна здравствена заштита могла да функционише у складу са планираном мрежом насеља и потребама гравитирајућег становништва, потребно је обезбедити подизање квалитета услуга, објеката (обновом постојећих и евентуално изградњом нових) и доступности (обезбеђење теренских и санитетских возила). Планска интервенција у домену развоја ових служби свакако не може без подршке развоја путне мреже ради обезбеђивања комфорнијег путовања са сврхом доласка у здравствену установу или функционисања специфичних облика здравствене заштите на подручју (мобилне здравствене службе).

У оквиру Дома здравља у Лебану, поред подизања квалитета функционисања постојећих и увођења нових служби, планира се изградња и опремање одељења стационарног типа и то: одељење интерне медицине (15 постеља) и породилишта (15 постеља).

У центрима заједнице насеља, поред здравствене станице у Бошњацу, потребно је омогућити прерастање постојеће амбуланте у здравствену станицу у Прекопчелици и Клајићу. Такође, планира се отварање здравствених амбуланти у насељима Шумане, Шилово и Голи Рид.

У осталим сеоским насељима организовати мобилну здравствену службу једанпут или два пута недељно, а у насељима са туристичким потенцијалима и смештајним капацитетима повремену сезонску здравствену службу, са просторијама у оквиру смештајних капацитета.

Такође, кроз рад мобилних тимова, пожељано је организовати интегрисано пружање здравствене и социјалне заштите, као и пружање квалитетне хитне медицинске помоћи.

Подизање квалитета функционисања и доступности здравствених сервиса потребно је подржати афирмацијом развоја приватне медицинске праксе и укључивањем невладиног сектора у систем здравствене заштите, уз субвенционирање и подстицање програма промоције здравља, превенције и примарне здравствене заштите на руралном подручју, за осетљиве (жене, деца и млади), сиромашне и угрожене групе корисника.

Социјална заштита

Плански концепт развоја социјалне заштите заснива се на доступности ових услуга становницима целокупног подручја општине, у првом реду најосетљивијим циљним групама - деци без родитељског старања и старим лицима.

Делатност социјалне заштите функционише преко Центра за социјални рад у Лебану. Услуге Центра потребно је даље унапређивати у складу са потребама и могућностима општине, проширењем капацитета за нове садржаје и програме рада, унапређењем квалитета постојећих и увођењем нових услуга, као и развојем алтернативних и иновативних програма социјалне заштите.

Поред тога, за унапређење стандарда услуга социјалне заштите (у складу са демографском пројекцијом, стањем у друштву, могућностима и планираним размештајем ових објеката на нивоу региона и републике) потребно је формирање саветовалишта за брак и породицу у оквиру центра за социјални рад у Лебану, дома за пензионере и стара лица у неком од ЦЗН (Бошњаце), организовање капацитета за дневни боравак (деце са сметњама у развоју, деце са посебним потребама, старих), саветовалишта, радионице, клубове, исхрану, проширивање обима и структуре услуге помоћ у кући и теренски обилазак старачких домаћинстава.

Потребе за различитим облицима заштите старих лица, нарочито у сеоским насељима, повећаваће се са повећањем удела старачких (самачких и двочланих) домаћинстава. У том смислу неопходно је међусобно повезивање и заједнички мултидисциплинарни рад институција примарне здравствене заштите (дом здравља) и институција социјалне заштите (центар за социјални рад) ради задовољавања потреба за различитим облицима заштите старих. Такође, могуће је организовање разних услуга у оквиру месних заједница за остарела лица која живе у самачким домаћинствима, пружање помоћи старима од стране младих, заједнички живот сиромашне породице или пара, незапослених, са остарелом особом која има кућу и земљу.

Изградња стамбених јединица социјалне заштите (социјално становање у заштићеним условима), се, према потреби и на основу посебног програма, може реализовати у зонама

становања, првенствено у градском насељу, али и у другим насељима на подручју општине.

Култура

Концепт развоја заснива се на јачању улоге сектора културе и информисања (уз одговарајућу просторну и организациону подршку и увођење тржишних односа, повећање понуде, приватну иницијативу, итд.), са циљем јачања централитета и атрактивности пре свега градског насеља Лебане. У том смислу, планира се реконструкција Дома културе у Лебану и проширење објекта за потребе одржавања изложби (галеријског простора), употпуњавање културних садржаја и адекватна промоција програма културе. Такође, предвиђа се изградња летње позорнице у Лебану.

Све постојеће домове културе у свим насељима где постоје, треба задржати, извршити потребне адаптације и ревитализацију активности из области културе, науке и туризма, нарочито у насељима где се предвиђа интензивнији туристички развој као што су насеља Слишане и Клајић. У Бошњацу је такође пожељно изградити дом културе са мањом библиотеком и универзалном двораном за различите видове активности.

Нови културни садржаји предвиђени су и у склопу новопланираног туристичког комплекса «Нови Царичин град», у непосредној близини археолошког локалитета.

Полазећи од изразите неравномерности размештаја објеката културе на подручју Општине, могуће је организовати рад мобилних екипа јавних установа у Лебану (дома културе, библиотеке, и др.) које би периодично пружале услуге у вишефункционалним објектима у центрима у мрежи насеља на руралном подручју општине.

Локална самоуправа треба да обезбеди подршку јавног и приватног сектора програмима локалних културних друштава и група и њиховом укључивању у еко и етно туристичку понуду подручја.

Управа и администрација

Објекат Скупштине општине Лебане задовољава потребе локалне управе. Унапређење рада односи се на побољшање квалитета пружања услуга грађанима, развоју информационе мреже и е-управе. Постојећих 5 месних канцеларија у насељима Лебане, Бошњаце, Клајић, Слишане и Прекопчелица треба реорганизовати у складу са улогом насеља у планираној мрежи насеља. Планира се задржавање месних канцеларија у планираним центрима заједнице насеља и локалним центрима и отварање МК у локалном центру Бувце, а објекте месних канцеларија који нису у функцији адаптирати за недостајуће потребе јавних служби, у складу са потребама сваког насеља. Све објекте МК потребно је технички и инфраструктурно опремити и повезати савременим телекомуникационим и информационим технологијама.

Спорт и рекреација

Концепт развоја спорта и рекреације заснива се на унапређењу постојећих и развоју нових рекреативних простора. Планске интервенције у градском насељу Лебане односе се на реконструкцију постојећег спортско-рекреативног центра и изградњу новог, изградњу затвореног базена, уређење и опремање дечјих игралишта и јавних спортско-рекреативних простора, шетних и бициклистичких стаза, итд.

Мрежа објеката спорта и рекреације у сеоским насељима планира се у складу са бројем становника, структуром насеља, тј. рангом центра, постојањем основне школе, туристичком атрактивношћу и доступношћу рекреативних простора у околним насељима, али је пожељна и могућа у свим оним насељима где се јави потреба и иницијатива. Предвиђа се: реконструкција, изградња и опремање школских и јавних објеката физичке културе (фискултурне сале, отворени терени за мале спортове); уређивање и опремање простора за игру деце у свим центрима насеља преко 500 становника; уређивање простора за културно-забавно рекреативне догађаје и манифестације; обезбеђивање затворених простора намењених рекреацији и слободном времену како би се омогућило целогодишње окупљање и рекреирање становника (могућност вишенаменског коришћења постојећих објеката домова културе, месних канцеларија, фискултурних дворана, и сл.).

Табела 3.2.2.3. Дистрибуција постојећих и планираних садржаја јавних служби

Делатност	Постојеће стање		Планирано		Ниво активн.
	Објекти	Насеље	Објекти	Насеље	
ОСНОВНО ОБРАЗОВАЊЕ	Матична осморазредна	Лебане+ђ.кух. Лебане+ђ.кух. Бошњаце+ђ.кух.	Унапређење и опремање пост.обј.	Лебане, Бошњаце	општинс.
	Подручна (8.разредна)	Бувце, Клајић+ђ.кух,	Унапређење пост.обј. Одељ. за предшк. узраст, ђачке кухиње	Клајић, Бувце+ђ.кух,	општинс. насељски
	Издв.одељење (4. р.)	Бачевина, В.Војловце, Гегља, Голи Рид, Горње Врановце, Гргуровце, Коњино, Кривача, Липовица, Лугаре, Нова Топола, Ново Село, Пертате, Поповце, Прекопчелица, Свињарица, Слишане, Цекавица, Шилово, Штулац, Шумане	Реконструкција и опремање постојећих објеката, Ђачке кухиње, одељ. за предшколски узраст где год је потребно и могуће	Сва насеља у којима су активна издв. одељења	насељски
СРЕД. ОБР.	Гимназија Техничка школа	Лебане	Унапређење, реконструк.постојећ. објекта гимназије; могућа изградња новог објекта техничке школе	Лебане	Општинс. суб.регион.
		Лебане	Доградња пост.д.уст.	Лебане	општинс.
ДЕЧЈА ЗАШТИТА	Дечја установа	-	Комб. дечја установа са смештајем деце свих узраста	Лебане, Бошњаце	општинс. ЦЗН
	Одељење за предшк. узраст	Лебане, Бошњаце, Шумане, Цекавица, Поповце	Одељење за предшк. узраст у школи	Прекопчелица, Клајић, Бувце, Гргуровце, Шилово, Коњино, Пертате, Лугаре, В.Војловце, Тогочевце, Голи Рид, Слишане, Шилово, Штулац	ЛЦ насељски
СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	Цен.соц.рад	Лебане	Унапређ.пост.служби	Лебане	општинс.
	Дом за пенз. и стара лица	-	Нов објекат	Бошњаце	суб.регион.
ЗДРАВСТВО	Дом здравља	Лебане	Унапређење Од.стационар. типа	Лебане	општинс.
	Здравствена станица	Бошњаце	унапређење	Бошњаце	ЦЗН
		-	Здравствена станица	Прекопчелица, Клајић	ЦЗН
	Амбуланте	Прекопчелица, Клајић, Слишане, Поповце, Бувце	Амб. са привр. служ.	Голи Рид, Шумане, Шилово	локални
	-	-	Моб.здравств. служба Посебна здр. служба	Сва остала насеља Сва нас. са тур. пот.	специфич.
КУЛТУРА	Дом културе, библиотека	Лебане	Реконструк и унапређ. садржаја, галерија, отворена сцена	Лебане	општ.спец.
	Дом културе	Бувце, Бошњаце, Голи Рид, Д. Врановце, Жеделово, Клајић, Лугаре, Пертате, Секицол, Слишане, Тогочевце, Шилово	Реконструкција, ревитализација, увођење разноврсних активности из области културе, науке и туризма	Сва насеља у којима постоје домови културе; Бошњаце (изградња новог објекта)	ЦЗН ЛЦ примарна сеоска насеља
АДМИНИСТРАЦИЈА И УПРАВА	Скупш.опш. Пор.управа, Катастар	Лебане	Унапређење пост. објеката и служби	Лебане	општинс.
	Месна канцеларија	Лебане, Прекопчелица, Бошњаце, Клајић, Слишане	Постојеће МК реконстр. и опремити Нов објекат МК	Прекопч., Бошњаце, Клајић, Слишане Бувце	ЦЗН ЛЦ
СПОРТ И РЕКРЕАЦИЈА	Спортски центар	Лебане	Комплетирање постој., изградња спортске хале	Лебане	општ.спец.
	Фудбалски терен	Лебане, Бошњаце, Пертате, Ђеновац	Ревитализација и опремање постојећих терена у свим насељима где постоје Изградња новог	Посебно опремање у центру општине, ЦЗН, ЛЦ, природним и културним добрима Цекавица-М.Војловце	општинс. ЦЗС ЛЦ сеоска нас.
	Тер. за мале спортове	Лебане, В.Војловце, Клајић, Лугаре, Прекопчелица, Ђеновац, Цекавица, Шилово,	Даље унапређивање постојећих и изградња нових у свим насељима	У свим насељима, посебно у центру општине, ЦЗН и ЛЦ, као и у зонама природних и култ. добара	општински, локални

Верски објекти

Верски објекти нису део јавних служби, али имају јавну намену. Заступљени су у већем броју насеља и део су културне баштине, имају културни, историјски и амбијентални значај, па их треба редовно одржавати. Могуће је њихово обнављање или доградња, али искључиво према условима надлежног Завода за заштиту споменика културе Ниш. Могућа је изградња нових верских објеката у насељима која их немају, на иницијативу и уз подршку локалног становништва и под условима надлежног Завода.

2.2.3.1. Комунални објекти

Уређени комунални објекти су основ здравог живота у насељима: гробља, зелене пијаце, ватрогасне и ветеринарске станице, гробља за угинуле животиње, депоније и сви објекти комуналне инфраструктуре (ТС високог и ниског напона, изворишта водоснабдевања, фабрике за прераду воде, постројења за пречишћавање отпадних вода, депоније). Пошто многи од ових објеката, на територији општине Лебане не постоје, потребно је створити плански основ за њихову реализацију.

Табела 2.2.3.1. Комунални објекти

Ниво нас. у мрежи нас.	Насеље	Гробље	Зелена пијаца	Сточна пијаца	Ветер. станица	Ватрог. станица	Гробље за уг.жив.	Депонија смећа
ЦЕНТАР ОПШ.	ЛЕБАНЕ	+	+	+	+	+	-	-
ЦЕНТРИ ЗАЈЕДНИЦЕ НАСЕЉА	БОШЊАЦЕ	+	нов обј.	План.	+	-	-	-
	КЛАЈИЋ	+	нов обј.	-	-	-	-	-
	ПРЕКОПЧЕЛ.	+	нов обј.	-	план	-	-	-
ЛОКАЛНИ ЦЕНТРИ	БУВЦЕ	+	-	-	-	-	-	-
	ПОПОВЦЕ	+	-	-	-	-	-	-
	СЛИШАНЕ	+	нов обј.	-	-	-	-	-
ПРИМАРНА СЕОСКА НАСЕЉА	БАЧЕВИНА	+	-	-	-	-	у атару једног од примарних сеоских насеља	-
	В.ВОЈЛОВЦЕ	+	-	-	-	-		-
	ГЕГЉА	+	-	-	-	-		-
	ГОЛИ РИД	+	-	-	-	-		-
	Г.ВРАНОВЦЕ	+	-	-	-	-		-
	ГРГУРОВЦЕ	+	-	-	-	-		-
	Д.ВРАНОВЦЕ	+	-	-	-	-		-
	ДРВОДЕЉ	+	-	-	-	-		-
	ЖДЕГЛОВО	+	-	-	-	-		-
	КОЊИНО	+	-	-	-	-		-
	КРИВАЧА	+	-	-	-	-		-
	ЛАЛИНОВАЦ	+	-	-	-	-		-
	ЛИПОВИЦА	+	-	-	-	-		-
	ЛУГАРЕ	+	-	-	-	-		-
	М.ВОЈЛОВЦЕ	+	-	-	-	-		-
	НОВА ТОПОЛА	+	-	-	-	-		-
	НОВО СЕЛО	+	-	-	-	-		-
	ПЕРТАТЕ	+	-	-	-	-		-
	ПЕТРОВАЦ	+	-	-	-	-		-
	ПОПОВЦЕ	+	-	-	-	-		-
	ПОРОШТИЦА	+	-	-	-	-		-
	РАДЕВЦЕ	+	-	-	-	-		-
	РАДИНОВАЦ	+	-	-	-	-		-
	РАФУНА	+	-	-	-	-		-
	СВИЊАРИЦА	+	-	-	-	-		-
	СЕКИЦОЛ	+	-	-	-	-		-
	СЛИШАНЕ	+	-	-	-	-		-
	ТОГОЧЕВЦЕ	+	-	-	-	-		-
	ЋЕНОВАЦ	+	-	-	-	-		-
	ЦЕКАВИЦА	+	-	-	-	-		-
ШАРЦЕ	+	-	-	-	-	-		
ШИЛОВО	+	-	-	-	-	-		
ШТУЛАЦ	+	-	-	-	-	-		
ШУМАНЕ	+	-	-	-	-	-		

Напомена: + = постојећи обј. који се задржава; - = не постоји и не планира се; текстуални приказ= планирано;

Гробља – постојећа гробља по површини задовољавају потребе у свим насељима, осим у Лебану где се планира се проширење постојећег гробља за око 1,0ха, што је прва фаза реализације новог гробља. У другој фази се планира формирање новог гробља ван захвата ПГР-а, уз магистрални пут ка Царичином граду, на површини од 1,5ха. За сва гробља треба планирати опремање потребном комуналном инфраструктуром, обезбедити простор за пратеће обавезне садржаје, уређивање зона заштитног зеленила и зеленила у оквиру комплекса. Такође треба сачувати околне слободне просторе за могућа проширења.

Зелене пијаце – На основу капацитета, квалитета објеката и потреба насеља, зелена пијаца у Лебану се задржава на постојећој локацији, уз даље уређење и одржавање према еколошко - санитарним условима и законским прописима. Потребно је обезбедити алтернативну локацију у граду за продају сезонског воћа и поврћа из возила. За унапређење мреже насеља потребно је обезбедити локације за нове зелене пијаце у ЦЗН и у ЛЦ Слишане, уз њихово опремање у складу са наменом. Према потребама становништва, могуће је формирање зелених пијаца и у неком од примарних сеоских насеља.

Робна пијаца – Робна пијаца заузима површину од око 0,15ха. На основу капацитета, потреба насеља, постојећа локација се задржава, уз неопходно уређење објекта и садржаја као и одржавање према еколошко - санитарним стандардима и Законским прописима.

Сточне пијаце – на територији општине постоји у Лебану. Капацитет је на одговарајућем нивоу. Неопходно је одржавање ове локације усклађено са Законом прописаним условима. Пошто брдско-планински део територије општине има потенцијале за унапређење сточарства, као једног од носилаца развоја општине, потребно је обезбедити нову локацију за сточну пијацу у Бошњацу. Она не сме да буде у центру насеља, већ на његовом ободу, ни близу природних и културних добара, са обезбеђеним саобраћајним приступом из свих насеља, пратећом опремом и комуналном инфраструктуром.

Ветеринарске станице – опремљеност ветеринарским станицама није у складу са развојем сточарства. Оне у Лебану и Бошњацу неће бити довољне за планирани развој. Планом треба обезбедити локацију за још једну ветеринарску станицу у Прекопчелици. Ове ветеринарске станице организоваће амбулантне или теренске активности у осталим насељима.

Ватрогасни дом – постоји у Лебану и планира се његово задржавање.

Гробља за угинуле животиње – су неопходна у садашњим условима, поготову за територије са интензивним сточарством. На територији општине не постоје. Угинула стока се вероватно односи у најближу кафилерију. За ову општину потребно је у атару једног од примарних сеоских насеља, ван грађевинског подручја, уз неки од локалних путева, на оцедитом земљишту и удаљену од водотокова, припремити локацију за ово гробље. На локалној управи и грађанима је да донесу одлуку, прво о потреби, а затим и о избору локације. На овом гробљу, угинуле животиње се морају сахрањивати под контролом и уз све мере заштите околине и самог гробља.

Депоније смећа – на подручју општине Лебане идентификована су повремена, неконтролисана сметлишта и депоније, која угрожавају стање животне средине и здравље људи. На основу препорука из Националне стратегије управљања отпадом, општина Лебане припада подручју регионалне депоније у Лесковцу. Потребно је изградити трансфер станицу за општину Лебане или заједничку трансфер станицу за општине Бојник и Лебане, на територији општине Бојник.

Управљање отпадом мора бити засновано на начелу избора најоптималније опције по животну средину и избору концепта којим се обезбеђује најмањи ризик по здравље људи и стање животне средине на подручју Просторног плана општине Лебане, контролом и мерама за спречавање:

- загађивања површинских и подземних вода, ваздуха и земљишта,
- опасности по биљни и животињски свет (биодиверзитет),
- негативних утицаја на предеоне и пејзажне вредности подручја,

- опасности од настајања удеса,
- појаве буке и непријатних мириса,
- угрожавања живота и здравља становништва;

План управљања отпадом представља усвојени концепт који обезбеђује превенцију настајања отпада, пре свега усвајањем чистијих технологија и рационалним коришћењем природних ресурса, евакуације отпада у циљу спречавања деградације животне средине, предеоних и пејзажних вредности простора и здравља становника, неповољних утицаја на микроклиматске и еколошке услове подручја плана.

- Комунални отпад је отпад из домаћинства (кућни отпад) и други отпад који је по природи или саставу сличан комуналном отпаду. Стандард за сакупљање комуналног отпада је суд - контејнер, запремине 1100l, габарита 1,37x1,45x1,45m. Апроксимативно, један контејнер се поставља на 800m² корисне површине (1000m² бруто површине за стационарну намену). Подручје Плана мора бити опремљено довољним бројем контејнера за сакупљање комуналног отпада. Пражњење контејнера и евакуација отпада ће бити поверена надлежном комуналном предузећу, према утврђеној динамици.
- Комерцијални отпад је отпад који настаје у предузећима, установама и институцијама које се баве трговином, услугама, канцеларијским пословима, спортом, рекреацијом и забавом мора се сакупљати и може се уступати заинтересованим лицима и предузећима на даљи третман, уз обавезну евиденцију према одредбама Правилника о условима и начину разврставања, паковања и чувања секундарних сировина ("Сл. гласник РС" бр. 55/01).
- Индустијски отпад је отпад који настаје из било које индустрије или са локације на којој се налази индустрија. Управљање индустријским отпадом вршиће се у складу са Законом о управљању отпадом ("Сл. гласник РС" бр. 36/09), Правилником о условима и начину разврставања, паковања и чувања секундарних сировина ("Сл. гласник РС" бр. 55/01), Правилником о начину поступања са отпацама који имају својство опасних материја ("Сл. гласник РС" бр. 12/95) и осталој важећој законској регулативи и подзаконским актима.
- Опасан отпад (из постројења и технолошких процеса, складиштења, транспорта, у акциденту) подлеже управљању и поступању у складу са одредбама Закона о управљању отпадом („Сл. гласник РС” бр. 36/09), Правилника о начину поступања са отпацама који имају својство опасних материја („Сл. гласник РС” бр. 12/95). Евакуацију ове врсте отпада може да врши искључиво организација која поседује сертификат за обављање те врсте делатности уз обавезну евиденцију о количини и врсти отпада.

Сагласно Закону о управљању отпадом ("Сл. гласник РС" бр. 36/09) и Стратегији управљања отпадом за период од 2010-2019 године („Сл. гласник РС" бр. 29/2010), општина Лебане је у обавези да донесе Локални план управљања отпадом, обезбеђује услове и стара се о његовом спровођењу. Стратегијом управљања отпадом, дефинисана је мрежа регионалних центара за управљање комуналним отпадом, по којој општина Лебане припада Центру за управљање отпадом Лесковац, заједно са општинама Бојник, Медвеђа, Власотинце, Црна Трава. Овај центар обухвата 234.018 становника и 55.889t/год отпада.

Основна концепција Плана управљања отпадом за подручје општине обухвата мере којима се уређује, обезбеђује, организује и спроводи управљање комуналним, инертним и неопасним отпадом. Општина Лебане је у обавези да, својим актом, одреди органе и службе надлежне за доношење и спровођење Плана управљања отпадом, у складу са важећом законском регулативом:

- Законом о управљању отпадом ("Сл. гласник РС" бр. 36/09);
- Законом о амбалажи и амбалажном отпаду ("Сл. гласник РС" бр. 36/09);
- Правилником о условима и начину разврставања, паковања и чувања секундарних сировина ("Сл. гласник РС" бр. 55/01);
- Правилником о начину поступања са отпацама који имају својство опасних материја ("Сл. гласник РС" бр. 12/95);

Критеријуми управљања отпадом

Управљање отпадом као делатност од општег интереса на територији општине Лебане мора бити организовано на начин којим се:

- не угрожава животна средина и здравље људи и отклања опасност од сваког његовог штетног дејства у простору;
- обезбеђује доношење и имплементација Плана управљања отпадом за територију општине, организационо и просторно;
- обезбеђује поштовање принципа регионализације (реализација регионалне санитарне депоније комуналног отпада и формирање трансфер станице);
- обезбеђује превенција настајања отпада, примарна селекција отпада, рециклажа и поновно коришћење секундарних сировина из отпада;
- дефинишу правила и принципи третмана и одлагања индустријског опасног и неопасног отпада;
- врши обавезно санирање постојећих неуређених и неконтролисаних одлагалишта и расутих сметлишта комуналног и осталог отпада;
- заустављају негативни трендови и праксе у циљу унапређивања животне средине, квалитета становања и рада, односно квалитета живљења;
- формира служба за мониторинг и заштиту животне средине, са посебним акцентом на управљање отпадом;
- обезбеђује стално развијање свести о управљању отпадом.

2.3. РАЗВОЈ ПРИВРЕДНИХ ДЕЛАТНОСТИ

2.3.1. Развој пољопривреде, шумарства и водопривреде

2.3.1.1. Пољопривреда

Развој пољопривреде ширег региона опредељује и концепт даљег развоја овог сектора у општини Лебане, тако да су основе будуће пољопривреде на овом подручју:

1. *прилагођавање тржишној економији* – држава неће више директно управљати пољопривредним сектором, већ ће имати регулаторну улогу, а пољопривредни субјекти треба да сагледају своје интересе, газдинство и тржиште;

2. *интеграције* – подразумевају задовољење три економска критеријума која се односе и на пољопривреду: стварање и функционисање тржишне економије која ће бити способна да се интегрише у тржишне економије осталих земаља чланица; способност да се издржи конкуренција слободног тржишта; прилагођавање целом сету ЕУ правила и пракси;

3. *реструктурирање и модернизација целог пољопривредног сектора* – што подразумева: технолошки развој механизације; повећање продуктивности пољопривредне производње по хектару; повећање продуктивности у непољопривредном сектору.

Пољопривредни произвођачи имаће три могућа избора:

Прво, наставити пољопривредне активности на традиционалан начин, а приходе домаћинства допуњавати и другим зарадама. Ова могућност је честа и расте у заједници европских пољопривредника, а непосредно је у вези са одговарајућим руралним развојем подручја.

Друго, интензивирати производњу и прилагодити захтевима тржишта за скупљим производима (воће, поврће и сл.), и зарађивати више са исте површине.

Треће, повећати земљишну површину и добити прихватљив доходак производећи основне производе (пшеница, млеко, говедина и др.).

У наредном периоду је реално очекивати да пољопривреда може да: произведе више и допринесе опоравку целокупне економије; произведе безбедну и високо квалитетну храну; утиче на заштиту животне средине и има потенцијал да развије руралну туристичку понуду; поднесе промене у транзицији и интеграцијама. Међутим, пољопривреда не може

да настави да запошљава број људи који је тренутно уопслен, нити да им обезбеди прихватљив стандард живота на малој мешовитој фарми која преовлађује данас. Даљи развој пољопривреда ће захтевати мање пољопривредника, већа газдинства и специјализовану производњу која прати захтеве тржишта.

Интензивна и специјализована пољопривредна производња која је потпуно оријентисана, пре свега, ка захтевима тржишта (рационализација, максимална продуктивност, већи профит), погоднија је у равничарском пољопривредном рејону (атар и делови атара од Ћеновца и Тогочевца до Коњина).

Органска пољопривредна производња може да има већи значај у будућем развоју овог сектора на подручју Лебана у контексту руралног развоја, и то без посебних ограничења за просторни размештај на територији општине. Концепт органске пољопривредне производње на екофармама, уз мултифункционалну пољопривреду, може спроводити у свим сеоским атарима Лебана – са већом оријентацијом ка биљној производњи у равничарском и брдском подручју, а са већом оријентацијом ка сточарској производњи у брдско-планинском подручју, имајући у виду капацитет сточарске производње који је условљен потребом за уравнотеженим односом биљне и сточарске производње. Тако, већи капацитети органске производње могу се остварити у атарима западног и средишњег дела Општине, од Слишана до Шумана, али и планински атари у јужном делу општине, од Рафуне до Липовице, могу имати економски одрживу органску пољопривредну производњу у оквиру мултифункционалне пољопривреде на екофарми и уз подршку руралног развоја.

Органска пољопривреда има еколошку основу која се заснива на поставци да плодност земљишта, садржај органске материје, структура и земљишни организми чине живо земљиште, као базу за здраву биљку.

Мањи недостаци органске пољопривреде (мања продуктивност - до 50%, плодови су мањих димензија и немају посебан естетски изглед па се углавном прерађују, а по правилу се складиште у хладњачама, док је рок употребе је до 1 године) не умањују њен значај у контексту одрживог развоја руралног подручја.

Органска пољопривреда захтева:

- изолованост земљишних парцела, сточарских фарми и прерађивачких капацитета од могућих извора загађења;
- одговарајући квалитет воде за наводњавање;
- биоагротехничке мере усмерене на уношење органске материје (прегорели стајњак; компост, зеленишно ђубриво, зелени малч и гајене врсте које фиксирају ваздушни азот, микроорганизми) уз увођење плодоредака као система који омогућује повећање учешћа легуминоза, бољу контролу корова, патогена и инсеката, и на бази тога одговарајући систем одбране и примену других биотехничких мера уз правилни одабир сорте;
- усклађен развој биљне и сточарске производње (1 условно грло/1ха);
- оспособљеност стручњака и произвођача за органску производњу, уз обавезу сталног иновирања знања.

Таква органска производња се може обезбедити у оквиру екофарме. Осим тога, очување биодиверзитета и генетичке разноврсности даје органској пољопривреди шири и трајни значај у оквиру мера заштите екосистема.

Екофарма представља уравнотежен агроекосистем (биљна и сточарска производња), што укључује еколошку равнотежу и у целини фарма се максимално ослањање на сопствене ресурсе. Специфичност фарме је разноврсна производња, еколошко и хортикултурно уређење фарме, што укључује и производне површине. Едукативни агробиотуризам је погодан вид руралног туризма који може на екофарми обезбедити значајне додатне приходе у мултифункционалној пољопривреди савременог сеоског газдинства.

Мултифункционална пољопривреда обухвата производњу хране, али и непољопривредне производе (нпр. сувенири, занатски производи) и услуге (едукација, рекреација, агро, еко, етно и рурални туризам). Овај тип производње доприноси очувању

земљишта, воде, здравља биљака, животиња и људи, биодиверзитета и агробиодиверзитета, као и очување вредности руралног окружења, породичног газдинства, локалних етнолошких и културних вредности и традиције. Заснована на основним еколошким начелима – предострожност и превентива – мултифункционална пољопривреда омогућује ревитализацију производње, развој породичног поседа и срећнији живот сеоске породице.

Такав приступ руралном развоју, са органском производњом на екофарми и мултифункционалном пољопривредом успешније развија руралну средину, повећава запосленост и посебно развија мало пољопривредно газдинство, а вредност органске хране се кроз туристичку понуду повећава.

Рурални развој треба да се сагледава на неопходној дистанци између руралне и пољопривредне политике развоја – рурална политика се бави широким спектром различитих социо-економских активности. Руралном економијом доминира пољопривредна активност и она готово увек зависи од пољопривреде, осим у областима које теже или се трансформишу у субурбана подручја – на подручју Лебана то могу да буду периферни делови општинског центра и ближи делови суседних насеља који делимично имају и карактер приградских. Рурална економија, међутим, никада није само пољопривреда, већ је мрежа економских активности које покривају села и вароши, а могу да укључе и градове или њихове делове. Она обезбеђује: јавна добра - образовање, здравље, путеве, животну средину; услужне послове - продавце на мало, занатске и друге професионалне услуге; производне капацитете - пољопривредна добра; помоћну индустрију и друго. Рурална и пољопривредна економија у великој мери зависе од успеха у другој.

2.3.1.2. Шумарство

Развојем шумарства треба да се обезбеди очување, унапређење, одрживо коришћење и валоризација заштитних, социјалних, културних и регулаторних функција шума. У државним и приватним шумама треба да су истакнута два основна интереса: да се вредност капитала шума не умањи и да власник остварује добит од тог капитала.

Одрживо газдовање *државним шумама* подразумева обавезу сталне заштите, одржавања, обнављања и тиме остваривања бројних корисних функција шума. Обезбеђење одрживог развоја и профитабилности државног шумарског сектора, узимајући у обзир еколошке и социјалне захтеве, као и стварање највеће могуће додатне вредности производа шума, може се постићи путем: унапређења система планирања; примене савремених метода газдовања, мониторинга стања шума; остваривања функције образовања, рекреације, туризма и осталих функција шума; контролу власништва над шумама којима располаже, и др.

Ефикасна подршка власницима *приватних шума* ради задовољења личног и општег интереса и одрживог газдовања постиже се: утврђивањем стања приватних шума и развојем система планирања и контроле газдовања; оснивањем саветодавне службе; заштитом приватних шума кроз одговорност власника; обезбеђивањем дугорочне финансијске подршке за унапређење стања приватних шума; подстицањем укрупњавања шумских поседа у приватној својини и онемогућавањем даље фрагментације шумских поседа, и др.

Планира се повећање шумовитости са око 30,2% на око 36%, односно за 5,8%, а оствариће се пошумљавањем око 19,5km² земљишта нижег производно-економског потенцијала (7. и 8. катастарске класе, посебно на теренима са већим нагибом), ерозивног земљишта и слива планиране водоакумулације, подизањем нових и негом шума на подручју.

У остваривању планираног унапређења стања постојећих шума и повећања површина под шумама примењиваће се следеће мере:

- *газдовања шумама* – рационално коришћење укупних производних потенцијала шума; повећање укупне обраслости и попуњавање недовољно обраслих површина; нега постојећих састојина и интензивирањем шумско-узгојних радова; организовање чувања

шуме и примена мера превентивне заштите; максимално сузбијање бесправне сече, посебно у рејону који гравитира граници са АП КиМ; контролисано коришћење шумских плодова и лековитог биља; компензационо подизање нових шумских површина; смањење степена угрожености од пожара на појединим локалитетима (посебно под четинарима); антиерозивна заштита и др;

- *управљања шумама* – успостављање јединственог и једнаког статуса свих шума без обзира на власништво; обезбеђење услова и средстава за унапређивање стања и функција шуме од стране власника или корисника шума и шумског земљишта; компензације власницима шума за штете услед ограничења у коришћењу; усклађивање газдовања шумама и планираног развоја туризма, као и са режимима заштите природних и културних добара.

Развој ловства и управљање ловиштима спроводиће се: очувањем разноврсности ловне фауне; гајењем, насељавањем аутохтоних врста и заштитом дивљачи у ловишту; усклађивањем ловне и осталих делатности у ловишту; организацијом стручне службе за праћење и усмеравање развоја популације основних и споредних врста дивљачи; израдом и одржавањем ловно-узгојних и ловно-техничких објеката; санитарним одстрелом дивљачи, а по поправци стања и организованом лову основних врста; организовањем ловног туризма и едукацијом ловних стручњака и ловаца у циљу заштите и узгоја дивљачи и др.

На подручју плана, ловиштем "Јабланица" газдује корисник Ловачки савез Србије. Предлаже се организовање *узгајалишта крупне дивљачи* и формирање *комерцијалног ловишта* у планинском подручју, према посебној ловно-привредној основи, како би се обезбедили оптимална настањеност станишта и контролисано коришћење дивљачи, а постојећи природни потенцијали користили за развој ловног туризма.

2.3.1.3. Водопривреда

Концепт развоја водопривредног сектора се заснива на начелу интегралног коришћења вода, заштите вода и заштите од штетног дејства вода.

Интегрално коришћење вода на подручју општине Лебане захтева изградњу вишенаменске акумулације, која је носилац посебне намене слива Шуманске р. узводно од преграде "Кључ", као Јабланички регионални подсистем за коришћење, уређење и заштиту речних вода. Акумулација "Кључ" представља окосницу вишенаменског водопривредног система "Шуманка" који ће се користити за водоснабдевање насеља у оквиру општина Лебане и Медвеђа, оплемењивање малих вода реке Јабланице, наводњавању потенцијалних пољопривредних површина: у долини Шуманске реке низводно од акумулације "Кључ", површина низводно од Лебана уз водоток Јабланице и површина у Лесковачком пољу, као и у одбрани низводних насеља од плављења.

Заштита квалитета вода остваује се: резервисањем простора за планирану акумулацију „Кључ“; заштитом површинских и подземних вода од загађивања и непланског коришћења, посебно низводно од долинских насеља Јабланице (низводно од Лебана); заштитом локалних изворишта и њиховог одрживог коришћења; заштитом водених и приобалних екосистема обезбеђењем гарантованог еколошког (минималног) протока.

Заштита од вода подразумева, пре свега, утврђивање плавне зоне (мапе ризика, планови заштите, техничка регулатива, итд). Приоритетно је успостављање и побољшање заштите најзначајнијих центара штете (градско насеље Лебане, привредни комплекси, саобраћајна инфраструктура и сл.). У првој фази планског периода треба се оријентисати инвестиционо одржавање постојећих на завршетак започетих објеката. У области антиерозионог уређења сливова и заштите од бујичних поплава, приоритетни су радови на просторима који гравитирају планираној акумулацији.

Заштита од вода се заснива на комбинацији хидротехничких и организационих мера, и то: 1) хидротехничке мере садрже: пасивне (линијски заштитни системи) и активне мере заштите (реализацијом водоакумулација) Лебана и Бошњачког поља, реализацијом водоакумулације у горњем делу слива и применом биотехничких радова; заштите

насеља, инфраструктурних система и пољопривредног земљишта у читавом горњем току; мере заштите од плављења у случају акцидента на водопривредним објектима; друге активне мере заштите од бујица и ерозивних процеса, које обухватају техничке радове (бујичарске преграде и прагови), биотехничке радове (градони, терасе, контурни ровови, зидови против спирања и др.) и биолошке радове (пошумљавање, мелиорација деградираних шума, мелиорација пашњака и ливада, затрављивање и др.).

2) организационе мере, пре свега планско уређење насеља (спречавањем изградње нових објеката у зонама угроженим од поплава), регулација река и уређење обала у зони насеља по принципима урбане регулације, уређење водних режима, и др.

Радови од значаја за пољопривреду – *хидромелиорације* у будућем периоду у великој мери ће зависити од интереса приватног сектора. Задатак водопривреде биће обезбеђење изворишта и главних довода. Активности везане за наводњавање морају обухватити: рехабилитацију постојећих објеката и система, проширење капацитета постојећих и изградња нових водозахвата где за то постоје конкретни интереси.

2.3.2. Развој индустрије

У складу са потенцијалима и ограничењима подручја, предвиђа се оптимални концепт развоја и просторне организације продукционих делатности кроз дисперзију специфичних пословно-производних садржаја у функцији индустрије, уз истовремено јачање постојећих и формирање нових пословно-производних зона/потеза/пунктова.

Концепт је базиран на поставкама развоја ширег функционалног урбаног подручја и подразумева:

- развој индустријских производних делатности, пре свега у насељу Лебане, кроз подизање нивоа атрактивности насеља за инвестирање, а са циљем искоришћења саобраћајних потенцијала (близине аутопута и државног пута I реда) и привлачења нових инвестиција;
- унапређење постојећих производних зона и изградња нових:
- унапређење функционалне структуре (реструктурирање постојећих и формирање нових делатности, као и развој комплементарних делатности);
- унапређење физичке структуре (реконструкција постојеће физичке структуре, развој одговарајуће саобраћајне и техничке инфраструктуре, изградња нове физичке структуре);
- формирање физичке структуре индустријских комплекса којом се постиже визуелно-обликовна препознатљивост и естетика простора;
- потенцирање започетих тенденција развоја различитих облика производног занатства мањих капацитета унутар стамбеног ткива Лебана и у већим сеоским насељима која имају бољу саобраћајну повезаност;
- обезбеђење адекватне понуде локација различитих величина у циљу адекватног коришћења земљишта и задовољења потреба инвеститора;
- децентрализација комерцијалних садржаја, у циљу подстицања развоја свих делова насеља;
- активирање туристичких потенцијала Радана и других подручја, као тржишта за локалне производе.

Концептом се планира:

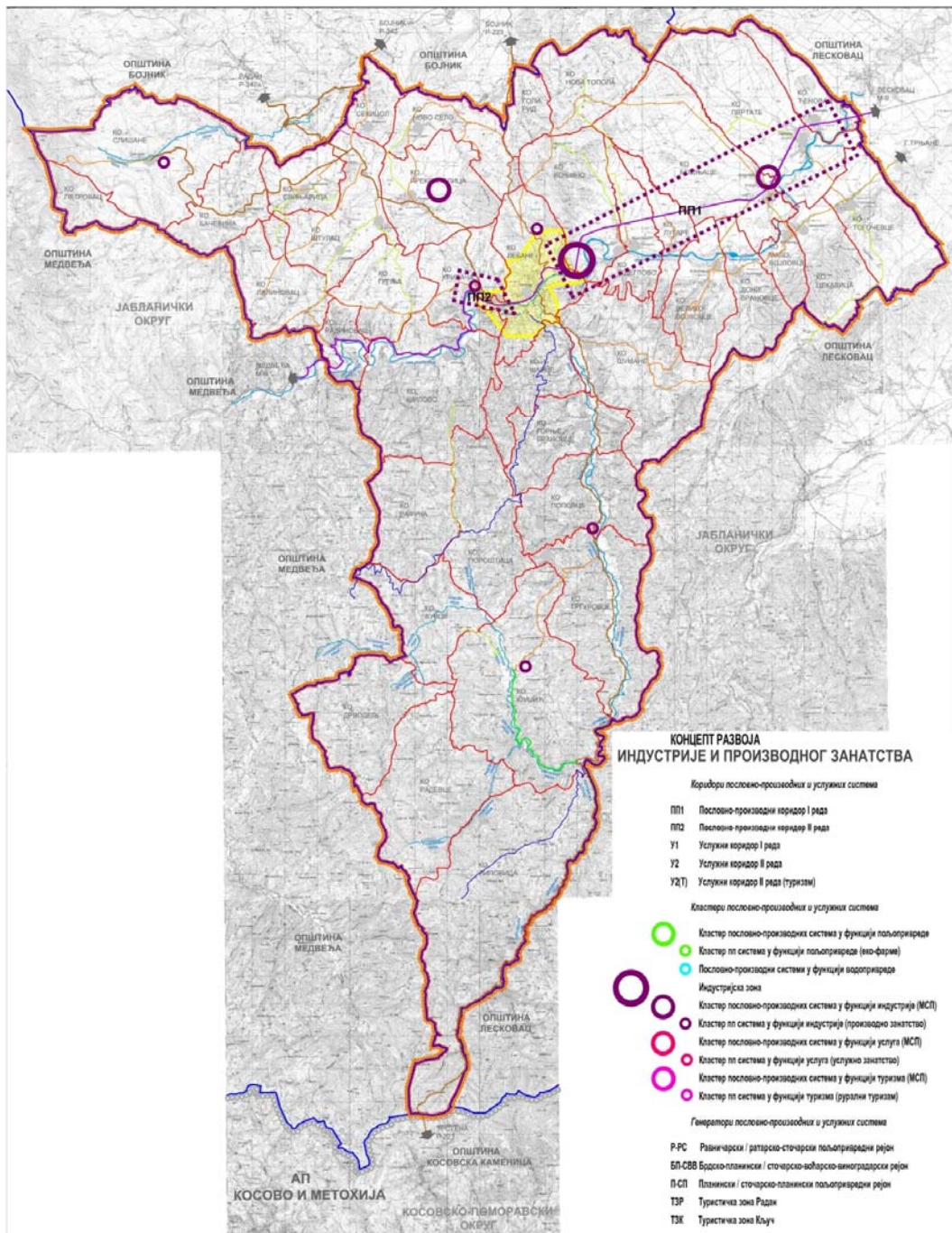
- 1) Реструктурирање постојећих индустријских комплекса у Лебану.
- 2) Формирање индустријске зоне "Јабланица".
- 3) Формирање и инфраструктурно опремање локација за мање погоне прехрамбене индустрије у Бошњацу (ратарски, повртарски и сточарски производи) и Прекопчелици (сточарски и воћарски производи).
- 4) Формирање и инфраструктурно опремање локација мањих специјализованих прерађивачких погона "здраве хране", паковање лековитог биља и шумских плодова, уколико постоји интерес, у свим насељима.

- 5) Подстицање развоја производног занатства, пре свега у Лебану и центрима заједнице насеља, као и другим насељима уколико постоји интерес.

Развој различитих продукционих делатности треба да буде у складу са осталим намена у простору, тако да се не наруши квалитет живота, екологија простора и одрживост развоја.

Просторна организација подразумева дисперзију мањих и специфичних садржаја у функцији индустрије на ширем подручју општине, као и концентрацију већих пословно-производних садржаја кроз реструктурирање постојећих комплекса и формирање нових зона/потеза/пунктова. Индустијски сектор општине Лебане садржи:

- 1) Пословно-производни коридор I реда (ПП1) са индустријском зоном "Јабланица", постојећим индустријским комплексима и мањим погонима прехрамбене индустрије.
- 2) Пословно-производни коридор II реда (ПП2) у западној периферној урбаној зони Лебана са потезом специјализованих погона производног занатства.
- 3) Кластер пословно-производних система у функцији индустрије са пунктовима мањих погона прехрамбене индустрије и специјализованих прерађивачких погона.

2.3.3. Развој услужних система

Услужни системи могу бити: општи центри и специјализовани центри, и као радно и капитално интензивне делатности, генеришу функције централитета у простору и насељима.

Општи насељски центри садрже функције друштвеног стандарда, управе и заштите, и комерцијалне функције централитета из домена услуга свих врста (трговине, угоститељства, пословања, занатства,...). У мрежи насеља, систем услуга најчешће прати хијерахију насеља и то по правилу: код сеоских насеља услуге су, пре свега, оријентисане на задовољење свакодневних потреба, а са порастом значаја насеља у мрежи, услуге усмерене ка задовољењу повремених и ванредних потреба узимају далеко већи проценат, најчешће сразмерно рангу управних делатности и активности из области друштвене инфраструктуре.

Специјализовани центри могу бити искључиво услужни или примарно услужни (нпр. трговина специфичним производима, угоститељски центри,...) или примарно производно-пословни (нпр. примарна обрада и паковање пољопривредних производа и продаја на велико, сабирно дистрибутивни центар пољопривредних производа, ...). Битно је, међутим, нагласити да ови центри могу имати ранг од насељског (пре свега у функцији локалних потреба и економије), преко општинског, регионалног, па и интеррегионалног центра.

Специјализовани центри вишег ранга су, по правилу, системи делатности у функцији основних привредних грана као што је *пољопривреда, експлоатација природних ресурса и туризам*.

Оптимална функционална организација услужних система, у мрежи општих или специјализованих центара као подршка основних привредних грана, може се посматрати са два становишта:

- 1) унутрашње организације центара, где се ниво организованости мери конгруенцијом основних варијабли: људских потреба, локационих захтева посматраних активности, локацијских услова простора центра и просторног континуитета, и
- 2) релацијског односа са припадајућим окружењем и другим центрима у систему, где се ниво организованости центра мери његовим односом са гравитационим подручјем и осталим центрима у систему.

Оптимална просторна организација услужног система изражава се критеријумима који описују ниво оптималности услова који пружа простор: функционалност простора; могућност трансформисања простора у односу на динамику очекиваних промена у току експлоатације; рационалност просторне организације; рационалан ниво трошкова изградње, уређивања, опремања и коришћења простора; атрактивност простора; квалитет амбијента, животних и радних услова; и приступачност центру.

Принципи планирања и управљања развојем услужних система - комерцијалних централних функција, су:

- 1) Унапређење и развој постојећих система каналисањем актуелних тенденција развоја.
- 2) Унапређење и развој просторне структуре формирањем нових центара.

С обзиром да услужни системи имају изузетно тржишни развојни карактер, они нису планеабилни у условима велике развојне неизвесности, посебно у смислу њихове прецизне програмске дефинисаности. Једноставно, потребе се преламају кроз тржишне законе и ове функције настају и нестају са променама потражње. У том смислу, треба омогућити што ефикасније дејство тржишта и створити основ за улагање у широк спектар активности, с обзиром да њихово присуство имплицитно подиже укупни квалитет живота.

Концепт просторне организације услужних система

Без обзира на извесна ограничења, постоји више развојних компоненти, за дефинисање концепта развоја овог сектора и уобличавање могућих модела развоја, као што су:

- I) Развој **специјализованих услужних центара** (суб)регионалног значаја

- 1) *Субрегионални трговинско-дистрибутивни центар* у Лебану (за општине Лебане, Бојник и Медвеђа, као део услужног система на нивоу ФУП Лесковац)
- 2) *Субрегионални центар за археолошка истраживања*, са пратећим услугама код Царичиног града.

II) Развој **општих и специјализованих услужних центара** локалног значаја

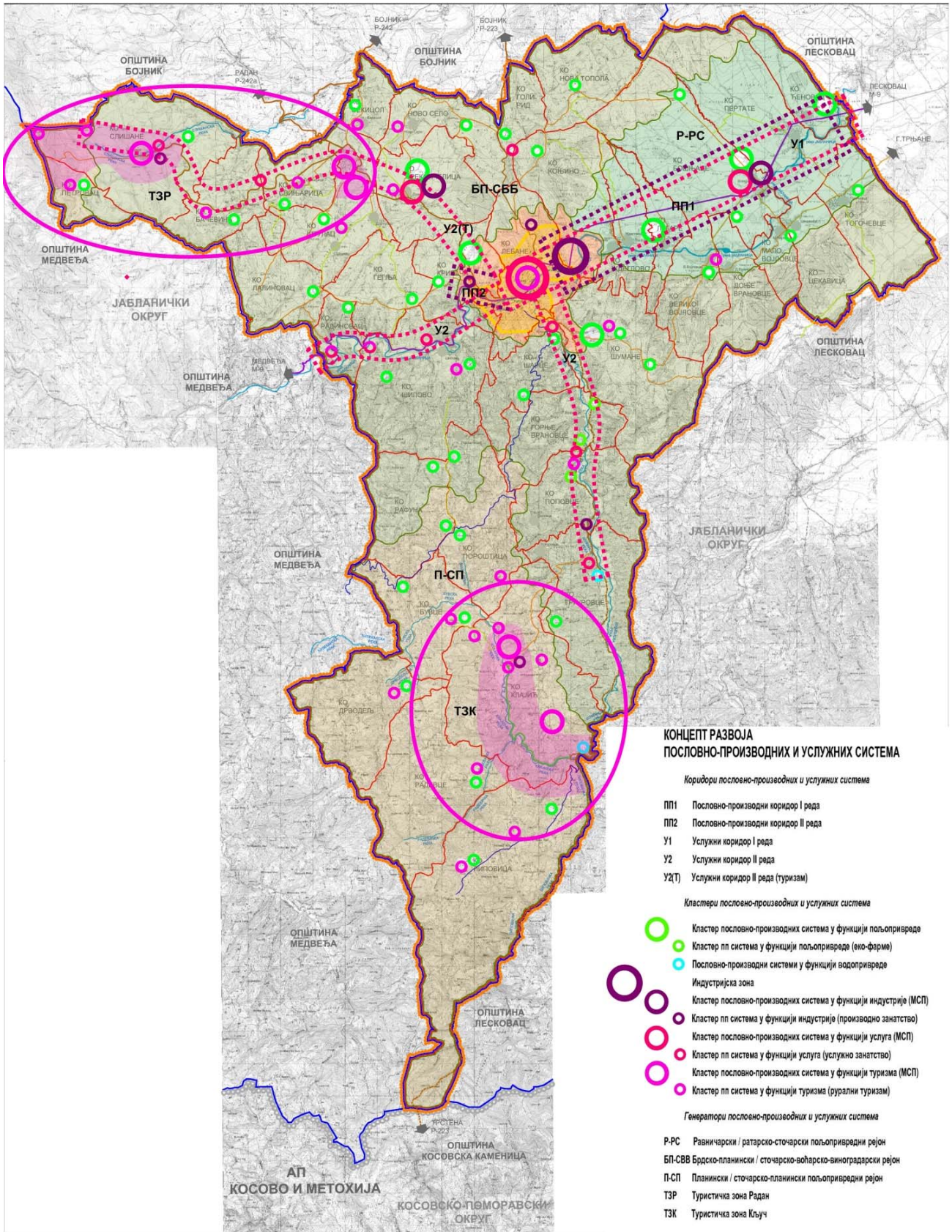
- 1) *Локални услужни центри* из домена услуга свих врста (трговине, угоститељства, пословања, занатства, ...) у Лебану и у центрима заједнице насеља – Бошњацу, Прекопчелици и Клајићу.
- 2) *Локални услужни центри* из домена услуга свакодневних потреба становника (општа трговина) у локалним центрима – Слишане, Бувце, Поповце и примарним насељима средње величине.
- 3) *Локални услужни центри* из домена специјализованих услуга где је то карактеристично, у локалним центрима – Слишане, Бувце, Поповце, као и у и примарним насељима – Гргуровце (водоснабдевање),

III) Развој **кластера** у функцији подстицања развоја основних делатности

- 1) *Пословно-производни и услужни системи у функцији пољопривреде*
- *Ратарски и повртарски кластер услуга* у источном, равничарском делу општине, са центром у Бошњацу. Бошњачко поље представља највреднији пољопривредни ресурс у општини Лебане.
- *Сточарски и воћарски кластери услуга* као комбинација еко и стандардне производње, лоцирани претежно у брдском подручју, са центром у Прекопчелици.
- 2) *Кластери услуга у функцији сакупљања, прераде и дистрибуције шумских плодова, лековитог биља и печурака*. Кластери подразумевају организацију система који су функцији подршке производњи, складиштењу, преради, паковању, пласману и дистрибуцији шумских плодова, лековитог биља и печурака на домаће и страна тржишта.
- 3) *Кластери услуга у шумарству и преради дрвета* под строгим условима заштите природе и земљишта од ерозије. Кластери подразумевају организацију система који су функцији подршке производњи, складиштењу, преради, паковању, пласману и дистрибуцији производа од дрвета на домаће и страна тржишта.

IV) Услужни системи у функцији **туризма**

- 1) Развој *еко-етно туристичке зоне* и пратећег ланца услужних система на потезу Радан – Царичин град.
- 2) Развој зоне за *сеоски туризам* са ланцем пратећих услужних садржаја на подручју Клајића. Предлаже се формирање и специјализованог центра за *породични одмор* и *спортско-рекреативни лов и риболов* у овој зони, на граници зона заштите северно од акумулације Кључ. Подразумева се строго регулисање обављања активности лова и риболова у зонама заштите, тако и пратећих услужних активности.

Сл. Просторна концепција развоја привреде на подручју општине Лебане

2.4. РАЗВОЈ ТУРИЗМА, ОРГАНИЗАЦИЈА И УРЕЂЕЊЕ ТУРИСТИЧКИХ И РЕКРЕАТИВНИХ ПРОСТОРА

2.4.1. Туризам

2.4.1.1. Приступ и услови просторног развоја туризма

Приступ развоју туризма на територији општине Лебане заснива се на: а) *интегралном развоју туризма и пратећих делатности*, као чинилаца укупног привредног и друштвеног развоја; б) спровођење принципа *одрживог развоја туризма* при стварању услова за формирање и адекватну презентацију целовитог туристичког производа активирањем свих природних, створених и људских потенцијала.

Одрживи туризам представља "сваки вид туризма који доприноси заштити животне средине, социјалног и економског интегритета и унапређивању природних, створених и културних вредности на трајној основи". Циљ оваквог вида туризма је да се омогући људима уживање и стицање знања о природним, историјским и културним карактеристикама јединственог окружења, уз очување интегритета места и подстицање економског развоја и добробити локалне заједнице.

Принципи одрживог туризма су:

- успостављање кодекса понашања у туризму на свим нивоима управљања простором, засновано на међународно признатим стандардима (препоруче за туристичке активности, процену утицаја на животну средину, мониторинг кумулативног утицаја и границе прихватљивих промена);
- туризам се мора развијати уз помоћ локалне заједнице;
- туризам мора обезбедити квалитетна радна места локалном становништву и успоставити везу између локалних послова и туризма;
- туризам треба да промовише и афирмише специфичности локалне културне баштине и природне ресурсе.

Концепт развоја туризма на територији општине Лебане формиран је кроз дефинисање:

- просторно-функционалне структуре развоја туризма;
- могућности развоја различитих врста туризма на потенцијалним локацијама уз сагледавање услова развоја.

2.4.1.2. Просторно-функционална структура развоја туризма

Просторно-функционална структура развоја туризма заснива се на дефинисању туристичких

регија, места и простора (дефинисаних према Закону о туризму), позицији смештајних капацитета и викенд насеља, као и пунктова и зона од значаја за туризам и рекреацију.

А) Туристичка регија

Подручје општине Лебане је у оквиру туристичке регије Горња Јабланица-Пуста река, као дела туристичког кластера Југоисточне Србије.

Б) Туристичке зоне

Као мање целине у оквиру територије општине и туристичке регије издвајају се туристичке зоне као подцелине нижег реда у оквиру туристичке регије.

Туристичке целине првог нивоа обухватају пешачки доступан круг око туристичког места - центра (макс. 5км) као потез дневних излета. У овом обухвату је изузетно битан развој пешачких и рекреативних путања, повезивања насеља међусобно и са туристичким атрактерима и уређивање локалних излетишта.

Туристичке целине другог нивоа представљају туристичке зоне које обухватају више туристичких центара. У њима се формира целовита и разноврсна туристичка понуда и развијају се као зоне специфичног идентитета.

1) Примарна туристичка зона РАДАН

Обједињује просторне целине планиране за интензивни туристички развој, и то: туристички простор Царичин град, туристичко место Слишане и друге туристичке локације.

Поред изградње туристичких капацитета, ова зона биће и зона контролисане изградње објеката за одмор. Ова зона комбинује програме и капацитете за различите облике туристичке понуде: (а) везано за културни туризам – рута "Пут римских царева", (б) везано за туристичке објекте и садржаје, (в) везано за уређен и природни пејсаж за рекреацију у летњем периоду.

Туристичке подцелине

У оквиру ове зоне се планирају следеће туристичке подцелине:

- *Туристички простор "Царичин град"*

Садржи:

а) *Археолошко налазиште Ivstiniana Prima* - предвиђају се радови истраживања и конзервације према условима надлежног Завода за заштиту споменика културе, као и одговарајућа туристичка презентација.

б) *Нови Царичин град* - конципиран је као целина састављена од нижих објеката (до два спрата), визуелно изграђена као етно комплекс - насеље модернизованог архитектонског типа са обликовним асоцијацијама на византијски комплекс *Ivstiniana Prima*, обogaћено атрактивним туристичким садржајима (посебно уређен простор за дневне посете туристичких група – паркинг и одмориште, ресторан са 110 места, сувенири; хотел са 60 лежајева и са тематским клубовима; византијски врт; уметничка радионица; информативни центар, видиковац итд.; сви садржаји су повезани шеталишном стазом са елементима за рекреацију у фрагментима са комбинованим високим зеленилом и украсним шибљем – баскет игралиште, дечије игралиште и сл.). Насеље треба да прати топографију терена и да у највећој мери потенцира одговарајуће визуре према археолошком налазишту и карактеристичним природним мотивима из окружења, као и да се уклопи у природни амбијент.

- *Туристичко место "Слишане"*

Садржи:

а) *Рурално насеље Слишане* – уређено као центар руралног туризма и гастрономије; појединачни објекти или сви објекти домаћинства се могу реконструисати или адаптирати у функцији руралног туризма (око 30 објеката и око 100 лежајева), угоститељства (око 200 места), па и других комплементарних садржаја – оворена сцена за културно-уметничке манифестације, уметничке и занатске радионице, етно-антикварнице, специјализоване трговине домаће хране, лековитог биља, шумских плодова и сл. Неопходно је израдити студију о архитектонском обликовању и стилизацији реконструисаних и адаптираних објеката, с тим да се у највећој мери подржава аутентични израз постојећих стамбених и економских објеката са постаментом зиданим од ломљеног камена.

б) *Раданске кафане* – групација етно-ресторана и кафана у самом насељу Слишане, са понудом аутентичне гастрономије, лоцираних у средишњем делу насеља и уз поток (око 200 места); стилизовано архитектонско обликовање треба да подржава аутентични рурални карактер окружења, а предвиђају се највећим делом дневне посете, па је потребно обезбедити и одговарајућу саобраћајну приступачност.

в) *Етно-махала Радан* – новоизграђено и савремено туристичко насеље (до 100 лежајева), стилизовано у духу околног руралног амбијента, са садржајима специјалних интереса (ловачка кућа, планинарски дом, уметнички атељеи, куће за одмор и рехабилитацију и сл.).

г) *Рекреативни центар Радан* – лоциран уз поток, непосредно узводно од сеоског насеља; има отворене рекреативне садржаје: терен за мале спортове, мањи базен,

дечије игралиште, полазиште трим стазе и mauntin biking стазе према Радану, кафе-клуб и свлационице са санитарним просторијама.

д) *Етно-парк Слишане* – резервисани простор за развој туристичких садржаја; у првој фази развоја туристичког места има етно-сцену за културно-забавне манифестације, повезану вечерњим шеталиштем према групацији "Раданске кафане" и рекреативним шеталиштем према "Рекреативном центру Радан"; остали резервисани простор се користи као пољопривредно земљиште (баште, воћњаци) које се традиционално обрађује у функцији рекреације посетилаца.

- *Друге туристичке локације*

Формирају се као туристички пунктови у функцији целовите туристичке понуде, пре свега комплементарно туристичким и рекреативним садржајима туристичког места Слишане, и то: а) *Друмска кафана* на путу Царичин град – Слишане, на погодној локацији са изразитим визурама према подручју Радана и Царичином граду на другој страни (око 60 места);

б) *Одмориште и видиковац Радан* на погодном месту, где се сусрећу трим стаза, односно планинарска стаза и mauntin biking стаза, на пола пута од Слишана до "Визиторског центра Радан"; садржи отворене и надкривене просторе за краткотрајни одмор и заклон од непогода (око 20 места и 10 бицикла).

в) *Визиторски центар Радан* је туристичка локација на вишем подручју Радана, саобраћајно доступна и опремљена за дневне услуге мањим и средњим туристичким групама (до 60 истовремених посетилаца). Садржи: специјализовани ресторан хране са високопланинског подручја Радан; пансион (20 лежајева); едукативни центар са изложбеним павиљоном препарата и др.; видиковац; кафе-клуб на отвореном; сувенирницу и сл.

г) *Друге туристичке пунктове* екстензивног руралног туризма у свим сеоским насељима у туристичкој зони Радан, као и све пратеће садржаје туристичких и рекреативних активности у овој зони.

(II) Секундарна туристичка зона КЉУЧ

Обједињује просторне целине планиране за интензивни туристички развој, и то: *Планирана вишенаменска акумулација Кључ, туристичко место Клајић, Рибарско насеље Кључ и друге туристичке локације.*

Поред изградње туристичких капацитета, ова зона биће и зона контролисана изградње објеката за одмор. Ова зона комбинује програме и капацитете за различите облике туристичке понуде: (а) везано за планински, језерски и ловни туризам, (б) везано за туристичке објекте и садржаје, (в) везано за уређен и природни пејсаж за рекреацију у летњем периоду.

Туристичке подцелине

У оквиру ове зоне се планирају следеће туристичке подцелине:

- *Акумулација "Кључ"* је приоритетно намењена за водоснабдевање насеља и друге водопривредне функције, али су идентификовани и туристички потенцијали акумулације (природне вредности и акумулација као створени визуелни мотив – лепота предела, као и функционални мотив – рекреативни риболов).

Ова подцелина садржи:

а) *Акумулација Кључ* са зоном непосредне санитарне заштите (10m од коте максималног успора), која се као туристички мотив може користити за рекреативни риболов, одмор и релаксацију поред воде на погодним и приступачним местима, културне активности - сликарство и сл. и друге активности у складу са водопривредним условима коришћења акумулације.

б) *Околина акумулације Кључ* у зони уже санитарне заштите акумулације (500m од коте максималног успора), која се као туристички мотив може користити за рекреативне шетње и трим стазе, одмор и реласацију на погодним и уређеним видиковцима, излетнички туризам – дневни или полудневни боравак, без ноћења, само на предвиђеним и уређеним местима за ту намену која су и одговарајуће санитарно опремљена, културне активности

– сликарство, вајарство и сл. на отвореном простору или на посебно уређеним и санитарно опремљеним местима за ту намену, а за потребе уметничких колонија и сл., едукативне и рекреационе туре у склопу ширих туристичких целина и друге погодне рекреативне и културне активности.

- *Туристичко место Клајић* иако нема развијену туристичку делатност и туристичку инфраструктуру, идентификовано је као шанса да се: а) иницира ревитализација овог потпуно руралног подручја које је у интензивном процесу демографског пражњења, б) да се напуштени или делимично искоришћени стамбени фонд, уз прилагођевање новој туристичкој намени, може сматрати завидним створеним потенцијалом.

Садржи:

а) *Рурално насеље Клајић* – уређено као центар руралног туризма и ловног туризма; објекти сеоских домаћинства (у свим махалама, а нарочито у: Буштранској, Барбатачкој, Магленској, Црновској, Св. Илијској мах. и Стојковићима) се могу реконструисати или адаптирати у функцији руралног туризма (око 30 објеката и око 100 лежајева), угоститељства (око 50 места) и других комплементарних садржаја – оворена сцена за културно-уметничке манифестације, уметничке и занатске радионице, етно-антикварнице, специјализоване трговине домаће хране, лековитог биља, шумских плодова и сл. ППППН акумулације Кључ посебно је у циљу развоја туристичких функција планирана реконструкција сеоске мах. Скопљанска. Неопходно је израдити студију о архитектонском обликовању и стилизацији реконструисаних и адаптираних објеката, с тим да се у највећој мери подржава аутентични израз постојећих стамбених и економских објеката.

б) *Ловачки дом Клајић* – ловачка кафана и специјализовани ресторан са понудом ловачког менија (дивљач и риба), са пансионом за ловне туристе (до 20 места); размотрити могућност реконструкције постојећег Дома у сеоском центру за ову намену, а стилизовано архитектонско обликовање треба да подржава аутентични рурални карактер окружења.

в) *Школа у природи* за вишедневни боравак и *Учионица у природи* за дневне излете школа.из Лебана и околине, на локацији постојеће школе у Клајићу, која има стари и нови објекат школе, кухињу са трпезаријом, спортске терене и пространо школско двориште.

- *Рибарско насеље Кључ* је лоцирано изван зона санитарне заштите – ван слива акумулације, северно од бране; користи близину регионалног пута у подбранском делу, одакле је и главни саобраћајни приступ насељу новим општинским путем на траси постојећег некатегорисаног пута; водом се снабдева из водозахвата извора са северне стране гребена, на западној страни од самог насеља, а отпадне воде се одводе и пречишћавају интерним системом лоцираним у долини северно од насеља; планирани капацитет насеља проверити у односу на издашност извора за водоснабдевање овог насеља, у поступку израде плана детаљне регулације насеља; захтева се посебно амбијентално архитектонско обликовање и уређење насеља.

Садржи:

а) *Риболовачки центар* – канцеларија рибочуварске службе, канцеларија риболовачког удружења, санитарни блок (WC), отворени простор (са надстрешницом на једном делу, са столовима и клупама са око 60 места) за информисање, дружење и забаву риболоваца који бораве на акумулацији Кључ, а може користити и за друге посетиоце.

б) *Куће за одмор* – зона кућа за одмор, капацитета 100 лежајева (25 објеката).

в) *Ауто-камп* – уређен ауто камп, капацитета 50 лежајева (25 аутомобила + 25 камп приколица/шатора), са централним санитарним блоком (кухиња и WC/туш).

- *Друге туристичке локације*

Формирају се као туристички пунктови у функцији целовите туристичке понуде, пре свега комплементарно туристичким и рекреативним садржајима туристичког места Клајић, и то:

а) *Рибарска кафана* на регионалном путу Лебане – Кључ, у атару Гргуровце, на погодној локацији поред Шуманске реке (око 60 места);

б) *Одмориште и ловачки видиковац Липовица* на погодном месту, садржи отворене и надкривене просторе за краткотрајни одмор и заклон од непогода (око 30 места).

в) *Друге туристичке пунктове* екстензивног руралног туризма у свим сеоским насељима у туристичкој зони Кључ (у насељима: Гргуровце, Липовица, Бувце, Дрводељ, Радевце, и др.), као и све пратеће садржаје туристичких и рекреативних активности у овој зони.

В) Туристичка места

Туристичка места (организациона и функционална целина са формираном туристичком понудом, природним вредностима, културним добрима и другим знаменитостима значајним за туризам, комуналном, саобраћајном и туристичком инфраструктуром, као и објектима и другим садржајима за смештај и боравак туриста) се развијају према рангу (1 – 4) који се одређује степеном атрактивности и нивоом туристичке опремљености, а планирају се у правцу афирмисања специфичног идентитета. На територији општине Лебане издвајају се туристичка места, и то: а) *туристички центри* (деталније дефинисани у оквиру туристичких зона); б) *самостални туристички пунктови*.

Посебно се издваја као туристичко место *Лебане* (градски туристички центар), са сопственом туристичком понудом (културне и спортско рекреативне манифестације, културна добра, близина значајних туристичких локалитета, близина регионалног центра и погодности за екскурзиони туризам, постојећи смештајни капацитети и др.)

Потенцијална туристичка места

На територији Општине могућ је будући развој нових туристичких места (терцијарни и квартални ранг) у насељима која поседују одређени степен туристичке атрактивности. У првој фази развоја нека од ових насеља се активирају и уређују као туристички пунктови, излетишта, туристичке локације специјалних интереса и сл. То су:

- Прекопчелица и Штулац (близина најзначајнијег културно историјског споменика на територији Општине и близина Радана),
- Гргуровце (близина акумулације Кључ и атрактивност ловишта, погодност развоја кинологије и узгоја ловачких паса),
- Пертате (погодност развоја угоститељства),

Постојећи и планирани туристички капацитети

Постојећи туристички капацитети на подручју општине Лебане

Р.бр.	Туристичка зона Туристичко место	Туристички објекат	Категорија/капацитет
	Лебане	Хотел Царичин град	***/63
	Укупно		63

Планирани туристички капацитети на подручју општине Лебане

Р.бр.	Туристичка зона Туристичко место	Претежни тур. производ Туристички објекат	Укупни капацитет Категорија/капацитет
	ТЗ Радан	историјски и рурални т.	280
1	Нови Царичин град	Хотел НЦГ	***/60
2	Слишане	Рурални	**/**/100
3	Слишане	Резиденцијални	***/100
4	Слишане	Визиторски центар	***/20
	ТЗ Кључ	Ловни и рурални т.	270
5	Клајић	Рурални	**/**/100
6	Ловачки дом	Резиденцијални	***/20
7	Куће за одмор	Резиденцијални	***/100
8	Ауто камп	Камп	**/50
	Лебане	Градски т.	+40
9		Реконструкција/надградња хотела Царичин град	***/40
	Укупно		590

У реализацији туристичких капацитета предност се даје пројектима који обезбеђују:

– Активирање сеоског туризма који укључује насељавање, производњу хране и пружање услуга и обезбеђује запошљавање и специфичану туристичку понду, доприносећи како развоју туризма тако и локалној привреди.

– Изградњу смештајних капацитета који би у складу са категоријом туристичког објекта истовремено обезбеђивали уређивање простора и садржаја у функцији туризма за које је утврђено да на овом локалитету недостају (пре свега спортско-рекреативних терена, посебно

за мале спортове, тенис, базени, итд. како у отвореном тако и у затвореном простору, дечија игралишта ...),

– Изградњу специфичних комплекса: а) целовитих смештајних комплекса као амбијенталних целина у складу са естетским вредностима амбијента, б) туристичких комплекса као демонстрације еколошког дизајна и грађења.

Све напред поменуте зоне предвиђене су за детаљну разраду кроз одговарајуће планове и програме. Посебна опасност постоји од деградације пејзажа неконтролисаним изградњом викенд објеката. Због тога је неопходно за све објекте предвиђене за изградњу у туристичкој зони у оквиру израде планова детаљне регулације израдити студије просторно физичког уклапања објеката у предео (са естетског и еколошког аспекта) и разрадити модалитете регулације изградње у односу на квалитет и врсту предела, како на нивоу целине простора, тако и на нивоу појединих локалитета.

Г) Туристички потези

Могућност развоја транзитног туризма јавља се дуж транзитних саобраћајница. Једини значајнији транзитни потез је правац М9 (граница АП КиМ). Међутим, атрактивност и доминантност туристичке регије Радан и очекивани релативно ниски ниво интензитета транзитног саобраћаја, као и неразвијеност атрактера и смештајних капацитета, значајно умањују могућност и економичност развоја овог туристичког потеза. Као потез везивања за значајнији транзит може се рачунати и на везу М9 са коридором 10.

Развој транзитног туризма на овим правцима може у будућности иницирати уређење и изградњу: мотела, сервиса, угоститељских објеката, инфо-пунктова, трговачких и услужних објеката, као и значајно побољшање квалитета услуга.

Д) Туристички простори

Просторним планом се идентификују и издвајају делови простора од посебног значаја за развој туризма, које као такве треба на адекватан начин укључити у укупну туристичку понуду.

Издавају се делови река и акумулације са приобаљем, земљиште и предели уређене природе, излетишта, простори високих планина који су погодни за уређење терена за разне облике рекреације на снегу, амбијенталне и просторно-културно-историјске целине, знаменита места, као и мање просторне целине са израженим рекреативним, атрактивним и пејзажним одликама.

Претпоставка развоја туризма на територији општине Лебане јесте афирмација постојећих, активирање и уређивање нових туристичких простора и њихово повезивање са туристичким местима и међусобно. У том смислу се планирају уређивање и опремање туристичких пунктова-излетишта и области за туризам, рекреацију и спорт, као и уређивање

рекреативних путања са функцијом повезивања туристичких простора, како међусобно, тако и генерално у гравитационом подручју туристичког места (5км).

На територији општине Лебане разликујемо:

I) Туристички пунктови - излетишта

1) У насељима - у првој фази Просторног плана поједина потенцијална туристичка места се развијају као туристички пунктови-излетишта.

2) Ван насеља - туристички пунктови и излетишта ван насеља су:

- пунктови условљени постојењем културно историјских вредности,
- пунктови и зоне условљене посебном природном атрактивношћу: видиковци, предели посебних одлика: брдско-планинске и приобалне зоне (значајне за развој излетничког, едукативног, али и свих осталих облика туризма).

Предложене локалитете треба преиспитати и допунити посебном Студијом којом се утврђује карактер туристичког пункта, односно, излетишта и опредељује могућност уређивања и опремања сваког појединог локалитета.

Правила уређења туристичких пунктова и излетишта

Туристички пунктови се планирају на местима значајних туристичких атрактера. Поседују као минималну опрему: информативне табле, клупе, надстрешнице, одморишта, корпе за отпатке, воду (доведену или у близини). Излетишта могу имати а) излетнички део (удаљен мин 250м од саобраћајнице, макс. 2.5% застртих површина, 1-3 пост/ха) и б) зону са уређеним просторима за физичку рекреацију: биц. трим стазе, мини голф, игралишта (макс. учешће застртих повр. 5% зоне, капацитет 5-9 посет./ха). Поседују као минималну опрему исто што и туристички пунктови, а додатно се опремају и уређеним ложиштима, дрвљаником, клупама и столовима (на местима са водом). Могу поседовати и паркинг заклоњен визуелном баријером. Уређивање, опремање и обележавање потребно је вршити у складу са Законом о туризму и Правилником о садржини и начину истицања туристичке сигнализације.

II) Области за туризам, рекреацију и спорт

1) Спортско рекреативни центри

2) Спортски и рекреативни риболов - лоцирање, уређивање и опремање подручја за спортско-рекреативни и туристички риболов реализује се у складу са средњорочним програмима развоја;

3) Спортски и комерцијални лов - ловиште ловачке организације и области са потенцијалом за организацију комерцијалног ловишта; лоцирање, уређивање и опремање подручја за спортски односно комерцијални лов реализује се ловнопривредном основном као и посебним Програмима развоја ловишта.

4) Приобална зона планиране акумулације "Кључ" - на језеру се може одвијати спортски и рекреативни риболов при чему је забрањено коришћење средстава која могу бити извор загађења акумулације и приобаља

5) Шуме за рекреацију - уређују се за рекреативно кретање и одмор и опремају као излетишта.

III) Рекреативне путање

Простори са наменом повезивања туристичких пунктова и области еколошким видовима кретања: бицикли, пешачење, планинарење (деталније обрађене у делу о рекреацији).

Ђ) Информативни пунктови

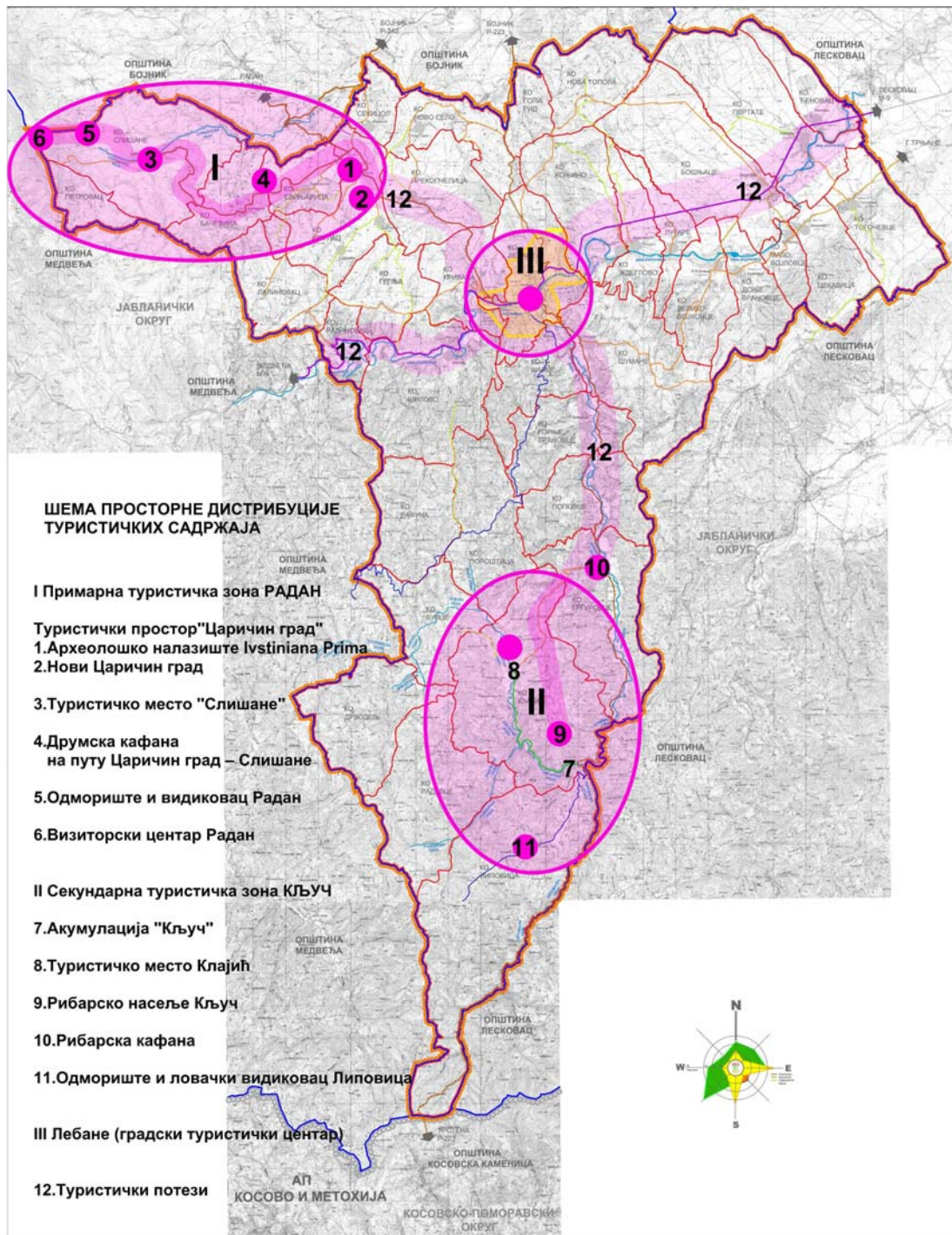
Туристички информативни пунктови су, због специфичне позиције у путној мрежи, приоритетно предвиђени у Лебану (седиште Туристичке организације Лебане), на туристичком простору археолошког локалитета Justiniana Prima и туристичким местима руралног туризма – Слишане и Клајић. Уређивање, опремање и обележавање потребно је вршити у складу са Законом о туризму и Правилником о садржини и начину истицања туристичке сигнализације.

2.4.1.3. Могућности развоја различитих врста туризма - потенцијалне локације и услови развоја

Развој туризма у општини Лебане се заснива на адекватном коришћењу потенцијала сваког

појединачног локалитета, у циљу остварења аутентичне и разноврсне туристичке понуде. У том смислу се уређују постојеће и потенцијалне нове локације за развој одређених врста туризма у односу на њихове карактеристике и услове за развој и реализацију, како би се на економичан начин управљало природним и створеним ресурсима Општине и утврдиле компаративне предности појединих локалитета и подручја.

Потенцијалне локације за развој различитих врста туризма приказане су на РК 1.

Сл. Концепт просторне организације туризма и туристичких садржаја

2.4.2. Спорт и рекреација

Развој спортско-рекреативних простора на подручју Лебана заснива се на: а) интегралном приступу развоју рекреативних простора у насељима Општине и развоју пунктова и мрежа рекреативних простора ван насеља, б) интегралном приступу планирања туризма и рекреације, в) потреби за економичним коришћењем расположивих просторних ресурса као и г) потреби да се природни и створени потенцијали активирају, уз поштовање мера и услова заштите природе, културно историјских вредности и животне средине.

Разлике у приступу, циљевима и методима планирања рекреације и спорта у насељима и ван њих постоје и карактерише их следеће:

1) *Рекреација у граду/насељу* се планира како у циљу задовољавања рекреативних потреба локалног становништва, тако и у циљу задовољења рекреативних потреба туриста и посетилаца града/насеља. Кључни квалитети мрежа рекреативних простора у насељу су: разноврсност различитих категорија рекреативних простора, разноврсност рекреативних садржаја и простора, њихова доступност и квалитет пута до њих, као и њихова адекватна опремљеност и уређеност.

2) *Рекреација ван насеља* у великој мери је повезана са *туризмом*, будући да подразумева промену средине, савладавање дестинација и расположиво слободно време, као и материјална средства. Кључна ставка у том смислу је доступност рекреативних садржаја и простора, а главни мотиви су: контакт са природом и уживање у лепотама природног пејзажа, упознавање природних и културно-историјских споменика и упражњавање рекреативних активности у новом амбијенту. Значајан фактор планирања рекреације ван града јесте заштита природе и поштовање еколошког капацитета простора.

2.5. РАЗВОЈ САОБРАЋАЈНИХ И ИНФРАСТРУКТУРНИХ СИСТЕМА

2.5.1. Развој саобраћајне инфраструктуре

Транспортне потребе на подручју Просторног плана налазе се у оквирима који су детерминисани планираним општим степеном развијености подручја и утврђеним општим и основним циљевима развоја саобраћајног система.

Даља тенденција развоја саобраћаја на подручју плана, заснована је на стратегији развоја саобраћајне инфраструктуре утврђене у Просторном плану Републике Србије, Стратегији развоја железничког, друмског, водног, ваздушног и интермодалног транспорта у Републици Србији од 2008. до 2015. године, као и на саобраћајно-економским критеријумима ефикасног, безбедног и економичног саобраћаја.

Предност у реализацији саобраћајне инфраструктуре подручја Просторног плана у планском периоду, имаће модернизација државних путева II реда, изградња, реконструкција и модернизација општинске мреже и даље јачање јавног превоза.

На основу процена урађених у Студији за просторни план Србије, усвојено је да ће 2023. године степен моторизације на планском подручју бити 240-300 ПА/1000 становника. Обзиром да су прогнозе које ППРС дао за 2000. годину прихваћене и за 2023. због застоја у развоју моторизације до кога је дошло у претходном периоду, процена је да ће реални степен моторизације за општину Лебане као неразвијено подручје имати вредност од 150 ПА/1000 становника због неразвијености подручја.

Планирана путна мрежа на подручју Просторног плана заснована је на стратегији развоја саобраћајне инфраструктуре утврђене у Просторном плану Републике Србије а као један од главних предуслова за ревитализацију ових крајева предвиђено је да до 2023. године 100% дужине путне мреже буде са савременим застором.

На подручју које обухвата Нацрта Регионалног просторног плана Јужног поморавља до 2025. године биће изграђен аутопут Е-75 од Лесковца до границе Македоније и реконструисан државни пут I реда М.9.

Постојећи државни пут II реда Р-223 задржава свој ранг у путној мрежи и представљају основну везу подручја са непосредним и ширим окружењем и саобраћајницама вишег реда.

Државни пут Р-223 до 2023. године претрпеће комплетну реконструкцију уз задржавање постојећих траса. На овом путу ће бити извршена поправка елемената трасе у ситуационом и висинском погледу како би елементи одговарали важећим техничким прописима и категорији терена.

Државни пут II реда Р-223 задржава свој основни правац пружања.

Веза државних путева Р-223 и Р-124а оствариће се планираним државним путем II реда који се пружа трасама постојећих општинских и некатегорисаних путева између насеља Доња Огруглица и Мировце у Пчињском округу. Овом трасом је поред директног повезивања Р-223 и Р-124а и подручја која њима гравитирају омогућен и најкраћи и директан приступ подручја просторног плана коридору Х. Предложена категоризација планиране везе државних путева, утврдиће се у прописаној процедури.

Мрежа општинских путева је од посебног значаја обзиром да повезује сва насеља међусобно, са државним путевима II реда као и центрима нижег и вишег реда. Сви општински путеви (постојећи и планирани) добиће савремени коловозни застор.

Постојећи општински путеви задржавају основне трасе уз корекције елемената осовине и нивелете на оним деоницама где не задовољавају важеће техничке прописе. Поред постојећих општинских путева биће изграђени нови како би се постигла оптимална повезаност свих насеља међусобно и са државним путевима другог реда.

Путеви који се налазе у зони потапања за формирање акумулације „Кључ биће измештени на нове трасе ван зоне потапања :

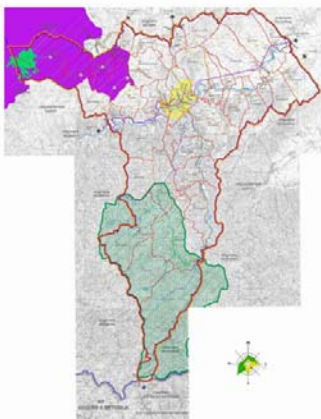
- Обавезно је измештање дела државног пута II реда Р-223 у дужини од 2800м са дела који се потапа на трасу источно од постојеће.

- Измештају се и општински путеви:

од пута Р-223 (на брани) води до села Клајић у дужини од 7.320м, и

део општинског пута за село Липовицу у дужини од 2.359м, од одвајања са пута Р-223 до села Липовица. Траса измештања ових путева је дефинисана Идејним пројектом акумулације.

Морфологија терена условила је да делови траса измештених деоница саобраћајница остану у ужој зони заштите (изабране варијанте и решења Идејног пројекта, Института "Јарослав Черни"). Обзиром да се мрежа општинских путева налази на теренима са брдско-планинским карактеристикама који су неповољни за трасирање у највећој мери ће бити коришћени делови траса постојећих путева.

Бржим развојем јавног превоза на подручју Просторног плана тј. даљим повезивањем свих насеља међусобно и са центрима општина очекује се развој насеља или бар задржавање становника у постојећим насељима. Мрежа аутобуских линија треба да повезује сва насеља општине док ће број и учесталост линија зависити од величине и значаја насеља. Аутобуска станица у Лебанама треба да задовољи потребе међуградског аутобуског саобраћаја на подручју Просторног плана. Аутобуска стајалишта у насељима

морају бити уређена у складу са захтевима безбедности и обезбеђења минималног комфора за путнике као што су надстрешнице и стајалишта ван коловоза. Препорука је да аутотранспортна предузећа која обављају јавни превоз на овом подручју узму у обзир могућности коришћења возила типа „минибус“ имајући у виду недовољан број путника који ће се јавити на локалним линијама и брдско-планински терен којим се пружа већина постојећих општинских путева.

Пратећи објекти у које спадају пре свега сервиси и бензинске станице као и објекти за паркирање пратиће укупан развој саобраћаја на планском подручју.

Сервиси већег капацитета и са разноврснијом понудом услуга биће изграђени у највећој мери у општинском центру Лебане.

Изградња станица за снабдевање горивом није дозвољена у ужој и широј зони заштите подручја посебне намене слива акумулације „Кључ“. Локације ССГ ван зона заштите у центрима мрежа насеља одредиће се урбанисичком разрадом, а у складу са овим планом. Препоручује се изградња мањих станица за снабдевање горивом у центрима мреже насеља чиме ће се смањити потреба за одлазак у веће центре ради снабдевања и пре свега за потребе обраде пољопривредног земљишта.

Паркирање на осталом грађевинском земљишту у насељима је у гаражама у оквиру индивидуалних парцела. Паркирање у оквиру комплекса производних, складишних и сервисних капацитета биће регулисано плановима нижег реда.

Крајњи циљ је изградња и модернизовање комплетне путне мреже општине Лебане до нивоа од 100% путева са савременим застором и организованим јавним превозом до свих, саобраћајницама обухваћених насеља.

Концепција развоја саобраћајне инфраструктуре

Планским решењима предвиђено је:

- 1) повећање саобраћајне доступности изградњом обилазнице око Лебана на путном правцу број 9.
- 2) модернизација и комплетирање мреже државних путева II реда и општинских путева са приоритетним активностима на модернизацији путева II реда,
- 3) усмеравање утицаја саобраћајне инфраструктуре на развој урбаних центара и система насеља са приоритетним активностима на комплетирању мреже (реконструкција и изградња) на државним путевима II реда и то неизграђених и непроходних деоница;

План развоја путне инфраструктуре на подручју општине Лебане претпоставља подизање квантитета и квалитета путне мреже, применом следећих решења:

- 1) подизање квалитета саобраћаја на државном путу I реда појачаним одржавање;
- 2) побољшање услова одвијања саобраћаја на државном путу I реда број 9 и побољшања услова живота изградњом обилазнице око Лебана,
- 3) комплетирање мреже (реконструкција и изградња), модернизација, рехабилитација, и појачано одржавање на државним путевима II реда изградњом неизграђених и непроходних деоница са савременим коловозом 4) рехабилитацијом коловоза и осталих елемената уз израду техничке пројектне документације и пратећих студија
- 5) реконструкцијом и изградњом локалне путне мреже у циљу повећања саобраћајне доступности и повезаности насеља међусобно, са микроразвојним центрима на руралном подручју, субопштинским центрима, односно општинским центром, као и повезивања са зонама туристичког развоја;
- 6) повећање проходности и безбедности државних путева I и II реда и локалних путева при проласку кроз насеља, формирањем уличног профила пута, и
- 7) реализација обилазница око водоакумулација, у складу са режимима зона заштите изворишта.

При пројектовању и грађењу јавних путева примењиваће се технички прописи и нормативи предвиђени за сваку категорију јавног пута. Минимална дозвољена ширина саобраћајне траке за државне путеве II реда износи 2,75 до 3,5 метара а за општинске путеве од 2,75 до 3,0 метара у зависности од класе и конфигурације терена, рачунске брзине и структуре саобраћаја.

Путни објекти на државним путевима (мостови, вијадукти, надвожњаци, подвожњаци, тунели и галерије) граде се за саобраћајне траке ширине 3,0 до 3,5м. Сви укрштаји друмских саобраћајница су површински.

Приоритети за имплементацију саобраћајних решења, су:

1. Израда одговарајуће планске и пројектне документације за изградњу државних путева II реда и реконструкцију свих путева који се налазе у зони потапања (деонице државног пута II реда Р-223 и општинских путева Кључ – Клајић и за Липовицу);
2. Израда пројектне документације за модернизацију и реконструкцију државних путева Р-223, Р-124а и планираног државног пута II реда који везује Р-223 и Р-124а;
3. Рехабилитација и модернизација државног пута I реда М-9;
4. Израда пројекте документације и изградња општинских путева који немају савремени коловозни застор,
5. Израда пројекте документације за рехабилитацију и рехабилитација општинских путева са савремени коловозни застор.

Реализација приоритета планираног развоја саобраћајне мреже захтева примену следећих мера:

Планско-програмске развојне мере

- Доношење планских аката за изградњу примарних саобраћајних праваца и објеката;
- Дефинисање учешћа републичких и локалних органа у финансирању израде документације и реализације планских решења;
- Дефинисање економских мера којима ће се користити концесије за изградњу појединих саобраћајних праваца и објеката;
- Израда планске и техничке документације за изградњу путне мреже и пратећих објеката;
- Доношење акта о категоризацији општинских путева и техничкој регулацији саобраћаја.

2.5.2. Развој водопривредне инфраструктуре

2.5.2.1. Водоснабдевање

У складу са Водопривредном основом Републике Србије ("Службени гласник РС", бр.11/2002), израђен је Нацрт просторног плана Јужног Поморавља ("Институт за архитектуру и урбанизам Србије" – Београд, 2010.год.), као и Просторни план подручја посебне намене слива акумулације "Кључ" (ЈП "Завод за урбанизам" Ниш).

Од стране "Водотехника" д.о.о. - Београд, 2006.год. је израђена студија Снабдевање водом насеља општине Лебане, у којој су сагледане планске потребе за водом у складу са планским нормативима потрошње воде, за сва насеља у општини Лебане, за плански период до 2030.године. Могућа изворишта водоснабдевања су: будућа брана и акумулација "Кључ" на реци Шуманка, као и природни извори у брдско-планинском делу општине Лебане. У овом водопривредном систему се према свом положају и конфигурацији терена издвајају шест мањих водоводних система (који обухватају око 95% становништва ове општине), и то:

СИСТЕМ	ПОТРЕБЕ У 2010.ГОД.(qmax/dan)	ПОТРЕБЕ У 2030.ГОД (Qmax/dan)
Лебане	65,69 l/sec	97,37 l/sec
Бошњаце	40,39 l/sec	56,45 l/sec
Ново Село	1,38 l/sec	1,73 l/sec
Штулац	5,70 l/sec	6,54 l/sec
Гегља	0,83 l/sec	0,87 l/sec
Гргуровце	4,33 l/sec	5,23 l/sec
индивидуално	4,58 l/sec	5,68 l/sec
УКУПНО	122,90 l/sec	173,87 l/sec

Формирањем вишенаменске акумулације "Кључ" са котом нормалног успора 492,00 м.н.м., обезбеђује се чиста запремина од 18,5 милиона м³, која може да обезбеди коначно – дуготрајно снабдевање становнства општине Лебане и Медвеђа потребном количином пијаће воде за временски пресек до 2050.године и то 300 l/sec у дану максималне потрошње, од чега 225 l/sec за општину Лебане и 75 l/sec за општину Медвеђа.

У прелазној фази до завршетка изградње бране "Кључ" нужно је да се изведе интервентно решење новог водозахвата, таложница и одбрамбених насипа у склопу водозахвата, чиме би се повећала захваћена количина воде из реке и довела до постројења за пречишћавање воде у Гргуровцима. Упоредо са тим треба оспособити привремено извориште Ждеглово са капацитетом захватања подземних вода путем дренаже, у количини од око 20-30 l/sec, што би умањило недостатак воде у летњим месецима.

ППВ Гргуровце треба реконструисати до капацитета од 150 l/sec и реконструисати доводни цевовод чисте воде до Лебана Ф400 mm. Код прекидне коморе изградити резервоарски капацитет 2x1000 m³. За извориште водоснабдевања, као и објекте дистрибутивног система, дефинисати и спровести мере санитарне заштите.

Код изградње бране "Кључ" изградити селективни водозахватни објекат са шест нивоа по целој висини, са котом максималног радног нивоа за водоснабдевање од 455 м.н.м.

У оквиру дистрибутивног система за град Лебане, нужно је доградити недостајаћу мрежу за водоснабдевање у дужини од око 2 km.

Изградити дистрибутивну мрежу с апланираним резервоарима на свих шест дистрибутивних водоводних система у општини Лебане, а за седмо подручје индивидуалног водоснабдевања у малим планинским насељима користити локална мања изворишта уз спровођење одговарајућих заштитних мера ради спречавања загађивања пијаће воде.

2.5.2.2. Санитација насеља

Канализациони систем за прикупљање и одвођење употребљених санитарних вода на територији општине Лебане, поседује само град Лебане, са припадајућом индустријом. Пречишћавање отпадних вода пре пропуштања у реципијент није реализовано, тако да се водотокови Јабланице и Шуманске реке прекомерно загађују и чине их неупотребљивим за друге сврхе (потребе стоке, заливања повртњака и сл.).

Према конфигурацији терена и распореду насеља формирана су три канализациона система и остало брдско – планиско подручје.

Систем одвођења отпадних вода је сепаратан. Санитарне отпадне воде се прикупљају преко фекалних колектора и одводе на одговарајуће уређаје за пречишћавање отпадних вода, а атмосферске воде углавном отичу површински до најближих реципијената. Само у ужем центру Лебана постоји цевна мрежа кишне канализације.

Предвиђа се интегрална заштита вода која подразумева примену технолошких, водопривредних и организационо-економских мера заштите. Технолошке мере подразумевају пречишћавање отпадних вода у постројењима за пречишћавање, која су планирана за пријем отпадних вода општинског центра, града Лебане и свих приградских насеља повезаних на групне канализационе системе. Предтретманом се отпадне воде од индустријских погона пречишћавају до стања да смеју бити упуштене у градску канализацију и упућене према ППОВ. Морају се уклонити све опасне материје, посебно оне које би својим токсичним деловањем ометале рад биолошког дела ППОВ.

У долиним насељима ће се градити групни магистрални системи, спајањем система више насеља, док се санитација мањих сеоских насеља у планинским подручјима обавља по принципима руралне санитације са одвођењем отпадних вода у посебне објекте за биолошко пречишћавање, водећи рачуна да не долази до загађења површинских и подземних вода. Према Генералном пројекту сакупљања, одвођења и пречишћавања отпадних вода насеља општине Лебане ("Водотехника" д.о.о., Београд 2008.год.) подручје општине Лебане је подељено у три главне групе:

- "Лебане" – са капацитетом од 2x10000 ES,
- "Пертате" – са капацитетом од 2x5000 ES,
- "Прекопчелица" – са капацитетом од 800 ES,
- насеља ван система – са капацитетом од 10-200 ES.

Канализациона мрежа групе "Лебане" обухвата насеља Лебане, Шумане и Кривача и три главна колектора дуж леве и десне обале реке Јабланице и дуж десне обале реке Шуманке која ће се спојити у главни колектор и одвести на локацију будућег постројења за пречишћавање отпадних вода на комплексу бившег погона "Кожаре", до постојеће микролокације постројења за пречишћавање.

Канализациона мрежа групе "Пертате" обухватаће насеља Ждеглово, Коњино, Лугаре, Велико Војловце, Доње Врановце, Мало Војловце, Бошњаце, Цекавица, Пертате, Тогочевце и Ђеновац.

Канализациона група "Прекопчелица" обухвата насеља Штулац и Прекопчелица.

Остала мала насеља на брдско-планинском подручју су обухваћена мањим уређајима за пречишћавање отпадних вода капацитета за цело село или за део сеоског насеља, у зависности од конфигурације терена. Употребљене воде из домаћинства, која се баве сточарством, прикупиће се у осокама (бетонске јаме), из којих ће се преврело органско ђубре разносити на пољопривредне површине. Преливне воде из осока морају се увозити у канализацију (тамо где је изграђена), у противном подвргавају се пречишћавању. Степен пречишћавања отпадних вода мора бити примерен категорији водотока у који се пречишћене воде испуштају.

Таложне отпадне воде се подвргавају предтретману пре упуштања у јавне канализационе системе или потпуном предтретману, ако се испуштају у природни реципијент.

Планирана мрежа хидротехничких инсталација (водовода и канализације) приказана је на Графичком прилогу - Референтна карта бр.2: Мрежа насеља и инфраструктурни системи, у размери 1 : 50000, са распоредом планираних објеката и њиховим планским капацитетима.

2.5.3. Развој енергетске инфраструктуре

Електроенергетска инфраструктура се мора развијати сразмерно очекиваном расту потрошње и снаге електричне енергије и потребама за сигурније и квалитетније напајање потрошача електричне енергије.

У том циљу, планирање електродистрибутивне мреже треба вршити сагласно критеријумима дефинисаних техничком препоруком бр.14а Е.Д. Србије, Планови развоја и основна концепцијска решења за планирање електродистрибутивне мреже.

Сагласно томе, прогноза потребне електричне енергије за потрошаче на планском подручју у мегаватчасовима, за које се морају обезбедити одговарајући електроенергетски објекти, дата је у табели бр.2.5.3.1.

Табела бр.2.5.3.1.

Година	2010.	2015.	2020.	2025.
MWh	39	44	50	56

Вршна снага у мегаватима која ће се ангажовати у истом периоду, приказана је у табели бр.3.

Табела бр.2.5.3.2.

Година	2010.	2015.	2020.	2025.
MW	13,2	17	20	25

Да би се задовољиле прогнозиране потребе за електричном енергијом и снагом, потребно је:

- квалитетно одржавање електроенергетских објеката,
- правовремено обезбеђење недостајућих електроенергетских капацитета – реконструкција постојећих дотрајалих објеката и изградња нових на свим напонским нивоима – 110 kV, 35 kV, 10 kV и 1 kV.
- Електроенергетски објекти 110 kV

Постојећа TS 110/35 kV "Јабланица" снаге 2x31,5 MVA, задовољава потребе потрошача електричне енергије до краја планског периода.

У циљу повећања сигурности напајања, потребно је изградити нови – резервни 110 kV далековод из правца TS 220/110 kV "Лесковац 2".

- Електроенергетски објекти 35 kV
 - Постојеће TS 35/10 kV треба реконструисати, у циљу повећања снаге, заменом постојећег трансформатора у TS "Лебане 1", трансформатором снаге 8 MVA и доградњом другог трансформатора снаге 8 MVA у TS "Лебане 2",
 - изградити нови далековод 35 kV за везу TS "Лебане 1" и TS "Лебане 2",
 - за потребе планиране акумулације "Кључ", треба изградити нову TS 35/10 kV "Клајић", са прикључком на изграђени 35 kV далековод из правца TS 35/10 kV "Сијаринска Бања".
- Електроенергетски објекти 10 kV
 - Изградити потребне нове и реконструисати постојеће електроенергетске објекте - TS 10/0,4 kV и далекове 10 kV, у циљу задовољења будућих потреба,
 - отклонити слабе тачке у постојећој 10 kV мрежи, заменом дотрајалих стубова и повећањем недовољног пресека проводника у циљу повећања квалитета напајања,
 - обезбедити двострано напајање за постојеће и планиране TS, чиме би се повећала сигурност напајања потрошача електричном енергијом.

У градској и приградској зони, напојне водове 10 kV, треба градити као кабловске са кабловима типа XHE 49/A или сличним одговарајућег пресека, а у ванградском подручју као надземне на бетонским стубовима са AlC водовима 3x50 mm² или са кабловским снопом 10 kV XHP 48/0-A 3x50+1x50 mm².

Електроенергетски објекти за изградњу и реконструкцију, су приказани у табели бр.2.5.3.3., бр.2.5.4.а и бр.2.5.4.4б.

Табела бр.2.5.3.3.

НАПОНСКИ НИВО 110 kV			
ред.бр.	објекат	напаја TS	довод из TS
1	далековод 110 kV	"Јабланица" 110/35 kV	"Лесковац 2" 220/110 kV

Табела бр. 2.5.3.4.а

НАПОНСКИ НИВО 35 kV			
ред.бр.	објекат	напаја TS 35/10 kV	довод из TS
1	далековод 35 kV	"Лебане 2 "	"Лесковац 2" 220/110 kV
2	далековод 35 kV	"Клајић"	"Јабланица" (изграђен, неактиван)
3	далековод 35 kV	"Клајић"	"Сијаринска Бања" 35/10 kV

Напомена: Напојне водове 10 kV градити по потреби за нове TS и за обезбеђење двостраног напајања према плановима надлежне Е.Д.

Табела бр.4б

НАПОНСКИ НИВО 35 kV			
ред.бр.	објекат	постојећа снага TS (MVA)	Нова снага TS (MVA)
1	нова TS 35/10 kV "Клајић"	-	2x4
2	пост. TS 35/10 kV "Лебане 1"	1x4	1x8
3	пост. TS 35/10 kV "Лебане 2"	1x8	2x8

Напомена : - Не предвиђа се изградња нових TS 110/35 kV.

- Нове TS 10/35 kV градити по потреби, углавном у градској зони, према плановима електродистрибуције и решењима из ГП-а.
- Постојеће TS типа кула и STS ванградском подручју, по потреби реконструисати у циљу повећања снаге.

▪ Нисконапонска мрежа

Нисконапонску мрежу која је у знатном степену дотрајала, изграђену на дрвеним стубовима и с недовољним пресеком проводника, треба реконструисати.

Нову нисконапонску мрежу треба градити на бетонским стубовима 89 кабловским снопом ХОО/0-А 3x50+54,6 mm² или са Alč водовима 4x50 mm². У градској и приградској зони и већим насељима мрежа, треба да поседује додатне водове 2x16 mm² за напајање јавне расвете.

За веће објекте прикључак на Е.Д. мрежу, треба вршити директно са TS 10/0,4 kV кабловским водовима рроо или хроо одговарајућег пресека.

Превелике дужине нисконапонске мреже треба смањивати изградњом нових TS 10/0,4 kV мањих снага. Тиме се стварају услови за квалитетније напајање потрошача електричном енергијом – смањују се падови напона до потрошача и губици електричне енергије.

▪ Јавна расвета

Постојећу јавну расвету треба модернизовати, а нову градити коришћењем савремених светлосних извора, који ангажују мању потрошњу електричне енергије уз већу ефикасност осветљаја – као што су натријумове сијалице високог притиска и металхалогене сијалице.

2.5.4. Развој телекомуникационе инфраструктуре

Фиксна телекомуникациона мрежа:

- потпуна замена аналогне комутације, као и дигиталне старије генерације;
- постојећу мрежу магистралних оптичких каблова реконструисати и доградити;
- комутационе системе мреже поступно трансформисати од комутације говорних кола на комутацију пакета;
- изградити фиксну бежичну приступну мрежу у ретко насељеним и брдско планинским подручјима;
- транспорт у нижим равнинама мреже заснивати искључиво на оптичким кабловима, а само у брдско планинским подручјима на радио системима;

Мобилна телекомуникациона мрежа:

- доградити постојећу мрежу тако да се постигне потпуна покривеност територије и омогући увођење свих нових услуга;

Мрежа за потребе радиодифузије:

- извршити набавку и монтажу нових емисионих постројења у дигиталној техници, обједињених за све емитере на националном нивоу;
- емисионе станице међусобно и са центрима дистрибуције програма повезати, поред радио-релејних, системима и оптичким приводом на најближи кабл.

У циљу побољшања постојећег стања, развој поштанске мреже предвиђа:

- отварање нових поштанских једница у центрима заједница насеља, где не постоје (Прекопчелица, Клајић и у зонама туристичког развоја), ради побољшања просторне дистрибуције, као и опремљеност поштанских јединица уз увођење нових услуга у поштанском саобраћају;
- могућност функционисања дела поштанских јединица као система сталних, односно сезонских уговорних пошти.

2.5.5. Развој термоенергетске инфраструктуре

2.5.1.1. Гасификација

Топлотна енергија за грејање објеката у захвату плана, као и за технолошке потребе, обезбеђиваће се из планираног система дистрибуције природног гаса.

Планом се пројектује дугорочна концепција развоја гасоводне инфраструктуре.

Са аспекта коришћења енергетских извора и енергетске инфраструктуре утврђују се следећи плански циљеви:

- изградња ГМРС (Главне мерно регулационе станице) и дистрибутивне гасоводне мреже,
- функционално коришћење и штедња необновљивих ресурса и штедња произведене енергије и стимулисање примене нових технологија производње енергије, нарочито оних које доприносе рационалном коришћењу, штедње енергије и заштити животне средине, као и коришћења обновљивих извора енергије.

Задатак Концепта плана је да утврди програм и смернице развоја гасоводне инфраструктуре, синхронизује развој са свим активностима на овом подручју и тиме обезбеди најповољније услове за заштиту животне средине, очување природних вредности, живот и рад људи.

Развод гаса у свим срединама, поред високог енергетског стандарда, створиће могућност смањења потрошње природних ресурса - дрвета пре свега, као и смањења коришћења електричне енергије за потребе грејања.

Изградњу ГМРС (Главно мерно регулационе станице) и МРС (Мерно регулационе станице) на истој локацији, планирати уз магистрални пут М-9, као што је приказано на графичком прилогу.

Од локације ГМРС-а, уз магистрални пут М-9, планирати изградњу дистрибутивног гасоводног система, чија би се два главна правца у убухвату плана генералне регулације пружала са обе стране реке Јабланице.

Начин грађења сваког од објекта ове инфраструктуре се увек дефинише техничким, енергетским, и другим условима надлежног предузећа за ту комуналну инфраструктуру.

Ограничење приликом развоја и изградње енергетске инфраструктуре огледа се у конфликту између коришћења енергетских ресурса и заштите животне средине (земљишта, становништва, итд.) и предузимању одговарајућих мера за смањење конфликта и санирање негативних последица (програми рекултивације/ ревитализације, отклањање штета итд.).

2.6. ЗАШТИТА И УНАПРЕЂЕЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ПРЕДЕЛА, ПРИРОДНИХ И КУЛТУРНИХ ДОБАРА

2.6.1. Заштита предела и унапређење животне средине

Економско заостајање условило је и мања улагања и запостављање области заштите животне средине, што може представљати претњу еколошком интегритету насељеног и ненасељеног простора. Све то упућује на концепцију са основним линијама усмеравања и стратешким циљем заштите очуваних природних предела, природних вредности и ресурса, природних, културних добара и укупног капацитета животне средине:

- уређивање у правном, економском и физичком смислу укупног простора општине Лебане и њених појединих делова према потенцијалима, посебностима и ограничењима;
- одржив просторни размештај и развој намена, функција, садржаја и инфраструктуре;
- заштита и квалитативно унапређивање стања у простору и животној средини.

Концепција заштите животне средине, просторног уређења и одрживог развоја општине, дефинисана је на основу идентификованих основних ограничења на једној страни и могућности, потенцијала (ресурса) и вредности, на другој:

- еколошки систем природног и урбаног окружења је у великој мери очуван. Појаве угрожавања у протеклом периоду, изазване су функционисањем или нефункционисањем појединих система, бесправном градњом, недовољним инфраструктурним капацитетима и неразвијеном еколошком свешћу;
- ресурси, мрежа природних и културних добара и вредности изложени последицама и негативним ефектима слабо контролисаног развоја и поштовања еколошких принципа и начела;
- комунални систем на недовољној организационој и технолошкој развијености;

Потенцијали, могућности и вредности које представљају полаз у планирању заштите животне средине односи се на:

- природне и еколошке карактеристике и предиспозиције;
- просторни положај општине Лебане у односу на окружење;

На основу свих карактеристика, дефинисан је основни циљ заштите животне средине, просторног уређења и развоја – активирање природних потенцијала на принципима одрживог развоја и обезбеђивање услова за достизање прописаних еколошких стандарда.

Имајући у виду постојеће стање, ограничења и потенцијале у склопу општих, јасно дефинисаних европских регионалних трендова просторног развоја, а полазећи од поставке да основни циљ мора да буде праћен системом стратешких задатака, односно

дугорочног опредељења општине Лебане, битни стратешки циљеви, који се односе на заштиту простора и животне средине на принципима одрживог развоја је унапређење еколошког управљања општином као јединственом просторно – еколошким целином. Просторно уређење представља и подлогу за формирање еколошке матрице општине уз јасно дефинисање основних полуга управљања животном средином на принципима:

- формирања мониторинг мреже за контролу стања животне средине,
- обавештавање о стању у простору и животној средини,
- мониторинг утицаја на здравље становништва,
- перманентна и систематска примена и спровођење мера у циљу побољшања стања;

Основна концепција развоја општине и планска решења дефинисана интегралним поступком (природно-економско-еколошко-социјални модел), представља:

- просторни модел за праћење стања животне средине, уважавајући основни циљ и стратешки задатак као критеријумску основу за поставке просторно – еколошке матрице и мониторинг мреже,
- основну матрицу параметара који се прате и контролишу,
- обавезну матрицу мера за спречавање и смањење штетних утицаја, мера санације, ремедијације, рекултивације, заштите и побољшања стања животне средине,
- све инструменте за реализацију (имплементацију) у складу са важећом законском регулативом;

Концепција еколошког управљања простором и животном средином општине подразумева:

- анализу еколошких трошкова;
- обезбеђивање еколошких фондова (за праћење стања животне средине, санацију, рекултивацију угрожених и деградираних зона и одржавање природних целина, вредности и репера на територији општине).

Концепција заштите предела и животне средине заснива се на:

1. Стратегији управљања животном средином и најстроже примењеном систему заштите животне средине – заштити природних предела, природних вредности, природних и културних добара, ремедијацији деградираних зона, рекултивацији девастираних и еродираних подручја и мониторингу стања животне средине на целом подручју општине Лебане;
2. Одрживом развоју привредних грана које, уз помоћ савремене технологије и посебних мера заштите животне средине, треба да омогуће привредни раст и развој општине Лебане:
 - свих врста и облика одрживог туризма;
 - пољопривреде у деловима који имају еколошке предиспозиције (бонитетне карактеристике) за организовање органске производње биолошки вредне хране;
 - индустрије и привређивања (радне зоне), постојеће - уз строгу контролу и примену мера заштите животне и природне средине и предела и планиране по посебним режимима изградње уз строгу примену свих еколошких инструмената и еколошких стандарда заштите предела-амбијента, природне и животне средине;
3. Даље уређивање урбаног центра и руралног подручја, њихово повезивање са природним целинама у окружењу уз поштовање мера очувања предеоних вредности и капацитета животне средине;

2.6.2. Заштита и унапређење природних добара

У складу са Правилником о категоризацији заштићених природних добара, Студијом о заштити (Завод за заштиту природе, 2002.) предложено је да се ПИО Радан уврсти у II категорију – природно добро од великог значаја.

Предлог граница и режима заштите природног добра

Природно добро Радан чини више локалитета под режимом I степена заштите, више подручја са режимом II степена заштите и простор на коме је установљен режим заштите III степена.

Критеријуми за издвајање подручја на основу природних вредности:

- аутохтоност примарне вегетације,
- изражена мозаичност вегетације,
- присуство врста ендемског и реликтног карактера,
- присуство више различитих заједница које одражавају специфичност зоналне вегетације,
- специфичност геоморфолошких особености,
- посебне хидролошке појаве,
- целовитост предела,

На основу ових критеријума издвојена су и просторно дефинисана подручја као скуп различитих вредности, јединствености, степена очуваности, аутохтоности и репрезентативности, под одговарајућим режимима заштите.

На подручју ПИО Радан који захвата подручје Лебана нема локалитета са утврђеним I степеном заштите.

Режим II степена заштите предвиђен је за локалитет Царичин град и његову заштићену околину, као и средњепланинско подручје на крајњем западу територије општине, у атарима села Петровац и Слишане.

Режимом III степена заштите на подручју општине Лебана обухваћене су територије КО: Штулац, Свињарица, Бачевина и делови КО Слишане и КО Петровац.

Опште и посебне мере заштите

Режим I степена заштите

У оквиру граница са режимом I степена заштите утврђена је забрана коришћења природних богатстава и искључују се сви други облици коришћења простора и активности, осим научних истраживања и контролисане едукације. Осим општих мера I степена заштите, за сваки локалитет утврђују се посебне мере које су усклађене са специфичном наменом појединог локалитата.

Режим II степена заштите

У оквиру граница са режимом II степена заштите Законом је утврђено „ограничено и строго контролисано коришћење природних богатстава док се активности у простору могу вршити у мери која омогућава унапређење стања и презентацију природног добра без последица по његове примарне вредности“.

Режим II степена заштите обухвата оне делове заштићеног подручја где је за очување изворних природних вредности потребно предузимати посебне мере унапређивања, тј. За које је потребно веће учешће човека ради обезбеђења услова за опстанак и унапређење природних вредности. Поред мера предвиђених за режим заштите III степена, на подручју са режимом II степена заштите примењују се још и следеће мере забране:

1. градња стамбених и викенд објеката осим стамбених и помоћних објеката у оквиру постојећих пољопривредних домаћинстава и грађевинских парцела;
2. лов, осим оног дозвољеног по ловној основи, укључујући и ловни туризам;
3. чиста сеча и крчење шума, односно, сва непланска коришћења дрвне масе у односу на циљеве и принципе газдовања шумама;

4. садња, засејавање и насељаване врста биљака и животиња страних за природни живи свет овог подручја;
5. испаша у шумама и испаша на пашњачким површинама у државном власништву;
6. преоравање природних ливада и пашњака;
7. просецање нових јавних путева, осим у функцији ревитализације и економског развоја подручја;
8. складиштење, одлагање и бацање смећа и отпадних материјала ван места одређених за ту намену, као и нерегулисано одлагање стајских ђубрива;
9. руковање отровним хемијским материјама и нафтним дериватима на начин који може проузроковати загађење земљишта и вода.

На подручју заштићене околине непокретног културног добра «Царичин град» примењују се мере и услови заштите утврђене актима о заштити овог подручја.

Режим III степена заштите

У режиму III степена заштите утврђује се селективно и ограничено коришћење природних богатстава и контролисане интервенције и активности у простору, уколико су усклађене са функцијама заштићеног природног добра, или су везане за наслеђене традиционалне облике обављања привредних делатности и становања, укључујући и туристичку изградњу.

На подручју режима III степена заштите забрањује се:

1. Изградња индустријских и других објеката чији рад и постојање могу изазвати неповољне промене животне средине, живог света, лепоте предела, културних добара и његове околине;
2. Градња стамбених, економских и помоћних објеката пољопривредних домаћинстава и викенд објеката изван грађевинских подручја утврђених посебним планским и урбанистичким документима, односно градња објеката пољопривредних домаћинстава изван постојећих грађевинских парцела до доношења тих докумената;
3. Експлоатација минералних сировина;
4. Разградња и други видови уништавања објеката који по архитектонско-грађевинским одликама и времену настанка и намаени представљају споменике народног градитељства;
5. Уништавање врста биљака и животиња посебно заштићених као природне реткости;
6. Преоравање земљишта, крчење и сеча шума и обављање других радњи на местима и на начин који могу изазвати процесе јаке и ексцесивне водне ерозије и неповољне промене предела;
7. Складиштење, одлагање и бацање смећа и отпадних материјала ван места одређених за ту намену, као и нерегулисано одлагање стајског ђубрета;
8. Руковање отровним хемијским материјама и нафтним дериватима на начин који може проузроковати загађивање земљишта и вода.

Дозвољене активности

На подручју ПИО Радан обезбеђује се заштита и праћење стања биљних и животињских врста, њихових популација и станишта; примена мера у газдовању шумама којима се осигурава побољшање стања и повећање површина шумских екосистема, очување репрезентативних шумских састојина и разноврсности флоре и фауне; уређење и коришћење простора у складу са прописаним режимом заштите на начин којим се омогућава очување природних вредности и споменика културе; уређење, изградња и инфраструктурно опремање простора за потребе туризма и рекреације; обнављање и одржавање пољских, шумских и других путева и објеката народног градитељства; коришћење пољопривредног земљишта и сточарство на устаљен, традиционални начин; уређење села и сеоских средишта; реинтродукција и реколонизација аутохтоних врста и друге активности на очувању и унапређењу стања популација угрожених врста флоре и

фауне; кошње ливада и побољшања пашњачких површина; контролисано сакупљање биљних и животињских врста; контролисани лов сагласно прописима о ловству, без употребе ловних клопки и тровања дивљачи; пашарење на пашњачким површинама и уређење појила за стоку; успостављање мониторинга; научно-истраживачки и образовни рад и презентација природних и културних вредности Предела изузетних одлика.

Основне претпоставке за ефикасно спровођење заштите су:

- Обезбеђење стручног кадра за управљање подручјем ПИО,
- Обезбеђење обучене чуварске службе,
- Обезбеђивање инвестиција у опремање и уређење подручја,
- Доношење прописаних програмских и планских докумената,
- Активна партиципација становништва у спровођењу мера заштите подручја и промоцији вредности ПИО

2.6.3. Заштита и унапређење културних добара

Заштита културног наслеђа општине Лебане подразумева следеће критеријуме:

- 1) *Заштита значаја* - критеријуми за интервенције који су предходно елаборирани у оквиру нове валоризације културног наслеђа.
- 2) *Заштита вредности* - критеријуми за интервенције који су предходно елаборирани у оквиру нове валоризације културног наслеђа.
- 3) *Заштита аутентичности* подразумева заштиту оригиналних материјала, занатске израде, дизајна и окружења.

Мере и услови заштите и коришћења непокретних културних добара и њихове заштићене околине биће утврђени на два нивоа и то као општи и посебни. *Опште мере и услови* дефинисаће мере и услове заштите које се односе на сва непокретна културна добра на територији општине Лебане. *Посебне мере и услови* односе се посебно на сваку од категорија културног наслеђа.

Опште мере и услови заштите и коришћења непокретних културних добара и њихове заштићене околине

Опште мере и услови заштите подразумевају да се мере техничке заштите и други радови на непокретном културном добру могу изводити под условима, у поступку и на начин који је утврђен Законом о културним добрима ("Сл. гл. РС", бр. 71/94).

Овим мерама и условима **дозвољава се**:

- 1) Извођење мера техничке заштите (заштита, конзервација, рестаурација, санација, реконструкција, ревитализација) и презентације правно заштићених непокретних културних добара.
- 2) Ревитализација, адаптација и хортикултурно уређење заштићене околине непокретних културних добара и дозвољених новоизграђених објеката до привођења простора трајној намени.
- 3) Вршење даљих истраживања и радова у циљу откривања, евидентирања и категорисања непокретних културних добара.
- 4) Отклањање предходно унетих промена на заштићеним културним добрима које су допринеле измени природних услова и карактера и вредности културних добара.

Општим мерама и условима заштите и коришћења непокретних културних добара и њихове заштићене околине **забрањује се**:

- 1) Рушење, преправљање, раскопавање, презиђивање или вршење других радова који директно нарушавају или могу угрозити својства непокретног културног добра.
- 2) Коришћење или употреба непокретног културног добра у сврхе које нису у складу са његовом природом, наменом и значајем или на начин који може да доведе до њиховог оштећења.
- 3) Дислокација објеката осим када је то неопходно да би се исти очували и то у случајевима природних непогода и ризика као што су напр. могућа ерозија тла или

високе подземне воде које смањују носивост тла и прете да трајно угрозе стабилност објекта.

- 4) Изградња индустријских, рударских и енергетских објеката, сточарских и живинарских фарми (изузев када је у питању индивидуална пољопривредна производња у заштићеним просторним културно-историјским целинама у руралним срединама), инфраструктурних и других објеката који својим габаритом, обликом и функцијом, односно, својом експлоатацијом и отпадним материјама могу да угрозе непокретно културно добро по било ком основу и да деградирају и наруше пејзажне одлике и природне елементе његове заштићене околине.

У заштићеној околини непокретног културног добра **забрањује се** и: депоновање отпада и испуштање отпадних вода; превођење водова високог напона 35kV и вишег; отварање каменолома, експлоатација материјала (камена, шљунка и сл.) из корита реке, узимање и одвожење земље, као и други видови нарушавања конфигурације терена.

Када су у питању законом заштићена непокретна културна добра, мере и услови техничке заштите и друге интервенције радити у складу са препорукама надлежног Завода за заштиту споменика културе у Нишу.

Посебне мере и услови заштите и коришћења непокретних културних добара и њихове заштићене околине

Посебне мере и услови заштите и коришћења непокретних културних добара и њихове заштићене околине за своје полазиште поред важећег Закона о заштити културних добара ("Сл. гл. РС", бр. 71/94) имају и међународне препоруке и повелје које обједињују међународну праксу и приступ заштити, и то:

- 1) **Венецијанска повеља** – *Venice charter, International Charter For The Conservation And Restoration Of Monuments And Sites, ICOMOS, Venice, 1964.*
- 2) **Вашингтонска повеља** – *Charter For The Conservation Of Historic Towns And Urban Areas, ICOMOS, Washington, 1987.*
- 3) **Повеља о заштити и управљању археолошким наслеђем** – *Charter for the Protection and Management of the Archaeological Heritage, ICOMOS, 1990.*
- 4) **Повеља о конзервацији добара од културних вредности** – *Charter For The Conservation Of Places Of Cultural Heritage Value, ICOMOS New Zealand, 1992.*
- 5) **Бура повеља** – *Burra charter, The Australia ICOMOS charter for the conservation of places of cultural significance, Burra, 1999.*
- 6) **Принципи анализе, конзервације и структуралне рестаурације архитектонског наслеђа** – *Principles for the analysis, conservation and structural restoration of architectural heritage, ICOMOS, Zimbabwe, 2003.*
- 7) **Нара документ о аутентичности**, *The Nara Document on Authenticity, ICOMOS 1994.*
- 8) **Повеља о народном градитељству**, *Charter on the Built Vernacular Heritage, ICOMOS Mexico 1999.*

Мере и услови заштите и коришћења непокретних културних добара

Повеља о народном градитељству предлаже следеће мере и услове заштите и коришћења за непокретна културна добра која припадају народном градитељству:

- 1) Заштита добара народног градитељства мора се спроводити интердисциплинарно, имајући у виду неминовност промена и развоја, као и потребу за поштовањем створеног културног идентитета локалне заједнице.
- 2) Интервенције на објектима народног градитељства, групама објеката или насељима треба да поштују културне вредности и традиционални карактер тог наслеђа.
- 3) Народно градитељство је ретко заступљено појединачним објектом или структуром, и најбоље га је заштити тако што ће се заштитом обухватати групе објеката или насеља која најбоље репрезентују карактер, подручје по подручје.

- 4) Народно градитељство је саставни део културног предела и овај однос се мора узети у обзир током планирања приступа заштите.
- 5) Народно градитељство обухвата не само физичку форму и материјализацију објеката, структура и простора, већ и начине како су ти објекти коришћени и схваћени, и традиције и нематеријалне споне које су му придодате.

На самом непокретном културном добру и његовој непосредној околини **не дозвољава се**:

- 1) Мењање хоризонталне и вертикалне регулације непокретног културног добра;
- 2) Радови на непокретном културном добру који бу угрозили његов интегритет, односно, форму, стилске одлике, конструктивни систем, материјализацију.

Али, **дозвољавају се** они радови на непокретном културном добру који ће довести до побољшања санитарно-хигијенских услова коришћења, с тим да они не наруше интегритет културног добра и не изазову видљиве промене на објекту.

Када је неопходно саградити нов објекат или адаптирати постојећи, постојећа просторна матрица мора се поштовати, нарочито по питању размере и величине парцеле. Укључивање савремених елемената који су у хармонији са окружењем не треба обесхрабрити нарочито што се тако обогађује окружење (*Венец. повеља*, члан 10).

Кроз предузете техничке мере заштите, од пресудног значаја је очување аутентичности споменика културе која је одређена његовом материјализацијом, занатском израдом, дизајном и окружењем.

Изузетно је важно да при адаптацији споменика културе за савремене потребе коришћења не дође до нарушавања аутентичности постојеће материјализације, занатске израде, постојећег дизајна и традиционалног окружења ако оно постоји. То значи да није дозвољено коришћење синтетичких и других вештачких материјала, као што су напр. пластични прозори или вештачки камен. Свуда где је то изводљиво треба користити материјале који су већ традиционално коришћени при изградњи споменика културе. Изузетак представљају случајеви када је због осигурања стабилности објекта једино могуће користити савремене материјале. Тада треба водити рачуна да се уз минималну интервенцију максимално испоштују вредности и аутентичност споменика културе.

„Заштита почива на поштовању постојећих материјала, функција, повезаности са контекстом и значењима. То захтева обазрив приступ променама – онолико колико је то неопходно, али минимално потребно. Промене на објекту не смеју изменити физичка и друга сведочанства која постоје, нити се смеју заснивати на претпоставци.“ (*Бура повеља*, члан 3).

Мере и услови заштите и коришћења археолошких локалитета

Мере и услови заштите и коришћења археолошких локалитета подразумевају да:

- 1) Археолошки локалитети се не смеју уништавати и на њима се не могу вршити неовлашћена прекопавања дубине преко 30цм.
- 2) У случају трајног уништавања или нарушавања археолошког локалитета због инвестиционих радова, спроводи се заштитно ископавање о трошку инвеститора.
- 3) У непосредној близини археолошких локалитета инвестициони радови се спроводе уз повећане мере опреза, присуство и контролу надлежних служби.
- 4) Уколико се током радова наиђе на археолошке предмете или грађевинске структуре извођач радова је дужан да одмах, без одлагања, прекине радове и обавести надлежни Завод за заштиту споменика културе у Нишу и да предузме мере да се налаз не уништи и не оштети, те да се сачува на месту и положи на коме је откривен.
- 5) Дозвољава се инфраструктурно опремање простора археолошких локалитета и њихово уређење према посебним условима и стручном мишљењу које доноси надлежна служба заштите.

2.7. УРЕЂЕЊЕ ПРОСТОРА ЗА ЗАШТИТУ ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА, ТЕХНИЧКО-ТЕХНОЛОШКИХ НЕСРЕЋА И РАТНИХ ДЕЈСТАВА

Концепција уређења простора за заштиту од елементарних непогода, техничко-технолошких несрећа и ратних дејстава подразумева заштиту материјалних добара и људи од земљотреса, клизишта, поплава, пожара и других акцидента, као и евентуалних ратних хазарда.

2.7.1. Заштита од елементарних непогода

Мере заштите од земљотреса се базирају на предвиђеном интензитету земљотреса, који је најчешћа основа за процену угрожености. Лебане се налази у зони **8° MCS-64** скале, тако да се на основу очекиваног максималног интензитета земљотреса утврђује класификација објеката према условима асеизмичке изградње.

Полазећи од постављеног сеизмичког ризика, установљују се ограничења за развој, изградњу

и уређење простора диференцираног према условима потреса и то:

ограничена асеизмичка изградња за услове потреса до 8° MCS - у свим подручјима која ће бити детаљно утврђена микросеизмичком рејонизацијом у плановима нижег реда за насеља; изградња и замена оштећених новим објектима ограничава се на капиталне и објекте ван категорије, док се изградња осталих објеката условљава потврдом одговарајуће ревидоване студије оправданости, а санација оштећених објеката дозвољава под прописаним условима сеизмоотпорног пројектовања.

Заштита објеката инфраструктуре се спроводи према општим принципима за урбанистичко планирање и израду техничке документације са аспекта прихватљивог сеизмичког ризика за инфраструктурне системе:

1) допуштена су оштећења при најјачим земљотресима, уз обавезу минимизирања ризика

од хаварија које угрожавају људске животе;

2) утврђује се допуштени ниво хаварије, односно допуштени прекид рада и прихватљиви ниво штећења за сваки инфраструктурни систем;

3) омогућава се етапно успостављање функционисања система, уз услов обезбеђења минималног нивоа њиховог функционисања непосредно након јаког земљотреса.

Заштита од клизишта - литолошки састав и глиновити седименти указују на могућност појаве клизишта, односно нестабилних терена. Сва клизишта (активна или умерена), требало би у фази пројектовања да буду тестирана посебно у зависности од њихове масе, дубине клизне равни и њиховог положаја у односу на трасе саобраћајница или зона за изградњу.

Заштита од потенцијалних клизишта односи се на избегавање нестандартних интервенција у природној конфигурацији земљишта, посебно на већим нагибима, одржавање вегетације на нагнутих теренима и избегавање градње већих размера на већим нагибима.

Заштита од поплава на подручју општине Лебане је усмерена на:

- изливање бујичних водотокова (Јабланица, Шуманка, и др.) при изласку из клисурастих долина у котлинске делове речних корита, у време високих падавина;

- неконтролисано пражњење акумулација у случају акцидента пуцања брана у водопривредном систему "Шуманка"; израђеним *Елаборатом о обавештавању и узбуђивању* утврђени су, поред осталих параметара, и максималне висине и време наиласка поплавног таласа за насеља низводно од бране "Кључ" (25,2m / 0sec.) – нпр. у Лебану, висина поплавног таласа је 8,1м, а време наиласка је 760sec.

Одбрана од поплава биће остваривана у оквиру интегралних система, путем:

- посебног уређивања речних корита у насељима и у непосредној околини инфраструктурних и привредних објеката (путеви, мостови, електроенергетски објекти и

постројења, водозахвати, и др.), екстремних конфигурација терена и других критичних локалитета, мерама техничке заштите и биолошке заштите;

- активне одбране у оквиру акумулационих басена, којима се ублажавају таласи великих вода и великих каналских система;

- пасивне одбране кроз реализацију линијских заштитних система; и

- планском контролом изградње у угроженим зонама (уз диференциране степене заштите, у складу са значајем подручја која се штите).

У зони утицаја поплавног таласа испод бране "Кључ", успоставља се висок степен заштите, који се спроводи строгим надзором и мерама техничке заштите, па је неопходно да сваки утврђени појединачни потенцијални ризик (геологија, екстремни метеоролошки услови, сеизмика, праћење стања конструкције бране и сл.) буде предмет сталног праћења и контроле.

Заштита од пожара у изграђеним деловима подручја спроводи се противпожарним мерама у фази избора конкретних садржаја, намене површина и саобраћајних решења. Приликом пројектовања и изградње појединачних објеката примењиваће се одредбе законске регулативе из области противпожарне заштите.

Такође, треба израдити и иновирати планове заштите од пожара за општински центар и специфичне комплексе (туристички, индустријски и сл.) и посебно за шумска подручја.

Према степену угрожености, шуме су сврстане у шест категорија, а мере заштите од шумских пожара могу бити: превентивне мере против изазивача шумских пожара и биолошко-техничке мере против већих штета у случају појаве пожара које су такође превентивног карактера. Ради спречавање већих штета, потребно је вршити прогнозирање опасности од шумских пожара, које се базира на процени запаљивости шумског материјала, а уз дежурства и осматрања ради правовременог откривања пожара треба да осматрачнице и лугарнице одговарајуће опремити.

Заштита од града - на подручју Лебана, неопходно је изградити и адекватно опремити потребан број противградних станица (ПГС).

2.7.2. Заштита од ратних хазарда и разарања

Основни критеријуми за уређење простора општине Лебана за потребе одбране и заштите је обезбеђење услова за оптимални мирнодопски развој система насеља, активирање привредних потенцијала и оспособљавање свих видова комуникација за друштвено-економски развој, што је уједно и обезбеђење просторних предуслова за одбрану, заштиту, рад и живот у ванредним и ратним условима.

Најугроженије делове територије представљају подручја где су највеће концентрације становништва, грађевинског фонда, привредног, непривредног и инфраструктурног потенцијала.

Концепција успостављања и повећања отпорности простора за потребе одбране и заштите подразумева: ограничавање велике концентрације становника, активности и физичких структура; равномерни и умерени раст општинских центара и формирање система насеља издиференцираних по нивоу функција; давање значаја примени мера за заштиту људског фактора и материјалних добара; подстицање раста мањих насеља и спречавање потпуног

напуштања појединих сеоских насеља.

Војни комплекс "Бошњаце" може да промени намену кроз спровођење овог плана, односно кроз план нижег реда, према условима Министарства одбране РС.

Заштита становништва и материјалних добара и зонирање територије по степенима угрожености и заштите, врши се у складу са местом и улогом које поједини делови подручја имају и у складу са *Проценом угрожености, потреба и могућности за заштиту и спасавање* Одељења за ванредне ситуације Јабланичког округа у Лесковцу.

IV ПРЕДЛОГ НАМЕНЕ ПРОСТОРА И НАЧИН СПРОВОЂЕЊА ПЛАНА

1. КОРИШЋЕЊЕ И ОСНОВНА НАМЕНА ПРОСТОРА

Основне поставке планског развоја територије општине подразумевају: очување и унапређење квалитетног пољопривредног земљишта кроз укрупњавање поседа; очување, обогаћивање и контролисана експлоатација шумског фонда; очување и ефикасно коришћење водних ресурса за развој водопривредних функција и туризма; контролисани развој насеља, усмерен на подизање квалитета живота кроз развој адекватне инфраструктуре, разноврсност и квалитет функција, формирање нових пословно-радних зона, итд.

Да би се остварили основни циљеви територијалног развоја и адекватног коришћења земљишта на подручју општине потребно је: развијати различите инструменте земљишне политике и успоставити модел управљања земљиштем који уважава тржиште и поштује принцип пословања јавног сектора.

Концепт планираног коришћења земљишта

У односу на планирани развој подручја општине Лебане, дат је концепт коришћења земљишта по категоријама, са тенденцијом промена реалних површина.

Грађевинско земљиште се повећава у укупној територији око 1%. Иако је у планском периоду предвиђена демографска стагнација, повећање површине грађевинског земљишта захтевају планирани садржаји:

- пословно-производни пољопривредни објекти и комплекси - објекти примарне пољопривреде (фарме, складишта, хладњаче, и др.); водопривредни објекти у систему "Шуманка"; објекти шумског газдинства;
- пословно-производни индустријски објекти и комплекси у индустријској зони "Јабланица", као и појединачни индустријски објекти, складишта и магацини, и др; производно-занатски објекти; МХЕ;
- пословно-услужни и туристички објекти у туристичким зонама "Радан" и "Клајић", као и појединачни објекти свих услужних делатности;
- спортско-рекреативни објекти и комплекси у Лебану, Слишану и Клајићу, као и други појединачни спортско-рекреативни терени;
- стамбени објекти у Лебану и другим насељима са порастом броја становника, али и у свим насељима где се укаже потреба за таквим објектима; куће за одмор у туристичким зонама и свим сеоским насељима.
- инфраструктурни објекти (реконструкција и изградња путева, реконструкција објеката за водоснабдевање у Гргуровцу и објекти за проширење система водоснабдевања, постројења за пречишћавање отпадних вода, трафостанице, радио-базне станице, и др.);

Пољопривредно земљиште у равничарском подручју ће се незнатно смањити на рачун проширења грађевинских рејона насеља и изградњу пољопривредних и прерађивачких објеката, сервиса и сл., али уз максимално очување најквалитетнијих пољопривредних површина. Простор за ширење нових намена (привредних објеката, централних и јавних садржаја, стамбених зона, ...) треба тражити у рационалнијем коришћењу садашњих површина и њиховом погушћавању, уз побољшавање квалитета окружења, очување садржаја унутар насеља, пренаменом површина које су се раније користиле за непољопривредне садржаје, итд.

Пољопривредно земљиште у брдским и планинским деловима општине Лебане ће се у планском периоду смањивати. Обрадиво пољопривредно земљиште се у брдско-планинским атарима смањује око 4% пошумљавањем ораница нижег бонитета.

Необрадиво пољопривредно земљиште (пашњаци) се у планинским атарима смањује око 6% пошумљавањем.

У планираном коришћењу пољопривредног земљишта може се по значају посебно издвојити:

- заштита и унапређење пољопривредног земљишта (мелиорације, откуп пољопривредног земљишта, комасациони радови);
- укључивање пољопривредних домаћинства у пројекте развоја сточарства и воћарства;
- формирање еко-фарме.

Просторне основе за комасацију, арондацију и мелиорацију на планском подручју су истакнуте у равничарском подручју, где је и извршена комасација дела пољопривредног земљишта у три атара (Ђеновац, Пертате, Бошњаце). Међутим, захтеви савремене пољопривреде подразумевају и одређене интервенције у коришћењу пољопривредног земљишта, ради рационализације пољопривредне производње, па се укрупњавање поседа и другачија, односно рационалнија просторна организација пољопривредног газдинства захтева и у свим осталим равничарским и брдско-планинским атарима.

Шумско земљиште је у највећем делу заступљено у јужном делу Општине, што овај простор опредељује као шумско подручје. Предвиђа се повећање шумског земљишта за око 5,8% на рачун пољопривредног земљишта нижег бонитета, а мањим делом и на пошумљавање јаруга, камењара и сл.

У односу на значај (привредни, еколошки и туристички), планирано шумско земљиште је намењено за:

- шуме са привредним функцијама (производња дрвне масе, коришћење шумских плодова и лековитог биља, коришћење дивљачи и др.);
- заштитне шуме, у приобаљу планиране акумулације и на свим ерозивним подручјима, на главним саобраћајним правцима, око насеља и привредних зона, и сл.
- парковске шуме, за спортско рекреативне садржаје, у оквиру туристичких комплекса и појединачних објеката и сл.

Планирано је побољшање стања постојећих шума. Како ниске шуме чине значајан део природних шума, а имају мање продукционе способности и мању естетску вредност, приоритетно је превођење ниских шума у високе; такође, потребно је и санирање деградираних ниских шума (присуство стоке, кресање лисника, неправилна сеча, и др.).

Неопходно је извршити и нова пошумљавања у циљу повећања површина под шумом.

Под шумом је 10180ха, а предвиђа се шумовитост од 36% или 12126 ха површина под шумом, што значи да је потребно пошумити 1946ха.

За ова пошумљавања, уз услов да се сади 2.500 садница/ха потребно је 4,86 милиона садница или око 243 хиљаде садница годишње, ако пошумљавање треба да се изврши за 20 година.

Значајно је и подизање нових шума на приватном земљишту који се више не користе у пољопривреди, па су потребне и шумско-привредне основе за приватне шуме, ради одређивања површина (напуштене, VI, VII, VIII класе земљишта) у приватном сектору које треба пошумити.

Све шуме имају и привредну функцију. Најмање ће се за ове потребе користити шуме које су непосредно уз акумулацију, поред насеља, објеката и саобраћајница и које првенствено треба да служе као парк-шуме или заштитне шуме. Индустијска експлоатација шума дозвољена је само на подручју где је урађена шумска основа. Побољшањем начина газдовања и предузимањем мера, продуктивност привредних шума ће се знатно увећати и оне ће бити оспособљене за извршење бројних функција.

Водно земљиште се повећава због планиране акумулације "Кључ" површине 91,07 ха, а незнатно се смањује због планираних регулација и уређивања водотокова у зонама насеља, мостова и других важних инфраструктурних објеката. Тако, укупне постојеће и планиране површине водног земљишта су око 492 ха (1,5%).

Остало земљиште - планирано је пошумљавање свих јаруга и вододерина, превасходно четинарским врстама, а где је могуће и камењара. Мање површине неплодног земљишта произвешће формирање нових позајмишта камена и глине за градњу бране "Кључ".

Посебно се истиче ограничено коришћење земљишта (пољопривредног, шумског, водног и осталог) на локалитетима који ће бити одређени у I и II степену заштите природе Радана, као и стриктно коришћење земљишта у границама санитарних зона заштите акумулације "Кључ".

Планирани грађевински реони

Планира се задржавање постојећих грађевинских реона насеља и ширење појединих грађевинских реона у насељима у којима се предвиђа интензивнији територијални развој (Лебане, Бошњаце, Пертате, Слишане, Штулац, Клајић, и др.).

2. НАЧИН СПРОВОЂЕЊА ПЛАНА

Просторни план општине Лебане се спроводи:

- 1) Израдом и имплементацијом урбанистичких планова за поједина насеља и посебна грађевинска подручја, и то:
 - План генералне регулације насеља Лебане, као и други плански и урбанистичко-технички документи који се предвиђају овим урбанистичким планом.
 - План детаљне регулације културно-историјског и туристичког комплекса Царичин град;
 - План детаљне регулације насеља Слишане;
 - План детаљне регулације насеља Бошњаце;
 - План детаљне регулације акумулације Кључ и делова водопривредног система Шуманка;
 - План детаљне регулације дела насеља Клајић;
 - План детаљне регулације рибарског насеља Кључ;
- 2) Израдом и имплементацијом урбанистичко-техничких докумената, и то:
 - урбанистички пројекти за потребе урбанистичко-архитектонског обликовања површина јавне намене и урбанистичко-архитектонске разраде локација за формирану грађевинску парцелу где је то предвиђено ППО Лебане (јавни, привредни, спортско-рекреативни и други значајнији објекти)
 - пројекти препарцелације и парцелације по условима који се утврђују Просторним планом општине Лебане.
- 3) Издавањем локацијске дозволе за објекте у складу са Просторним планом општине Лебане.